

Альманах

ГРА НО СЛОВ

п р о з а

Київ
«Український письменник»
2017

Інформаційно-просвітницький матеріал виданий у рамках Всеукраїнської акції, спрямованої на розширення сфери застосування української мови, «Гранослов», проведеної Міністерством молоді та спорту України на підставі Указів Президента України від 12 червня 2015 року № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», від 13 жовтня 2015 року № 580 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 898 «Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік».

Упорядник:
Богдана Гайворонська

Художнє оформлення:
Володимир Носань

Г 77 **Гранослов:** проза. Альманах. — К.: Український письменник, 2017. — 262 с.
ISBN 978-966-579-

До альманаху «Гранослов: проза» увійшли уривки з конкурсних робіт переможців і дипломантів, а також твори тих учасників, що не отримали нагороду, але були відмічені членами журі як талановиті й перспективні. Всі роботи різні за тематикою та стилем викладу, але мають об'єднуючі фактори — їх написали молоді та обдаровані автори, які мають всі шанси стати майбутнім української літератури.

УДК 82-3

Відродження слави конкурсу «Гранослов» — наша спільна місія

Щорічний міжнародний літературний конкурс «Гранослов» — один з найстаріших та найповажніших в Україні. Ідею створити такий конкурс запропонував ще класик української літератури Павло Загребельний наприкінці 1980-х років, а в 1991 році стартував перший тур.

Від самого початку «Гранослов» традиційно проводився Національною спілкою письменників України спільно з Міністерством молоді та спорту України. Його учасниками стали кілька тисяч молодих поетів, прозаїків, літературознавців та перекладачів, а переможцями — молоді автори, чий імена сьогодні відомі на всю Україну та зарубіжжя: Сергій Жадан, Роман Скиба, Ірена Карпа...

Суть конкурсу «Гранослов» полягає в тому, щоби дати літераторам-початківцям стимул до створення якісних і при цьому виключно україномовних творів. Переможцям номінацій видаються книги, а з найкращих робіт дипломантів та учасників укладаються альманахи, що потім розповсюджуються серед поціновувачів молодого українського слова. Молодого, бо самі конкурсанти — це хлопці та дівчата віком до 35 років.

Нажаль, в історії «Гранослова» сталася перерва — протягом семи років він мовчав. У 2015 році НСПУ розпочала його відновлення своїми силами, а цього року до організації та проведення конкурсу знову долучилося Міністерство молоді та спорту, щоби віддати належне традиції та відродити захід, чия назва давно стала брендом серед українського письменництва.

Звання переможця «Гранослова» було і залишається почесним, бо серед сотень конкурсантів обираються одиниці кращих авторів. Твори на розгляд шановного журі надсилають початківці з усіх областей України та інших країн. А члени журі — це справжні світочі нинішньої літератури.

Цього року до складу журі увійшли лауреати Національної премії імені Тараса Шевченка (Анатолій Кичинський, В'ячеслав Медвідь), член комітету з присудження цієї премії (Дмитро Дроздовський), викладачі філологічних дисциплін (Василь Неволов, Вікторія Осташ), перекладачі (Всеволод Ткаченко, Володимир Поята) та інші поважні письменники, члени НСПУ.

Приємно відзначити, що для багатьох молодих авторів участь і відзначення в конкурсі «Гранослов» стає першим кроком у світ великої української літератури. А для читача це можливість звертатися до нових україномовних творів, бачити розвиток сучасного мистецтва слова.

Сьогодні вкрай необхідно підтримувати українських авторів, популяризувати українську мову та літературу серед молоді. Українська має бути цікавою для молодого покоління, модною та сучасною. Вірю, що спільними силами ми відродимо велич і славу цього масштабного конкурсу, і він знову збиратиме під своїми мгутніми крилами юне майбуття нашої літератури.

**Ігор ЖДАНОВ,
Міністр молоді та спорту
України**

Здається, «Вау!»

Спочатку я уявно побував у далеких екзотичних африканських столицях — Бамако, Хараре й Тунісі, суворому шийтському Тегерані, посткомуністичній Тирані й нарешті вічному місті Римі, а вже потім взявся читати надіслані електронною поштою рукописи, бо ж саме цими містами були зашифровані твори, за які засів наприкінці зими. Твори про українську дійсність, далеку від екзотики. Скажу відразу, вони мене порадували. Чи то мені так пощастило, що дісталися талановиті, добротню написані речі, чи рівень конкурсантів «Гранослова» справді доволі якісний. Мабуть, і те, й інше. А це засвідчує, що наша літературна молодь проростає добрими сходами і вже на обрії пахущий урожай слова, за яке не варто турбуватися.

Я не раз казав, що в нашої молодій літературі виросло ціле покоління, для якого головні вороги при творенні своєї прози — сюжет, психологія, характери. Головне — витончені, химерні філологічні вправи, рефлексії, що йдуть навіть не від власних почуттів і свого відчуття довколишнього світу, а від бажання сказати якомога оригінальніше й парадоксальніше, бо за душею, як то кажуть — темна ніченька. А тут автор (чи авторка) ще й незвично попереджає: психологічний роман, натє вам. І що далі я читав той роман Ольги Семиляк «Куди покаже флюгер», тим більше це робив, як писав класик, «висолопивши від задоволення язика». Вміло збудований сюжет, передача душевного стану героїні, що в мандрах цим світом шукає себе, в поєднанні з гарною мовою (місцями образність аж зашкалює) створює дивовижний ефект. І коли героїня потрап-

ляє на Майдан — це не виглядає штучно і не кон'юктурно, як то не раз бувало. А написати, скажімо, так: «Містечко наважилося на ніч. Осінь поволі цідилася в тонку посудину темряви» міг тільки справжній поет у прозі. А тут і драма, і поезія.

Рукопис Вікторії Галас «Життя крізь туман» порадував своєю чесністю, жорсткістю і водночас психологізмом у зображенні отого гірко-загадкового так званого АТО і трагедій на ньому. І ще я порадив за те, що молоді можуть писати так правдиво і мужньо. Щоправда, наприкінці автор неначе розгублюється, але кінцівки творів — то слабкість навіть досвідчених романістів. Видно, що автор (авторка) думає російською, хоч і пише українською (і слава Богу!), бо багато русизмів і кальок, але це легко поправити редактуру. Головне — є чесна, добротна проза про ту війну, проза, якої нам так не вистачає.

Одним словом, я радий, що рукописи «Куди покаже флюгер» і «Життя крізь туман» високо оцінені й іншими членами журі, здобули першу премію і диплом. Вдалий старт зроблено й іншими авторами. Отож моє традиційне побажання тим, хто взявся за цю трудну й невдячну справу: «Пишіть!» І тоді читачі промовлять... Як там сучасна молодь каже? Здається, «Вау!»

Володимир ЛИС,
член журі конкурсу «Гранослов»

Ольга СЕМИЛЯК, *переможець у номінації «Проза і драматургія»*

Народилася 28 січня 1992 року на Поділлі в родині робітників. З дитинства писала вірші. Після вступу у Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського почала пробувати себе у прозі. Саме у стінах альма-матер, де навчалася на філолога, і народився «Куди покаже флюгер» — перший роман, з яким авторка наважилася піти в люди.

Після закінчення вишу почала працювати журналістом на Вінницькому обласному радіо, створювала казки для дітей, які транслювали на хвилях радіо.

Наразі живе в Києві й пише для різноманітних видань.

КУДИ ПОКАЖЕ ФЛЮГЕР (Уривок)

Коли я вийшла із човна, то сови швидко заховали мудрість у дупла, а лисиці — хитрість у нори. Та мені не треба їхні скарби. Бо коли вічність проростає орхідеями, все інше втрачає сенс.

Втім інколи мене тривожать голоси... З того світу. Там усі постійно прагнуть вічності. І ніхто не насолоджується життям.

Один, два, три!
Один, два, три!
Дули, дмухали вітри...¹

¹ Дитяча лічилка.

Це перше, що почула від Єви. Ще такої малої. Тоді я спробувала її втопити, але хвилі мене підвели. Хоча, з другого боку, все сталося так, як це запланували.

ПРОЛОГ

«От тобі й на! Домайданились».

Над головою бджолами пролітали кулі. Вибухали гармати. Тіло ночі роз'їдала піротехніка. Люди кричали від болю і ненависті так гучно, що розходилося небо по швах. Горів Будинок профспілок.

— Ви його бачили? — вчепилася у руку дівчина.

— Здуріла? Мені цей газ так виїв очі, що я й тебе не бачу.

— ...ті, хто може молитися, моліться, — пролунало зі сцени. — Нехай молитва допоможе нам під час боротьби із силами темряви...

— Він має бути десь тут, — побивалася нещасна.

— Та відійди же... Хочеш, щоб башку відстрелили? — крикнула жінка і потягнула вбік. Але, сидючи за мішками, дівчина не вгавала:

— Я повинна його знайти.

— Та кого?

— ...Свята Маріє, Матір Божа, молись за нас, грішних, нині і в годину смерті нашої. Амінь... — ніби з неба покотилося пронизливе мікрофонне відлуння.

— Пам'ятаєте, того тижня ми вам кілька мішків картоплі дали?

— Ну...

— То він же їх і приніс сюди. Марк... Марко...

— А! Той дикий! Не. Не бачила. Та кого тут побачиш, місиво скрізь.

— ...він же пішов сюди через мене... краще б шукав дивних птахів...

— А-а-а-а! Скотина, як же пече! — вигукнув чоловік неподалік. Спина його палала, вогонь швидко перейшов на руки, якими він нервово махав. — Зробіть щось!

Жінка побігла до нього, кинувши дівчині:

— Сиди тут! Чула мене!?

— ...Свята Маріє, Матір Божа...

Дим і гвалт. Запах крові і смерті. Вселюдська метушня.

Горів бетон, горіло залізо, плавилася ніч, а з нею і надії. Капище життів у серці втомленої країни.

— ...нині і в годину смерті нашої. Амінь...

— Єво! — почула позаду себе знайомий голос.

— Я не можу знайти Марка! — надривно, перекрикуючи гамір.

— Він...там!.. Пішов за Устимом!

Весь світ був, як казка,
повна чудес, таємнича, цікава й страшна...

Михайло Коцюбинський

Частина перша **КАРПАТСЬКІ СЛОНИ**

СОН П'ЕТРИ

П'єтра жодного разу не літала в Індію, але часто каталася на слонах. Вони нечутно приходили у її сні і ділилися мудрістю, а вона напувала їх водою. І це були гарні ночі.

— А що, виділас² знов слонів? — запитували сусіди.

— Виділа м...

— Та й що ті оповідали?

— Ніц. Лиш показували ми' світ своїми очима. Та так помали в них той світ сі обертає, і то все зелено, гей би весна цілий рік³.

Люди спочатку дивувалися цим розмовам, а потім звикали. Бо не звикнути до П'єтри було неможливо. Адже вона була неможливо-прекрасною.

П'єтра наперед знала, що зустрине Легеня. Його показали слони у ніч на п'ятницю. Саме тоді вона з ними повільно блукала золотими долинами. Аж раптом помітила попереду Легеня, який вів отару овець. Він так голосно співав, що аж хмари-пелерини падали на спини тваринам.

— Ти хто? — запитав Легінь, узрівши дівчину на слоні.

— П'єтра.

— А де-с надибала сих вуханів?

— То вони д мині прийшли⁴.

— А можна, і я д тобі прийду?

— Як ти сі забagne⁵, — сказала, як відрізала.

Легінь ще довго дивився услід дівчині, а потім хвацько заспівав коломийку. І вівці біля нього танцювали, і небо знову зарясніло пелеринами хмар, і сон закінчився.

Коли П'єтра прокинулася, то не надала цьому значення, бо у мареннях до неї часто приходили різні люди. Поза сном життя було іншим. Тут вона лікувала тварин і доїла кіз. Тут, замість теп-

² Бачила (*лемківс.*) (тут і далі — переклад Віталія Корольова).

³ Та він у них такий повільний і зелений.

⁴ То вони до мене прийшли.

⁵ Як собі хочеш.

лих слонів, снувалися маленькі селяни, а золоті долини витягувалися у холодні гори.

ЛЮБОЩІ

Був вузькострунний смерековий ранок, коли Легінь прийшов до П'єтри. У руках він тримав вівцю.

— Заслабла ми, — тихо мовив. — А ди' як струпами обкедало.

Оглядаючи тварину, П'єтра помітила, що Легінь дивиться на неї так, як дивляться на ватру у літні ночі.

— Купиш скленку сеї мазі і меш робити, як ті м написала. Навідайсі десь через два тижни. Гадаю, до тих пір бідаці вже минесі⁶.

Втім, Легінь прийшов не через два тижні, а наступного дня.

— Я си гадаю, може, ти засвегла⁷. Та й приніс молочка свіженького.

— Не варт було поза мої спраги так далеко йти, певно, і сам засвег, доки-с дійшов, — махнула рукою П'єтра. І він засоромлено всміхнувся.

Після того хлопець приходив щодня, приносячи то бринзу, то молоко, то цукерки. В очах Легеня було багато зір, а на устах — ніякова посмішка. П'єтра відчувала його страх, хоча і сама добряче боялася. Втім, із кожними новими відвідинами парубок сильнішав у словах.

— Вуйко кажут, що ці цукерки ще солодші, як їх запивати нашим молоком.

— ...А ти навмисне кучері зазеленив?

— Та я через корчі пішов, аби скоротати трохи дорогу, — виправдовувався.

— Ану нахилисі д міні, чи не найду ще якого зілле там, — і підходила до Легеня так близько, що відчувала його дихання, глибоке, як озеро.

— Диви, які файні чічки⁸ заплелисі тобі у волосе!

Парубок мовчав. За нього промовляли руки, які незграбно обіймали її стан.

— Ти така тепла, — шепотів Легінь.

— То просто весна, — сміялася П'єтра.

Він пригортав її до себе так сильно, що у дівчини підкошувалися коліна.

⁶ Гадаю, до того часу все буде добре.

⁷ Відчувати спрагу.

⁸ Квіти.

- Що тобі? — питав Легінь.
— Змучилася, — брехала П'єтра.

РОЗЛУКА

— Вже весна дихає, топить сніг, зеленить пашу для отари, мушу йти в полонину. Як змокну та змерзну, то нагадаю собі про тебе, і вмах серце ми загієси. А як туман заволочить ми світ, то заспіваю коломийку про твої мандри на слонах, і веселіше мені буде.

— Вважій⁹, Устиме, — мабуть, вперше звернулася на ім'я до Легеня П'єтра. — І най тебе пан Біг боронить від усекого нещастя.

— Не бануй¹⁰, моя душко, вернусь з першими морозами. І гори мут танцювати на наших вісілю.

Ще частіше П'єтра почала кататися на слонах. Інколи вони везли її у верховини до нареченого, обережно переступаючи овець, які паслись на полонинах. Вівчарі дивувалися з тої чудасії. І дим з їхніх люльок перетворювався на хмари. А Легінь зачаровано дивився на дівчину.

Під ранок П'єтра прокинулася і попростувала в садок. Холодна трава жалила босі ноги, з досвітніх зір крапали роси. Дівчина мріяла про Устима.

— П'єтро! — почулося з ганку. — А що ти там ходиш, як приблуда?

Донька здригнулася, і, нишком втираючи росу зі щік, пішла до хати.

— Та то я слухала, як доспівають груші, мамо...

Частина друга ДОРΟΣЛІШАННЯ

ЄВА І ДОМОВИК

Її звали Єва, і вона не поспішала жити.

Коли Єву просинали вітражі чужих вікон навпроти, то вона шукала очима маму, яка давала їй солодке молоко. Єва любила розчиняти свій світ в молоці. І якщо вона пила молоко, то ставала ним. І світ навкруги був дрібний, наче просіяний крізь сито.

⁹ Бережи себе.

¹⁰ Не журися.

Коли мама тримала Єву на руках, то думала, що донька посміхається саме їй. Однак насправді Єва віталася з тим, хто стояв за маминою спиною. Насуплений, нечупарний, маленький і прудкий. Єва весь час намагалася дотягнутися до його ледь закрученої борідки, але це їй ніколи не вдавалося.

А коли ж бородань помічав Євин погляд, то незадоволено мружив очі:

— Отакої, як виростаєте, нас не помічаєте. А як вбачаєте, то говорити не вмієте!

Єва ковтала сміх, прислухаючись до слів бороданя, а потім щиро відповідала йому дзвінким лепетанням. Мама, думаючи, що те все адресоване їй, щедро обцілювала своє маля. Від нестримної радості Єва засинала.

У снах молоко витікало з червоних пуп'янків, а домовики каталися на велосипедах. Дитина хотіла до них, але велосипеди швидко віддалялися, а навколо літали повітряні кулі. Земля над Євою — біла-біла, а небо під нею — зелено-барвінкове.

І так дівчинці робилося гарно, що вона аж прокидалася. Поряд сиділа мама, а позаду неї — насуплений бородань. Вітражі чужих вікон навпроти посміхалися сонцем. Починався новий день Єви, яка не поспішала жити.

КИШЕНЬКОВІ «Я»

Вони зустрілися взимку, коли небо переселилося на землю, а сонце провалилося в ополонку. У світі, де люди будували вавилонські вежі, де секрети вивішували невипраними, а почуття консервували в банках з-під майонезу, вони зберігали своє «я» у внутрішніх кишнях.

Після знайомства він просунув руку під її куртку, щоб знайти заповітну кишню. Там у затишному спокої кублилося її «я». Воно мало зелений колір і дихало розрізаним яблуком. Своє «я» він показав згодом. «Я» пахло м'ятою і було сором'язливим, як коліна. Ось так поступово вони і пізнавали одне одного.

Наприкінці зими хлопець поїхав. Небо знову повернулося на небо, а дівчина залишилася наодинці з людьми, які носили на горбах залізні цегли для будівництва своїх веж.

Щомісяця він писав їй листи, але вона не вміла читати і тому відповідала гербаріями. Якось дівчина засушила листочки м'яти, аби зробити йому приємне, але не встигла їх надіслати, бо саме в той день їй запропонували вийти заміж. Вона погодилася, бо Той, хто пахне м'ятою був далеко, а майбутній чоловік — поруч. До того ж

він володів добрим десятком вавилонських веж і називав себе «вавилонським магнатом». В одну із веж подружжя і переїхало.

Неподалік росли кипарисові поля, і молода жінка любила блукати ними. Інколи вершечки кипарисів діставали сонця, і воно запалювало їх, як свічки. Тоді ставало спекотно. Коли ж нічний вітер гасив свічада дерев, жінка поверталася додому, аби в черговий раз торкнутися до літер, написаних Тим, хто пахне м'ятою (після одруження листи від нього більше не приходили).

Через кільканадцять років вона зі своїми дітьми поїхала в ліс і зустріла там його. Чоловік збирав м'яту. Жінка підійшла до нього, засунула руку під куртку, щоб знайти кишеню, в якій він колись приховував своє сором'язливе, як коліна, «я». Натомість жінка витягла звідти кілька пістрів.

— Я колекціоную їх, — почав виправдовуватися він.

— Пусте, — сказала вона, — а в моїх кишенях євро.

У ЛІСІ

Бабця пахла землею і зеленим супом. Її обличчя схоже на печене яблуко, а руки — на кору старого дерева. Жила вона в маленькій хатині з дерев'яним ґанком. Неподалік стояла клуня кози Орісі. Щовечора Єва з бабцею йшли на долину за козою, яка там паслася. Бабця вела Орісю за мотузку, дівчинка мугикала пісеньку, і час зупинявся, коли вони крокували стежкою, яка притишено мовчала незірваними суніцями і заколисаним літом.

Перед сном Єва чула, як у шибку билися зорі. Саме в цей час бабця цідила у квартиру свіже молоко. Сьорбаючи його, дівчинка помітила волохатого домовика і усміхнулася. А потім прохолода подушок запросила Єву у сни.

Наступного дня дівчинка вирушила на велосипеді у ліс. Поблукавши ниткоподібними доріжками, Єва звернула на галявину, щоб відпочити. Але там якийсь чоловік збирав м'яту. Дівчинка злякалася і повернула додому. По дорозі Єва натрапила на незнайомку (її волосся починало сивіти). Позаду йшли хлопчик і дівчинка. Певно, то були її діти. Єва ще не зустрічала таких гарних жінок, як ця.

Прийшовши з лісу, дівчинка полізла на старе горище. Там вона знайшла всяку-всячину: старі сімейні альбоми, поживклі книжки, надщерблені горщики, поламані іграшки і меблі. Але найцікавіший скарб заховався у старій скрині. То був лист.

Лист

«...Вдруге я народився, коли помер. Це сталося у газовій камері. Ти завжди любила повторювати, що троянди ростуть із серця, але я ніколи не вірив. Та в холодній кімнаті, стіни якої були вироком, а двері — надією, я відчув, як з лівого боку, там де серце, почала проростати квітка. Спочатку то були кволі листочки, що хитро прорізувалися крізь шкіру, потім між ними вибухнув пуп'янок, такий стиглий, незайманий і тремтливий, що мені зробилось соромно і водночас приємно.

Завтра мене і сотню інших уб'ють. Нас закриють у «душогубці» з чадним газом. Там буде гаряче. Ми не кричатимемо, хоч для перестороги вони ввімкнуть двигуни вантажівок. Потім з наших тіл зцідять жир для мила...

Прости, що пишу про це. І прости, що не повернусь. Натомість посилаю разом з листом троянду, вирвану із грудей, і свої чоботи, які хитрістю зумів зберегти для тебе.

Тепер я знаю, що квіти ростуть із серця... Я був мертвим усе своє життя, не розуміючи цієї правди. Мила, а зараз я живий! Живий!..»

БАБЦЯ І ЛИСТ

Бабця поралася на городі. Волосся вибилося з-під хустини і виблискувало тихим сріблом. Уся її постать сяjala якоюсь незрозумілою святістю.

— Бабо, дивися, шо в мене! Він був на «горі».

Очі у старої налилися вологою. Що вона могла відповісти? Бо ж чи можна розказувати дитині про таке?

— Це дід написав?

— Ні, доню, діда я зустріла вже пізніше, — і замислено задерла голову.

Колись вона мала молодість і любов. Потім прийшла війна, яка все забрала. Треба було йти в колгосп, аби на щось жити. А він же хотів, щоб вона вступила в інститут. Він був розумний. Коли німці забрали його в табір смерті, вона все одно вірила, що він втече. А цей лист дійшов до неї через шість місяців після його загибелі.

— Війна, доню, страшне лихо. І Боже борони тобі її побачити, — зітхнула стара, втираючи подолом невидимі сльози.

— ...бабо, а хіба квітка може в людині рости?

— А чо' не може? В юності може бути все.

Загриміло. Перші краплі торкнулися розпашілої землі.

Єва несла відро з картоплею, бабця йшла позаду, пригортаючи папірець до грудей. Бо душевним листам місце біля серця.

ПІД ХВИЛЯМИ

Через кілька днів Єва знову поїхала до лісу. Цього разу там вже нікого не було. Дівчинка сіла біля верби на стільчик, який прив'язала до велосипеда бабця: «На, бо простудишся, а я винна буду», і почала малювати квітку, про яку прочитала у листі, знайденому на «горі». Недалеко протікала річка, що вабила дивними глибинами. Бабця забороняла купатися у ній: «Ше втопишся, що я мамі твоєї скажу?» Хоча, як здавалося Єві, мамі б стало від того легше.

Враз дівчинка побачила ветхий човен. Цікавість взяла її за руку і повела до берега... Човен хитався у безсистемному просторі водяної стихії. Голе тіло на сухих дошках непомітно дихало. З долонь росли орхідеї. Цнотливі пахощі пускали коріння глибоко у шкіру. Рух — човен. Вона — спокій, чуттєвий у своїй дикій незайманості. На вустах — тепле молоко скуповдженого вітру. Як солодко бути вільною... по-вільною! ...Здригнулася уві сні. Приречена на незрозумілість, плила за течією...

Цікавість тимчасом завела Єву у річку по коліна.

Один, два, три!

Один, два, три!

Дули, дмухали вітри... —

чомусь пригадалися слова лічилки, якої вона навчилася у школі. «Один, два, три! Один, два...» — наближаючись до човника. Вода ж сягнула ліктів, ший, очей. І ось Єва у підводному царстві, тихому, повільному і темному...

— Ви ж не скажете моїй бабі? — проситиме Єва у незнайомого дядька, коли опритомніє.

— Що ж ти туди полізла?

— Бо хотіла взнати, хто у човнику плив.

— Ой, дитино, в тебе переляк. Скажеш бабі, аби викачала його яйцем.

— А знаєте, хто був у тому човнику?

— Та хто ж?

— Я.

ЄВА І МАГДА

Магда з'явилася якось незаплановано. Єва навіть до кінця не зрозуміла, що саме їй сподобалось у Магді. Може, те, як вона рухалася, одягалася чи те, як рівно складала зошити на парті.

- Магдо, чо' ти зі мною дружиш? — поцікавилася Єва.
- А мені твоє ім'я нра... І що це ти малюєш?
- Людину, яка любить. Бачиш, з неї ростуть квітки.
- Такого не буває.
- Коли ти дорослий, може бути все.
- А я коли виросту, поїду на море.
- Нащо? Воно ж і так в тобі.

ЄВА І ВІТРАЖІ

Ішов дощ і стікав по ринвах літа.

Єва мовчки слухала. Взагалі після розлучення батьків, вона більше мовчала, ніж говорила. Усе невисловлене росло разом із нею.

Зліталися колібрі і теребили вени на руках. І Єві здавалося, що так триватиме завжди, бо дощ безкінечний і тремтіння у венах також безкінечне. В інших кімнатах прогнозами погоди говорило радіо...

За Євиними підрахунками дощ йшов три роки і три дні, хоча мама сказала, що всього годину. Але дівчинка знала, що дощі йдуть набагато довше, ніж здається. Коли зрештою після годинного триріччя дощ висох, Єва вийшла на вулицю, аби подивитися на калюжність. Світ погойдувався на павутині. Єва блукала калюжами, і її самотність була прекрасною.

— Привіт, — порушив мовчання якийсь опецькуватий хлопчак. — Ти з того дому?

— Так і є.

— А я з цього.

— Ти живеш у будинку, де вікна з кольоровим склом?

— Ага.

— А я завжди хотіла побачити їх зсередини...

— ...а тебе як звати? Мене — Ян.

— Єва...

— Єєєє-ваааааа!

— Ти покажеш мені?

— Що?

— Свої вікна...

Промені сонця падали на вітражі, і перетворювали скельця на чарівливий калейдоскоп. Єва зачаровано мовчала, поволі засинаючи. Ян схвилювано спостерігав за новою знайомою, яка скрутилася калачиком на старому кріслі. Раптом хлопчику здалося, що навколо нього не життя, а казка, в яку він не вмів вірити.

МАКИ

Агонія настрою поволі минала.

— Спрага, — невтомно повторювала.

— Вино?

— Ні.

— Про що ти думаєш?

— Думки поширюють полум'я небезпечних наслідків. Краще помовчимо.

— Але я не можу заткнути навіть свою німоту, — сконфужено.

— Це просто, приглушимо її поцілунком...

— Знаєш, в моєму серці ростуть маки! — похвалилася, вже коли він засинав.

— Та ну! — недовіжливо відповів.

— Чесно!

— Маки — це добре, — позіхаючи.

— Ти серйозно?

— Цілком! — вже крізь сон.

Чула сопіння його приспаних думок. Раділа, бо була поруч.

Коли він у солодкому маренні обійняв стан, вона подумки поливала маки. Вони цвіли, пахнули, бо так буває завше, коли любиш.

ЄВА І РІЗНОЦВІТТЯ

Мелодія ніжними вигинами торкалася стелі, а потім розквітала на ній конваліями і польовим різноцвіттям. Єва слухала спів Ніно Катамадзе, одночасно дивлячись на вітражі чужих вікон, що звично виблискували калейдоскопом. Навколо літали звуки, дрозofiли, бабки, риб'яча луска і шматочки відмерлої кутикули. В моменти звучання музики прози не існує. І Єва мовчала свою прозу.

Плавнo повторюючи тілом порухи голосу Ніно, Єва підійшла до дзеркала, в якому упізнала свою зачинену дорослість. Дівчина знала вже багато чого, втім, єдине, що пройшло повз, — вона сама.

Одного разу, коли Єва з Яном ловили ящірок у кар'єрі, він сказав:

— Мені здається, я люблю тебе...

Дівчина заглянула йому у вічі і, пригортаючи до грудей холодну ящірку, яка вовтузилася в руці, промовила:

— Люби.

Потім Єва обернулася спиною і пішла, тримаючи в руках маленький хвостик ящірки, котра утекла, злякавшись гучного бит-

тя серця. Після того Ян зрозумів, що інколи любити — означає мовчати.

Єва все ще дивилася в дзеркало. Воно вкрилося легкою поволокою від її подиху. На праву щоку сіла дрозоділа, ще натхнена тихою музикою. Єва провела пальцем по щоці, щоб прогнати комаху, але та вирішила перетворитися на родимку.

Була третя година дня, коли дівчина вимкнула програвач, і конвалії та різноцвіття неспритомно упали зі стелі, в'яло поширюючи запахи. Єва не звернула на те увагу, бо поспішала на зміну. Вона розносила піцу. Сьогодні Єві відчинила двері усміхнена дівчина, на обличчі якої проглядалися відбитки зім'ятих простирал.

— Ви пахнете польовими маками, — сказала замість привітання Єва.

— Правда? — засоромилась дівчина. — А я щойно їх поливала.

— То, мабуть, дуже гарно.

— О, безперечно!

Додому Єва повернулася приблизно опівночі. Конвалії і польове різноцвіття вже встигли пустити корені в підлогу і ритмічно з нею дихали. Дівчина увімкнула музику, уявляючи, як та, яку вона сьогодні зустріла, поливає маки, і на мить Єві також захотілось. Торкаючись пальцями солодкого різноцвіття, вона почула, що володіє таємницею, про яку ніколи не дізнається Ян.

ТАЄМНИЦІ БЛАГОРОДНОЇ ДІВИЦІ

Коли розтавали сніги, відкривалися таємниці... Наче листи, неспішно і з наростанням. І коли таємниці переставали бути таємницями, світ змінювався, люди зникали, а зими теплішали.

Благородна дівця посміхалася в об'єктив. Поза її усмішкою існували страхи і жоржини, порцеляна і невивчені вірші, молитви і коханці. І вона зовсім не боялася перетворитися на стару діву, бо не вірила в старість, а лише в те, що бачила. І це було її релігією. А своїм життям вона крокувала, довіряючи ниткам, які хтось кидав у небо. Втім вони завжди приводили дівця до початків, котрі не вміли продовжуватися.

Зими в її житті ніколи не були поблажливими, та після танення снігів, вони втрачали честь і силу. Однак Благородна дівця не боялася холоду. Коли було вітряно, вона одягала літній капелюшок (стрічки на ньому вигиналися зміями, схожими на тих, які обви-

вали тіло синів Лаокоона¹¹) і рушала дивитися на течії, котрі змішувалися під час зимових штормів. Стоячи на голому пірсі, дівиця мелодійно читала напам'ять Іоанна Секунда¹² і раділа своєму вмінню бути тужливо-щасливою.

Якось Благородна виявила, що яблука ростуть не на деревах, а в ній. Спочатку вона не надала цьому значення, але коли яблука вже не поміщалися в роті, то дівиця їх випльовувала. Це були справді неймовірні яблука! Червоні і лискучі, наче очі у ковалів. Стиглі плоди падали на траву і губилися у ній, як і Благородна дівиця губилася між хвилями. Голодні і знедолені підіймали ті яблука і ставали блаженними. Черниці хрестилися, а храми позбавляли хрестів, але наповнювали зерном.

Дівиця вміла дарувати людям плоди, але не знала, що робити зі своїми гріхами. Священикам вона не довіряла, а у богів не вірила. Тому її гріхи нікому було відпускати, і вони залишалися у порухах стрічок маленького капелюшка Благородної дівиці.

— Можна вас поцілувати? — питав її офіцер.

— Ні, — відповіла вона, тому що не вміла казати «так».

— Чому? — дивувався офіцер.

— Бо тоді ви станете причетним до таємниці, а це важко.

— Пусте, — говорив офіцер. — Мені байдуже.

— Як хочете, — казала Благородна дівиця і ставала неблагородною.

Коли офіцер залишав її, дівиця знову читала латинські вірші і спостерігала за течіями. Весни наступали їй на п'яти, а вона завжди забувала ім'я свого чоботаря.

Так, у неї були таємниці. А у таємниць була вона.

...Та коли минуло сто років, хтось поглянув на світліну Благородної дівиці і перейнявся її таємницею, яка перестала бути таємницею в той момент, коли розтали сніги.

ПРИЗАХІДНА РОЗМОВА

Лимонний сік втомленого сонця розтікся по стіні. Єва торкнулася його пальцем. Він був липким і теплим. У Єві завжди щось заходило, коли приходив вечір, і піднімалося, коли запалювався ранок.

— Магдо, а ти ніколи не думала про те, що спочатку жінки закохуються в увагу до себе, а вже потім у чоловіка.

¹¹ Троянський жрець Аполлона застерігав земляків, аби ті не вводили до Трої дерев'яного коня, спорудженого греками.

¹² Нідерландський поет епохи Відродження.

- Здалися тобі ті чоловіки.
- Мені просто здається, люди не бачать любові перед своїм носом, поки вона сама про себе не скаже.
- Це твої квіти розповіли?
- Ні, ящірки.
- Знову бігала з Яном в кар'єр? Давно його не бачила.
- Він сказав, що любить мене.
- Невже?
- А я сказала, щоб любив. Не можна ж забороняти людям любити.

ЯН ПИШЕ ЄВІ

Маму Яна завжди дивувала поведінка сина. У дитинстві він не посміхався, мало говорив, ходив неквапливо. Інколи хлопчик дивився наче крізь предмети, не помічаючи нікого навколо себе. Тому врешті-решт жінка вирішила повести сина до лікаря.

Після довгих поневірянь кабінетами, у нього виявили легку стадію аутизму. А через кілька років усі почали говорити про дітей-індіго, поведінка яких дуже нагадувала поведінку Яна. Цих дітей називали новими душами, народженими змінити світ. Мамі Яна сподобалася така думка. Її син прийшов у світ, щоб зробити його кращим.

Втім сам Ян не планував робити світ кращим. Бо його світ — Єва, яку не треба змінювати, тому що усе в ній досконале: невідчужимий голос, великі, схожі на небо, очі, гладенька шкіра, звичка мовчати при незнайомцях. Вона те, що дає сили і водночас забирає. Надихає і пригнічує. Цю двоякість хлопець осягнув, коли Єва сказала йому любити. Але Ян не розумів, як це робиться на відстані. І тому вирішив написати листи, які Єва так і не прочитала.

НЕВІДПРАВЛЕНІ ЛИСТИ ДО ЄВИ

* * *

«З моїх рук проростало дерево, у якого, замість гілок, синіли вени...

Я не думав, що колись це станеться, бо був упевнений у протилежному. Ми завжди наперед зрікаємось, аби потім не боліло. Але біль не оминути. Він супроводжує нас під час народження і смерті. Біль — альфа і омега життя...

Знаєш, мої сині гілки набухають пуп'янками, коли я думаю про тебе. У моїх мріях ти занурюєшся у мої розцвітаючі гілки. Я чую монологи твого серця. І нам так добре.

Ян, що ховається за вітражами»

* * *

«Колись ми замикали примітивне місто в стареньких шафах, а потім самі перетворювалися на міста. Колись крізь нас проходили неонові вулиці, залишаючи прохолодну знемогу, яку ми запивали римуючими парадоксами. Колись ми йшли пліч-о-пліч, заощаджуючи слова, бо знали, що вони нам ще знадобляться в тихих пробілах весняних ночей. Колись ми вміли цвісти магноліями.

То було колись, зараз же з «нас» залишився лиш трухлявий займенник. Ти зникала завжди, але нові життя знову приносили тебе в інших проекціях. Теперішнє мовчить твоєю відсутністю.

Знаєш, я намагався навчити інших цвісти магноліями, але вони, сприймали мене за божевільного. Люди завжди бояться переступити межу зрозумілого. Все життя кубляться на клаптику правил, а потім шкодують, що не зуміли перетнути його кордони. А ти не така, ти обожаєш стирати межі. Хотілося б знати, яка лінія притихла під твоїм черевиком саме зараз.

Ян, що не виплакав ще всіх сліз»

* * *

«Дуже-дуже давно я був підлогою, а ти — стелею. Ми дивилася один на одного, але не могли поєднатися. Між нами бродили люди і народжувалися тіні. Ми слухали новини, джаз, поезію, чужі оргазми, сні, кроки. Ми марили одне одним, але стіни творили між нами дистанцію. Я був небом, а ти землею приватного космосу. І, мабуть, так тривало б вічно, коли б не землетрус. Він зруйнував наші стіни. Ти стала мною, а я — тобою. Ми перетворилися на руїни. Химерні лінії непотрібного бетону. Зникли люди, котрі були носіями оргазму, джазу і поезії. Й тоді ми зрозуміли, що інколи краще бути паралелями затишного космосу, ніж закоханим сміттям поламаного хаосу.

Я люблю тебе, Єво, але відпускаю...

Ян, що назавжди зникне з твого життя»

ЄВА І ВУЛИЦЯ

Червоніли дахи. Хтось когось цілував в уста. Починалися початки і закінчувалися кінцівки. Хтось плакав, хтось пив імбирний чай, а хтось вирощував фіалки в надщерблених горщиках.

Єва пильно вдивлялася в чужі вікна, зігнувшись над балконом. Якби не земне тяжіння, вона б дозволила своїй душі полетіти, як сигаретний дим, що котився з квартирки.

То було літо приватної самотності, коли навколо снувалось багато людей, але було боязко впускати їх у душу.

Єва блукала вулицями, заглядаючи у вікна, у яких за старими фіранками зберігалися непрочитані книжки чужих історій.

КОЛИ ВІДГОРТАЮТЬ ФІРАНКИ...

Щодня я пробачала іншим, відхиляла фіранку і заварювала чай. А коли мене болів живіт, згорталася в кокон простирадл і вибікувала. І щойно зі спини виростали крила, фіранки щільно стулювали. Сонце цуралося мене, я жила у сплетіннях власних тіней. Мені не дозволяли розмовляти з людьми, бо я була іншою.

Одного дня я закохалася. Дивне почуття. Мені здалося, що я помираю. Правду кажуть, що усе невідоме рідниться зі смертю, а коли відкривається — із життям. Смерть — остання ланка невідомого...

Він розповідав про правове становище на фондовій біржі. І голос його нагадував поскрипування трамваїв, перегортання сторінок і римування неримуючих звуків водночас. Я чула його через простирадла і намагалася не втопитися в тих почуваннях, що гнучкими гілками розрослися з мого маленького серця.

Якось усі домашні пішли в бакалійну лавку, аби купити чай. Дверей не зачинили. З двору долинали первинні запахи літа. Фіранка повільно колихалася від ніжного протягу. Я знову відгорнула її, і в кімнату увірвалося світло, приємне світло переповненого пізнім цвітом дня. На вулиці дівчата каталися на велосипедах, хлопчики мучили котенят, жінки носили в своїх очах пучки квітів. До мене долинали неголені звуки фабрик, фонтанів і транспорту. Я чула запахи немитих тіл, вирваних фіалок і напарфумлених донжуанів. Усе це складало комікс тієї епохи, в якій мене народили, але не дозволяли жити.

І раптом я почула кроки. Зовсім близько. Вони злякали, бо не були схожими на кроки моїх рідних. Тоді він з'явився переді мною.

— Ой, а я вас ніколи не зустрічав в цьому домі, — промовив своїм голосом, схожим на поскрипування трамваїв, перегортання сторінок і римування неримуючих звуків водночас.

— Можливо, тому, що я в ньому не живу.

— Як так може бути?

— Я живу виключно в цій кімнаті. Інколи мені здається, що вона відділена від дому.

— Дивно це все якось... Я хотів сказати, ви дуже гарна, а красу потрібно показувати. У нас в акціонерному товаристві була одна пані...

Знову скрутило живіт. Я затулила очі, намагаючись побороти біль.

— ...вона мала жакливе обличчя, схоже на губку. Ми завжди жартували, що в порах її щік можна заховати цінні монети. Уявляєте?..

Біль розгортав сувої, фіранка перетворилася на криваву шкіру вбитого звіра, з якої стікав бруд і жир. Протяг чомусь зник. «Він, мабуть, причинив за собою двері», — прийшло на думку.

— ...а потім я вирішив таки сказати, що вона бридка! Ніхто не вірив, що я це зможу. А я зміг!

Я повільно опустилася на ліжко, тримаючись за живіт, і поглянула на пана з голосом, схожим на поскрипування трамваїв, перегортання сторінок і римування неримуючих звуків водночас. Пан був негарним. І мені стало шкода себе і його голос, що повинен був жити в іншому тілі, говорити і мовчати про інші речі.

Моя спина почала кровоточити, а сорочка напинатися.

Чоловік, у голос якого закохалася, продовжував говорити малячню. А я сиділа, обіймаючи живіт руками, і відчувала, як моя шкіра розривається. Крила росли швидко, кров тепло поглиналася сорочкою, аж поки вони не розірвали її. Пан продовжував обмовляти жінку з великими порами на обличчі, а потім вигукнув:

— Та що то позаду вас?

— Крила, пане...

— Неподобство!

Він витягнув зі своєї кишені ножиці і став обрізати мої крила.

— Так набагато краще, любя. Я радив би вам переодягнутися, бо ця сорочка втратила вигляд.

— Так. Так.

Потім чоловік закрив фіранкою вікно, поглянув на мене востаннє і вийшов геть.

МАГДА І МОРЕ

Тепло йшло знизу. Здавалося, ніби земля вирішила поділитися з нею гейзерами. Море вже не поміщалося в її храмах, і вона змушена була переливати його у брудні чашки, що залишалися після гостей, які приходили до її матері. З часом і чашок стало замало.

Море топило її коханців, тому вони, лякаючись шалених течій, кивали п'ятами після тлінних любовощів. Це море губило в собі тоненькі лінії човнів і відрікалося неба. А вона все шукала берегів чужих грудей і, знайшовши чергового, схиляла голову, вслухаючись у відлуння серця, але не чула там нічого, крім пустих чайок. Вранці чужі груди надягали піджаки і назавжди зникали з її ліжка, з життя, з моря.

— Боюсь за тебе, доцю, — з награною турботою щебетала мама, відкорковуючи дешеву пляшку вина.

— Чого?

— Такий хорошій дівчинці не тре мати стільки мужчин.

— Це не мужчини, мамо.

— А хто ж?

— Просто носії піджаків.

— Як знаєш, — відповідала мама і йшла до товаришів по чарці.

Магда потому відчиняла вікно і дихала нічними прикросами, знову чуючи тепло, яке паморочило і топило її в незвіданих хвилях.

...Літо принесло Магді тихий затишок. Чоловіки припинили до неї ходити, бо море навколо так розрослося і було таким глибоким, що ніхто не знаходив мужності зайти хоча б по кісточки.

У її морі жило тепер щось дуже особливе, нове, незвідане і водночас близьке. Магда любила слухати його, склавши руки, мов до причастя. Вона відчувала, як воно б'ється, і раділа. Усі навколо говорили про її море пошепки, наче боялися, щоб воно не захлинуло їх потужними течіями.

Восени Магдина мама сіла на потяг, аби навідати подругу десь на краю світу, і залишалася там назавжди. А від'їжджаючи сказала: «Бережи своє море, доню, не розлий». Дівчина всміхнулася і ніжно обійняла жінку. Того ж дня Магда народила хлопчика.

КОЛИ СВІТ ЗАГОВОРИВ...

Не існувало нічого, бо світ відмовився говорити. Він був безмовним і безликим. З дерева життя вовки здирали лико, а ластівки залишали своїх пташенят в зозулиних гніздах. Вогники доль перестали віщувати дивини, а стіни розказувати казки про гостроверхих гетьманів. Тиша перетворилася на абсолют. І ніхто не знав, як повернути світові мову.

Дівчина була глухонімою. Вона чула колір маленьких істот, що жили у її снах, говорила із запахами нічних світил, а от людський лемент не розуміла.

У дитинстві мати вчила її говорити. А потім швидко потяги забрали її у сніжні країни, де білі ведмеді залишали кошлаті сліди, а з ополонки вистрибували літаючі кити. Дівчина часто згадувала маму. Щовечора, коли в сиротинці усі засинали, вона заплющувала очі і уявляла, як та крокує їй назустріч. У руках мама тримала ведмежа, біле, мов сніг, в якому воно народилось.

І коли дівчина виросла, то вирушила на пошуки матері. Багато потягів наслухались її німих розповідей, багато провідниць не розуміли її запитань, багато ведмедів почули тепло її довгих пальців, але та, котру глухоніма так прагнула відшукати, так і не знайшлася.

Повернувшись додому, дівчина зажила у світі, який відмовився з нею розмовляти. Вона щоранку жестами віталася з пташками, котами, людьми, дорогами і деревами, а ті безмовно ігнорувала її. Втім дівчина не ображалася, тому що мама навчила її бути доброю.

Осені консервували на зиму, а весни висушували для літа. І так минали роки. Одного дня глухоніма познайомилася з чоловіком, який також не вмів розмовляти і любив білих ведмедів. Щоранку він вилазив на дах свого будинку і жестами співав гімн красі. І це їй так сподобалося, що дівчина вирішила вийти за нього заміж.

Коли у них народилася дитина, світ, який до того мовчав, заговорив з глухонімою. Ні, жінка не побачила, як плаче її маля, вона почула! І то був найсолодший звук.

Крислате дерево життя било могутнім гіллям у вікно. Біля нього стояла глухоніма і обіймала своє дитя. На дереві, у гніздах, спали маленькі ластів'ята, очікуючи своїх батьків. Чоловік, що сидів поряд молодой матері, співав жестами колискову. Дитина уві сні посміхалася. Тиша перестала існувати, тому що любов була гучнішою.

ЄВА І ПАРАСОЛІ

Інколи ми падаємо, щоб розбитися на
мільйон шматочків, які є нулями для
прагматиків і зорями для сюрреалістів.

© Ян

В осінніх числах поезія життя прозаїчно самодрукувалася на уламках крапкового неба. «Усе надто просто, щоб бути складним. І не треба надавати цьому великого значення. Усе робиться, як йому заманеться», — намагалася переконати себе Єва, сприймаючи усі життєві потрясіння, як те, чого не оминати. А коли вона прийшла до Магди, то сказала:

— Що ж, я завжди знала: твоє море витече у щось дуже важливе.

— Люди осуджують мене.

— Люди зазвичай нічого не тямлять...

— А що думаєш ти?

— Я знаю, діти народжуються, щоб їх любили.

— А хочеш його потримати?

Дитина приємно пахла молоком. Єва поцілувала немовля у щічку, і воно прокинулося, а потім міцно пальчиками схопило Євин палець.

— Ось так треба чіплятися за життя, — засміялася Єва, чуючи, як десь глибоко, у внутрішніх печерах душі, пробиваються маленькі підсніжники.

Йдучи вулицею додому, Єва прислухалася до себе. Колись в дитинстві вона знайшла дивний лист. У ньому йшлося про те, що троянди ростуть із серця. І дівчина вірила в те, здається, усе своє життя. Однак чи могла собі уявити, що теж колись почує всередині квіт?

«Шляхи Твої в морі, і стежки Твої — у водах великих, а сліди Твої невідомі», — почувся неподалік голос місцевого праведника, що часто читав псалми просто на вулиці.

Землі торкнулася перша крапля. Дощ мокрим цвітом осипався на землю. Перехожі перевертали парасолі і пливли на них, наче на гондолах. Єва беззахисно зупинилася посеред вулиці, яка поступово перетворювалася на Венецію. Брудні хвилі грози досягли Євиних колін, а вона лише усміхалася, бо раптом зрозуміла, що не сьогодні-завтра станеться щось гарне, щось таке, що народить у ній безліч лавин, вулканів, гейзерів, комет і нарешті... квітів.

Враз дівчина помітила на жовтій парасолі Яна. Він запропонував приєднатися, але вона відмовилась. Єва довго міркувала над тим, чому вони припинили спілкуватися, адже поряд з Яном вона була собою. Він знав про її маніакальну любов до квітів, мистецтва і мовчання. Іноді дівчина дозволяла Яну слухати свої думки, і він клявся їй, що все чує, однак то була брехня. «Що ж, інколи, — виправдовувалася Єва, — ми робимо незрозумілі для себе вчинки, щоб колись їх зрозуміти».

Коли жовта парасоля зникла за рогом будинку, дівчина відчула, як її внутрішні квіти затремтіли від холоду. Дощ переріс у грозу, і вода сягнула Євиних грудей.

— Ти вважаєш, це нормально? — крикнув хтось позаду Єви. У зеленій парасолі сиділа Магда, пригортаючи до грудей банку молока для сина. — Ти ж так втопитися можеш!

— Мені подобається.

— Застрибуй сюди!

— Може, я когось чекаю...

Через декілька хвилин хвилі віднесли зелену парасолю далеко від Єви. Але вона ще могла побачити, як Магда гнівається. Небо кровоточило блискавками, і ніхто не знав, як йому допомогти.

Вода торкнулася вже Євиного підборіддя, внутрішні підсніжники наповнились вологою. Єва чекала.

— Вам зле? — несподівано почула дівчина.

— Ні, я просто загубила сережку, вона десь там, — спокійно показала на густину хвиль.

— Я допоможу, тільки візьміть за мотузку мою парасоль, щоб її не віднесла течія.

Чоловік пірнув у дощове море. Дівчина стурбовано теребила мотузку червоної парасолі, ледве торкаючись ногами дна. На небі завмерла блискавка, схожа на рубець. Недалеко повільно колихався човник, у якому спала гола дівчина, знайома Єві з дитинства. Рівень води збільшувався. Небо глузувало громом. Чоловік не впливав. «Мабуть, треба було послухатися Магду», — подумала Єва, ковтаючи воду.

Раптом виринув незнайомиць.

— Ось вона! — вигукнув він і побачив, як Єва вже захлинається, поволі зникаючи у кучерявих хвилях. Розуміючи, що дівчина може вмерти, чоловік швидким рухом підняв її на свою парасоль.

— Я, бовдур, пішов шукати сережку і не подумав, що ви в небезпеці.

— Пусте, — ковтаючи усмішку.

— Жахливий дощ!

— Ні, навпаки дуже гарно. Люблю, коли люди на парасолях плавають, таке не кожен день побачиш.

Вони пливли вулицею, і неочікувано зупинився дощ. Вікна будівель запалювалися апельсинами. Вечір тихо купався в дощових кучерях.

— Ви пахнете м'ятою, — зауважила Єва.

— Просто ношу її в кишенях.

— Дивно, але таке враження, що десь я вас бачила.

— Всяке буває.

— Он моє вікно, — показала дівчина.

— Підсадити?

— Ні, я вже якось сама. Дякую, що врятували.

Єва поспіхом відчинила вікно і по-змовницьки прошепотіла:

— А знаєте, мені здається, що ми маємо ще зустрітись.

Чоловік усміхнувся кутиком губ:

— Коли спаде вода, на тому місці, де я знайшов вашу сережку.

— Згода!

ВИБІР

Я стояла над прірвою в пшениці, а позаду мене вилуплювалися з приватних яєць будинки, виривалися з корінням родинні зв'язки і співали програвачі. Я не намагалася зупинити перебіг подій, бо знала, що від мене нічого не залежить.

Ти підійшов непомітно, хвилююче. У твоїх очах народжувалися зелені блискавки. Я захотіла сказати про причини і наслідки моєї приватної самоти, про епілоги і прологи пір року, що періодично оживали в моїх садах, але зрозуміла — не потрібно витратитися на зайве.

Отак ми, взявшись за руки, стояли довго, переживши навіть кінець світу, відчуваючи святість підпертого неба і тепло вивезеного чорнозему. Прірва дихала величним і невідомим, а ти — молодістю. Я вибрала тебе, бо юність має здатність проходити, а величне і невідоме завжди існує в глибоких пластах прожитого життя...

ЄВА І БЕЗІМЕННІ ЗОРІ

Єва перестала давати зіркам імена, її різноцвіття на підлозі вкрилося мохом, внутрішні підсніжники зів'яли, а тіні на стінах відмовилися складатися у мерехтливі стебла. Єва чекала, поки зійде вода. Телевізор обіцяв, що це станеться через три вічності, але Єва знала, що вічність числами не вимірюється, і тому сприйняла повідомлення за жарт.

У ній тремтіла цікавість до чоловіка. Зрілого і невивченого. Бажаного настільки, наскільки їй дозволяла неспокушена уява. На носі був від'їзд, а у думках — потреба зустрітися з Тим, хто пахне м'ятою, чия присутність хвилювала і водночас заспокоювала.

Прийшла Магда, тримаючи на руках маленький згорток, який час від часу ворухився, нагадуючи про себе.

— Він любить слухати, як я співаю, — зачудовано розповідала Магда. — Так добре, коли він поряд. А що це за пакунки?

— Їду скоро.

— Навіщо?

— Життя завжди повинно ділитися на різні міста. Нове місто — можливість нового життя...

Наступного дня вода зійшла, і Єва пішла на побачення з мало-знайомцем, що врятував їй життя. Містечко було схоже на жінку, котра щойно зняла макіяж. Люди везли у транспорті свої думки, діти шукали у калюжах залишки дощових секретів. Сонце рухало-

ся за часовою стрілкою, а Той, хто пахне м'ятою, все не приходив. «Мабуть, — подумала Єва, — просто забув».

Через кілька днів вона зустріла чоловіка в аптеці. Він купував м'яту.

— То ви вже не ходите в ліс?

Чоловік здивовано підняв брови, спочатку навіть не впізнавши її, а потім привітно усміхнувся:

— О, яка зустріч!.. Аптечна м'ята просто набагато безпечніша.

— А я вас чекала, — змінила тему Єва.

Чоловік насолодливо нюхав придбану м'яту. Небо велично за-тамовувало погляд над головами двох людей, які уважно слухали антени, що пускали свої судини далеко в космос.

— Ти ще дуже молода, — говорив він, торкаючись її скронь.

— Усе можна виправити.

— Молодість не можна. Навпаки вона виправляє... Що ж, мушу йти. Гадаю, ми не зустрінемося, принаймні найближчим часом. Але ти заварюй м'ятний чай... Він корисний.

Антени судинилися вгору. Зорі вимагали від Єви імен, але дівчина мовчала. Бо думала про Того, хто пахне м'ятою. Саме з ним Єва розділила б свою нерозказану самотність. Але чоловік, здавалося, любив іншу. І це почуття було таким безкінечним, як безіменні зорі на тихому небі.

ВІРШ, написаний Євою 32 серпня вигаданого року

*А ми любили лазити на дах
і пліткувати там з безликим смогом,
втрачатися в чужих світах
і бесіди вести із Богом.
Свої страхи топили у вині,
що променисто затишок вмикало.
На кожне «так» казали «ні».
На кожне «ні» казали «мало».
А ми так пристрасно уміли жити
під звуки первісних реклам.
Дивились на людей крізь сито
і цілували вранці мам.
Ми гучно відкидали теореми,
несамовито борсались в плітках.*

*Порушували заборонні теми.
Й шукали одночасно шлях.
Ми так любили розчинятися в собі,
коханих вибирали лиш наосліп.
Жили ми у приємній боротьбі,
поки не записалися в «дорослі»...*

Частина третя

БІЛЕ МІСТО

ЗМІНА ЛОКАЦІЇ

Містечко наважилось на ніч. Осінь поволі цідилася в тонку посудину темряви. Світло холодних ліхтарів незаймано падало на дорогу, якою йшли двоє — мати й донька. Одна несла важку валізу, інша — передчуття нового життя. До зупинки вони не вимовили жодного слова. А коли треба було сідати в автобус, мати всунула доньці в кишеню згорток із грішми.

— Не треба, — віддаючи, — я маю свої.

Мнучи в руках папірці, жінка дивилася услід автобусу і шкодувала, що не встигла обійняти на прощання доньку.

Позаду залишилися вітражі чужих вікон, кар'єри, де водилися ящірки, теплі ковдри, випрані бабцею, покинуті дахи і голі антени, Ян і його ненаписані присвяти, Магда і її море. Усе було десь там, аби існувати окремо від Єви.

Дівчина заплющила очі і одягнула навушники. У них — спокійне плетиво класичної музики, що огортала приємною невизначеністю. Ноти сполучалися у дивовижні візерунки звуків «Білого ноктюрну» Шопена. Зникали умовності і межі. Реальність перетворювалася на абстракцію, а абстракція — на тактильне і відчутне. Десь незграбні офіціантки розбивали замовлення, водії маршруток проклинали погодні умови, студенти — викладачів, політики — інших політиків, а Єва існувала між незримих хвиль музичних вигадок старого німця, і байдуже було, що десь закінчувалися стіни і починалися вулиці, помирали від шин автомобілів безокі равлики і народжувалися нові митці, запалювалися світлофори і перегорали лампочки в холодильниках — це все було таким нікчемним перед величною музикою.

Коли Єва нарешті приїхала, перед нею постала розмірена осінь Білого міста. Така осінь завжди мала в запасі жменю дивовиж. Легка втома привела дівчину у безлюдний сквер. І вона навіть сама

не зрозуміла, як заснула під кленом. Поряд плив ветхий човен. На його дошках лежала гола дівчина. І орхідеї огортали її тіло, і проростали з очей. Крізь сон Єва намагалася дотягнутися до човна, але руки зробилися важкими, наче порцеляновий чайник.

ІМПЕРІЯ

Одного разу мені наснилося, ніби я метелик.
І я вже не знаю, чи я Чуанг-дзи, якому наснилося, ніби він метелик, чи метелик, якому наснилося, ніби він Чуанг-дзи.

© Китайський мудрець

На деревах росли чайники, і це бентежило. Вона обережно торкнулася дивних плодів, які від легкого доторку падали розбиваючись. Після кількох невдалих силкувань дівчині все-таки вдалося зірвати один теплий чайник. Вона зрозуміла, що в ньому якась рідина. Оскільки чашкових дерев не було, юнка спробувала питво чайника через носик. Рідиною виявилось вино, солодке, виноградно-терпке. Незнайомка примружено облизала губи. Враз їй здалося, що під ногами земля перетворюється на трясовину, але не звичайну, а пластилінову. Юнка перелякано впустила чайник, і він швидко поглинувся живою масою, яка швидко затягувала у свої нутрощі. Пластилін залазив у рота, закладав вуха і здавлював очі. На мить дівчина перестала дихати, відчувати, думати...

«Ой», — вигукнула беззвучно: її тіло звертали у вузол. А потім — світло! І дівчина побачила якогось кирпатого хлопчика, який, тримаючи в руках пластилінового метелика, завзято сперечався зі своєю мамою. Тим метеликом і була юнка.

— ...а я кажу полетить! — наполягав хлопчик. — Дивись!

...Дівчина плавно махала крильцями, намагаючись розгледіти фасетковими очима здоровий глузд того, що відбувається. Раптом юнку проковтнула риба, яка безтурботно пропливала в озері під небесся. І саме в той момент, коли крила метелика повністю роз'їв шлунковий сік риби, незнайомка прокинулася...

Звідусіль долинали відгомони щойно народженого ранку. Кадри дивного сну все ще звисали з її повік. Малиновий промінь прослизнув крізь гардини і завмер на її волоссі. Дівчина поворухнулася, і промінь розлився кривавою олією на простирadlo.

Враз під ковдрою юнка відчула незрозумілий холод... Холод, що згодом почав перетворюватися на... Воду!? Відбувалася чергова метаморфоза. Вода пускала свої холодні коренисті потоки на під-

логу, заповнювала всю кімнату. Акваріум. Дівчина спробувала відчинити двері, вибити вікна, але все стало якимось гумовим...

...Опритомніла вона у кімнаті округлої форми. Під ногами був пісок. Піднесла до уст — солодкий. «Та це ж цукор! — подумала. — Де я?» Юнка піднялася і почала наосліп шукати вихід. Враз її руки натрапили на дірку в стіні. Дівчина зробила крок і опинилася в якомусь вузькому тунелі, що піднімався вгору. Він звужувався, аж поки не привів до світла. Вилізши, незнайомка побачила велетенські дерева, на яких росли гігантські плоди-чайники. На одному із них юнка і сиділа, а тунелем був носик чайника.

Вітер розгойдував порцелянові плоди. І вони свистіли. У небі плавали риби і літали пластилінові метелики. Світ перетворився на імперію непорядкованих марень. А, може, то сни стали світом.

ЄВА І ГРЕТА

Не спалося. Чужі стіни дихали підозрілістю. Невидимі кімнатні єноти насторожено приплюхувалися. Скупе світло світильника прилипало до підлоги, меблів і тіла. Голосно розмовляв телевізор. Заспані зорі кликали Єву до вікна. Великий космос переможно реготав, і було по-справжньому лячно. Хотілося додому. Але завжди коли поверталася Грета, це бажання кудись зникало.

Після знайомства з цією дівчиною, Єва зрозуміла, що непогано б було розділити з нею свій однокімнатний космос. Відтоді стіни їхнього маленького житла щодня слухали безкінечні балачки про все на світі.

— Єво, а яким би ти танцем хотіла бути?

— Я не хочу бути танцем.

— А чим?

— М'ятою, що носять в кишені.

— Хм, — вигнула брови Грета. — Це знущання. Кожному треба світло. — Заплющивши очі, торкаючись гарячої чашки. — А я б хотіла бути джаз-модерном. У ньому так багато можливостей для самовираження. Коли я танцюю, то розчиняюсь в ньому... Це так неймовірно! Це потрібно відчути!

— А як же балет?

— Балет — лише те, на що треба рівнятися. Це правило. І його так хочеться порушувати.

Дні нанизувалися на спіраль часу. З дерев опадали листя і горобці. Приходили перші приморозки. Єноти задоволено сопіли. Єва звикала до нового життя. Грета закохувалася і танцювала. Світ дихав молодістю й гармонією.

Згодом їхній космос почув й інші голоси. Часто після університетських занять до Єви приходили письменники і художники, а до Грети — танцівники і актори. То був шабаш вінегретної творчості, неконтрольованого реготу і кілометрових розмов. Письменники читали інкунабули¹³, художники малювали акторів, а танцівники розтягували один одного. Зазвичай опівночі до компанії приєднувалися музиканти. Тоді танцівники вже не могли себе стримувати і танцювали навіть на стелі.

Під ранок усі засинали, обіймаючи один одного. Лише Єва сідала на підлогу, і, притулившись спиною до полицок з томами великої саветської енциклопедії, малювала щасливих і вільних людей. Із тіней виходили єноти і облизували Єві лікті. Але вона так захоплено творила, що не помічала пухнастих.

КАМ'ЯНІ ЛЕВИ

Юність любила потяги, тому що вони завжди привозили до потрібних місць. Там люди розмовляли різними мовами, вправно підкидали догори вогняні палиці, продавали шоколад і малювали тварин на дахах.

Кам'яні леви байдужо дозволяли себе гладити, заспаний кіт замислено читав старі обкладинки книг з минулих епох, величні храми хвилююче замовкали молитвами.

— Є історії, які не знайдеш у жодній книзі. Їх треба просто прожити, — говорила Єва.

— Та хто читає ті книги! — кривилася Грета.

— Той, хто боїться кам'яних левів.

У віковічних будинках жили легенди, а вузькими вуличками снувалися люди, тихі і грішні, різнокольорові і гострі, європейські і гірські, польськокомвні і німі, світлі і босі, зачаровані і розчаровані, п'яні і солодкі, пустельні й астероїдні, спокійні й водоспадні, сливові й чайні. Словом, різні.

Мріялось про гарне, що обов'язково мало статися, але не ставалося.

Потяги везли подалі від студентських лав і занурених у контекст лекторів. Потяги рятували тих, хто не боявся кам'яних левів. А осінь тимчасом обережно переходила дорогу на червоне світло. І ніхто на неї не зважав. Тому що всі чекали зимових свят, після яких можна було знову вимірювати час до весни.

¹³ «Колиска» (лат.). Книги, видані до 1500 року.

ЄВА І МУЗИКАНТ

— Над чим замислилася, Єво? — спитав музикант, наливаючи у чашку вино.

— ...чому ти так багато п'єш?

— Треба ж хоча б щось робити.

— Заграй мені «Марсельезу».

— На укулеле вона звучатиме надто куцо.

— Тоді навіщо взагалі тобі цей інструмент?

— Щоб не виглядати убого. Без нього я ніхто.

— У кожного з нас є своє «ніхто». І, мабуть, воно б пішло на все, щоб стати кимось.

— Інколи я тебе не розумію. А де Грета?

— Пішла на побачення.

— А ти б зі мною пішла?..

Питання зависло десь між стелею і підлогою. Єва лягла горілиць біля музиканта. Він узяв укулеле і ламано забренькав гімн французької революції. Кімнатних енотів налякали ці колючі звуки. Вони вибігли зі своїх схованок і стурбовано настовбурчили вуха. Музикант грав, а Єва плакала. Бо було щось трагічне в тій некрасивій грі.

Коли прийшла Грета, то застала музиканта із закривавленими пальцями. Єва лежала поряд.

— Я не міг зупинитися і порвав усі струни, — виправдовувався музикант.

— А що з нею? — спитала Грета.

— Заснула.

ПОДРУГА ФРІДИ

Висока дівчина з чорними вусиками мріяла, що колись її поцілують у родимку на мізинці. Вона запобігливо усміхалася всім, кого бачила на вулиці, але ніхто так і не зупинявся, щоб запитати її ім'я. Гуси прилітали і відлітали, а родимка залишалася нецілованою.

У високої дівчини пальці завжди були чорними, бо вона любила шовковицю. Але цього ніхто не знав, окрім боттічеллівської Венери, яка щораз народжувалася, коли на неї дивилися. Нехай то лише репродукція, котру дівчина приклеїла на холодильник, але вона вірила, що навіть в копіях є частинка оригіналу.

Коли дівчина відпочивала, нічні равлики залишали на її тілі сріблясто-сірі доріжки, які вели до жовтих пустель, де в білих шатрах спочивали чорні діви з бджолами замість очей. Діви носили на головах золоті амфори, наповнені молоком молодих верблудиць,

і віршували числами про кінець світу. І все було сном. І навіть після прокидання знову був сон.

Висока дівчина з чорними вусиками вміло співала по-аккадському¹⁴, але не вміла знаходити у чоловічих кишнях таємниці. Діви зі снів намагалися її навчити, але равлики дуже швидко закінчували свою ходу, і сон минав.

Гуси прилетіли в черговий раз, і вона пішла в книгарню, аби купити щоденник Фріди Кало¹⁵. У ньому була душа Фріди, а, може, і нутрощі. У ньому були ангели Фріди, а, може, і демони. І якщо бути відвертим, то Фріда нагадувала високій дівчині з чорними вусиками себе. Навіть не зовнішністю, а корінням, що з'єднувало їх воєдино.

«Я подихала на скло, а потім пальцем намалювала на ньому двері, — писала художниця. — Зрадивши, я нетерпляче пішла за своїм відображенням у ці двері. Я спустилася глибоко під землю, де мене завжди чекала моя вигадана подруга. Я розмовляла з нею про все. Тридцять чотири роки пройшло з того часу, коли я відчула цю магічну дружбу. І щоразу, коли я згадую її, вона оживає і росте всередині мене»¹⁶. Читаючи це, дівчина з чорними вусиками переконувала себе, що вона і є тією магічною подругою Фріди.

«Te vas? — No.¹⁷

Alas rotas¹⁸» — торкалася дивних слів. Потім лягала спати, аби знову зустріти чорних дів з бджолами замість очей, але натомість бачила Фріду з обрубаними крилами. Тепер вже вона вчила дівчину знаходити у чоловічих кишнях таємниці. І все було сном. І навіть після прокидання знову був сон.

А одного дня дівчина з чорними вусиками випадково знайшла в чоловічих кишнях дитину. І назвала її Фрідою. І коли дитя сопіло біля її грудей, вона дозволяла собі трішки помріяти, що колись її нарешті поцілують у родимку на мізинці. І гуси летіли у вирій, і під бузком спали собаки, і чорні діви молилися до бджіл.

ДІВЧИНА З ГАРНИМИ ВИЛИЦЯМИ

Дівчина з гарними вилицями не читала книг. Однак якось їй довелося забігти в книгарню, щоб купити своїй небозі буквар. Там вона зустріла незнайомку з чорними вусиками, яка розглядала

¹⁴ Мертва мова, якою розмовляли в Месопотамії.

¹⁵ Мексиканська художниця.

¹⁶ З Інтернету. Ім'я перекладача невідоме.

¹⁷ Ви йдете? — Ні. (*Isn.*)

¹⁸ Зламани крила (*icn.*).

щоденник якоїсь Фріди. Дівчина з гарними вилицями нізащо б не взяла у руки таку дурницю.

Звуки і барви, які наповнювали цю ненависницю книг, були ще незрілими і чекали свого часу. А в його проміжках дівчина танцювала, вивчала анатомію тварин і будову людського черепа. Веснами їй бракувало радощів, і вона шукала їх у телефонних розмовах, що збуджено тремтіли натягнутими дротами, на яких сиділи тоненькі ластівки, котрі боялися дощів так, як дівчина з гарними вилицями боялася закоханих чоловіків. Вони завжди прагнули одного — випити її внутрішні барви і звуки своєчасно, але дівчина не дозволяла. І в цьому була особлива мудрість.

У Чистий Четвер вона встала раніше того, як ворон скупав своїх вороненят, вмилася і вирішила розводити метеликів. І коли прийшов час випускати криланів на волю, дівчина таємничо нашепотіла їм бажання, аби вони донесли їх до Бога. І все здійснювалося, бо так було треба.

Весни летіли назирці метеликам. І непомітно для самої дівчини її внутрішні барви і звуки дозріли. І саме того дня закоханий чоловік торкнувся її гарних вилиць. І вона соромливо прийняла дотик...

ХУДОЖНИЦЯ

Художниця з мережками зморшок біля очей ніколи не зустрічалася з дівчиною, котра мала гарні вилиці. Але при можливості, жінка б обов'язково її намалювала.

Художниця жила у білій хатині із синіми вікнами і червоною черепицею недалеко від берега і любила слухати, як вітри над Егейським морем співають небилиці про непокірних дівчат. Колись жінка теж була молодою і щасливою. Усе змінилося, коли літак її чоловіка розбився. Тоді ж від неї відмовилися батьки. І дороги привели жінку до цього маленького будиночка біля моря. Тут вона почала творити дивовижні картини, з яких усміхалися великоокі діти і зморшкохвили старі.

Часто у дім з червоною черепицею без запрошення приходила вулична кішка Пенелопа. Вона мовчазливо розглядала полотна, нюхала фарби і брудні пензлики, а потім сідала біля художниці, спостерігаючи за рухами її рук.

— Пенелопа теж хоче спробувати? — запитувала жінка.

Але кішка лише муркотливо потягувалася. І так минали дні, насичені теплими вітрами і мистецтвом.

Якось художниця нарешті закінчила малювати стару, в очах якої теплилася крихта самотності і водночас багато любові. У ній

жінка впізнала себе. Цю роботу захотілося показати Пенелопі, але художниця чомусь не могла її знайти. Кішка ж безтурботно грілася на колінах у її дорослого сина.

ГРЕТА, РЕЛІГІЯ, ЛЮБОВ

Історію життя турецької художниці Єві розповів власне той син, на колінах у якого любила ніжитися Пенелопа. Потім він ще надіслав фото материних картин. А на одній зі світлин Єва побачила і вусату подругу. «Мені інколи здається, — писав син художниці, — що ця кішка в мене закохана». Єву захопили слова нового знайомого. І вона зрозуміла, що інколи людина може бути текстом. І цього достатньо, аби сподобатися.

Греті було замало слів. Вона прагнула доторків. Цього її навчили чоловіки. Деякі з них були глибокі, але без сюжету, інші — грубі, але ніжні, треті — небезпечні, але палко бажані. Але одного разу вона зустріла того, який просто був іншим. Грета шарілася, коли його гостре тіло вигиналося під ритми спраглих мелодій. Її сором він помічав не помічаючи. Вночі дівчина бачила п'янки сни, з яких голосно, перекикуючи час, сміявся Фелліні¹⁹.

Потім хвилі принесли до її берегів чоловіка, схожого на бога. Але була маленька проблема — Грета боялася релігії. Втім коли бог серйозно захворів нею, дівчині сподобалося. І вона вирішила дозволити себе любити, бо не уявляла без цього життя.

Минали роки. Бог виявився звичайною людиною. А Грета прагнула особливого. Храм їхніх стосунків вона підпалила сама. Бог ще довго плакав над згарищем і чекав на Грету. А дівчина тимчасом з головою ринула в щось інше. Чи швидше, в когось...

неДРУЗІ

Ми дивні, бо ми — люди.

© Єва

По вівторках вони домовилися бути друзями.

Вона, як і він, колекціонувала стаканчики з-під кавового автомату, любила сидр, збирала листівки із зображенням Амстердаму і слухала Еллу Фіцджеральд²⁰.

Коли у черговий вівторок вона прийшла до нього, він писав листа.

¹⁹ Італійський режисер і сценарист.

²⁰ Американська джазова співачка.

— І кому це? — запитала.
— Балерині... Щось ти пізно сьогодні.

— Чуєш? — шепотіла вона, вже йдучи вулицею.
— Що саме?
— Олені брязкають дзвіночками.
— Швидше лосі.
— Чому?

— Бо олені до щасливих приходять, а лосі до таких, як ми з тобою.

Була майже північ, коли вони зупинилися перед бібліотекою.

— Я ще вранці відчинив вікно в кімнаті техобслуговування.

— То ти хочеш, щоб ми проникли всередину незаконно?

— Кожен хоч раз в житті повинен відвідати центральну бібліотеку. Яка різниця як?

— І що б це почитати? — запитала вже всередині.

— Може, якусь п'єсу...

— «Вам не пьесы смотреть, а смотреть бы почаще на самих себя. Как вы все серо живете, как много говорите ненужного»²¹, — процитувала.

— До цього лиш додам: «Подметайте ваши комнаты — это вам положено от века»²².

Потім вони, взявши в оберемок купу книжок, пішли у читальний зал, де при світлі мобільного почали читати одне одному уривки текстів з навгад відкритих сторінок. І робили це доти, доки не заснули. Вранці їх розбудила стара бібліотекарка, сердечно вибачаючись, що її неуважні колеги не помітили і закрили таких хороших дітей в холодній бібліотеці.

Ранок середи нагадував розрізаний лимон. Хлопець і дівчина йшли мовчки. Сьогодні вони вже не були друзями.

ГЕОРГ

(Щоденниковий запис)

Осінь.

Я пишу, варю борщ і дивлюсь фільм. Так, я вмію робити одночасно декілька справ, і це ріднить мене з Цезарем. Хоч взагалі я надзвичайно звичайний, але тим не менше мене багато хто обожнює. І це дивує.

²¹ Із п'єси «Вишневий сад» російського драматурга Антона Чехова.

²² Із «Сюїти» російського письменника-оберіута Данила Хармса.

Щодня безліч безіменних заглядає мені у вічі з цікавістю. Якось я подумав: а для чого взагалі людям імена? От я звуся Георгом, і не в захваті від цього. Як на мене, краще було б, коли люди самі себе називали, досягнувши повноліття.

Коли я прогулююсь парком, то розглядаю дерева. Мені їх шкода навіть більше, ніж жінок. Я згадую усі безглузді науки, які придумали люди лише для того, щоб здобути науковий ступінь. Колись я прочитав, що лише з одного дерева виготовляють двісті кілограмів паперу, а один пакунок паперу — це в середньому три кілограми. Припустімо, що в країні живе хоча б п'ятисот науковців, які для того, аби здобути собі це звання, вигадали абсолютно безглузді науки. Результати їхніх досліджень не зможуть стати в пригоді, коли людство спіткне біда, не допоможуть голодним дітям чи смертельно хворим, їх навіть не можна застосувати під час вивчення мов чи приготування борщу. Ці науки створюються заради науки, а не заради життя! Якщо вважати, що кожен із цих п'ятисот науковців використав на спростування своїх гіпотез хоча б один паперовий пакунок, то можна зробити таку нескладну операцію:

$$500 \times 3/200 = 7,5$$

Сім з половиною дерев гинуть, аби якась людина просто самоствердилася!

Після таких роздумів мені стає сумно і я йду на ринок, де купую кілька кліток із канарками. Потім повертаюсь у той самий парк, відкриваю клітки і випускаю канарок, і це ріднить мене з Джоном Джеєм, першим американським верховним суддею, котрий купував рабів, щоб подарувати їм волю.

Друзі сказали, що я щасливчик. І я вирішив повірити. Хоч, як не дивно, я не люблю вірити. Це забирає багато сил. Я вірю тільки в теорію відносності. Вона діє завжди і будь-де.

Моє життя надто сіре, щоб писати про мене книжки. Але той, хто все-таки наважиться, повинен знати, що я дуже боюсь котів (люди навіть придумали назву цьому страху — айлуорофобія), і це ріднить мене з Наполеоном.

Три роки тому я отримав диплом вчителя китайської мови. Хтозна навіщо ця мова потрібна дітям, які її вивчають, але я отримую за це гроші, і мені байдуже.

Я мав багатьох дівчат, які поливали мої рослини, прали шкарпетки, танцювали стриптиз, читали напам'ять «Фауста», грали зі мною відеоігри, мріяли про дітей і будинок біля озера, отримували від мене листи і слухали мої безглузді меланхолії, але я усіх їх кидав. Втім час від часу все ж нагадував про себе. Хоча вони й так мене пам'ятали. Бо любили. Мій психоаналітик сказав, що я про-

сто боюся серйозних стосунків. Пізніше я вирішив не відвідувати його, тому що психоаналітиком виявилася жінка, яка мене «розкусила». А я люблю бути загадкою.

Усі дівчата, які приваблювали мене, потім ставали нецікавими і передбачуваними. Жодній із них не вдалося залишитися до мене байдужою, і це мене тішило, засмучуючи водночас. Бо, як виявилося, я міг закохатися лише в ту, якій нема до мене діла.

Усі називають мене розумним, бо я цитую в оригіналі Сартра, веду блог на есперанто, знаю шість мов і багато думаю. Але то все пусте! Я навмисне цього навчився, аби створити собі імідж. Бути розумним легко, коли в тебе хороша пам'ять і підвішений язик, а бути мудрим вже складніше. До мудрості я ще не доріс і, мабуть, не доросту.

З Лелею я познайомився кілька років тому у галереї, де проходила її виставка. Вона малює носорогів. Їх у неї вже з півсотні. Леля дивовижна дівчина, бо не вважає мене розумним. Вона навіть обізвала мене тупим бовдуром. І я не образився.

Кожного вівторка ми з нею друзі. В інші дні дружити не можна.

Якось Леля засмажила мені бекон.

— Їж, — наказала вона.

— Я вегетаріанець.

— І це ріднить тебе з Гітлером.

— Він не вживав м'яса?

— Так. І бачиш, до чого це призвело.

Відтоді я почав їсти м'ясо.

ГРЕТА І СВІТЛЯКИ

Грета ніколи раніше не отримувала паперових листів.

...Він писав про те, що вперше побачив Грету на сцені і що її рухи надихнули його вивчати грузинську, бо вони такі ж гарячі, як і ця мова. І взагалі послання нового знайомого інколи нагадували виписки з енциклопедій. Наприклад, з них Грета дізналася, що сто мільйонів років тому доба на Землі тривала двадцять одну годину, що у царя Соломона було близько семисот жінок і кілька тисяч коханок, що великий казкар Андерсен не міг без помилок написати практично жодного слова, що Бетховен варив собі каву завжди з шістдесяти чотирьох зерен. Грета захоплено відповідала на його листи, відчуваючи себе особливою і наближеною до цікавого світу нового співрозмовника.

Коли ж папір і чорнила закінчились, листувальники зустрілися. Це сталося в парку. І періодично стало повторюватися. Згодом

хлопець запросив Грету до себе. Вони сиділи в ненаповненій ванні. Морські коники плавали навколо них, але хлопець і дівчина не помічали, бо дивилися один одному у вічі. Від його вологого дихання волосся Грети ще більше закучерявилось, розлившись байдужими течіями по спині.

— Бутафорія, — говорив Георг.

— Що? — не розуміла Грета.

— Навколо нас суцільна бутафорія.

— Чому?

— Тому що ти несправжня, я несправжній, стіни несправжні.

— Ти говориш дивні речі.

Дівчині було незатишно у холодній ванні. Та вона вирішила зачекати, поки Георг нарешті надумає зірвати усі свої маски й усі гудзики на її сорочці, усі квіти й усі фабрики, усі слова й усі цілунки.

Пізніше вони пішли гуляти містом. Згодом Грета помітила, як із рукавів піджака її співбесідника вилітають справжнісінькі світляки. Георг, вловивши здивування дівчини, вибачився, а потім знову протяжно сказав: «Бу-та-фо-рі-я». А світляки тимчасом підіймалися до неба, перетворюючись на далекі планети.

— Затанцюй для мене, — попросив Георг.

Спантилена Грета, наче механічна лялька, якою керував умілий майстер, починала магічно рухатись. І місячні кратери набухали від насолодливого споглядання за її порухами, і пульсували шрами старого неба, і світляки відлітали у небо. А Георг не дивився на її танець, а слухав його...

— Мені було гарно, — сказав хлопець, коли треба було прощатися, а потім поцілував в уста.

У ту мить безліч світляків розривали Грету зсередини. І вона вирішила не випускати їх, аби у зимові вечори грітися їхнім світлом.

ЄВА І РУДОВОЛОСА

Поки Грета присвячувала свої танці диваку, що носив у рукавах світляків, Єва блукала лісом. Крокуючи тихими стежками, вона думала про дорогу, яку обрала.

— ...Теж любите ліс?

Єва струсила з себе задуму і підняла голову. До неї привітно посміхнулася руда незнайомка, яка немов би зливалася з осінньою палітрою безслівних дерев.

— Це ви до мене?

— А хіба, окрім вас, ще хтось є?

- Тут добре...
- Мені здається, що таким небооким красуням добре може бути тільки поміж людей.
- Єва спробувала заперечити, але Рудоволоса випередила:
- Втім, я з вами згодна. Тут приємно. Я часто приходжу сюди поговорити з їжаками.
- І що ж вони вам розповідають?
- Ой, їжаки такі штукарі! Щодня — нова історія.

ЇЖАЧА ІСТОРІЯ, ПОВІДАНА РУДОВОЛОСОЮ

Коли він поїхав за океан, вона почала слухати їжаків, які, осліплені її рудим волоссям, розказували про духів, котрі живуть у землі, про смак грибів і хитрих лисиць, що викрадають сні з надголів'я.

Вона слухала їжаків натщесерце, а потім мочила поколені пальці у солодкому спирті, що продавали знайомі аптекарі. Їжаки були так близько, що можна було почути, як співають гілки їхніх голок, а океан так далеко, що хотілося плакати. Та вона не плакала, бо сльози забрав у жменю той, хто поїхав за океан.

Вона знала, що коли розбиваються дзеркала, люди розлучаються. І було в цьому багато закономірного. Ридали правічні мудреці та молоді весталки. Народжувалися нові люди і викликали своїм народженням посмішку. Кошенята пили молоко, і життя рухалося у безбарвній повільності, яка набридала навіть їжакам, що засинали, до кінця не розказавши історії про земляних духів.

На іншому боці океану щоночі він умикав музику спогадів про ту, яка слухала їжаків. Для нього вона була дівчинкою з майбутнього, і цьому сприяли часові пояси. Коли він тільки-но прокидався, вона, наслухана їжачих казок, писала мейли і замінювала шини. І він часто уявляв собі, як вона торкається когось поколеними пальцями. У такі хвилини він писав їй незакінченими реченнями, а вона відповідала закінченими. І так минали дні аж доти, доки їй не набридло жити у майбутньому відносно нього. Саме того дня вона і розбила дзеркало.

Павуки сплітали коліна, їжаки слухалися натщесерце, а відчуття незакінчених речень переповнювали вже її. Хоча вона і намагалася забути про океани, що відмежовували її від того, хто одного разу швидко увійшов у її життя і без дозволу зникнув, але це їй не вдавалося.

Любов вимірюється часом і відстанню павутин.

Можна було звичайно висушити океан або прокласти міст. Але життя вимагало чекати. І вони чекали живучи. І любили чекаючи.

Якось їжак, розказуючи чергову історію, неочікувано скрутився.

— Чому ти замовк? — запитала вона.

Але їжак ще більше настовбурчив голки і вперто засопів.

Вона стурбовано обернулася і побачила позаду незнайомця...

А що було потім? — Запитайте у їжаків.

— То хто ж то все-таки був? — поцікавилася Єва.

— Той, з ким судилося.

— А як же океан?

— Навіщо він? — таємничо відповіла Рудоволоса і рушила у глибину рудого лісу.

ГЕОРГ І ГРЕТА

Йому снилися величні вікінги. А світ був обплетений гілляччям гігантського ясеня. Північний вітер розповідав стародавні саги про битви богів із велетнями. І чулося, як скриплять двері Вальгалли²³.

Коли суворі воїни помітили його, то наказали підійти. Тряслися коліна, але він вирішив скоритися наказу. Борода старого скандинавця сплелася з верховіттям могутнього ясеня і обросла мохом, а руки нагадували каміння холодних фйордів. У ногах спав вовк.

— Пий, — повелів старий вікінг і протягнув важкий фіал, у якому плавали кити і самотні діви.

Сновидець зробив ковток і захмелів. Навколо танцювали жінки, в очах яких кресалися перемоги і поразки. З неба падали монети. І мечі зеленіли від пролитих крапель холодного вина, і потайки усміхався суворий Тор²⁴. Сновидець насолодливо спостерігав за тим, як у вогні тліли холодні казки, і не хотів прокидатися. Навче з потойбіччя його торкалися тремтливі жіночі руки, і бажалося віддатися їм так, як вікінги віддаються струнким валькіріям²⁵. Мріялось вмерти, аби відчути дивовижу переходу.

Він розплющив очі. Грета смажила млинці. «Мені ніхто ще цього не робив», — подумав Георг. Він згадав ніч і тепло Грети. Все сталося надто швидко. Георг не планував цього.

— Ти прокинувся? — зашебетала дівчина, побачивши, як він стурбовано шукає свій одяг. — Зараз будемо снідати.

Млинці на смак нагадували літо. І все навколо було таким сонячним і яскравим, що зробилось лячно. Георгу здалося, що навіть

²³ У скандинавській міфології — рай, куди потрапляли всі мужні воїни.

²⁴ У скандинавській міфології — бог грому та блискавки.

²⁵ У скандинавській міфології — жіночі божества, які забирали загинувших героїв у Вальгаллу з поля битви.

у темряві скандинавського сну було безпечніше. Йому не подобалася така атмосфера. Ще так далеко він не заходив. «Цього б злякалися навіть вікінги», — подумав хлопець. Грета міркувала інакше. Коли Георг заснув, вона подумки обирала весільну сукню, колиску для їхнього сина і місце для першого спільного відпочинку.

— Ти ж ще прийдеш? — запитала дівчина.

У відповідь Георг поцілував її в плече і зачинив за собою двері.

ЄВА, ГРЕТА, ЧАЙ

То була типова осінь країни, в якій нічого не відбувалося, окрім підвищення тарифів на газ і футбольних матчів. Журливо співали дощі, нагадуючи про циклічність життя, і вулицями снувалися безпристрасні люди.

Єва щойно повернулася із резиденції художників. А склалося враження, що з іншої планети. Там витав дух безкінечності, тут — приреченості. Там, замість людей, говорили форми і барви, тут взагалі панувала німота. До того ж, щось недобре сталося із Гретою. Вона майже нічого не їла і не танцювала. А це було вагомою причиною, щоб хвилюватися.

— Що діється, Грето?

Три дні і три ночі вона розповідала Єві про світляків і листи, близькість і бутафорію, поезії і дивини Георга, завершивши словами:

— Я люблю його.

— То чому б тобі просто не постукати у його двері?

— Бо він наче крізь землю провалився.

Єва не знайшла слів і вирішила просто заварити чай, бо трави знають більше, ніж люди.

ДАРУНОК КУПАЙЛА²⁶

Вони йшли до водоспаду Шипіт босоніж. А діставшись, розпалили високі ватрища для сонячного Купайла. Прохолода прадавніх гір проникала у кожну клітину і збуджувала розум. У кишенях людей було трохи маку, а в серцях — багато любові.

День минув у веселих піснях та розмовах. Коли прийшов час шукати квітку папороті, люди взялися за руки і віддали себе густій

²⁶ Йтиметься про перший український фестиваль хіпі-культури, що відбувся 1993 р., а потім почав проводитися щорічно поблизу села Пилипець Закарпатської області.

темряві лісу. За холодними стовбурами ялин ховалися мавки, світло місяця робило їх тіло срібним і привабливим, але люди того не помічали, напружливо шукаючи чар-квітку у зелених коливаннях трав.

Втомившись, молоді жінки сідали на землю і масажували руками брудні п'яти. У цьому було стільки краси, що чоловіки на мить завмирали, а потім схилялися над коханками, поволі роздягаючи їх. І місяць червонів від незапланованих любовщів, і мавки благословляли їхніх майбутніх дітей, і квітка папороті розквітала між устами. А коли люди, виснажені насолодою, засинали в обіймах один одною, сонячний Купайло задоволено усміхався, обережно торкаючись огненними вустами вій коханців.

Обважніла земля, запліднена почуттями вільнолюбців, раділа за них і дарувала своє всеосяжне тепло, аби вітер нічних глибин не остудив їхні голі прекрасні тіла.

Чоловіки міцніше обіймали жінок, а ті несвідомо торкалися уві сні свого живота, бо в ньому повільно, але впевнено проростало зерно чогось нового і незбагненного. А одна із них бачила сон. У ньому сонячний Купайло повільно йшов назустріч. У теплих руках бог ніс маленький згорток. Коли вони зрештою порівнялися, жінка зрозуміла, що той згорток — немовля. Потім, не вимовивши жодного слова, Купайло віддав його спантеличеній сновидиці. Гарячий трепет і ніжність переповнили її. А коли маля посміхнулося, то жінці чомусь спало на думку, що так може усміхатися лише її донька, яку вона народить від того, чиї обійми чула.

— Я назву тебе Лелею, — мовила жінка, пригортаючи дівчинку, а сонячний бог тимчасом, піднявши свою золоту сукню, повільно вертався до початків, які водночас були кінцями.

У ШАФІ

Вона відчинила шафу, яка скрипіла старим повоєнним одягом, зламаними парасолями і секретами. В середині дівчина натрапила на ще одні двері, ручка яких нагадала рибу, що намагається з'їсти свого хвоста. Незнайомка торкнулася її і опинилася на скелястому пляжі, який омивав океан, що дихав спокоєм вічності. Вів північний вітер. Він був особливим, бо знав, як побороти людські страхи. Цей вітер завжди приносив зміни, про котрі боялися говорити, але на які тихо чекали.

Хвилі билися об скелі і корали. Носороги, гнані вітром, бігли просто на неї. З їхніх очей вихлюпувалися моря, але носороги не зупинялися. Під копитами кресався вогонь і народжувалися черпахи.

Північний вітер виривав пальми з коріннями, і вони лягали під ноги. Забуті боги грали в крикет, люди клонували овець, а незнайомка, зціпивши зуби, йшла назустріч носорогам, бо в неї не було іншого вибору.

Світ дивував збігами і падіннями з прірв у вершини і навпаки; світ любив вражати і лякати, робити боляче і приносити благі вісті; світ приховував у собі тисячі вітрів, які народжувалися і вмирили лише у потрібні моменти.

Колись північний вітер створив вікінгів. Тепер він творив світ, у якому носороги ніколи не зупинялися, а люди не боялися... Цей вітер завжди приносив зміни, але лише для тих, хто гідно долав перешкоди, хто вмів слухати старі шафи і довіряти їм, хто ніс у собі черепах і знав, що з моря, яке витекло з очей носорога, виростає щось більше, ніж калюжа...

РАНОК ГЕОРГА (Щоденниковий запис)

Мені ніхто щоранку не приносить у ліжко свіжих млинців (Грета не рахується, адже то було лише раз). Я ніколи не підіймався на Говерлу і Чернечу гору. Зі мною не трапляються дива. Я жодного разу не був учасником психоделічних хепенінгів. Я не маю кактуса, крутого поляроїда, словника фразеологізмів, оригінальної картини Шагала, колекції олов'яних солдатиків, вінілових касет «Бітлз» і автографа Міккі Рурка. Але у мене є Леся!

Ця дівчина робила багато такого, що мене бентежило. Вона любила одягати ковзани, коли ми йшли кататися на чортове колоесо, і роздягалася до білизни, коли підіймалися на дах. Леся уміла стріляти з арбалета, і плакала, коли ненароком ставала на хруща. Час від часу вона відлітала на Мачу-Пікчу²⁷ і зникала там на місяці. А після повернення поклонялася сонцю і читала напам'ять Суріману²⁸.

До знайомства з нею, я був безликим невдахою, який любив дивитися футбол із п'яними однолітками і скептично ставився до світу; я читав книги і ходив в театри, слухав Бетховена і корчив розумне обличчя, коли дивився на картини кубістів. Я робив це лише для того, щоб тримати марку інтелігента. І мені це, зрештою, вдавалося. Але Леся примусила мене поглянути на звичні речі інакше.

²⁷ Стародавнє місто інків, розташоване в Андах на висоті 2400 метрів.

²⁸ П'єса інського театру.

То був не вівторковий ранок, і прихід Лелі мене здивував. У руках вона тримала валізку і, не вітаючись, швидко увійшла з нею в дім. А потім роздягнулася і лягла на моє ліжко. Під ковдрою Леля відчайдушно про щось розповідала, але мені здалося, що вона розказує те все не мені, а комусь іншому. Комусь, хто добре її знає. Хоча цього було все одно замало: цю дівчину потрібно було відчувати, а не знати.

— Сьогодні у моєму сні віяв північний вітер.

— І що з того?

Вона відкинула ковдру і відрубала:

— А те, що ми летимо в Норвегію.

— Нащо?

— ...поки ти збиратимешся, я заварю нам кави. Квитки вже купила.

А як би вчинили ви, коли б без запрошення у ваш дім увірвалася людина, яку ви навіть до кола друзів не зараховуєте (хіба що крім вівторка), і наказала їхати в Норвегію? — Бо я вже через півтори години сидів на борту літака і слухав сон Лелі, що став причиною початку всіх зроблених мною безвідповідальних, але прекрасних вчинків.

ЛЕЛЯ

Її батьки, ненависники глобалізації, в дитинстві, окрім казок, читали доньці «Щоденник Сальвадора Далі», а замість колискових співали пісні «Бітлів». Тому дівчинка ще з малого знала, що «life goes on bra».

Батьки сказали їй, що вона дитина сонця. Тому, щоб воно завжди було поряд, мама клала їй в кишені апельсини. А оскільки дівчинка народилася весною, її назвали Лелею.

Коли Леля з'явилася на світ, лікарі сказали, що вона не житиме. Однак Леля довела протилежне, бо любила робити те, чого від неї не очікували. Життя нагадувало спіраль, де на кожному новому витку дівчина пожинала результати того, що чинила на попередньому. Тому Леля робила лише добрі справи і не дивилася новини, бо вони несли трагедії. Вона ж прагнула світла, бо була подарована ним.

Дівчина мала чимало дивних друзів. Наприклад, один з них займався написанням невидимих віршів, другий — створював музику для риб, третя — шукала скарби гетьмана Полуботка у чужих валізах, ще кілька — досліджували фауну склепів, троє — працювало над створенням нових всесвітів, а інші — просто подорожували континентами, аби зрозуміти себе. Леля брала від кожного щось собі, але інколи мріялось знайти тиху гавань, у якій би можна було відпочити. Згодом цим відпочинком став Георг.

До знайомства з ним Лелі завжди снилися рудобороді чоловіки, з котрими вона їла оленяче м'ясо, запиваючи теплим молоком гірських кіз. Коли ж з'явився Георг, рудобороді зникли, розуміючи свою непотрібність.

Того понеділка дівчина кинула у валізку кільканадцять апельсинів, черепаху, фарби, фото батьків та вирушила до Георга. Перед зустріччю з ним, Леля придбала квитки в один кінець, випустила черепаху і попрощалася з вуличним психом, якого часто годувала рибою. А коли запропонувала Георгу вирушити у Норвегію, він здивувався, але не відмовився. І Леля зрозуміла, що обрала того, кого треба.

ОЛЕСУНН²⁹

(Щоденниковий запис)

В Олесунні нас зустрів страшний холод. Але до мене постійно пригорталася Леля, і я забував про існування вітру, дощу та всіх природних катаклізмів. Нашим новим домом стала маленька кімнатка у старому маяку, яку за безцінь погодився здати Лелин знайомий. Домівка була тісною, але водночас затишною.

— Ти не проти, якщо я трохи посплю? — тихо запитала Леля.

Я не заперечував, адже з дороги ми справді втомилися. Особливо після проблем з документами, про які я навіть не згадувати му. Дивно, але я так спокійно розпрощався з минулим життям, де залишилися набридливі люди, стара робота, звичні шляхи і незакінчені історії. Поряд лежала та, котра звільнила мене від тих неприємних умовностей. І я приєднався до неї.

У мої марення прийшли знайомі вікінги і знову пригостили вином, у якому плавали кити і діви. Крізь сон я відчував, як до мене тулиться Леля. Її тіло було таким теплим і приємним, мов французький багет. І суворі воїни задоволено посміхалися, і хитрий бог Локи³⁰ жартівливо підморгував, а десь у захмарних світах, біля дерева Іггдрасіль³¹, таємничі норни прирікали нашу з Лелею долю.

Я любив дивитися, як Леля вудить рибу. Вітер приносив з океану краплинки туману, які осідали на її волосі. І воно світилося мільйонами зірок.

— Тут так тихо, — наважився я.

²⁹ Місто і порт на заході Норвегії.

³⁰ Скандинавський бог жартів, бешкетування та обману.

³¹ У скандинавській міфології — світове дерево.

- ...тому що всі сплять.
- Надворі ж білий день.
- Швидше біла ніч.

Я глянув на годинник. Він справді показував дві години ночі. Тоді я остаточно заплутався в часових поясах, в собі і в сітях, що плела ця дівчина.

- Мені холодно. Ходімо в дім.
- Вона презирливо зміряла мене і кинула:
- Сам іди.

Підіймаючись сходами в нашу кімнату під дахом маяка, я почув позаду себе кроки. «Мабуть, Леля передумала», — здогадався я. Але то була не вона. Переді мною стояв малюк Мумі-троль.

- Халлу³²! — сказав він.
- Халлу! — відповів я.
- Почитаєш мені книжку? — запитав він.
- Звідки ти взявся? — поцікавився я.
- Я тут живу... То ти мені прочитаєш? — мовив він.
- Але це неможливо! — заперечив я.
- Так ти читатимеш чи ні? — наполягав він.
- Яку ще книжку? — спантеличився я.

Він наблизився до мене ще на одну сходинку і протягнув тверду обкладинку. Це була книга Туве Янссон³³, яка і створила своєю уявою мумі-тролів, схожих на гіпопотамів.

— Насправді ми були завжди. Просто раніше нас ніхто не помічав, а Туве побачила і написала, — виправдовувався Мумі-троль.

Він був реальний, мов океан, який торкався своїми хвилями міцних стін маяк, мов туман, що зникав під ранок, мов Леля... Коли я читав Мумі книжку, він затамовував дихання. Перегортаючи сторінку, я ненавмисне торкнувся його лап, теплих і гладеньких. І пригадав, що у Лелі таке ж приємне тіло.

- Тобі треба її поцілувати, — сказав Мумі-троль.
- Кого? — не зрозумів я.
- Та ж ту, про яку щойно подумав... Добре, йтиму вже. Мені сподобалася твоя вимова. Вона тверда, як сир. Гу натт³⁴!
- Гу натт!

Він забрав книжку і обережно спустився сходами у темряву. Незабаром повернулася Леля, принісши у своєму волоссі холод сиво́го океану.

³² Здоров (норв.).

³³ Фінська дитяча письменниця та ілюстратор.

³⁴ На добраніч (норв.).

— Не тільки люди зараз сплять, риба також, — роздратовано сказала. — І що ти робив без мене?

— Читав книжку Мумі-тролю.

— Добре, — байдуже мовила, шукаючи платівку зі старовинними билинами у шафці.

Бути її другом так багато днів було дуже важко. І я вирішив діяти. Спочатку мене налякав льодяний погляд Лелі. Здається, вона дивилася мені у вічі, навіть цілуючись зі мною. Але потім зрештою скорилася. За дверима стояв Мумі-троль і спостерігав за нами через замкову щілину, але мені було байдуже. Хмільні від сидру і поцілунків, заплутавшись у білих простирадлах, під спів скандинавських билин ми заснули.

Ми блукали безлюдними пагорбами неподалік Олесунна. Леля розповідала, що гори Норвегії — це спини велетенських тролів. А я сміявся з того.

— Дивись, — показала Леля на океан, що відкрився перед нами. — Заради цього треба народитися.

Ми дивилися один на одного: я і океан. Я оцінив його силу, а він — мою слабкість. Я мовчав, а він тиснув на мене великою неохопністю. Ми не сподобалися один одному. Він мене злякав, а я його розчарував. Океан часто помилявся в людях, але, гадаю, розчарування в мені стало для нього дикою трагедією.

Після полудня ми повернулися у місто і цілий день каталися на роверах. Наступного ранку я прокинувся із нежитем. Леля лікувала мене липовим чаєм із медом і співала пісні. Туман розвіявся, і через вікно ми спостерігали за груборукими чолов'ягами, які вирушали на човнах риболовити у відкритий океан.

— Думаєш, люди колись припинять полювати на китів?

— Може, тоді, коли тих не стане, — відповів я.

Це засмутило Лелю. І, щоб якось відволіктися, вона почала малювати носорогів.

— Його звати Бенедикт, — сказала.

— Ти усім своїм носорогам даєш імена?

— Кожен заслугує якось називатися.

Коли я видужав, ми вирушили до Гейрангер-фйорду — найвеличнішого і найпрекраснішого, за словами Лелі. Він справді виглядав магічно. Наш паром повільно рухався поміж скелястих схилів, з яких падали холодні потоки. Хмари пливли так низько, що до них можна було торкнутися, а Леля — так далеко, що хотілося

плакати, аби звернути на себе увагу. Вона ж захоплено розглядала дивовижну висот і, здавалось, сама ставала ними. А коли ми наблизилися до водоспаду під назвою Фата нареченої, Леля проникливо глянула у вічі і тихо мовила:

— Одружися зі мною.

В її інтонації було стільки непідробної щирості, якоїсь дитячої надії і рішучості, що я втратив мову, вона просто витекла з мене, наче холодні водопади, і загубилася у течіях норвезьких вод.

— Одружися зі мною! — повторила Леля.

Обвінчалися ми у маленькій сільській церкві, яку знайшли неподалік. Після церемонії почався сильний дощ. І треба було перечекати негоду у покинутому гірському будиночку. Ми лежали на теплому сні і цілувалися. Я розповідав Лелі про свої страхи, а вона — про носорогів. Коли я освідчувався в коханні, Леля жартливо кривилася. Її нестерпний сміх зупинив дощ, і ми змогли повернутися у місто.

Тримаючи свою Лелю за руку, я заглядав у вікна, де норвежці накривали столи, прали речі і писали електронні листи. Вуличний музикант натхненно грав на хардінгфеле³⁵, водночас наспівуючи пісню про сидр. Цей старий хитрун підморгував Лелі, і вона посміхалася у відповідь. Я кинув старому кілька крон, аби відволікти його (і правильно, до речі, зробив). Бо присягнувся оберігати Лелю.

Нам заздрили сплетіння орнаментів на будинках Олесунна, не привітні касирки супермаркету і навіть безмежний океан, з яким я так і не знайшов спільної мови.

Дні минали швидко і прозоро. Зрідка Леля ходила на виставки, вчила дітей малювати носорогів і готувала фруктовий салат із апельсинів. Я вудив рибу і навіть кілька разів вирушав на риболовлю з бородатими норвежцями, котрі любили говорити про китів і жінок. Інколи я читав Мумі-тролю оповідання. Вечорами слухав, як співає Леля, і розповідав про пригоди, що стаються у відкритому океані. Вона неуважно слухала і швидко засинала на мені. Словом, ми жили довго і щасливо, поки міграційна служба не знайшла нас. Але і тоді казка не закінчилася. Вона просто набула іншої форми.

— Норвегія — це ж лише початок, — сказала Леля мені на вухо, коли нас примушували пакувати речі.

Я вірив цим словам, бо ж люди завжди вірять тим, кого люблять.

³⁵ Норвезька традиційна скрипка.

Юлія ЧЕРНІЄНКО, *переможець у номінації «Проза і драматургія»*

Народилася 1983 року в Херсоні. Дитинство проминуло у місті-герої на березі Чорного моря Севастополі, у 14 років повернулася на постійне проживання до Херсону. Відвідавши Севастополь влітку 2012 року, дала собі обіцянку здійснити дитячу мрію — стати письменницею.

Життя Юлії триває у колі книг — донька та онука філологів, змалечку зачитувалась книжками. Закінчила філологічний факультет Херсонського державного університету, викладала українську мову та літературу, нині натхненно працює серед книг у Херсонській обласній бібліотеці для дітей ім. Дніпрові Чайки.

РАБИ (Уривок)

Четвертого квітня, в суботу, на сімейну ферму Щастя, що на Херсонщині, приїхав ізотермічний фургон «газель» ГАЗ-3302. Він привіз лантухи з кормами для худоби, мішки із добривами для ґрунту та двох молодих рабів протилежної статі. Масивні залізні ворота, що відділяли українську фазенду від решти світу, відчинила дебели жінка років п'ятдесяти.

Із кабіни вискочив присадкуватий, проте дужий на вигляд молодик у попелястих джинсах, чорних кросівках і палевій толстовці. Він вручив господині об'ємистий пакет із супермаркету:

- Це тобі, ма! — чмокнув пухкими губами у драглисту щоку.
- Що там у тебе, Сенику? — кивнула матінка в бік автівки.
- Всілякий мотлох, — знизав плечима син.

— Ти ж обіцяв... — розпочала було жінка.
— Будь спок, ма, — він приобійняв родительку. — Я завше виконую обіцянки.

Молодик відкинув засув і розчахнув масивні металеві дверця-та. Жінка запримітила двійко молодих людей, які сиділи вкупочці на одному з мішків, і піймала їх сторожкі погляди.

— Ви тепер мої робітники, — повідомив господар автівки.

Вказавши рукою на землю, він наказав:

— Вистрибуйте!

Юнак і юнка презирнулися між собою.

— Чого чекаєте? — гримнув на них чоловік. — Особливе за-прошення треба?

— Ні, — миролюбно сказав юнак із довгим волоссям. — Ми йдемо.

Він прокрався поміж мішками, зістрибнув сам і допоміг опинитися на землі подрузі.

— Питання є? — гаркнув молодик.

— Є, — кивнув юнак. — Декілька.

— То обійдешся, — реготнув водій, оголивши доглянуті передні зуби, один з яких блимнув золотом. — Знайомтеся, це ваша хазяйка на найближчий час.

— Може, ти поспішив з ними, сину? — скептично мовила жінка, оглядаючи новоприбулих з голови до ніг, мов худобу на ринку. — Бачу, новенькі — люди непрості. Нащо нам такі?

— Нам треба робітників на новий сезон, так, ма? — поставив син питання руба.

— Так, але... — засумнівалась жінка.

— То ось маєш. Приймай поповнення.

Він підштовхнув спортивного виду юнака вперед.

— Цей хлопець хоч із вигляду й офісна миша, проте ручища має годящі.

Молодий господар задер хлопцеві долоні й обмацав передпліччя.

— І мускули є.

Парубок сіпнувся, відвернувся.

— Вантажником, певна річ, у час спудейства працював, тож сила і досвід фізичної праці є.

— Що вмієш, хлопче, по господарству? — поцікавилась жінка.

— Яка різниця?! — самовпевнено заявив той. — Бачу, всьому, як буде треба, навчите.

— Тямущий хлоп, — згодився матусин синок.

— А оця дівуля? — хазяйка з сумнівом оглянула худорляве дівчисько із хлопчачою стрижкою.

— У теплиці й до курей, — постановив молодий господар. — І тобі всяка поміч по хаті, ма.

— Гарна, синку, поміч, — вдивляючись у біле личко новоприбулої, розглядаючи її тонкі пальці з вишуканим манікюром, обурливо позіхнула огрядна представниця чарівної статі. — Панна, а не трудівниця!

— Жерти хоче, — син спробував примирити матір із сумнівами, — усьому навчиться, як мовив її дружбан.

— Чого мовчиш, крале? — непривітно спитала хазяйка.

— Маю право — мовчати, — спокійно мовила та, склавши руки на грудях. — До речі, конституційне.

— П-право?! Яка, батче, грамотна! Оце б закінчила дев'ять класів, як я, і з ранку до вечора до худоби, на город, а в сімнадцять — заміж і ляля в люлю. Тоді б мовчала, бо добре відала, що таке — трудова копійка. Забагато вас, таких розумних, роблять вигляд, що вчать, а самі п'ять років на шиї в батьків сидять.

— Звідки знаєте? — глузливо спитала дівчина. — Я, між іншим, встигаю не лише вчитися, але й працювати.

Юнка скривила гарну пичку:

— Та не мозолями, як ви, а більш ефективно — головою. І не під палючим сонцем чи у смердючому корівнику, а в затишному офісі...

— Та як ти смієш...

Жінка замахнулася. Іще мить — і дівчина отримала би ляпаса. Та юнак, супутник непокірливої рабині, перепинив занесену руку і цим «напросився» на запотиличник від матусиного сінка.

— Годі базікати — час до роботи приставати, — рявкнув молодик.

І харкнув слиною під ноги новоприбулим:

— Звикайте, інтелігенти!

— Так-так, — поставивши руки в боки, злостиво всміхнулася газдиня маєтності. — І найперше, любонько, приставлю тебе до теплиць і до свинарника, бо до корівок не доросла.

Не встигла жінка вцепитися занесеною п'ятірнею у Віру, як до невеселої компанії долучився великий пес. Він неквапом підійшов, обнюхав новоприбулих.

— Це охоронець, — гордовито повідомив молодик.

Юнак та юнка сторожко спостерігали за новою перешкодою до волі. Песик наче спокійний, але як подивився йому у вічі — мурашки тілом розбігаються.

— Вчасно ти, Але, гарний хлопчику, — похвалив Сенік, пестячи улюбленця.

Псюра, висолопивши язика, несамовито мружився.

— Пес назиратиме за вами, — повідомив молодик. — Покажи їм, любчику, хто тут господар.

Алабай, вгрузаючи лапами в землю, вишкірив зуби та несамо-вито загарчав. А потому підійшов до юнака, розчахнув бездонну пащеку і — в сантиметрі від ноги — клац!

— Мій розумничок, — господар поскуб вихованця по загривку. — Так їм, підступним неробам. А ще песик може бігти удвічі швидше, ніж будь-хто з вас. Тож тікати не варто — Ал швиденько вас наздожене і... а далі, навіть не знаю, за яку частину тіла йому спаде на думку вчепитися: у руку, в ногу чи, приміром, горлянку...

— Зрозуміло, — похмуро мовив юнак. — Ми вже познайомилися, тож запитання: чи надовго ми тут?

— Скільки буде треба... — ухильно знизав плечима відтепер їхній господар.

— Поклич батька, — наказав молодик матері, — будемо трудовий договір складати.

— Він зараз з іншими рабами, — сказала жінка.

— Ну тоді гаразд, впораємося й самі. Принеси ручку й бумагу. І кивнув до полонених.

— Ходімо.

Процесія зупинилася біля дерев'яного навісу, запнутого з обох боків прозорими фіранками, що стояв посеред двору, оточений горщиками із зеленими пагінцями. Господар по-хазяйськи всівся за стіл на широку лаву зі спинкою, юнак залишився стояти, а дівчина, не чекаючи дозволу, і собі гепнулася на лавку. Від такого «нахабства» очі викрадача вибалушилися, мов у здохлої рибини, а його обличчя набуло кольору добре пропеченого рака.

— Ану забрала свою дупу звідси! — закричав він і гупнув рукою по лакованих дошках столу.

— Чому це? — невинно закліпала очками дівчина. — Вже не можна дамі й присісти?

— У межах мого володіння паній немає і бути не може — є самі трударі!

Дівчина гойднула ніжками, мов мале безтурботне дівчатко, а потім спитала:

— А хіба мати ваша не панія? Чи вона теж трудівниця?

— Ну все! Ти мене дістала, — чоловік перехилився через стіл, намагаючись схопити гостру на язик дівицю за руку, та вона вправно відскочила в'юнкою лисою.

Невідомо, чим би та перетика закінчилася, якби не підспіла господиня.

— Ось бомага, ось ручки, ось зразок — все, як годиться.

Жінка виклала письмове приладдя на стіл і з подивом поглянула на дівчину.

— Сидячи зручніше писати, — розтовкмачила та тихим голоском, від чого викрадач кинув на неї стрімкий в'їдливий позирк.

— Тоді ти — перша, — сказав він.

Дівчина тільки знизала плечима.

— До речі, — пригадав молодик. — Женіть ваші паспорти.

— Вони вдома, — уперше за кілька мовчазних хвилин проказав юнак.

Молодик окинув мовчуна недобрим оком.

— Я перевірю.

— Добре, — хлопець кинув курточку чоловіку.

Той, швиденько промацавши кишені, наказав:

— Підійди.

Господар вивернув назовні бічні гамани брюк.

— А ти дівулею займись, ма.

Дівчина відсахнулася від жіночки, мов від прокаженої.

— Я у вас нічого не вкрала, — зойкнула вона. — То чого ви до мене лізете?

Підскочивши з місця, вона виразно показала, що жодної кишені в її одягу не міститься.

— А в сумочці моїй ви й самі подивилися.

— Т-так, — вичавив із себе молодик.

— І в ма... — розпочав був юнак.

Та господар положення і маєтку перебив:

— Там теж нема... Тоді приступимо до укладання угоди.

Він кивнув парубку.

— Сідай уже й ти.

Але той залишився стояти.

— Пес з тобою! — вилаявся «винаймач».

Почувши знайоме слово, собака висолопив язика і радісно загавчав.

— Правильно, Але, — гигикнув молодик, — хай знають, що є на них недремне око.

Чоловік потер масивні лапища на коротких руках, а потому роздав новоприбулим по ручці й аркушу.

— Пишіть, — почав диктувати, — я, прізвище, ім'я, по батькові, дата народження...

Проговорюючи, він заплющив очі.

— Написали? — Молодик поглянув на аркуші і спалахнув: білі-біленькі, а в очах дівулі ще й лукавинки виграють.

— Ану пишіть, інакше зле буде!

— Не стану я нічого ні писати, ані підписувати!

Дівочий голос пролунав рівно — без крику, без погроз, проте настільки впевнено, що хазяї миттю зрозуміли: суперечки марні, треба застосовувати інші методи.

— До хліву її, — радо мовила господиня, вельми потішена вигадкою.

Молодий господар міцними ручищами, мов кліщами, схопив непокірну за передпліччя, водночас погрожуючи її товаришеві навісним поглядом. Дівчина сіпнулася, проте вирватися не змогла. А хазяйка запропонувала на вибір вельми цікаві варіанти:

— До корів підеш чи до свиней?

І хижо всміхнулася, мов ласа лисиця, що залізла за відсутності сторожового собаки у курник.

— Не хочу я нікуди — і зась!

Полонянка зробила ще одну спробу вирватися, здригнувшись усім тілом, мов велетенська змія, мовби випробовуючи господареву міць.

— Годі балакати, — гаркнув молодик.

Скручуючи руки підопічної, він витяг її з-за столу.

— Свині — ось тобі краща компанія, білоручко.

Дівчина, не заборгувавши у нерівному двобої, повисла на масивних руках супротивника, але цього їй виявилось замало — вона розпочала чимдуж гамселити носакми чобітків по його ногах.

— Стій, суко! А краще — лягай.

Обурений поневолювач кинув невільницю на землю і, вхопившись п'ятірнею за потилицю, втиснув личко красуні у багнюку.

— Подобається? — процідив крізь зуби.

Дівчина стала відкашлюватися. А хазяїн, давши трохи віддихнути, знову тицьнув обличчям у калюжу.

— Хочеш іще, мала?

Аж тут товариш юнки запеклим ривком кинувся на кривдника та перекинув того на землю.

— А ти, свинтусе, не хочеш до собі подібних? — зацідив кулаком у вухо супротивника.

Однак за мить став жертвою удару і сам. Захопившись, він не помітив, як до нього підбіг худорлявий чолов'яга у спортивному костюмі і рвучко та болісно вгativ його ліктем по спині. Поки юнак зойкав від болю, підскочила хазяйка і відчайдушно загамселила хлопа кулачищами по голові. До загального розбрату додалося скажене виття собаки, який, певно, зачув запах крові і від пробуджених інстинктів трохи зійшов з глузду.

Першою зорієнтувалось дівча, яке добряче скупали в калюжі. Вона тихенько розпросталася і поповзла подалі від сутички. Сховавшись із поля зору за альтанкою, вона спроквола піднялася на ноги. Та не встигла відійти, як поруч опинився навісний недремний псюра.

— Геть від мене, потворо! — шикнула вона, роззираючись докруж у пошуках чи то палиці, чи то камінця.

А пес, самозахоплено погавкуючи, наближався все ближче і ближче. Й ось він підкрався майже впритул...

— Бабаюшко, хороший песик, — прошепелявив хтось поруч.

Діва озирнулося — старигань! Весь подертий, майже беззубий, із посірілим обличчям та чорними руками. На щастя, пес також зиркнув на старого.

— Не чіпай її, — спокійно промовив дідуган. — Інакше господар розлютиться на тебе — бач, яка вона — молода, гарна. А як попустиш її — тобі непереливки буде.

Пес задумливо махнув хвостом і відступив на один крок, присів, охороняючи жертву.

— Ти що, сказився, діду, таке говорити? — прошипіла невдаха-втікачка.

— Не сердься, онучко, — беззубо посміхнувся той, — ще дякувати старому будеш.

І він пішов у справах, а дівчина залилася сам-на-сам із непередбачуваною істотою, здатною заподіяти смерть.

* * *

Пес уже не гарчить, однак і не рушає з місця. Його очі гарчково виблискують, вуха — нашорошені, хвіст ледь посмикується від збудження. Гавкун ладен довго-предовго пантрувати, допоки володар не подасть чіткий знак — відпустити здобич чи пошматувати, покалічити чи залишити неушкодженою.

А жертва цього разу не боязка, не полохлива. Людська самка сильна й обережна, тож псові слід остерігатися її не менше, ніж їй — його, бо хитрунка напружено дожидає на можливість утечі.

— Молодчага, Але! — собака нарешті чує голос господаря.

І заповзято виставляє напоказ відданість: вертить куцим хвостом, зазирає смужками-очима у вічі, мовляв, готовий і надалі служити. Розумний псюра добре відає, що за сьогоднішній «подвиг» отримає від хазяїна, окрім звичної миски звареної на бульйоні каші із м'ясними обрізками ще і невимовний смаколик: хрумку кісточку чи шмат соковитого м'яса. А розпочинає господар дякувати просто зараз — торкається м'якого складчастого загривку улюбленця

і не боляче тріпає його. Пес не стримується — мружиться і блаженно скавулить.

— Що, красунечко, познайомилася з песиком? — шкіриться молодик.

У його насмішкуватих очах добре прочитується загроза.

— Як бачите, — обережно промовила дівчина.

Та повелителю страшного собаки замало. Підкреслюючи власну значущість і мізерність дівчини-раби, він примружує око і, не забираючи долоні від псового загривку, недвозначно натякає:

— Здогадуєшся, що на тебе чекає за непокору?

Вірі непереборно хочеться уп'ястися нігтиками у самовдоволену пику «хазая» — і вона неодмінно так би і вчинила, якби... не осоружний пес.

— Ніби не дурна, — крізь міцно стиснуті зуби процідила дівчина.

— То як? — посміхнувся молодик, не відводячи пронизливого погляду. — Поставиш автограф?

— Не буду я нічого підписувати. І працювати на вас не буду, — стояла на своєму Віра. — Вчинимо інакше, — запропонувала вона, — аби було вигідно і для тебе, і для мене.

— І яким же це чином? — молодик наблизився до неї — на Віру одразу ж війнуло різким чоловічим запахом.

Дівчина ледь стрималася, аби не виказати відрази, натомість промовила тоном виваженої розсудливості:

— Всім буде краще, якщо вам за мене заплатять — і не треба з нами морочитись. Працівниця із мене ніяка, навіть мій гарненький манікюр засвідчує, що нічого важчого за планшет чи сумочку я ніколи й у руках не тримала!

— Ми не викрадачі! — хтось верескнув за спиною Віри.

Ошелешена дівчина повільно обернулася — обіч неї стояла Сеникова мати, яка непомітно опинилася поруч.

— Ми — винаймачі!

Жінка підняла жирного пальця із чорною облямівкою під нігтями і для більшої значущості помахала перед Віриним носом.

— Затям це собі, дівуле, і не сперечайся. Будеш *ти* слухняною — буду і я хазайкою доброю. Певно ж, чула народну мудрість: лагідне теля двох матінок ссе? Головне тутешнє правило: покірність і терпіння.

У той час, поки Віра вела перемовини із псом Алом, його господарем Сеником і Сениковою матір'ю, Лесь сперечався зі старшим газдою, який так несподівано з'явився і встряв у парубоцьку сутичку.

— Чого ви гамселили мене? — Підводячись із землі і злизуючи язиком кров із розсіченої губи, дорікнув хлопець.

— Нічого було зачіпати мого сина, бидло немите.

Остання фраза була кинута навмання, адже юнак, який щоранку приймав душ, мав модну вдяганку й інтелігентний вираз обличчя, ніяк не справляв враження істоти занедбаної і нікому непотрібної.

— Я вступився за дівчину, з якої, до речі, знущався не я, — Леся зробив значущу паузу, — а ваш добре вимитий і доглянутий синок!

Від цих слів чоловік ооскаженів і кинувся на Леся, та хлопак вправно відскочив і сторожко позадкував, мов не від людини, а від роз'ятраеного пса.

До речі, пес. Де він? Де Віра? Чи з нею все гаразд?

Леся озирнувся і спостеріг дивну картину: в її центрі стояла худенька коротко стрижена дівчина, а довкруг, мов зголодніли пси, скалилися і сичали три несамовиті істоти: огрядна жінка-гора, недоросток-молодик і переросток-собацюра. Якби могли, вони би кинулися зграєю і розірвали би жертву на шматки, а потому із насолодою вгризлися б у ще гарячу плоть... На обличчі ж дівчини не читалося жодної тіні страху — лише виклик і внутрішня сила...

У цю мить Леся знову повалили на землю і дали копняка по-під дих.

— Нащо б'єте? — перекручуючись навколо себе і відповзаючи вбік, спитав хлопець.

А коли опинився на більш безпечній відстані, то підвівся по-волі — боліли ребра.

— Який з мене, побитого, працівник?

— Битий — коритися навчений.

Старший господар стояв, склавши руки на грудях і дивився на нерозумного хлопака з-під лоба.

— За день-два оклигаєш — і куди подінешся — працювати-меш, жерти ж бо схочеш.

Чоловік промовив це з такою впевненістю, що всередині юнака похолело: перед ним рабовласник зі стажем! Не він, Леся, перший, і, можливо, не він буде останнім, хто потрапить у лапища монстроїда і його потворної сімейки....

— Посадіть їх у повітці — без їдла та питва, — наказав старший господар.

Леся озирнувся і побачив Віру, яку міцною хваткою тримав за плече хазяйський синок.

— І ніяких відвідин нужників — хай мочаться у труси при потребі, — не змогла обійтися і без своєї долі кепкувань господиня.

Сеник дещо ослабив хватку.

— Допоки ви на моїй території, вам дамо замість імен прізвиська. Приміром, ти...

Примруживши око, щоб краще оглянути Леся, молодик замислився на мить, а потім присудив:

— Патлатий.

Почухав п'ятірнею по підборіддю:

— Ні, радше Інтелігент.

Сеників батько кивнув, погоджуючись із таким рішенням. Тож синок продовжив:

— А ти, дівуле, — він прискіпливо оглянув Віру, — Білоручка...

— Наврочиш, — похитала головою господиня.

— Тоді — Краля, — остаточно визначився молодий рабовласник.

Мати прискіпливо зиркнула на Віру, та заперечувати не стала.

— То що, до сараю? — нагадав батько.

Сеник кивнув.

— Підете самі чи вас тягти? — глузливо запитав молодик.

Віра коротко кивнула, а Лесь промовив за двох:

— У нас є ноги — то самі.

* * *

Сарай — їх домівка до ранку. Сонячне світло б'є пучками через дві вузькі віконниці на стіні й розсіяним туманцем сочиться потроху між дощок передньої брущатої стіни. За дерев'яною пергородкою справа відмежовано куток із зваленим до купи таким-сяким реманентом — граблями, лопатами, сапами, та до них не дотягтися — у закуток з інструментом ведуть зовсім інші двері — знадвору. У кутку зліва хазяйка поставила смердюче відро.

— Ось вам нужник — аби кутки не обісцяти, — прокоментувала вона.

Господарі пішли, зачинивши Леся та Віру на ключ. Молоді люди хутко роззиралися довкруг — може, у безладній купі речей знайдеться щось корисне. В одному з кутків сараю — дровниці. Поруч навалено мішки із добривами. Із триколіщаткової тачки стирчать старі дошки та оберемки соломи. У дірявому тазу відпочивають пластикові пляшки, а на рулонах із сіткою-рабицею складено надщерблені горщики для квітів. Навряд чи бранцям згодяться і продірявлені алюмінієве цебро та промислова бочка. Підлогою в сарайчику слугував сірий пісок, присипаний соломою.

Віра красномовно поглянула на Лесеві рани, а потому наказала юнакові:

— Сядь рівненько, дай подивлюся.

Лесь відмахнувся — мовляв, заживе.

— Не сперечайся, — тоном питомої медсестри сказала Віра.

Лесь закотив очі — роби зі мою, що хочеш.

— Тобі пощастило, що у тій кафешці я збиралася в туалет, а тому, коли виходила з автівки, сунула пачку серветок до кишені.

Дівчина тицьнула щасливу пачку йому перед очі:

— Бачиш, що тут написано?

І сама ж прочитала вголос:

— Антибактеріальні! Тож обробимо твої рани — будеш як новенький...

Лесь іронічно гмикнув собі під ніс.

— Принаймні житимеш, — постановила Віра.

Хлопець здійняв руки, виказуючи миролюбний настрій:

— Гаразд, якщо обіцяєш життя-буття, то здаюся твоїм медичним маніпуляціям живцем.

Віра грізно зиркнула на нього і... припечатала до його щоки, що саднила, серветку.

— Пече? — запитала, спостерігши, як об'єкт її імпровізовано-го лікування сутужно скривився.

— Трохи, — ледь ворухнувши губами, прошепотів юнак.

* * *

— Їсти хочеться, — прошепотіла Віра, пригадавши єдину гидотну чашку кави, яку вона випила вранці у придорожній кав'ярні.

І ледь не вилаяла себе за лінощі — варто було нашвидкуруч зварити тієї кави вдома і взяти з собою у термочашці. Якби вона так вчинила, то вони із Лесем не зупинилися б у тому кафе і не втрапили би до лабет рабовласників. І поверталися б уже додому після денного відрядження.

— А мені пити, — зізнався Лесь. — Не знав, що бійка викликає шалену спрагу.

— Вибач, що потягла тебе у ту паскудну забігайлівку, — у такт власним міркуванням промовила Віра.

— Розкаюватися в тому, що не можеш змінити, — марудна справа, — сказав Лесь. — Звісно, я тобі вибачаю. Хоча...

— Що? — із викликом спитала Віра.

— Стан моєї душі, на жаль, ніяк не впливає на наше з тобою кепське становище, — по-філософськи зміркував юнак.

Запал мовчанка. І тривала доволі довго, допоки Віра знову її не порушила.

— Нас знайдуть! — впевнено проказа вона. — Мій тато всю область переверне догори дригом, але відшукає, звільнить мене! Ну, і тебе.

— Хотілося б вірити, — спокійним голосом промовив хлопець. — Але до того часу ще треба... дожити. Тож, якщо цінуєш голову, не лізь у пашу звіра.

— Ти правий, вони — звірі, — кивнула Віра, — і їх треба відстрілювати. А ще вважають себе хазяями... І які вони мені хазяї?!

Віра підскочила з місця, мов ошпарена власною ж думкою.

— Ніхто мені не господар! Я сама собі господиня!

— Вони так не вважають, — до Леся повернувся іронічний настрій.

— Це їх проблеми, — рішуче мовила Віра. — Колись вони заплатять за те, що насильно утримують людей і працювати змушують!

— Ти тільки їм цього не кажи, — попередив подругу Лесь. — І при інших робітниках погляди не виказуй.

— У нас в країні свобода сло... — розпочала Віра і сама ж затнулася на півслові.

— Ми про них поки нічого не знаємо — наскільки далеко вони ладні зайти... — вів далі Лесь.

— Ти маєш на увазі?..

Ошелешена здогадкою, Віра аж присіла на мішок із добривами, з якого підскочила за кілька хвилин до того.

— У тому то й річ, — стиха мовив Лесь, та Віра прислухалася до кожного його слова, — що я нічого більше в житті не маю, окрім життя... І ще — голови на плечах.

— Хотілося б вірити, що твоя голова креативить не тільки у питаннях піару та реклами... — висловила сподівання Віра.

— І моя макітра наразі повідомляє, що...

— Ну кажи вже!

— Що нам обом варто мовчати, з усім погоджуватися і водночас спостерігати за життям на фермі...

Лесь кивнув у той бік, де крізь шпарину між дошками колихалася чиясь тінь.

— Дивись!

Хлопець хутко підвівся. Нахилившись, він прикипів поглядом до видовища, яке розігрувалося за межами їх імпровізаційної в'язниці. Віра приєдналася до друга і крізь щілину в стіні вони побачили, як до сарайчика наближається жінка середнього віку. Навсібіч озирається, намагаючись прокрастися непоміченою.

Раптом молодичку перестрів хирлявий дід у засмальцьованому кожусі та підлатаній в'язаній шапці із лейблом відомої спортивної фірми.

— Це він мене врятував від собаки, — шепотом повідомила Віра.

— Певно, вони обоє — робітники, — припустив Лесь.

А тим часом за стіною розігрувалася ціла вистава, мов по ролях розписана.

— Ти шшо, здуріла, бабо?! — Видав гнівну тираду дід, закопивши губу і погрожуючи жінці брудним кулачком. — А як хазяї дізнаються?

— Заспокойся, Петре, — примирливо сказала жінка. — Нічого з нами не трапиться, а діти можуть заслабнути, бо від самого рання не їли.

— Як знаєшш, Наштю, — врешті махнув рукою дід. — Та я тебе тут не бачив — уссікла?

— Еге, Петре, — кивнула жінка.

Старий, повільно переступаючи з ноги на ногу, закректав під носа:

— Увесь хліб віддаєш, га-я-яй... голодні спати ляжемо.

— Не сердься, дїду.

Добросерда жінка намагалася втихомирити старого буркотуна, пообіцявши йому:

— Більше каші зварю, свою порцію віддам — тільки не кажи їм.

— Ну гтаразд, — старий примирливо махнув рукою.

— То йди собі, щоб тебе не побачили, — нагадала жінка.

— Йду шобі — не тобі, — замислено зримував дід і попростував світ за очі.

Віра хихонула у долоньку, а Лесь скрушно похитав головою.

— Прочиніть віконце — вкину їжу, — прихилившись до отвору в стіні, пораяла жінка. — Тільки швидше, поки Бабай дрїмає.

— Х-хто-хто? — роззявивши рота, спитала ошелешена Віра, не ймучи віри почутому.

— Ну, пес хазяйський — Ал, — тихим голосом пояснила робітниця.

Віра знову засміялася, дивуючись, наскільки влучне назвисько вражому псові дали вигадливі робітники.

За час, що жінки перемовлялися, Лесь підтягнув один з мішків до стінки. Залізши на нього, він притримав однією рукою дерев'яну засклену раму, а іншою скинув вкритий плямками іржі залізний гачок. Опустивши вікно, юнак відскочив убік.

З отвору миттєво віянуло холодом: короткий весняний день йшов на спочинок і його перестрічав ранній, не менш поспішливий вечір.

Мить — і поруч Лесевих ніг із хрумким шелестом впав прозорий кульок. Хлопець підняв пакунок, і молоді люди побачили його вміст: два чималі кусні хліба.

— Відійдіть ще далі, — звеліла жінка, — спробую закинути воду.

— Почекайте, — швидко зорієнтувався Лесь, тицьнувши по-друзі до рук неочікуваний дарунок.

Парубок підбіг до зваленого купою старого реманенту, витяг за краї два обривки полотняної вервиці і скрутив їх між собою. Видершись на той самий мішок, він, мов справдешній рибалка, викинув імпровізовану вудку назовні. А втяг її назад тільки тоді, коли край мотузки відчутно поважчав. Його улов — це літрова пластикова пляшка, вщерть наповнена водою — невідома добросерда жінка потурбувалася не лише про те, щоб їм було що попоїсти, але і що пити.

— Дякуємо вам, — гукнув крізь отвір Лесь.

І перш ніж закрив вікно рамою, встиг почути:

— Нема за що. Нехай Бог вас береже.

— Спасибі, — гукнула і собі Віра у шпарину між дошками, коли жінка проходила повз неї.

Та жінка, певно, не почула, бо швидко віддалилася від місця ув'язнення молодих людей.

Відкрутивши кришку й обітерши рукавом пластикові вінця, Лесь передав пляшку Вірі. Дівчина прискіпливо примружилася, а потому — нічого робити — пити хочеться, аж у шлунку вирує — не торкаючись губами країв, влила в себе трохи води, ковтнула, а затим повторила. Перегодом настала і Лесева черга пити.

Присівши на мішок, Віра з презирством роздивлялася пакунок.

— Сірий, мов безпросвіток, — зітхнула вона. — Та ще й дріжджовий...

— Не викручуйся, їж — тобі потрібні сили, — сказав Лесь, повертаючи кришку на місце.

На самому денці посудини ще плескалося трохи прозорої рідини.

— Як не схочеш їсти хліб — силоміць запхаю! — чи то жартував, чи то серйозно сказав він — із цими хлопцями не розбереш!

— Чого причепився?! — гнівалася дівчина. — Ти мені не брат і навіть не чоловік!

Лесь примостив у кутку сарайчика заповітну пляшку — ще згодиться попити чи вимити руки.

— Я більше, ніж твій брат і чоловік, — спокійно повідомив він.

Сів навпроти на сусідній мішок і продовжив:

— Я твій партнер по виживанню!

Дівчина незмигтно дивилася на товариша по нещастю.

— Я — єдиний, кого ти тут знаєш, а тому єдиний, на кого можеш покластися, — довірливо промови він.

Вірин вивчаючий погляд пронизав Леся наскрізь.

— Я дійсно можу тобі довіряти? — прискіпливо примружившись, запитала вона.

— Вирішуй сама... — хлопець знизав плечима. — Однак...

— Що?

— Варто укласти угоду, — запропонував юнак.

— Яку? — допитувалася Віра.

Здогадавшись, кинула партнеру по виживанню слово, мов м'ячик:

— Довіряти?

— Так, — серйозним тоном сказав Лесь.

І повернув співрозмовниці м'ячик перемир'я. Не лише словом — і поглядом.

— Забути про всі суперечності, захищати одне одного і... докінчи умови сама.

Віра замислилася, а потому випалила фразу скоромовкою, на одному віддиху:

— Не мати секретів одне від одного, аж поки не повернемося додому.

— Згода, — кивнув хлопець.

Долоні Леся та Віри на мить зустрілися.

— Дивись мені, Олесю, ти обіцяв, — серйозним тоном попередила товариша норовлива полонянка.

— Ти, дівчино, теж, — нагадав.

— Гарзд, — в очах дівчини спалахнули зірничі. — Давай-но їсти.

Віра розгорнула пакет, розірвала навіпіл і в кожну шматину пластиковою рурочкою замотала по хлібному кусню.

— Нехай паскудні дріжджі додадуть мені сил боротися проти тих падлюк!

Виголосивши мотивуючу промову, дівчина уп'ялася білосніжними зубками у сірий підсохлий окраєць...

Заледве встигли невірники доїсти дарунок добросердої жінки, як знадвору почувся дразливий голос викрадача, якого мати по-сімейному іменувала Сенником:

— Як вам ведеться, друзі?

Чоловік заглядав крізь шпарину — було цілком видко його жадібні очі та окраєць чуприни.

— Штани не обісцяти? Не перепудилися часом? — запитав він і на всю горлянку розреготався.

Віра гидливо порснула і показала йому на пальцях все, що про нього наразі думає і куди воліє, аби він негайно подався. На Вірину недвозначну пропозицію той не загаявся відповісти:

— Згоден, Крале. Підеш зі мною.

Дівчина закотила очі, підвелася і пересіла в той куток, де її не міг зачепити причіпливий погляд селяка. Та містянка не знала, що молодик прийшов не сам, а із ще більш невихованим товариством. Вслід глузливим словам Сеника пролунало іще одне запитання, вимовлене верескливо-грубуватим контральто:

— Ви вже спарувалися чи ночі чекаєте? — гигикнула хазяйка.

Лесь спостеріг, як налилося чорною відразою Вірині обличчя. Мить — і товаришка спересердя прошепотіла:

— Боже, покарай цю скажену суку і її вбоге щеня!

Віра молитовно перехрестилася.

— Чи хоча б захисти від цих тварюк, — пом'якшила вона вимогу до Всевишнього.

Брови Леся поповзли догори, а очі мимовільно округлилися — він не йняв віри, що такі милі виховані дівчатка, як його знайома, можуть грубо лаятися.

— Ми на вас дожидаємо, — віджартувався Лесь. — Удвох не так цікаво.

Хлопець склав руки на грудях і відкинувся на мішок.

— То ми зара прийдемо, — сказав Сеник. — От тільки нагайку прихопимо — нею зручно підкорювати осідланих кобилиць.

— Сенику, про що ти?! — дорікнула матуся.

— Ти йди, ма, готуй вечерю — я сам із ними розберуся, — заспокоїв її син.

— Ну гаразд, тільки не затримуйся — завтра тре везти молочку, — нагадала матуся.

А робітникам кинула:

— Побавтеся любенько, поки можете, бо завтра станете до роботи.

Хазяйка захихотіла і пішла у справах.

— То що, Кралечко, готова прийняти справжнього наїзника? — запитав Віру Сеник.

Відповіддю йому слугувала мовчанка. Тоді хазяйський син рушив до дверей, однак не зміг їх прочинити, бо за той час, поки він вів розмову з матусею, ув'язнені встигли підтягти мішок до дверей і забарикадуватися. Наразі вони піднесли інший і кинули його зверху.

— Щось у мене голова болить, — «пожалілася» Віра.

А сама ледь не порскала сміхом від їхньої з Лесем винахідливості.

— Та і спаати з дороги хочеться, — удавано позіхнула вона.

А Сеник не міг заспокоїтися — ломився у двері. А коли зрозумів, що його зусилля марні, вгатив ногою об одвірок і просичав:

— То спи — поки спиться, кобилко. Та пам'ятай: ми ще ближчеєнько спізнаємося.

Через деякий час Лесь, який чатував біля шпарини, повідомив:

— Він пішов.

— Слава Богу! — щиро позіхнула Віра. — Хай би вже ніколи не вертався.

— Ти хочеш у природній потребі? — несподівано запитав Лесь стишеним голосом.

І простосердо уточнив:

— Я — так. А ти?

— Не без цього, — ухилилася від подробиць Віра.

— Не соромся мене, — сказав Лесь. — Якщо хочеш, я відійду у найдаальший куток та відвернуся.

Віра зморщила гарне личко.

— Заплющю очі та затисну міцно вуха... — запропонував Лесь. Віра недвозначно похитала головою.

— Не хочеш — як хочеш, — знизав плечима хлопець, — тоді я перший.

Лесь узяв до рук ганчірку, хватонув через її товщу опукле ребро цебра і відніс до віддаленого закутка, майже повністю сховавшись за господарським реманентом.

— Я вибачаюся за те, що зроблю, — попередив він, — але деякі обставини сильніші від мене.

Вірі, хоч-не-хоч, довелося слухати, як спочатку боязкий, а потому посилений струмінь вдарив у металеве денце відерця, аж поки не наповнив його настільки, що голос вологи зазвучав уже простуджено, глухо.

...Проминув певний час, перш ніж Віра здалася і вирушила у те місце, в якому її гордість уперше поступилася обставинам. І поки в облаштованому Лесем закутку вона робила неминучу справу, хлопець дзвінко, у весь голос, співав невідому пісню:

*У лазуровому просторі
В небеснім плесі поміж хмар
Летіла чайка понад морем...*

Невдовзі Віра повернулася. Її личко червоніло, а вуха полум'яніли.

— Гарна пісня, — сказала, витираючи руки вологою серветкою. — Тільки більше не співай.

— Чому? — стелував плечима Лесь.

— Вона про волю і про свободу, яких ми поки не маємо.

— Зовсім ні, — похитав головою хлопець. — Вона про те, що ніхто ніколи не зможе відняти — наші спогади, наші душі, нас самих.

— Можливо, — Віра обійняла руками литки і поклала голову на коліна.

Спостерігши її стан, Лесь промовив:

— Треба спати. Може, ранок принесе полегшення.

— Якби ж! — зітхнула Віра.

Та в глибині душі вона все-таки надіялася, що її батько вже очолює пошуки. І завтра — якщо не вранці, то принаймні до вечора — свою доню неодмінно знайде, звільнить з полону, а фермерів-гнобителів добряче покарає.

Спати невільники вклалися у власноруч влаштованих кубельцях — на лантухах з добривами розклали знайдене в сарайчику мішковиння. Лесь натрапив на стару брудну, аж смердючу куртку і запропонував її в якості ковдри. Однак дівчина, хоч і дрижала від холоду, категорично відмовилася.

Лесь низав плечима і накрився сам. Невдовзі Віра почула його розмірене дихання — хлопець дрімав. Дівчині ж не спалося. Її очі втупилися у вечоровий морок, мов шукали заспокійливої зачіпки.

«Перша ніч у новому місці», — з гіркотою відзначила дівчина, — «а загадувати на судженого не хочеться». А бажається запашного чаю, гарячої ванни та м'якої постелі. І певності: завтра настане ранок...

За мить до того, як настання ранку сповістив місцевий кукуріка, Віра прокинулася. Розплющила очі — ледь-ледь починає сіріти простір за віконечком під стріхою. Нічний сон не приніс полегшення — марився якийсь жах: на неї мчить скажений пес, вона ухилиється — і потрапляє в брудні лапи Сеника, її рятує Лесь, і поки хлопці виборюють Вірину честь, дівчину хапає за руку і тягне за собою огрядна жінка, від якої немилосердно тхне...

Віра прийшла до тями, та смердючий запах не полишав. Придивившись, помітила, що накрита курткою, від якої відкараскалася вчора. І дарма. Хоч запах — страшний, та тепло — рятівне. Завдяки Лесеві вона не замерзла.

Глянула — а сам хлопець зібгався калачиком, зарився в мішки і... дрижить. Віра згрєбла з-під себе лантухи, накрила ними колегу — за кілька хвилин тіло хлопця розслабилося. Поки Лесь додивлявся останній на сьогодні сон, Віра встигла відійти в куток до цебра та зробити ранкову гімнастику.

— Я гадав, ти — сонько, — почула вона усміхнений голос Леся. — А тут ба, стала раніше за мене і гімнастичні вправи виробляєш.

— Одне другому не заважає, — гмикнула Віра. — Кожний день — як маленьке життя, нащо його повторювати.

— От якби ти вчора встала раніше і нахлебталася вдома кави...

— Забудь про це — я вже вибачилася, — спересердя видихнула дівчина.

— Гаразд, проїхали...

Лесь піднявся і, обійнявши себе руками, потупцював, намагаючись зігрітись.

— Ти помахай руками ще трохи, а я навідаюсь у куток, — сказав він.

Віра витягла з пачки вологу серветку та простягнула хлопцю.

Той зметкивав, куди подруга хилить і сховав засіб гігієни до нагрудної кишені.

— Знов барикади не спрацюють, — ні сіло ні впало мовив Лесь, повернувшись після «мокрої» справи.

— Так, — погодилася із напарником Віра. — На щастя чи на жаль, ми не можемо сидіти тут вічно.

— Так-так. Якщо схочуть, вони до нас легко дістануться, проломивши блаженські стіни... — видав версію Лесь.

— ...чи підпалять нехитре добро — тоді ми самі, мов зайці, повискакуємо, — пожартувала Віра.

Попередньо змовившись про план дій, полонені розчистили вчорашній завал та приготувалися зустріти як непроханих, так і неминучих гостей.

Аж ось почулися кроки. Озброєний граблями, Лесь став наготові, а Віра в руках затисла держак лопати. Сарайчик відчинив старший хазяїн. За його спиною явною погрозою маячив пес, а в руці натякала на покору мисливська рушниця.

Чоловік увійшов, а пес залишився на порозі.

— Готові на мене попрацювати? — спитав господар.

В'язні презирнулися, проте змовчали.

— Пропоную востаннє, — сердився фермер, — або підписуєте зі мною трудовий договір, або залишаєтесь тут до наступного ранку.

— Підпишемо, — похмуρο буркнув Лесь.

А Віра не вимовила жодного слова — тільки з-під лоба зиркала. Вона в такий спосіб дотримувалася поради товариша, яку вважала цілком слушною — «зачаїтися на певний час, погоджуватися з усім, адже твій батько нас уже розшукує, а він — впливова людина».

— Тоді йдіть за мною, — коротко кивнув хазяїн.

Процесія — фермер, Лесь, Віра, собака — попрямувала до вчорашнього місця сутички — під навіс, де на них дожидала хазяйка.

«Де Сенік?» — майнула думка, та Віра миттю згадала слова господині, що той кудись мав везти зрання молочку.

— Слухатиметеся хазяйку, а як ні — алабай із вас три шкури здере, — гаркнув хазяїн та, закинувши рушницю на плече, подався у невідкладних ранкових справах.

Жінка одразу ж взялася господарювати, мовби щойно придбала на ринку двох перспективних рабів:

— Знімай свої шкаруби, Крале, і сукню з курткою. Ось тобі більш підходящі для праці чоботи та одяг.

Віра із жахом глипнула на робітничу уніформу: вилинялі вельветові штани кольору м'яти, светрик домашньої в'язки із кривобоком Міккі Маусом, але принаймні під горло, коротенька куртенька, мов зняли з десятилітньої дівчати, і... такі страшнучі, як там жінка сказала, шкаруби, місце яким у кращому випадку на смітнику, а в гіршому — спалити такий непотріб треба, а не людині пропонувати.

— Це жахіття — вдягати?! — сахнулася Віра, мов пропонувані речі були на її очах щойно зняті із прокаженого.

— Крале, не комизься, — стала втрачати терпець жінка, яка розтлумачила заціпеніння дівчини по-своєму. — Поверну я тобі твій скарб, як поробиш на мене. Повернешся до міста такою ж ціпою, як і була.

Віра зі злістю скинула із себе спочатку новенькі легкі чобітки (купила їх пару тижнів тому у фірмовому бутику) — хазяйка миттю забрала взуванку, а потому роздяглася і швиргонула лейблову одіж жінці під ноги, залишившись у самому спідньому.

— Безсоромна! — закричала та, замість того, щоб радіти барахлові. — При хлопцеві оголюєшся. Чи він таки твій полюбас?

— Не ваше діло, шановна, — Віра склала руки на грудях. — Я у ліфчику та трусиках, тож уявімо, забувши про собачий холод, що я на пляжі. І перш ніж влізти у ваш змінний одяг, було б непогано помитися після вчорашнього валяння в калюжі.

Жінка взяла в оберемок Вірин одяг та гукнула Леся:

— Йди зі мною, Патлатий, принесеш своїй Кралі води.

Віра залишилася сам на сам із навісним псом.

«Тату, де ти? — звернулася дівчина подумки до батька. — Мені тут так зле — знайди мене скоріше».

За кілька хвилин обоє повернулися. Хлопець тримав у руці цебро з водою, через його плече був перекинутий рушник, мов на весіллі у дружки.

Перед тим як піти, господиня наказала:

— Як приведете себе в порядок, то поснідаєте з іншими робітниками...

Жінка махнула рукою в бік вагончика, що стояв віддалік, а Віра з Лесем презирнулися: скільки їх, тих бідолах-трудоарів? Пригадалися дід та жінка. Чи є хтось іще?

— Щоб ви не заблукали, пес вас супроводить, — сказала жінка. — А як приїде Сенік, то підпишете вчорашню бомагу.

Молоді люди кивнули, а жінка, явно із зусиллям переставляючи по черзі масивні слонячі ножища, подалася до вагончика — оселі своїх «найманців».

— Настю, — поклікала.

Двері розчахнулися, з вагончика вийшла жінка у куртці-дуйці та з хусткою на голові. Віра з Лесем упізнали добросерду жінку, яка їх вчасно підгодувала.

— Йди-но туди, — почули вони хазяйчин наказ. — Познайомишся з новими робітниками, покормиш і поселиш їх.

Настя кивнула, погоджуючись.

— Та дівуля, — відзначила газдиня, — тобі поміч.

Молодиця лагідно усміхнулася.

— Дякую, хазяйко. Я її всього, що буде треба, навчу, — пообіцяла вона.

— Так-так, — поважно мовила фермерша, мовби виголошувала власне рішення, — на перший час Краля, так її будете звати, — твоя підопічна.

Слухаючи віддалену розмову, Віра обтиралася вологим краєм рушника. Вода була ледь теплою, однак хоча б не холодною, а рушник, хоч і старий, витертий, та чистий.

Пес, що розлігся поруч, блаженствував під вранішнім сонечком, однак одним оком незмигтно пильнував за молодою парою невільників.

Презирливо скривившись, Віра таки одягнула чужі речі, бо холод брав своє. Залишками води скористався Лесь. Після його вмивання вода у відрі порожевіла — внаслідок учорашньої бійки.

— Доброго ранку, з прибуттям.

Лесь озирнувся і побачив учорашню знайому.

— Мене Настею звать, — привіталася вона. — Однак для тих...

Жінка кивнула в бік хазяйського будинку.

— Я — Кухарка. Будете звати мене так при них.

— Ну, гаразд, — Лесь обтер руки рушником, — аби не дратувати господарів, так і зроблю. А я — Патлатий або Інтелігент.

— А християнське ім'я маєш? — усміхнулася жінка.

— Олександр, — примружився Лесь на вранішньому сонці, що било в очі. — Та краще по-простому — Лесь.

— Дуже приємно, — Настя простягла руку для рукостискання.

А Лесь, нахилившись, поцілував її. Жінка зашарілася.

— Дякую за підтримку, — мовив він.

— І я теж, — Віра, яка щойно скінчила обдивлятися себе у новому старому одязі, підійшла до них.

— Я — Віра. А кличку мою ви вже знаєте.

— Краля.

— Так-так, — самовдоволено проказала дівчина. — І я не проти бути нею в очах газдині — хай її, стару корову, заздрощі б'ють.

Настя зашарілася — вона теж була не надто юного віку і модельної зовнішності. Віра це помітила і сказала:

— Корова — це не про вас. Адже ви — добра, а доброта робить гарнішою жінку будь-якого віку і статури.

— Ну, дякую, — розсміялася Настя.

А потім посерйознішала і запитала:

— Їсти будете?

— Будемо, — охоче відгукнувся Лесь.

— Тоді ходімо у літню кухню — якраз за сніданком з усіма познайомитися.

Кухня робітників скоріше нагадувала звалище, аніж місце для приготування і споживання їжі: вкритий поліетиленом навіс, груба грубка на дві конфорки з димарем, на козлах дерев'яний стіл і дві лави, великі алюмінієві каструлі стояли рядком просто на землі, а менші, із потертою емаллю, на столі. В одній із них парувала каша.

...Усі — це хирлявий дід, який учора гримав на Настю, і нестарий ще чоловік віку Данте, коли той відправився у мандрівку по-тойбічним світами.

— Привіт, Кралечко, — старигань розтягнув рот у беззубій посмішці. — Я — Петро.

Віра хмуро глянула на діда, та змовчала.

— Я — Лесь, — хлопець випростав руку для привітання.

— Ааа, — протягнув задумливо дід. — Ти той... Інтелі...ент.

— Ніби так, — беззлобно примружив око Лесь.

— А ваше кодове ім'я, діду? — поцікавилася Віра.

— А так, як ти мене, дівуле, назвала.

— Отже, Дід. — уточнила дівчина.

— А я — Василь, — поручкався з Лесем інший чоловік. — А на теренах фазенди — Пролетар.

Поки чоловіки здоровкалися, Віра уважно їх роздивилася. Спершу пригледілася до стариганя — свого вчорашнього рятівника. Від побаченого її пробрала дрож. Смугасті стягнуті шнуром сірі штани і така сама кофтина ледь трималися на худючому тілі — і в такій уніформі дід Петро ще більше скидався на в'язня концта-

бору. Кепський образ довершували гумові чоботи, в'язана шапка та виляла, колись чорна куфайка. Та одяг — це ще півбід. Із-під прорізаного зморшками лоба прозирали ледь мерехтливі вогники втомлених життям очі, а дідові руки скидалися не на спрацьовані долоні, а на зшиті із людської шкіри рукавиці.

Василь мав більш презентабельний вигляд — не такий спрацьований та збайдужілий, як у діда.

— Помийте руки, — сказала Настя. — Он рукомийник.

Емальований рукомийник було міцно припасовано до дерева, під ним — для стоку води — пластикове відерце, зверху — ємність із пимпочкою, на кришці якої сіріло розчвакане господарче мило. Рукомийник із доісторичних часів — аж не вірилося, що люди можуть користуватися такою примітивщиною у XXI столітті. Слизькою гидотою мило огортало ніжну шкіру долонь, просто волаючи про те, аби його негайно змили.

— Я не можу це жерти, — Віра відкинула надщерблену ложку і відвернула лице від емальованої миски, аби не бачити її нудотно-го вмісту.

А Лесь їв відсторонено, без насолоди і без відрази, адже звук до простої поживи ще у нелегкі дев'яності, коли вони вдвох із дідом не жили — виживали. І їли найпростішу їжу, і Богу щоразу за неї дякували.

— Їж, дівко, — напоумлював норовливу робітницю старожил дід Петро. — Інакше працювати не зможеш.

— То й добре, — зраділа Віра. — Навіщо їм така нероба, як я?

— Дійсно, нащо така негідна робітниця... Тож їм любо буде тебе спекатися або... провчити. Пам'ятаєш вчорашню погрозу Сеника?... — поглянув з-під лоба Лесь.

Віра пополотніла вмить.

— Тож не наражайся, не привертай до себе зайвої уваги, — нагадав вчорашню пораду він.

— Гаразд, — Віра підтягла полумисок і запхала в себе кілька ложок пісної ячної каші.

Кухарка витягла із шухлядки дрібний слоїк і сипонула по ложці у склянки з рідким чаєм — для новоприбулих. По тому, який жадібний позирк кинув на цукор старий, було видно, що такий доступний для сучасного містянина продукт для людей ферми є неабиякою розкішшю.

— Запитайте, діти, солодким, бо перший день тут найважчий, — пояснила свою щедрість Настя. — Не дивися так, діду, цукор залишимо на Великдень, бо ж невідомо, чи розщедриться на свято хазяйка.

— Господи, — спересердя вигукнула Віра, — куди ми потрапили...

А Лесь мовчки узяв чисту з відбитою ручкою чашку і відлив половину свого чаю старому.

— За перший день тут! — піднявши кухлик, хлопець виголосив жартівливий тост.

— Так, синку! — лице діда посвітлішало, і він чвакнув філіжанкою об Лесеву.

— За нас! — вставив і собі слово мовчазний до того Василь.

Доїдали мовчки. Після затяжної паузи Лесь несподівано запитав:

— Як довго ви тут?

— Зі Стрітєння, — першою одповіла Настуня, відірвавшись на мить від рукомийника.

— Десь із місяць, — подумки підрахував Василь, беручись за повне відро під рукомийником.

Чоловік вилив його в кущі під шовковицю.

— Вже й не знаю скільки, — голосно позіхнувши, зізнався дід, вилизуючи після трапези ложку.

Настя начерпала емальованим кухлем води до умивальника і заходилася мити порожню каструлю.

— Відпочивай сьогодні, доню, — тобі роботу господарі і так знайдуть, а від завтра митимемо посуд по черзі, — простодушно мовила Настя.

Побачивши, як пополотніло Вірине лице, Лесь запропонував допомогу:

— Я теж вмію мити посуд — і кашу варити, тож при розподілі чергувань розраховуйте і на мене.

— Якщо хочеш, синку, хай буде так, — стєнула плечима Настя. — Та чоловічий обов'язок тут — носити воду, і його ти аж ніяк не оминєш.

— Я — ще молодий, тож у мене руки не відвалєються і воду носити, і тарілки мити, — посміхнувся Лесь.

— Тоді домовилися, — ховаючи усмішку, сказала Настя. — Твоя черга — післязавтра.

* * *

— Тєтяна Красницька, — дружина подала телефон.

Віктор Багєнєко хоч і взяв слухавку, та не відпустив жінчиної руки — мовляв, посидь зі мною, я недовго.

— Доброго дня, пані Тєтяно, слухаю вас, — привітався він.

Аліна присіла на його коліна, потяглася до столика за коктейлем. А між іншим, пані Тєтяна казала швидко-швидко стурбованим голосом:

— Ми домовлялися, що ваші люди будуть не пізніше десятої, а вже майже перша. Якщо вони не прийдуть, давайте перенесемо зйомки — у мене нема часу зайве чекати.

Багненко зробив зусилля, аби всю увагу переключити на важливий дзвінок, а це не так просто у вихідний день, коли ти відпочиваєш у домашньому басейні з дружиною.

— Ні, Тетяно Дмитрівно, переносити не варто. Мої кращі рекламники виїхали ще о восьмій, тож мали би бути у вас. Спробую до них додзвонитися, може, трапилася якась поломка в машині чи інша перешкода. Не хвилюйтеся — я терміново з'ясую і перетелефоную.

— Буду вельми вдячна, — відповіла замовниця. — Сонячний день ще короткий, а так багато треба встигнути.

— Так-так, не хвилюйтеся — все буде добре, — він поклав слухавку на стілик.

— Щось трапилося? — дружина стурбовано зазирнула у вічі.

— Не знаю, Алінко, не знаю. Віра із Сашком ще не доїхали, хоча за планом мали би вже вести зйомку.

Не дай Боже, аби із ними щось трапилося... Так, його волелюбна дочка була здатна щось утнути — приміром, заїхати «по дорозі» до моря, аби подихати свіжим повітрям та пройтись босоніж по бережку, але не тепер, коли на них чекає клієнт. В останню перед дедлайном мить вона могла здати рекламний текст, зробити рекламний буклет на власний розсуд — без урахування побажань клієнтів, але напрочуд ємко, образно і талановито, посваритися із Сашком, звинувачуючи напарника в тому, що його дизайн — просто лажа, бо не йде у сув'язі із нікнеймом та слоганом — це за просто. Але його Вірунька знала межу — вона би ніколи не стала псувати батьків авторитет перед сторонніми.

І на Сашка Мостового Віктор міг покласти на всі двісті — хлопець ніколи не підводив. Тому з ними обома, без сумніву, щось таки сталося.

Він знову схопився за слухавку — скоріше набрати номер — і почути життєрадісні голоси. І зрадіти — живі!

* * *

Ось уже дві години пан Віктор Багненко не міг додзвонитися ні до Віри, ні до Сашка. На всі його запити — стандартна відповідь — «абонент не може прийняти ваш дзвінок, надішліть, будь ласка, СМС чи зателефонуйте пізніше». Він зробив і першу, і другу рекомендацію — не допомогло: молоді люди були поза зоною його досяжності, а це вельми дратувало, адже на відстані він не міг їх ані захистити, ані допомогти.

Віктор Саввич стояв на балконі другого поверху і напружливо кури́в. На столику біля нього парувала вже друга чашка кави — і він роздумував, чи пити її, чи не пити — тобто не спати йому всю ніч чи все обійдеться. Його міркування перервала дружина — вона розбавила чорноту напою молоком і надпила.

— Я знайшла візитівку приватного детектива у шухлядці столу. Минулоріч він допоміг моїй подрузі довести вірність її чоловіка — той, виявляється, затримувався на роботі не через коханку, а тому що готував дружині сюрприз до річниці. Подзвони йому.

— Кому? — невесело всміхнувся Віктор Багненко. — Незрадливому чоловіку?

Дружина цитнула спересердя:

— Не мели дурниць — дзвони детективу. Принаймні на його користь є одна рекомендація від моєї подруги, а це краще, ніж нічого.

— Гаразд, — Віктор загасив цигарку. — Час працює не на нас.

Він набрав номер — майже одразу йому відповів бадьорий молодий голос.

— Доброго дня. Єгор Киричук слухає.

— Доброго і вам. Вас турбує Віктор Багненко. Моя справа термінова.

— Викрадення? — миттєво зорієнтувався приватний детектив.

— Не знаю, — стенив плечима Віктор. — Але точно зникнення.

— Давайте зустрінемося просто зараз. В моєму офісі підійде? — запропонував Єгор.

— Так, — кивнув Віктор, хоч його, окрім дружини, ніхто не бачив. — Адреса та ж, що й на візитівці?

— Так. За тридцять хвилин вас влаштує?

— Гаразд, уже виїжджаю.

— З тобою поїхати? — спитала Аліна, коли він поклав слухавку.

— Мабуть, ні, — на мить замислившись, відповів Віктор. — Будь краще на зв'язку.

— Я з тобою, — дружина притислася до нього, поцілувала. — Якщо треба — дзвони, я приїду.

* * *

Коли Віктор Багненко приїхав, на журнальному столику в кабінеті Єгора вже парував скляний чайничок із духмяними травами.

Посадовивши гостя у крісло і сівши сам, приватний слідчий прожогом сказав:

— Суть вашої справи одним реченням.

Віктор Саввич кахикнув і так само швидко, на одному віддиху, виклав факти:

— Моя донька і мій співробітник не приїхали на місце зустрічі із клієнтом о десятій годині на околиці Скадовська і досі не виїшли на зв'язок. До поліції звертатися зарано...

— Зрозуміло, — сказав Єгор. — Вибачте за наступне питання, але я мушу знати всі подробиці.

— Якщо ви вважаєте, що ці двоє могли банально загуляти, то дуже помиляєтесь, — випередив питання Віктор Саввич.

— Отже, романтичної іскорки поміж ними немає, — Єгор зробив позначку у блокноті.

— І бути не може, — категорично мовив пан Багненко. — І не тому що я забороняю, Олександр — хороший хлопець, просто вони самі ледь терплять одне одного.

— Цікаво, — промовив Єгор. — І ви не втручаєтесь.

— Ні, їх неоголошене протистояння інколи вигідне — такі іскри креативу поміж собою крешуть, чого б ввічливі колежанські стосунки не дали б.

— Бачу, справа дійсно серйозна, а ніч буде довгою для нас обох, тож по чашечці заспокійливого чаю випити не завадить.

Єгор розлив духмянний напій по філіжанкам, подав одну клієнту.

— Тепер розповідайте подробиці, усі — до деталей.

І Віктор Саввич розпочав:

— Сьогодні Віра, моя донька та співробітниця моєї рекламної фірми, разом із іншим робітником Олександром Мостовим приблизно о восьмій виїхали у відрядження. Леся прийшов до нас додому десь о сьомій тридцять. Він відчутно нервував...

Єгор подивився на клієнта, ловлячи кожний факт, кожний нюанс у словах.

— Не подумайте про хлопця погане: субота — його законний вихідний, певно, мав свої парубочькі плани, однак я дуууже попросив його поїхати...

— Зрозуміло. І коли ви попросили? — уточнив детектив.

— У четвер після обідньої перерви. У п'ятницю вони поїхати не встигали — Віра захищала модуль (вона вчиться на факультеті журналістики в ХДУ). Та оскільки замовниця дуже наполягала на терміновому виконанні справи, тому було вирішено перенести зйомки на суботу. За роботу понад норму я пообіцяв Сашкові та Вірі премію та відгул, тож все нібито владналося.

Єгор із розумінням кивнув.

— Отже, Сашко приїхав, — продовжував викладати суть справи клієнт, — я розбудив Віру, вона зібралася, і вони поїхали. Кермував Сашко.

— Автівка ваша чи його? — чорний маркер Єгора завис над нотатником.

— Моя, але записана на агенцію. ПР-агенція «Успіх» — чули про таку?

— Так. Доводилося.

— Найкращі піар-акції Херсона та розкручені бренди — саме наших рук та умів справа. Восени плануємо відсвяткувати 15-річний ювілей фірми.

— Гаразд. Повернемося до молодих людей. Вони після того, як виїхали, вам телефонували?

— Ні. Я пішов у спортзал (свій, домашній), прихопивши мобілку із собою, тож почув би. Але на про всяк випадок я сам себе перевірів — серед пропущених дзвінків сьогодні немає жодного.

— Продиктуйте їхні номери — я їм зателефоную.

Єгор по черзі набрав спочатку номер дівчини, а потому і хлопця. У відповідь те саме, що і в клієнта — «Абонент поза зоною досяжності».

— Телефони відключені й досі, — повідомив Єгор.

Молодик щось черконув у записникові.

— Отож, в яке саме місце вони їхали?

— На віллу «Адріана», що під Скадовськом, центр для проведення свят та фотосесій. Власниця замовила нам рекламну кампанію. Лесь та Віра мали на власні очі попобачити достоїнства вілли, оцінити їх та провести фотозйомку для сайту і рекламних матеріалів.

— Мені потрібні контакти цієї власниці, — попросив Єгор.

Віктор Саввич видобув із нагрудної кишені візитку:

— Це тестовий зразок, до речі, Сашко робив.

— Гарний, — по-щирому був захоплений Єгор. — Отже, Тетяна Красницька...

Василь із дідом подались працювати, а Настя повела новоприбулих до вагончика. Оббита нефарбованим деревом, сива від негоди і дощу, під благоденною черепицею, будівля справляла сумне враження.

Настя розчахнула двері:

— Заселяйтеся.

Перед вагончиком — сходи, обабіч — дерев'яні лави та ганок, порослий ріденькою травицею. Молоді люди перескочили дві сходинки та опинилися в приміщенні, яке на певний час стане їх домівкою. Тьмяна лампочка вгорі ледь-ледь осявала все довкруж. Місце нічлігу було оббите листами ОСП кольору стиглої пшениці, волокниста структура якого вельми скидалися на колосисте поле.

На дверях — цвяшки для одягу, поруч — збиті з фанери полицьки для речей, у кутку — груба. Смужка вікна запнута посіченою міллю ганчіркою. Над двомісним столиком ловив сонячні зайчики поцяткований мушками уламок люстра. Але найбільше вражали двоярусні «ліжка» — так-сяк припнуті до стіни і з'єднані поміж собою дошки, накриті худими матрацами, поролоновими подушками та вилинялими ковдрами.

— Жіночка половина за простирадлом, — повідомила Настя.

— Не буду я спати в одній хаті з чоловіками! — grimнула Віра.

— Звикнеш, як і я колись, — поділилася досвідом жінка.

Віра промовчала. Вона щиро сподівалася, що ще до заходу сонця тато її відшукає і вона, добряче відмившись та наївшись доскоchu, спатиме у власній постелі.

— Сьогодні — неділя, тож роботи трохи менше, ніж зазвичай, — ввела у хід справ Настуня. — Тільки невідкладні — напувати, нагодувати та прибрати за худобою, подоїти корів, всипати курам. Тому хоча б у цей день ми можемо неспішно поснідати. А в будень — то страшне: від сьомої ранку до... поки залишаться сили... а це приблизно до сьомої-восьмої. А якщо взяти ще готовку, то... крутишся цілий день. Отак і живемо.

— А чого ж ви не тікає звідси? — спересердя скрикнула Віра.

— Не пустять, доню, та й, чесно кажучи, нема куди... — зізналася молодиця.

— А чого ж ви не збунтуєтесь, не затребуєте восьмигодинний робочий день, як у всіх людей? — не вгавала Віра.

— А тому що, — замість Насті вклинився у розмову Лесь, — вони у повній владі господарів! Я он добре познайомився із кулачищами Сеніка, та й фермерову рушницю не забути...

— Все одно має бути вихід! — стояла на своєму Віра. — Не може такого бути, щоб у ХХІ сторіччі, в незалежній Україні існували господарі та раби!

— Так не повинно бути, доню, але так воно є.

— Не хочу! Не вірю! — скрикнула Віра.

Вона оповила обличчя руками, рвучко схопилася з місця і чкурнула за ріг вагончика. За нею — слід у слід — поплентався пес.

Дівчина, обіпершись на дерев'яну стіну хатки, зручно примостилася у закутку біля куща порічок, який у передчутті весни вже вистрілив першими золотисто-м'ятними бруньками. Собака байдуже дивився, як плечі раби посмикувалися, а долоні отетеріло ковзали по обличчю.

— Чого дивишся, тварюко? — пролунав її хрипкий голос.

Страдниця звела на непроханого свідка злі очі, пес у відповідь тільки вишкірився. Дівчина намацала рукою на піщаному килимі каменюку. Недовго думаючи, тицьнула звірові перед носа:

— Хочеш цього? Хочеш? — з притиском напосіла вона.

Псюра незворушно обнюхав каміння і зверхньо втупився у норовливу юнку.

— І я теж, — буркнула Віра.

Відкинувши знахідку під кущ, вона полегшено зітхнула — мов скинула з себе згусток болючого відчаю.

Насмілившись, дівчина простягла руку, щоб торкнутися алабая. Той гаркнув, та не відійшов. Віра не забирала руки. Тоді пес, даючи зрозуміти, що на фамільярність юнці годі сподіватися, клацнув зубами за пару сантиметрів від її руки.

— Гаразд, зрозуміла, — мовила Віра, підіймаючись. — Де у вас туалет? — спитала вона Настю.

— Он там, — жінка вказала на аварійного вигляду дощату «шпаківню».

— Тільки не це, — спересердя вигукнула дівчина.

— Звикай, Крало, — пожартував Лесь, з дитинства привчений до сільських побутових умов. — Це тобі не місто.

— Ну тебе, — шпигонула вона товариша у плече і, морщачи носа, подибала підкорювати сільські «зручності».

Опинившись біля хатинки, що стриміла ракетою-розвалюхою в оточенні малинника, Віра розчахнула худенькі двері. Хоч і похнюпилась від побаченого, та наважилась увійти. Однак не минуло й півхвилини, як колишня містянка, а тепер раба херсонських плантацій, прожогом вискочила звідти.

Лесь з усміхом спостерігав, як дівчина, тримаючись за живіт, перекилилася через руку, вивергаючи із себе Настині нехитрі наїдки під вкритий пушком зелений кущик.

— Туди неможливо заходити, не те що бути там, — відхекуєчись та витираючи рота тильним боком долоні, поділилася всесвітньою скорботою Віра.

Лесь відвернувся, та Віра здогадалася про дошкульний настрій хлопця, тож хутенько до нього підскочила і вгатила кулачками у груди.

— Не смійся, дурню, сам спробуй.

— Мені не потрібний тест-драйв — я з дитинства навчений, — знизав плечима хлопець. — Хоча... За десять років життя у місті я таки звик до комфорту.

— Не знаю, що і робити, — продовжила журитися Віра, — як виживати в таких умовах...

— Як схочеш жити — прилаштуєшся, — безжально рубанув правду Лесь. І несподівано запропонував. — Хочеш, я постою на стрьомі, а ти в кущики сходиш?

— Якісь вони ріденькі ті кущики, — похитала головою Віра.

— Почекай, — Лесь торкнувся Віриного плеча. — Я щось вигадав.

За хвилину він повернувся із закинутим через плече стареньким простирадлом — хоч і линялим, та без дір. Хлопець розцахнув двері туалету та закріпив тканину обабіч пройму, а потім, мов ярмарковий фігляр, вклонився прекрасній панночці-глядачці:

— Вуаля! Кондиціонування сортиру забезпечено!

— Ну тебе, — більш лагідно мовила Віра, торкнувшись пальчиками його плеча. — Але дякую.

— Прощу, пані, — галантно промовив він.

— Ні, ти мусиш випробувати його першим, — наполягла Віра.

— А як же правило — пані вперед? — Лесь задумливо примружив око.

— А хіба ти джентльмен?! — У дівочому голосі бриніла іронія. — Гаразд, — махнула вона рукою, — стій на стрьомі, я пішла!

За п'ять хвилин Віра повернулася.

— То вас можна привітати із почином? — спитав Лесь.

Віра знов продемонструвала колезі кулачок, тож парубок тільки махнув рукою:

— На старт! Увага! Я рушив...

Лесь сховався за простирадлом, а Віра пішла до рукомийника.

— А тепер час для невеличкої екскурсії обійсям, — сказала Настя після гігієнічних процедур.

* * *

Після обіду приїхав Сенік і зібрав невеличку компанію під навісом: новоприбулих Леся та Віру і їх кураторку Настю.

— Я — Арсен, і я тут головний!

Молодик походжав подвір'ям, спідлоба глипаючи на молодих людей — для остраху.

— Ваші кредитні та мобільні картки — у мене, отримаєте їх назад, коли відпрацюєте сезон. А як будете ледарювати та сперечатися — залишу на зимівлю та на другий сезон. Отже, коріться господарям — і буде вам хороше трудове щастя. Зрозуміло?

Юнак та дівчина кивнули.

— Тоді повторіть.

— Працюйте, коріться... — розпочав серйозно Лесь.

— ...і буде вам щастя! — продовжила Віра з усмішкою.

Арсен похитав головою, кинув два аркуші на стіл:

— Тоді пишть розписки.

«Я, (ваше прізвище, ім'я, по батькові), заборгував фермі «Щастя» двадцять п'ять тисяч гривень. У якості повернення позики прошу прийняти мене на роботу у вищезазначену ферму, а належну мені платню вираховувати як погашення боргу, а також на забезпечення мене житлом, одягом та харчуванням». Сьогоднішня дата та підпис.

«А як же сума, яку ти можеш виручити за машину?» — хотів запитати Лесь, але промовчав: голод хижака не може втамувати жалібне мекання жертви — тут потрібні мудрість та обережність.

— Офіційно ви тепер — мої робітники, — сказав Арсен, переглядаючи розписки. — Отже, я наймаю вас на сезон, а там — побачимо. Оплата у кінці строку — за вирахуванням харчування, проживання та боргу. Запам'ятайте одне — чим краще ви працюєте, тим краще вам тут житиметься. А щоб жилося і працювалося без проблем, запам'ятайте прості правила.

Отже, заборона перша — не залишати територію ферми ні в якому разі — навіть якщо пожежа. Зрозуміло? А щоб вам було легше виконати цю першу і головну заповідь, вас охоронятиме цей милий песик — ну ж бо, Ал...

Пес два рази гавкнув, широко розтягнув пащу, а потому миттєво клацнув щелепою.

— Ал тут головний, коли ми відсутні. Зрозуміло? От і добре. Про решту правил і заборон вам розкаже Кухарка. А завтра здасте мені екзамен — як добре засвоїли правила та обов'язки. До речі, про обов'язки. Настю...

Жінка стрепенулася, зіскочила із лави та стала звітувати.

Коли вона скінчила, молодик звернувся до Леся:

— А про твою вчорашню витівку, хлопе, я не забув, тож приготував покарання.

Арсен підскаочив до Леся із ножицями в руках. Не встиг легінь отямитися, як чудове м'яке пасмо медвяного кольору (такому волоссю позаздрила би будь-яка дівчина) опинилося у грубій волохатій лапі.

— Дякуй мені! — Арсен переможно помахав трофеєм. — Ось ця — він кивнув на Віру, — тебе не схотіла, бо був на бабу схожий, а тепер хоч трохи — на мужчину.

* * *

Ввечері сак-так прогріли сухим галуззям грубку і сіли у вагончику вечеряти. Тремтячою від холоду рукою Віра підносила до

рота ложку із пісним супцем, спроквола дмухала і зятято ковтала гаряче їдло, Лесь похмуро жував скоринку.

— Чи можливо звідти вирватися раніше, ніж у кінці сезону? — решті спитав він. — І коли той кінець сезону — взимку чи що?

— У листопаді, — озвався дід. — Як з городу та теплиць все зібрано та розпродано. Однак можуть ще й на зиму залишити — до корів ходити.

— Угу, — промимрив Лесь і почимчикував до рукомийника — посуд мити.

Коли полягали спати, Віра дрижала під смердючою ковдрою, перш ніж поринути у забуття. Замість простирадла — старе продірявлене покривало. Подушки худі, мов у середині поволі тануло пір'я. Накрившись із головою, панянка зберігала дрібку тепла у тілі та ховала, соромлячись слабкості, такі природні у її становищі сльози.

До того ж, хазяї зачинили їх у вагончику на ніч.

Так розпочалися будні двох містян на фермі з оманливою назвою «Щастя»...

Вікторія ГАЛАС, *дипломант у номінації «Проза і драматургія»*

Народилася 1992 року в місті Виноградів Закарпатської області (Україна). У 2009 році вступила до Львівського національного університету ім. Івана Франка на економічний факультет за спеціальністю менеджмент та адміністрування. В 2014 році отримала диплом магістра з відзнакою. З жовтня 2013 до жовтня 2014 працювала проект-менеджером у громадській організації «Самопоміч» у Львові. Займалася управлінням благодійними проектами, пов'язаними з допомогою дітям-сиротам та людям похилого віку, також різноманітними спортивними акціями, була директором Ярмарку спорту 2014 року. У 2015 році повернулася в рідне місто Виноградів, де займається підприємницькою діяльністю та письменництвом. Пише романи на соціально-психологічну тематику.

ЖИТТЯ КРІЗЬ ТУМАН (Уривок)

Рік тому

Закінчується час мого вже другого перебування на передовій, а я досі не можу звикнути до шуму пострілів, до цього свисту куль, які пролітають над нашими головами. Це страшна музика війни, грохот, свист, вибухи, вібрації, крики. Сьогодні загинув мій брат по духу. Нас вчать чи змушують не думати про такі речі, не копатися в собі і своїх емоціях, не звертати уваги на смерть. Але гнів переповнює мене, я впевнений, що його можна було врятувати, але

ресурсів не вистачає, не вистачає кваліфікованої медичної допомоги, не вистачає ліків. Він не перший з моїх хлопців, кого я втратив, і я впевнений, що не останній. Ми тут гинемо, як мухи в пастці.

— Старший лейтенанте! — окликнув його один із солдатів. — Ви мене чуєте?

— Так, так, — він труснув головою, щоб викинути зайві думки з голови, — я чую.

— Я вас уже кілька хвилин не можу окликнути..

— Що таке? — різко відрізав Богдан.

— Його потрібно оформити... — тихо мовив солдат, — без вашого підпису цього не можуть зробити.

* * *

Лице Андрія розмальоване тонкими смугами крові, наче хтось пензликом пройшовся по ньому, малюючи тоненькі лінії, знаки, які повинні передати послання його близьким. Богдану не хотілося думати, що це слід війни, чи «антитерористичної операції», як змушують офіційно називати. Йому більше до вподоби думати, що це останнє послання Андрія його сім'ї, останні слова, які зможуть пом'якшити біль втрати. Очі хлопця були ледь відкриті, що створювало враження, ніби він от-от встане, посміхнеться своєю життєрадісною посмішкою і відпустить якийсь недоречний жарт про своє розмальоване лице. Але цього більше ніколи не буде.

Напевно, найбільше гнітило Богдана те, що він врятував Андрія, як він думав, він ризикував своїм життям і життям ще одного рядового, щоб витягнути його, щоб дати йому шанс, щоб мати надію. Але ця надія в кінцевому результаті лише знищувала його. Богдан звинувачував у цій смерті лікарів, недостатність ресурсів і себе. Себе найбільше. Тому що він керував операцією, тому що під його керівництвом загинув його найближчий друг. І він не зумів його прикрити, не зміг врятувати. Так надія перетворилася в ненависть.

— Коли його відвозять? — Богдан звернувся до того ж солдата, що привів його сюди.

— Через декілька днів, додому він прибуде вже разом з усіма іншими, скоріше за все, разом з нами, — відповів той.

— Додому вони вже ніколи не повернуться..

Найбільш болючим для Богдана були не лише спогади про його друга, про втрату своїх бійців, яких чимало полягло під час цієї другої хвили заїзду на Схід, ні, найбільше його боліло те, що через шість днів і він сам буде вдома. Через шість днів другий строк перебування на Сході закінчується. Всього кілька днів, а він не зміг вберегти їх, не зміг повернути їх своїм родинам.

* * *

Ось і пройшли два місяці служби на Сході, на передовій. Богдан повертається додому разом зі своїми хлопцями, з тими, хто залишився. Для них всіх це була вже друга поїздка на передову за рік. Розпочиналося все в хаосі, ніхто не знав, що і як буде розвиватися, ніхто не підозрював, що доведеться гинути на фронті. Все розвивалося занадто швидко. Спочатку вони з Андрієм були волонтерами, які допомагали підтримувати порядок на вулицях міста, вони ніколи не ухилялися від відповідальності, не боялися труднощів і любили свою країну. Тож коли їм майже одночасно прийшли повістки під час перших хвиль мобілізації, вони не намагались втекти чи ухилитися від служби. Гордо прийняли цей виклик з чистими серцями та патріотизмом в душі. Тепер спогади про той день, коли вони з Андрієм вперше розпочали служити разом, приносили Богдану лише біль і почуття провини.

Богдан сів у потяг і дивився на всіх своїх хлопців трішки відчужено, ніби він спостерігає за всім, що відбувається збоку, і не має ніякого відношення до всього, що з ними сталося протягом цих довгих місяців. Він дуже хотів, щоб так воно і було, щоб він не був винним у тому всьому жахітті, через яке їм довелося пройти, щоб він був просто одним із них, а не тим, хто повів їх у пекло.

Хлопець сидів і дивився у вікно, дивився на все, що так швидко проносилося через нього, пустинні пейзажі, обвуглені будинки, руїни, десь палав пожар, хтось кричав чи ридав, кров на вулицях, сміття, яке колись було ознакою життя — він усе це бачив перед своїми очима, хоча ніхто, окрім нього, не побачив би цього в тому віконці.

На них чекала довга поїздка додому, Богдан знав, що час пройде швидко, хоча він і не зможе спати, спокій давно покинув його. Також він вже знав, як це буде: багато людей прийде зустрічати їх, вони будуть стояти на пероні з посмішками крізь сльози, придуть діти, хтось буде з квітами, хтось з подарунками, можливо, якийсь політик зустрічатиме їх, щоб виголосити промову про важливість цих подій та про те, що їм не начхати на бійців. Батьки і матері, дружини і діти, кохані, почуття їхньої радості, полегшення та вдячності, що ляжуть каменем на його серце.

А тим часом десь на окраїну міста привезуть їх. І там не буде посмішок на обличчях та квітів в руках. Не буде радості та вдячності, не буде гордості і сміху крізь сльози. Лише біль, лише звинувачення, лише гнів і страждання. І Богдан знає, кого вони повинні звинувачувати, він знає, що повинен бути там, а не на пероні приймати вітання. Він повинен бути поряд з тими, хто вже ніколи не зможе обійняти своїх рідних.

Богдан знав, що прийдуть і його батьки, знав, що мама плакатиме так, що не зможе сказати ані слова, тому лише міцно обійме свого сина. Знав, що батько буде намагатися тримати веселу ноту, через що поводитиметься так, наче син нарешті повернувся з довгої та веселої подорожі. Він також знав, що прийде і його старший брат зі своєї сім'єю, зі своєю чарівною донечкою і що від їхніх радісних поглядів йому стане лише гірше.

Незважаючи на години роздумів, лише одну людину він не міг викинути зі своєї голови, її усміхнене обличчя, він знав, що вона прийде, але не до нього. Вона буде там, на околицях міста, вона буде чекати на свого брата, а усмішка надовго покине її обличчя. Чомусь саме цієї зустрічі він найбільше боявся, боявся подивитися їй в очі і побачити там ненависть та звинувачення, на які він заслуговує. В цьому Богдан не сумнівався ні на мить.

* * *

— Богдане, ти готовий? — запитав командир Огнієнко.

— Так точно, — підірвався хлопець, хоча не зовсім зрозумів про що йде мова.

— Щось не схоже на те, лейтенанте, через декілька хвилин ми будемо вдома, — сказав командир і здихнув з полегшенням.

— Я просто задумався на мить, командире.

— Богдане, я скажу тобі одну річ, і ми більше ніколи не будемо до цього повертатися: все, що відбувається на Сході, залишається на Сході, і крапка. Залиш усе пережите там, разом з частиною себе, з тією частиною, яка це все переживала. Зараз це звучить для тебе черство і жорстоко, але така наша справа — ми виконуємо накази. І крапка.

Богдан не зробив жодного руху під час цієї розмови, наче боявся, що мова його тіла може видати його невпевненість у собі, сумніви і страхи. Він навіть не вдихав повітря, просто дивився в очі своєму командирові, наче чекав покарання в кінці промови.

— Я все зрозумів, — нарешті видавив з себе Богдан. Командир кивнув і пішов до свого місця, залишивши Богдана в оціпенінні, причину якого ніхто не зміг би пояснити.

* * *

На вокзалі все відбулося так, як Богдан собі і уявляв, за винятком брата — вони з сім'єю чекали на них удома.

— Святковий обід, — повторив тихо за своєю мамою Богдан, наче пробував ці слова на смак.

— Звичайно святковий, — повторила мати. — Не кожного дня твій син повертається додому з такої важкої місії.

Вони прямували до машини через натовп людей на вокзалі, звичайно ж, приїхали якісь політики, які пожимали хлопцям руки на камеру, журналісти, які намагалися чи то дізнатися про події на Сході, чи просто відзняти хоча б щось для випуску новин. Богдан хотів чимшвидше покинути це місце, він взагалі не хотів бачити бодай когось, навіть членів своєї сім'ї, він не почув себе гордо за пережите, тому і не вірив, що заслуговує на щось святкове.

Поки вони йшли, їхали повз весняний Львів, нічого не могло відволікти його від одного образу — обличчя з червоними лініями, обличчя того єдиного найближчого друга, якого він обіцяв оберегти, якого обіцяв прикривати, якого він не зміг врятувати. Він фізично відчував присутність Андрія в місті, він знав, що він вже тут, він знав, що скоро йому зателефонують. Але він зовсім не знав, як знайти сили відповісти на найстрашніший телефонний дзвінок в його житті. Як просити вибачення за те, що не зумів уберегти життя її брата. Як вимовити хоча б слово про нього, як полегшити її біль. Але той дзвінок так ніколи і не пролунав, і всі невимовлені слова каменем осіли десь на дні його душі.

* * *

— А чому дядечко Богдан так дивно себе поводить? — спитала семирічна Соломія у свого батька. — Йому погано?

— Він просто дуже втомлений з дороги, донечко, — відповів їй Олег.

— Ти коли з роботи пізно повертаєшся, зовсім інакше втомлюєшся.

— Кожен втомлюється по-своєму, зайчику.

— Це правда, дядю Богдане? — дівчинка підійшла до Богдана, який сидів в кріслі біля вікна вітальні і вдивлявся кудись дуже зосереджено.

— Що? — Богдан різко повернув голову до своєї племінниці, наче його тільки-но розбудили від глибокого сну.

— Ти втомився? — перепитала дівчинка.

— Так, дуже, — зітхнув Богдан, — напевно варто поїхати додому і відпочити, — продовжив він, але звертався вже не лише до Соломії, а й до всіх членів родини.

— Але ж ти ще не куштував десерту, — заперчила його мама.

— Я дуже вдячний вам за все це, — почав Богдан, крокуючи до дверей, — але мені дійсно хочеться трохи відпочити. Всі його рідні просто стояли і нічого не говорили, ніхто не хотів торкатися теми, якої всі вони так боялися, тому ніхто не ставив зайвих питань. Так пройшов і весь так званий святковий обід — за пустими балачка-

ми, жартами, розмовами про погоду та роботу. Ніхто і словом не обмовився про Схід, стрілянину чи смерті, тому і зараз усі просто прийняли його побажання без зайвих запитань, щоб ненароком не зачепити болючої теми.

* * *

Богдан ішов додому сам, хотів пройтися вулицями, на яких ніхто не лякається кожного звуку, пройтися там, де у людей в голові немає ні війни, ні смертей. Здавалося, що він потрапив у інший вимір, дуже важко було уявити, що всі події, які він переживав, та все це життя довкола відбувалися в одній країні, в один час.

Він вийшов на одну з центральних вулиць міста і почув гул натовпу, побачив колону машин, які слідували одна за одною, ніби прямо йому назустріч. Рух був перекритий, а всі автомобілі, один за одним, зупинилися неподалік Богдана, біля невеликого скупчення людей.

Богдан зупинився. Він знав, що це за натовп, знав, що в тих машинах. Хтось переніс цю зустріч у центр міста, хтось захотів зробити з цього масштабну подію, хтось усе це організував, запросив усіх цих журналістів та місцевих політиків. Хлопець підійшов ближче. Людей було досить багато, але Богдан вглядався в кожне обличчя і, здавалося, бачив у цих обличчях тих, кого він втратив у бою.

У голові крутилися думки про те, що його не мало бути тут, що він не хотів насправді побачити це, що це просто поганий сон. Все це було схожим на якесь урочисте збіговисько, зі священником, політиками і камерами. Тільки коли машини зупинилися, почав говорити один з високопосадовців, Богдан упізнав його обличчя, яке неодноразово бачив по телебаченню, також його видавало офіційне вбрання. Промова тривала зовсім недовго, після чого присутнім вручили посмертні нагороди. Богдан не розумів цього, бо, як правило, такі нагороди вручають пізніше, а не в день прибуття загиблих. Потому слово взяв священнослужитель, після чого на стала хвилина мовчання. Весь цей час Богдан повільно, ніби проти своєї волі, наближався до них.

Близькі загиблих ніби і не бачили всіх цих камер, мікрофонів, політиків і священників. Їм було начхати на все це, вони були занурені у свій біль. Хоча Богдан і відзначив про себе, що вся ця процесія видавалася навіть гарною. Після цього, він зрозумів, рідним надається можливість обрати: чи вказати адресу, куди завозити труни, чи погодитися на поховання як героїв країни на одному з міських кладовищ. Звичайно, ніхто не квапив приймати рішення, серед близьких загиблих Богдан упізнавав майже всіх, він бачив

їх, коли вони попереднього разу зустрічали своїх синів, коханих зі сльозами радості на очах.

Тепер радість надовго покине їхні оселі. Богдан розумів, що йому не варто наближатися до них, він відчував, що спостерігає за цією картиною ніби за склом. Звичайно ж, це не так. Він підходив усе ближче, проштовхуючись повз перехожих, що спостерігали за цим дійством. Тепер Богдан уже нічого не чув — ні гучного плачу, ні розмов, ні слів утіхи. Він чув крики поранених, що не стихали в його вухах, чув останні подихи своїх друзів, чув їхні благання про допомогу. А потім нічого. Тиша.

Тоді він побачив її, вона трималася осторонь від усіх, самотужки, тримаючи в руках невеличку коробочку з нікому не потрібною нагородою. На її очах він не побачив сліз, вона просто дивилася на свої руки, як вони тримають ту коробочку. Наче вона була тут одна-єдина, а навколо — нікого.

Коли Богдан увійшов у їхнє коло, то привернув увагу, можливо, через те, що багато кому його обличчя здавалося знайомим, а можливо, через форму, в якій він досі був, чи просто тому, що більше ніхто з перехожих не підходив до них. Лише вона не дивилася на нього, не дивилася ні на що навколо, продовжуючи вивчати свої руки. Аж коли Богдан підійшов на відстань витягнутої руки, вона підняла на нього погляд. Він очікував побачити сльози, горе в її очах, але вони нічого не виражали.

Здавалося, що в цьому моменті вони застигли, навколишній світ припинив своє існування. І тут в одну мить усе перемінилося — вона з усієї сили кинула в нього нагороду свого брата.

— Це все ти! Це ти винен! — крикнула вона, а Богдан стояв без жодного руху, лише погляд видавав його переживання. — Це твоя вина! — сльози закрутилися в її очах, вона ступила крок і підняла коробку, а потім і саму нагороду, яка з неї випала.

— Я знаю, — тихо погодився Богдан, — знаю.

Софія стояла біля нього, у сльозах, з коробкою в руках і гнівом у погляді, вона дивилася йому просто в очі, через що Богдан почував себе ще більшим зрадником.

— Ти мені обіцяв, — тихо мовила дівчина, — обіцяв, що він повернеться, що він не постраждає.

— Я знаю...

— Ти обіцяв! — люди навколо звернули увагу на цю сцену, але коли перестали лунати крики, то вже через мить кожен повернувся до свого горя.

Стільки розчарування і гніву він не бачив у жодному погляді, хоча йому і пригадалися всі невдоволені погляди його батька, всі

його промови, сповненні розчарування, але такого сорому і приниження він не відчував ніколи. Йому нічого було заперечити, нічим було захистити себе, він і не хотів того. Вона відвернулася від нього і пішла у напрямку до машин, щоб повідомити адресу, куди відвозити брата. А Богдан і далі стояв заціпенілий там, серед людей, які потроху розходилися, щоб віднести своє горе по домівках.

За місяць до поїздки

— Ти при своєму розумі? — очі Марини округлилися від злості та шоку. — На Схід? Ти? Їдеш на Схід?

— Уже все вирішено, — змучено відповів Юра, — я їду на Схід через місяць.

— Неймовірно, — Марина невдоволено мотнула головою. Вона вже давно не приховувала, що недолюблює Софію, зауважив про себе Юра. — Тільки вона клацне пальцями — і ти уже тут як тут.

— Все було зовсім інакше, Марин, ти ж знаєш, чому я погодився.

— Тому що ти ідіот, — вона відвернулася. — Тому що ти втрачаєш здатність думати, коли вона підходить ближче ніж на сто метрів. Скільки років вона тебе ігнорувала? Скільки завдала болю? Пройшло вже три роки з нашого випуску, — ніяк не вгамовувалася дівчина.

— Це тут ні до чого, — перебив її Юра.

— Ні до чого? Від неї не було ні слуху ні духу три роки, Юро! Три роки! І тут вона де не взялася, каже тобі: «А давай на Схід махнем, побудеш за оператора», і ти такий: «З радістю, моя господине!» — Марина глянула на нього уважно, ніби всіх тих палких слів і не вимовляла. — Ти ж навіть не оператор, Юро, ти журналіст!

— Я вмію знімати, ми багато з тобою знімали, — заперечив він.

— Знімали документалки для себе! — занадто голосно відповіла Марина.

— Їй потрібна була допомога — і я погодився.

— Ти не розумієш, як вона маніпулює твоїми почуттями, — тяжко видихнула дівчина. — Скільки часу пройшло, а ти досі у неї на повідку.

— Не починай...

— Не треба було погоджуватися на це одразу! Ми з тобою дружимо все життя, я вже не можу пригадати і дня без тебе. А ти прийняв таке рішення, навіть не порадившись ні з ким! Це несправедливо, несправедливо, що вона досі має на тебе такий вплив.

— Я погодився на знак давньої дружби і тому що я поділяю її переживання та думки про всю цю ситуацію, а не через... що б ти

там не думала. Вона втратила брата на цій війні, — Юра відвернувся від своєї подруги і сів на диван у їхній невеличкій спільній квартирі.

— Вона відгородилася від нас задовго до всього цього, — зі сльозами в очах продовжила Марина.

— Якби я завжди погоджувався з тобою щодо дурних ідей, то ми б з тобою ніколи не жили разом, пам'ятаєш?

— Мої батьки досі не розуміють, як моїм сусідом може бути хлопець, — посміхнулася дівчина, — думаю, вони впевнені в тому, що ми з тобою не просто друзі.

— Ну от бачиш, а ми змогли зберегти і дружбу і зняти хорошу квартиру, хоча це і результат дурної ідеї, — посміхнувся Юра.

— Це не одне і те ж, Юро! Це набагато серйозніше, це небезпечно.

— Туди вже їздили журналісти, нічого страшного не станеться, я тобі обіцяю, — Марина присіла біля нього, припинивши кидатися на всі боки по кімнаті.

— Обіцяєш?

— Звичайно, — вона поклала голову на його плече.

— Все одно мені не подобається вся ця затія, і я не хочу, щоб ти їхав. Є шанс, що ти передумаєш?

— Все буде гаразд, — Юра обійняв подругу. — Я думав, що ти їй пробачила, — усміхнувся хлопець, — ти ж клялася минулого Нового року, що всі образи залишилися далеко в минулому!

— Ну, напевно, не всі, — Марина обернулася до нього, — я просто думала, що вона повернеться до нас, що в неї просто такий період в житті, що їй потрібен простір. А вона так і не повернулася. Я й досі ловлю себе на думці, що хочу розповісти їй якусь новину чи пожартувати про когось, а потім усвідомлю, що не можу. І тому, напевно, не можу пробачити їй те, що вона так просто відмовилася від стількох років міцної дружби. Хоча, очевидно, не такою й міцною вона була.

— Ми й самі непогано впоралися, — підморгнув Юра, — ми пережили все разом, і я ні про що не шкодую.

— Мені б твою нервову систему, пане операторе, — Марина легенько вдарила його по плечу. — Вона хоч запитала тебе, чи ти оператор, чи просто наказала ним стати і ти підкорився їй?

— Дуже смішно! Вона розповіла про свій задум і сказала, що їй потрібен оператор, а я вже сам зголосився. Про місця роботи і напрямки діяльності ми не говорили.

— Звичайно, не говорили, — не без нотки сарказму мовила Марина, — просто будь обережним. Сподіваюся, ти ж не звільнився з роботи заради цього всього?

— Смієшся? Звичайно, що ні, я взяв відпустку за свій рахунок на два тижні.

— Два тижні? За свій рахунок? — Очі Марини округлилися, — ну це й не дивно, ти готовий піти на всі необхідні жертви заради втілення її ідей, — вона встала і попрямувала до кухні, що була відгороджена від вітальні лише стійкою. — Пива?

— З цього треба було починати, — Юра зловив себе на думці, що розглядає, як Марина рухається, як граційно вона підскочила з дивана і майже беззвучно підійшла до холодильника, як шовковисто звучить її голос, а каштанове волосся спадає на плечі блискучими хвилями. Він наче вперше глянув на неї не як на друга, а як на жінку, і раптом зрозумів, наскільки вона красива та приваблива. У ній, здавалося, гармоніювало все: невисокий зріст та тендітні плечі, виразні світло-сірі очі та темні брови, ніжна посмішка та бархатистий звук її сміху. В цей момент ніби злилися всі його спогади про неї, в цьому моменті вона була у всіх тих образах та станах, у яких він її коли-небудь бачив, і вона була надзвичайно прекрасною. Ніби він прозрів і зрозумів, що поряд надзвичайна людина, яка замінила йому сім'ю.

— З тобою все нормально? — Марина штурхнула його пляшкою, — ти навіть не доторкнувся до свого пива.

— Так, — Юра ніби прокинувся від глибокого сну, — просто задумався.

— Ніби високим чорнявим хлопцям це властиво, — засміялася Марина, а він посміхнувся у відповідь, бо думка про те, що у нього є такий надзвичайний друг, неабияк зігрівала йому серце.

— Дякую тобі, — тихо сказав Юра, а Марина лише легенько кивнула головою, а потім провела рукою по волоссю. Він знав, що це знак, який означав, що їй дуже не просто промовчати.

* * *

Юра йшов по вулиці в чорній сорочці та літніх брюках, та дуже жалкував, що на ньому не пляжні шорти, бо літо цього року видалося надзвичайно спекотним. Він перекинув свою робочу сумку через плече і почав заковувати рукава сорочки, щоб хоч якось полегшити собі дорогу до офісу. Він страшенно злився на себе та Марину, на себе — через те, що вдягнув чорну сорочку, в якій було жарко, а на Марину — що вона це бачила і не зупинила його. Хлопець навіть устиг вже написати їй гнівне повідомлення про свою чортову сорочку, останні тижні роботи та ненависну погоду, і в тому повідомленні якимось чином вмістився весь гнів всесвіту.

Йому абсолютно не подобалося, що його керівник відігравав на ньому через те, що він без попередження за три місяці вирішив

піти у відпустку. Ще чого? Він же за свій рахунок йде, тож якого біса пхати носа не в свої справи! Настрій у хлопця був не найкращий, хоча не можна було сказати напевно, через що так склалося. Але він точно знав, що дуже нервує, хоча приводів почувати себе на нервах у нього не було. Хіба один — сьогодні після роботи він повинен був зустрітися із давнім знайомим, щоб попросити у нього камеру для поїздки. І він знав, що важко буде переконати цього знайомого в тому, що камера залишиться без жодного пошкодження на лінії фронту. Але вибору немає — це його єдина надія так швидко дістати якісну камеру та не викликати жодних пліток на роботі щодо цілей його відпустки.

* * *

— Ну що, ти вже придумав більш-менш адекватну причину, яку будеш втирати у вуха Олегу? — настійливо запитала Марина, колупаючи виделкою свій салат.

— Я вийшов пообідати з тобою, щоб відключитися від усього, а ти знову починаєш.. — дещо знервовано відповів Юра.

— Ніби я не знаю справжню причину, чому ми зараз сидимо на цій терасі і робимо вигляд, що просто обідаємо, — вона злегка посміхнулася і далі перебирати вміст тарілки.

— І що ж це за причина?

— Ну, їх навіть дві, — почала дівчина, — по-перше, ти надзвичайно скучив за моїм розумним обличчям, а, по-друге, тобі потрібна порада, як переконати зануду Олега в тому, що йому варто віддати тобі в користування на два тижні дорожню камеру, яку ти знищиш на Сході.

— Дуже смішно. Я радий, що тебе так потішають мої муки, — Юра нарешті посміхнувся, напевно, вперше за цей день. — І що мій гуру мені підкаже?

— Найкращим варіантом буде нікуди не їхати, тоді б і не виникло жодної з усіх твоїх теперішніх проблем, — дещо самовдоволено зазначила дівчина. — Проблеми на роботі, допити співпрацівників, на який курорт і з ким ти їдеш, просити когось про послуги, наприклад, таких колючок у дупах, як Олег, постійно вислуховувати мої промови.. Мені продовжувати?

— Дякую, я зрозумів, на що ти так тонко натякаєш, — Юра пильно глянув їй в очі, — і дійсно розраховую на твою підтримку. Я ж не прошу погоджуватися з моїм рішенням, лише прийняти його і трішки допомогти.

— Добре, досить з тебе моїх нотацій. — Марина важко здихнула і ніби цим жестом різко переключилася на серйозний лад. —

Оскільки ти не дуже схильний до розумних вчинків, то, напевно, тобі треба просто бути чесним з Олегом. Він завжди був підозрілим до всього навколо, але він патріот своєї країни, тому я впевнена, що допоможе, якщо ти просто скажеш йому все, як воно є. Інколи чесність — найпростіший вихід.

— Ти маєш рацію, — Юра потер очі, ніби втомився від своїх думок, — хоча я сподівався, що ти порадиш викрасти його камеру і втекти. — Він стомлено посміхнувся.

— Так, це було б веселіше, — кивнула Марина, — але таке воно сумне наше життя. — З цими словами вона встала, підійшла до Юри, поцілувала його в голову і попрямувала до свого офісу неподалік, де працювала радіоведучою.

Він і далі сидів на місці, не рухаючись, а в голові проносилися всі ті образи і події, що їх він так хотів би забути. Спогади перенесли його у далеке дитинство, у часи, коли він жив у їхньому світлому та, як йому здавалось, величезному будинку. Насправді, він знав, що той будинок ніколи не був таким великим, але дитячі спогади завжди наповнені сонячним світлом та перебільшеннями.

Юра не знав, чому йому пригадався той будинок, мама на кухні, яка готувала йому сніданок і посміхалася своєю щирою, наповненою обожнювання посмішкою. Саме такою він завжди пригадував її, в тому домі та з посмішкою на обличчі. Потім тато долучався до них і вони всі разом снідали, говорили про всякі дрібниці, сміялися. Чомусь дитинство йому запам'яталося саме таким, хоча він і розумів, що так воно було не завжди, але пам'ятати його хотілося лише таким.

Ці спогади відключили хлопця від зовнішнього світу, і оговтався він лише після третього звернення до нього офіціантки. Потім поспішно розрахувався, глянув на годинник і повернувся до справ.

Після роботи Юра пішов на зустріч з Олегом, йому була неприємна сама думка про те, щоб просити у когось щось позичити чи про якусь послугу. Та для здійснення обіцянок, що він дав, це було необхідною жертвою. Як не дивно, але порада Марини подіяла — хлопець розповів усе начистоту: навіщо йому камера, куди він їде, з ким, і він відчув якесь полегшення від такої відвертості та чесності, ніби вчинив щось правильне. І це подіяло, він отримав те, по що прийшов, і навіть більше — відчуття легкості від відвертої розмови і розуміння з боку іншої людини.

* * *

— Який сьогодні чудовий день, — задумливо мовила Марина, — в такі дні хочеться просто сидіти десь у глушині на березі якогось невеличкого озера, правда? — Хлопець сидів поряд на їх-

ньому невеличкому балконі, а з висоти п'ятого поверху відкривався чудовий краєвид міста, яке залило золотим сонячним світлом.

— Авжеж, — повільно кивнув він, — тільки ми не в лісі, а тут, — він зробив ковток зі своєї склянки і скривився. — Що ти туди намішала? Це точно «маргарита»?

— Повір мені, — посміхнулася дівчина, — можливо, я трохи переборщила з алкоголем, але це точно «маргарита»! — Вона показово підняла догори стакан і зробила великий ковток, після чого зажмурилася, як вона потім стверджувала — від задоволення.

— Ага, точно, все по рецепту, — Юра посміхнувся, — ти хочеш, щоб я з тобою напився і нікуди не поїхав завтра? Це твій підступний план?

— Ні-і-і, — протягнула Марина, — просто хочу весело провести тебе у подорож. — І додала після недовгої паузи. — Ну і, можливо, я трішки сподіваюся, що ти, можливо, трішки передумаєш.

— Марино, не треба...

— Я повинна була уточнити, щоб ти потім не казав, що я не намагалася зупинити тебе, гадаю, правильно буде записати це на камеру!

— Що? Що записати на камеру? — посмішка ніби застигла на його обличчі.

— Як це що? Договір про зняття з мене відповідальності за це твоє рішення! Щоб, коли ти повернешся, весь такий замучений, злий та розбитий, щоб не нарікав на мене, — Марина встала і зайшла в кімнату, а вже через кілька секунд з'явилася на балконі з телефоном в руках.

— Ти серйозно?

— Звичайно, серйозно, — Марина зробила дуже серйозне обличчя, — тепер моя черга трішки побути оператором. Ти готовий?

— Давай, вмикай, я не боюся відповідальності, не те, що де-хто, — несмішливо сказав хлопець.

— Взагалі-то запис уже йде, — сказала Марина і сіла поряд з ним.

— Хто б сумнівався, горе-операторе.

— Відставити жарту, у нас тут серйозний договір, — наполягала Марина. — Юро, ти погоджуєшся з тим, що поїхати на Схід було твоїм рішенням і воно не змінилося попри те, що я намагалася тебе відговорити?

— Погоджуюся, — злегка награно почав він, — з усім, що ти сказала.

— Добре, йдемо далі, але сподіваюся надалі не чути цього тону. І ти погоджуєшся з тим, що я абсолютно не несу жодної відповідальності за твоє невміння приймати правильні рішення?

— Ей, це на що ти натякаєш? — він посміхнувся.

— Просто відповідай на питання.

— Погоджуюся, що мені ще залишається? — він відвернувся.

— Чудово, тобто цим договором ми встановлюємо правила, згідно з якими кожен самостійно несе відповідальність за прийняття своїх рішень, — серйозним тоном сказала дівчина.

— Так, повністю погоджуюсь, — Юра підняв склянку, — я навіть вип'ю за це!

— Я теж, — Марина продовжувала знімати, — але хочу додати ще правило.

— Яке? — застогнав Юра.

— Завжди підтримувати одне одного, щоб там не було, — серйозно сказала вона, — щоб не трапилося, завжди.

— Щоб не трапилося, завжди, — повторив Юра.

— Це моя обіцянка тобі, — Марина обернула камеру на себе, — щоб у подальшому я більше довіряла твоїм рішенням, — вона посміхнулася і знову обернула камеру на хлопця.

— Ловлю тебе на слові, — він показав на неї, — буду тобі прокручувати це відео щодня після свого повернення. — Він засміявся, знову підняв склянку і спрямував її до камери, і на цій ноті її було вимкнено, а вечір набув веселішого відтінку.

Юрі ніяк не виходила з голови думка про те, що йому надзвичайно пощастило в житті, попри всі негаразди, втрати і біль, було приємно усвідомлювати, що у нього в житті є так багато. І це відчуття вселяла в нього саме Марина, він ніби тільки тепер усвідомив це. Усвідомив, що завдяки цій людині він став тим, ким він є сьогодні, завдяки їй він ніколи не здавався, після кожної невдачі вставав і йшов далі. Тому що вона його підтримувала, тому що вона була поряд, тому що вона вірила в нього.

Це було дивно — відчувати ці емоції та переживання, ніби спогади про всі ці роки їхньої дружби проносилися перед його очима. В ній завжди був вогонь, який ніколи не згасав. Ніхто не міг змусити її зупинитися, жодні провали у стосунках, невдачі на роботі, — ніщо не могло надовго вибити її з колії. Напевно, саме ця її воля і додавала Юрі сил, він подумав про те, що дуже важливо мати когось, хто віритиме у тебе, хоча і не завжди погоджуватиметься з усіма твоїми рішеннями. Але все одно довірятиме і підтримуватиме.

Сутінки плавно перейшли у теплий вечір, Марина продовжувала розповідати про їхні спільні плани на наступну відпустку і про те, що їм просто необхідно разом з'їздити на Кубу. Та й не лише на Кубу, вона фантазувала про їхні пригоди під час подорожей різними країнами світу, вона так захопилася своїми роздума-

ми вголос, що навіть не помітила, що Юра весь час мовчав, слухав і думав про своє.

Йому хотілося, щоб цей вечір ніколи не закінчувався, щоб вони могли сидіти на цьому балкончику ще багато годин поспіль, обмінюватися думками, мовчати кожен про своє та просто насолоджуватися цим чудовим вечором. Юра згадав свою сестру, яка жила в столиці. Спогади про неї нахлинули раптово, він згадав про їхню недавню телефонну розмову і про те, що так і не зміг сказати їй про свою поїздку на Схід. Вони ніколи не були такими близькими, як з Мариною, і це не здавалося йому дивним, беручи до уваги все, через що вони пройшли. Як він завжди і відчував — єдиною його сім'єю завжди була дівчина, що сиділа поряд і весело щебетала про грандіозні плани на майбутнє.

І коли вечір підійшов до завершення, зорі та місяць заливали яскравим білим світлом все місто, Юра підвівся і мовив:

— Час, мабуть, згортати нашу вечірку, — він навмисне позіхнув, — на мене завтра чекає важкий день.

— Точно, — погодилася Марина, в її голосі було чутно втому, хоча, можливо, то був і сум. Вони зайшли до квартири.

— Я не будитиму тебе зранку, — сказав Юра, — виспишся трохи, а я тобі подзвоню вже з дороги.

— Ну, звичайно, так і буде, — весело підморгнула дівчина, — тільки не забудь писати мені щодня!

— Ти ж мене знаєш.

— Тому й наголошую, — стомлено посміхнулася вона. Вони розійшлися — кожен у свою кімнату і зі своїми думками.

* * *

Коли Юра прокинувся зранку, зібрався і вийшов у коридор, щоб спуститися до машини, що чекала на нього вниз, то побачив, що там стоїть Марина. Вона здавалася дуже сонною та втомленою, але сумна посмішка не сходила з її обличчя. Вона нічого не сказала, лише підійшла до нього, він обійняв її однієї рукою та міцно поцілував у лоба. Вона зажмурила очі, обійняла його міцно у відповідь і відпустила. Після цього Юра без слів швидко вийшов з квартири й зачинив за собою двері. Лише на мить він застиг за зачиненими дверима, ніби щось забув, а потім швидко спустився вниз, відкидаючи всі сумніви.

Сьогодні другий день нашого перебування на Сході. Підйом тут дуже ранній, як на мене, о шостій ранку, для таких людей, як я (тобто для тих, хто любить довго повалятися в ліжку), — це дуже складно. Але у військових є свій режим, і ми повинні його поважа-

ти. Ця частина живе своїм власним життям, за своїми правилами, а всі її мешканці повинні підкорятися цим правилам. І ми не є винятком. Тому, як би важко нам не було, зранку ми пішли на сніданок разом з усіма. Вигляд у Юри був не менш пом'ятим, ніж у мене, складалося враження, що в нього похмілля, а не недосип.

— Як можна постійно вставати так рано? — сонно і тихо запитав Юра, хоча, здавалося, він говорив сам до себе.

— Військові, — відповіла я, на що він різко обернув голову до мене, ніби не очікував, що хтось почує його питання чи взагалі помітить присутність. — А ще дисципліна, — посміхнулася я, — саме те, чого нам завжди не вистачало.

— О, це ти прямо в яблучко, — розслабився Юра, — були у нас проблеми з цим ділом, — він глянув на мене з якоюсь ностальгією та відблисками ніжності в очах. Від цього його погляду я почала жалкувати, що втягнула його у все це безумство.

Ми сіли за крайній стіл біля вікна у просторій, колись шкільній, їдальні. Голодною я не була, тому що ніколи не їла в таку рань, але ми обоє взяли на роздачі кашу з тостами і сіли за поки що незайнятий стіл. З вікна відкривався вид на внутрішнє шкільне подвір'я, і в мене перед очима почали оживати картини минулого: діти, які бігають на перервах цим подвір'ям, їхній сміх, шкільний дзвінок, учителі, що намагаються їх заспокоїти. Але все це було минулим цього місця, тихим спогадом, який не мав шансу на відродження.

Юра, напевно, теж думав про щось своє, тому що ми обоє не доторкнулися до своїх тарілок і мовчки дивилися у вікно. Тоді до нашого столу підійшов командир з трьома чашками кави, які гучно поставив на стіл, що злегка налякало мене і пробудило від усіляких сторонніх роздумів.

— Доброго ранку, — мовив Остап, сідаючи біля мене.

— Доброго, — відповіли ми хором, ніби заздалегідь відрепетировану фразу.

— Нелегко було вставати так рано?

— Так, але нам це вдалося з більшою легкістю, ніж я очікував, — з легкою посмішкою відповів Юра.

— Я вам нашої кави приніс, щоб ви себе бадьоріше почували, — мовив командир. — Сьогодні буде довгий день.

— Коли ми виїжджаємо? — запитала я.

— О тринадцятій. У нас операція із зачистки та патрулювання місцевості, на якій проводилися повномасштабні бойові дії, обстріли і таке інше. Зараз там спокійно, противник відійшов звідси кілька місяців тому. Ми такі вилазки робимо періодично, тому вам не варто турбуватися, там усе має бути спокійно.

— Але можливо все, я так розумію? — запитав Юра.

— Звичайно, — трохи роздратовано мовив Остап, — тут можливо все. Коли щось піде не так, то тим краще для вас — відзнімете якраз самий сік, — посміхнувся він, а ми з Юрою переглянулися з легкою посмішкою, як у старі добрі часи.

— А далеко їхати? — вирішила я трохи зняти напругу.

— Ні, не дуже, завдання загалом забере у нас кілька годин, але вам буде чим зайнятися, а якщо й ні — то краще не лізьте моїм хлопцям під руки. Просто робіть свою справу, а ми займемося своїми. — Відтак командир пішов, залишивши між нами тишу та відчуття незручності.

* * *

— Здається, нам тут не раді, — нарешті сказав Юра так, ніби дуже довго тримав цю думку при собі.

— Напевно, що так, — погодилась я, поки ми ходили порожнім лунким коридором школи й знімали тепер уже військову базу. Було похмуро і темно, тому здавалося, що ми тут знімаємо матеріали для фільму жахів.

— Дивно вони поведуться, ми ж на їхньому боці, — продовжував Юра, — намагаємося допомогти, ми ж не вороги їм.

— Твоя правда, вони ніби мають нас за ворогів.

— Можливо, якби ми тут були від якогось офіційного телеканалу чи порталу, то так воно і могло би бути, — раптом, зітхаючи, сказав Юра, — тому я і не говорив нікому на роботі, що їду сюди.

— Серйозно? — Я зупинилася посеред одного з коридорів на другому поверсі будівлі, якраз навпроти входу до вчительського кабінету, і не могла відірвати погляду від Юри. Він продовжував знімати подвір'я через вікно, наближаючи та віддаляючи фокус зйомки.

— Так, — сухо відповів Юра після недовгої паузи, потім вимкнув камеру. — Думаю, досить вже пустих пейзажів, можна переходити до чогось більш суттєвого.

— Познімаємо ще надворі все, а потім перейдемо до інтерв'ю, — підтримала я, хоча в голові у мене крутилися думки зовсім про інше.

— О'кей, — він посміхнувся, закинув камеру на свої широкі плечі і попрямував до сходів. І звідки у нього стільки сил та енергії?

* * *

Як на початок осені, було досить прохолодно, хоча ближче до полудня з-поза хмар проглянуло сонце. Відзнявши весь інтер'єр та екстер'єр бази, ми взялися до найважливішої частини нашого зав-

дання — інтерв'ю. Вирішили почати з командира, оскільки потім він навряд чи знайде для нас час. І, як нам здавалося, він і сам був би радий швидше покінчити з усім цим.

Ми помітили його на ганку школи і поспішили до нього.

— Добре, — зітхнув Остап, — я відповів на ваші запитання на камеру, але зробимо це на свіжому повітрі.

Ми відійшли до спортивного майданчика, Юра встановив камеру, і поки він усе налаштовував, командир не промовив ні слова, ніби він ось-ось мав розповідати завчений на пам'ять текст і боявся забути його.

— А ви з якого каналу? — раптом запитав він.

— Ні з якого, — відповів Юра.

— Ми ведемо незалежне журналістське розслідування, — швидко додала я, — хочемо просто показати, як воно є, без фільтрів через погляди політиків, — посміхнулася я своєю наймилішою посмішкою.

— Зрозуміло, — кивнув командир, — тоді, напевно, не вдасться побачити себе по телебаченню, — він засміявся, і я помітила, що Юру це дратувало навіть більше, ніж мене.

— Це ми ще побачимо, — з тією ж посмішкою додала я, — можливо все! — І Юра почав відлік до початку зйомки.

Командир назвав себе, свою посаду, і після загальних питань, потрібних для того, щоб розворушити і розслабити його, я вирішила піти в наступ.

— Отже, ви виконуєте накази, які йдуть прямо зі столиці? — почала я.

— Так, звичайно, накази віддає вище керівництво, а ми їх виконуємо. Така структура Збройних Сил.

— Зрозуміло, — кивнула я і глянула на Юру, який кивнув мені у відповідь. — А чи доводилося вам брати участь у операціях, санкціонованих вищим керівництвом, які забрали життя ваших бійців?

Остап потер лоба. Повисла пауза.

— Звичайно, так. Це не гра, тут нам усім загрожує реальна небезпека, незалежно від того, звідки пішов наказ, — різко сказав він.

— Скільки бійців ви втратили за час вашого перебування тут? Це вже трохи більше двох місяців, так? — продовжувала я.

— Так, за цей час ми втратили сто чотирнадцять наших хлопців, — похмуро відповів командир. — А за попередній раз — набагато більше, — раптом додав він. — Вони всі були під моїм командуванням, ми стояли на межі ведення боїв, тому нема чому дивуватися таким втратам.

— Мені дуже жаль, — мовила я. — Яка найбільша кількість ваших хлопців загинула під час виконання однієї операції?

— Сто два, — сухо мовив він, — сто два.

— Як це сталося?

— Ми були на виїзді, на межі областей, де, як нам сказали, залишилося лише мирне населення, — важко почав Остап. — Але там були не лише місцеві. Це було зразу за маленьким селищем, не встигли ми виїхати, як нас почали обстрілювати... нас оточили з усіх боків. — Остап зітхнув і потер руками обличчя. — Ми хотіли відступити через село, але місцеві не пускали нас, вони почали кидати гранати. Лише Бог знає, що то за люди і звідки в них стільки зла. Це були не військові гранати, а саморобні, ви, напевно, чули про такі. — Я кивнула йому, і Остап продовжив. — У скляних банках, там були гвіздки, гайки, вони розривалися і... — він важко зітхнув і потер руками очі, — вони уп'ялися в моїх хлопців глибше, ніж кулі, розривали їх на шматки... Це була бійня. Більше половини наших полягло під тим селом, а ми навіть не могли відстрілюватися, бо не мали такого наказу.

— Це жахливо, наче ви пройшли через пекло, — сказала я, ледве стримуючи клубок у горлі.

— Так воно й було, — кивнув командир.

— А чому ви не відстрілювалися?

— Ми відступали і прикривали відступ — такий був наказ у разі обстрілу.

— Вам не здається, що всі ці накази, заборони стріляти, коли вас обстрілюють... що все це схоже на пастки? — я глянула йому просто у вічі.

— Пастки? Про що ви? Це війна, нам віддають накази, а ми їх виконуємо, як же інакше? — якимось дивно посміхнувся Остап. — На війні завжди є жертви, і вони завжди невинні, — задумливо додав він. — Нам потрібно готуватися до виїзду, — різко змінив тему командир, — тож продовжимо пізніше.

— Авжеж, коли вам буде зручно! Дякую, — швидко відповіла я, а Юра вимкнув камеру і ще з хвилину дивився на мене, мовчазний і нерухомий.

* * *

До виїзду ми встигли поговорити з кількома солдатами, але їхні відповіді на мої підступні питання були або різкими, або просто глухим «ні». Юра мав рацію, нас вони сприймали наче ворогів лише тому, що ми наважились озвучити те, що у всіх було на думці. Хоча хлопці й гостро реагували на мої неприємні питання щодо

вищого керівництва та вбивчих наказів, але було щось таке в їхніх поглядах... якесь розуміння, вдячність.

— Вони нас пристрелять десь там! — вигукнув Юра. — Це точно!

— Заспокойся, — відмахнулася я, — мені здається, ми до них достукалися.

Юра сховав камеру в сумку й обперся на стіну. Навколо нас метушилися військові, не так як ми, по-своєму, скоріше, вони просто робили всі свої справи дуже швидко.

— З цього може щось вийти, — сказав Юра, простягаючи мені клаптик паперу.

— Що це? — на папірці було лише два слова — «Бек Олександр» і номер.

— Це номер телефону одного дуже впливово бізнесмена. — Юра зітхнув. — Він зможе допомогти тобі в цій справі.

— Допомогти? — Я не зовсім розуміла, що все це означало.

— Так, він добра людина, хоча ти в це і не віриш, — Юра посміхнувся. — Він колись допоміг мені, коли я був малий, саме завдяки йому я не вляпався ні в які проблеми, він, можна сказати, опікував мене. Я досі підтримую з ним зв'язок і тому знаю, що він поділяє твої погляди на всю цю теперішню ситуацію. Він може допомогти, може дати інтерв'ю, як людина, яка дійсно розбирається в цьому, я йому говорив про тебе і про цю всю затію.

— Справді? — Я була шокована почутим, бо ніколи не знала про цю частину його життя.

— Він не святий, — посміхнувся Юра, — такі статки і повагу просто так ніхто не отримує, але він справедливий, він був другом моїх батьків, і я йому довіряю.

— Добре, — кивнула я. — Дякую, це дуже багато значить для мене! — сказала я, ледь стримуючи сльози, хоча й сама не знала, чому мені стало так сумно на серці. Юра кивнув мені, і тоді я просто підійшла та обійняла його, тому що ніхто ніколи не робив для мене більше, ніж він.

Коли всі завантажилися в машини, нас з Юрою посадили в одну з них в останню чергу. Якщо чесно, то емоції та стурбованість зашуманювали всі мої думки, від нервів та страху в мене німіли руки. Я не можу пояснити чому, але було якесь дивне передчуття, як коли ви вперше повинні зробити щось не зовсім безпечно у своєму житті і лише потім усвідомлюєте, наскільки небезпечно це було. Але до мене це відчуття прийшло ще до початку цієї божевільної затії. І скажу вам, відчуття не надто приємне, коли ти відчуваєш весь цей страх та оціпеніння якраз перед тим, як мусиш діяти.

Злегка поборовши свій заціпенілий стан, я сіла поряд з Юрою, і спогади нахлинули на мене. Не знаю, можливо, це захисний механізм, але мої думки заповнили світлі спогади про моє минуле життя, вони самостійно перемикалися, а я, заплющивши очі, ніби сторонній глядач, спостерігала за перебігом подій.

Андрій стояв у повний зріст переді мною в нашій квартирі, він щось говорив мені, але я його не чула. Я знала, що він говорить, він поставив мене до відома, що їде на Схід. Тоді я чи не вперше відчула тваринний страх перед майбутнім. Я досі не можу згадати, що саме він говорив, які доводи знаходив, щоб я підтримала його рішення. Але мені не потрібні ці доводи, слова, переконання. Він уже прийняв рішення, і я автоматично підтримала його. Навіть не розуміючи його до кінця, я підтримала. Тому що він мій брат, тому що ми завжди підтримували одне одного. Щоб не трапилось. Це був єдиний закон, який ми знали. Ми були лише двоє в цілому світі. А потім він пішов. Я чітко пам'ятаю, як він обійняв мене, посміхнувся, сказав, що все буде добре і вийшов з дому. Я пам'ятаю його потилицю, ідеально пряму спину, широко розставлені плечі, коли він обернувся і пішов до дверей. Я нічого йому не сказала. Лише кивала головою. Я не розуміла тоді, що рішення, яке він прийняв у ту мить, змінить наше з ним життя назавжди.

* * *

Напевно, я мала стурбований, а може, й наляканий вигляд, тому що від цих думок мене розбудив Юра. Я обернула обличчя до нього, він уважно вдивлявся в мої очі, а здавалося — у мою душу, мою сутність, у мій страх. І все це йому було знайоме, він розумів мене, він знав мене. Він накрив мою долоню своєю, і мені враз стало спокійніше, ніби я перенеслася в минуле, коли все було простіше, коли я була зовсім іншою.

Ми мовчки дивилися одне на одного, і я знову поринула у свої спогади. Не знаю чому, але, коли мені страшно чи просто неспокійно, я ховаюся за своїм минулим, ніби вибудовую з нього стіну перед майбутнім. І ця стіна стає моїм теперішнім.

Перед моїми очима — Юра чотири роки тому. Він майже не змінився, лише змужнів з тих часів, тому мені дуже легко згадувати все те, що було колись. Переді мною ніби сидить моє минуле, заглядає в мої очі і питає: «Ну що? Ти досягла того, за що боролосся? Тобі стало краще після всього, що ти зробила?». Ні, не стало.

Це був наш випускний рік в університеті, це були найщасливіші моменти мого життя, але тоді я ще про це і не здогадувалася. Я сиділи на березі озера десь у горах, куди ми поїхали відпочивати

з друзями, від яких я згодом так легко відмовлюсь. Це була весна, хоча вечір був прохолодним. Це, напевно, був найкрасивіший момент у моєму житті. Захід сонця, навколо гори, невеличке озерце, дерев'яні будиночки, ніби ми персонажі якогось фільму.

Юра вийшов з нашого котеджу і сів біля мене на простирало, накинувши мені на плечі плед. Я так чітко пам'ятаю всі ці події, ніби це сталося лише вчора. Пам'ятаю його дбайливий дотик, терпкий запах його парфумів, глибокий погляд темних красивих очей, хрипливатий голос, щиру, хоча й трішки кривувату посмішку. Він завжди виглядав так, ніби витрачав години перед дзеркалом, хоча я знала, що це не так. Йому вдавалося мати блискучий та свіжий вигляд навіть після нічних гулянок чи двох ночей у глушині, як тоді на озері. Я вже й забула про цю його супер-силу, поки не побачила його перед поїздкою.

Він посміхнувся своєю найніжнішою посмішкою і запитав, чому я сиділа там сама. Він знав, що не почує відповіді, він просто обійняв мене однією рукою, а я притислася до його плеча. Лише з ним мені було спокійно, лише з ним я почувала себе в безпеці, почувала себе ніби вдома. Він був моєю опорою. Від нього я легко відвернулася.

— Не сумуй, — тихо прошепотів він мені на вухо, — він би цього не хотів. І Юра мав рацію тоді, мій батько не хотів би цього, такою він був людиною. Навіть перед своєю смертю він зберігав спокій та почуття гумору. Останнє, що він мені сказав — попросив пообіцяти бути сильною і відганяти смуток. Я порушила всі обіцянки, що дала йому.

Так склалося, що того дня була річниця його смерті. Мені завжди сумно в цей день, особливо, коли заходить сонце. Юра знав про це, він знав усе, окрім того, що я не заслуговувала на його почуття. Я й сама ще не до кінця усвідомлювала це. Тепло його тіла зігрівало мої думки, в нього була здатність розчиняти біль навкруги. Це, напевно, теж можна віднести до якихось надзвичайних здібностей.

Я не знаю, чому пригадала саме той вечір біля озера, я взагалі намагалася не згадувати ті часи вже дуже довго. Але щось у його дотику чи погляді повернуло мене в ті такі далекі часи. В ті часи, коли я ще знала, хто я.

А Юра... він завжди був не схожим на мене, він завжди знав хто він і звідки, і я не пам'ятаю, щоб він колись вагався, приймаючи важливі чи навіть не дуже рішення. Здавалося, що він завжди точно знає, як і що робити. «Трішки нахабства і самовпевненості — і весь світ під твоїми ногами», — жартував він завжди, коли йому вдавалося зробити щось, чого я не могла. Мене це завжди бісило,

але я все одно посміхалася, тому що таким він завжди був. Тому що він знав, хто він і що потрібно робити. А я ніколи не знала.

Минуле завжди наздоганяє нас. Я з цим не згідна, минуле не здоганяє вас, якщо ви навчилися жити далі. А я не вмію, не знаю, як його відпустити. Я сама повертаюся до нього, біжу за ним, чіпляюся за нього, ніби завтрашній день ніколи не настане. Але, незважаючи на всі мої уникання, завтра завжди приходить. Майбутнє безжалісно переживує нас. А я все біжу назад із заплушченими очима.

* * *

Юра перебив мої блукання в минулому пропозицією познімати просто в машині, щоб не витратити час даремно. Я швидко погодилася з цим, бо це саме те, для чого ми приїхали, а не для того, щоб я могла помріяти. Він вийняв камеру, увімкнув, ми перекинулися кількома жартами на камеру й розпочали зйомки. Юра став просто знімати обличчя солдатів великим планом, а потім щось різко змінилося — хлопці, всі як один, повернулися до водія.

Ми їхали невеличким конвоем, і я теж почула якийсь дивний шум, скрегіт коліс та металу десь попереду, наша машина хитнулася й різко загальмувала — я ледь не вилетіла з місця, але Юра утримав мене. Все відбувалося настільки швидко і в той же час повільно, що думки навіть не встигали затриматися в моїй голові.

Свист куль, що пролітають над вашими головами, — це із ряду саме того, що ви захочете забути, але від чого ще довго будете прокидатись посеред ночі в холодному поту. Тому що цей звук, запах, туман перед очима неможливо забути. Мене ніби оглушило, у вухах стояв фоновий шум, ніби обірвана програма.

Наші почали швидко вибиратися з машин на зігнутих колінах, у всіх в руках була зброя. Окрім нас, у нас була камера, яку Юра ледь не впустив, коли машина різко загальмувала. Ми переглянулися і вийшли за солдатами. Нам ніхто нічого не сказав, хоча, можливо, вони сподіваються, що нам вистачить розуму не вилазити з неї.

Навколо нічого не було видно, пил, поля навкруги, Юра стояв біля мене з увімкненою камерою. Ми зупинилися на вузькій дорозі. Я побачила, що в нашої машини прострелені колеса. Та, що їхала перед нами, лежала на узбіччі перевернута на бік. Поруч — позашляховик, у якому їхав командир. За ними стояли наші воюки і відстрілювались. Я ніяк не могла зрозуміти, звідки лунають постріли, поки не випрямилася і не побачила машини і кулемети. Вони стояли далі по дорозі, перекриваючи її. На них було щось написано, але я так далеко не бачила. За машинами був знак, що

сповіщав про в'їзд до якогось населеного пункту. Можливо, це був саме наш пункт призначення.

— Командир не жартував, що статися може все, — кинув Юра і різко смикнув мене до себе, щоб я пригнулася. — Думаю, не варто висовуватись.

— Вибач, — відповіла я, перебуваючи, мабуть, у дикому шоці.

— Як ти? — крикнув крізь шум Юра.

— Так собі, — не одразу відповіла я і зрозуміла, що страх майже паралізував усі мої рухи.

— Не піддавайся паніці, — спокійніше мовив він, — паніка — найчастіша причина смертей у таких ситуаціях.

Я лише кивнула. В його словах була правда, але мені було важко побороти страх. Юра поставив камеру на дорогу так, що її об'єктив дивився на нас, і труснув мене, подивився в очі, стискаючи мої плечі. Потім доторкнувся рукою до мого обличчя і провів нею по ньому. Цей простий жест мав змусити мене обтямитися, але було в ньому ще щось, щось інтимне та особисте. Від його впевненого погляду мені стало легше, я голосно видихнула.

— Дякую, — сказала я, — пора братися за те, заради чого ми приїхали сюди.

Юра відпустив мене, і я одразу ж пожалкувала про все, про що лише можна. Особливо про те, що він прибрав свою руку.

Він взяв у руки камеру і направив її на мене. Я посміхнулася у відповідь на його посмішку, яка завжди вселяла в мене сили.

— Пора, — сказав він мені.

І ми почали знімати те, що відбувалося зараз, у цю мить. Нам потрібно було вийти з-за машини, Юра виглянув першим, кивнув мені і попрямував до наступної машини, де були наші хлопці. Ми переходили, низько пригнувшись. Переходили під кулями з кулеметів, повз тіла кількох наших бійців. Вони були у крові, у когось не було половини обличчя, а в одного з них виднівся відкритий перелом ноги. Хоча причина смерті була вище — його тіло нагадувало решето від куль. Юра знімав їх. Думаю, що саме стан шоку допомагав нам рухатися далі з камерою, проходити повз трупи так, ніби ми таке бачимо кожного дня. А ці люди вже бачили таке. І не раз.

* * *

Ми притулились до перевернутої машини. Серед наших бійців було чимало втрат. Немалу роль у цьому відіграв ефект несподіванки, перевернутий автомобіль та кулемети. У нас же були лише автомати. Тобто в солдатів, а у нас — лише камера. На цю операцію

виїхало п'ятдесят вояків, але перевага була на боці ворогів, бо ми не знали, скільки їх. А ще кулемет. Проти такого з камерою не підеш.

Ми присіли, і я побачила командира, він кричав щось своїм хлопцям, але я не розібрала жодного слова. Звідки весь цей пил, він наче туман, крізь нього нічого не видно, перед очима все розпливається. Олег говорить по якійсь рації, викликає підмогу, напевно. Юра все знімає. Він ніби не тут, такий спокійний, тримає камеру і просто знімає, ніби це постановочний бій і всі постріли несправжні, і всі трупи лише актори.

— Ви ще живі? — без ентузіазму мовив командир, кинувши оком в наш бік. Я лише кивнула, а Юра продовжував знімати. — Тримайтеся за укриттям тут, це засада, вони нас чекали, — безбарвно мовив він, — просто не висовуйтесь, я не хочу читати в новинах, що військові стали винними у смерті журналістів.

Аж тепер я розгледіла його змучене обличчя. Аж тепер я помітила, який він молодий, йому ще й сорока немає. Але через цю його вимученість та строгість на обличчі здається, що він набагато старший. І мені одразу пригадався Андрій. Він міг бути на його місці. Він був у подібних ситуаціях. Його обличчя було таким же вимученим, ніби за один рік він прожив ціле життя. А тепер і я тут.

* * *

Постріли не вщухають, камера не вимикається, а я дивуюся, що нам ніхто не робить зауважень, ніхто не кричить з презирством, що нам тут не місце і щоб ми забиралися до чортів та не заважали. Ніхто нічого не каже, навіть не дивляться в наш бік. Ми наче привиди, чию присутність відчують, але не бачать.

Юра тримається сильно, хоча я впевнена, що нерви зашкалюють не лише в мене. Він просто знімає все, це ж те, для чого ми тут, щоб побачити правду, щоб засвідчити її докази. Попереду стояла ще одна машина, військовий позашляховик, у якому їхав командир. Коли пролунали постріли і перекинулася машина, яка їхала за ними, вони, напевно, швидко вискочили й підбігли до постраждалого транспорту. І ця оперативність врятувала їм життя, адже той позашляховик навряд чи витримав би стільки куль.

Було видно, що та машина, швидше за все, на ходу. З неї нічого не лилося, отже як не пошкоджено, тому вона стала на кшталт месії для нас, на ній можна відступити тим, хто дуже поранений. Це мені сказав Остап.

— Я не хочу бути присутнім на черговому масовому похованні, — крикнув він, дивлячись мені просто в очі, — досить смертей з моїх хлопців!

Я лише кивнула, бо не мала найменшого уявлення, чи добра це ідея, чи її реально реалізувати і чи взагалі когось ще можна врятувати. Я навіть подумала, хто продовжить мою справу, якщо я загину. Мій єдиний партнер і однокласник зараз біля мене, і він теж у смертельній небезпеці. Не дуже розумно, але що зроблено, те зроблено.

— Ключі в машині, — звернувся Остап до одного зі своїх бійців, на вигляд хлопцю не більше двадцяти років, але його погляд настільки твердий, що здається, для нього ця ситуація — цілком звична й нормальна.

— Зрозумів! — крикнув солдат.

Я прикинула на око, що менше половини з нас на ногах. Я подумала, що решта мертві. Але Остапів запал не дозволяв мені ставити хрест на їхніх життях. Можливо, хтось із них ще живий, і він хотів урятувати їх, хоча тим самим ризикуватиме власним життям та життями інших. Хтось би сказав (як і статут), що воно того не варте, що це зайве. Але в очах у всіх цих солдатів я не бачила сумніву: вони хотіли боротися за життя своїх побратимів. І в цей момент я їх зрозуміла, я зрозуміла, що вони наче велика родина, можливо, не долюблюють один одного, можливо, їхні погляди розходяться, можливо, вони дратують один одного, зляться і конфліктують. Але вони — сім'я, вони стоять один за одного і готові віддати життя за свого брата, коли настає час. Армія чогось може навчити нас.

* * *

Одного із уцілілих солдатів поранено в живіт, він з риком упав прямо біля Юри. Оскільки я єдина була без діла, то одразу ж кинулася до нього і затисла рукою поранення. Справи були погані, цебеніла кров, поранений йорзав і стогнав від болю. Я сказала, що я поряд, що все буде добре, і криво посміхнулася. Не думаю, що моя гримаса дуже втішила його, але він схопив мою руку на своїй рані і крикнув:

— Мене звати Олексій! Мене звати Олексій! — повторював він.

— Все буде добре, Олексію, все добре, — я глянула йому в очі і зрозуміла, що його думки десь далеко.

Ще один молодий хлопчина, жертва обставин. Він був молодшим за мене, і я відчувала, як пульсує кров у моїх руках. Юра, все ще тримаючи на плечі камеру, запитав:

— Чим допомогти? — і я ніби прокинулася від його голосу, усвідомила, що це не якийсь фільм, що все це насправді відбувається.

— Все нормально, — кивнула я і глянула на Юру. Він зрозумів, що саме означали мої слова. Командир кинувся до мене, поки його хлопці тримали оборону.

— Як він? Житиме? — запитав Остап так, ніби я хірург, який проводить операцію.

— Не знаю, — розгублено мовила я, хоча розуміла, що у хлопця мало шансів.

— Чорт забирай! — лайнувся командир і сплюнув.

Ми всі мовчали, стиснувши губи, в моїх очах застигли сльози, в повітрі стояв запах пороху й крові, шум пострілів накривав усіх нас, а рука, яка стискала мій зап'ясток, повільно послаблювала хватку, допоки зовсім не відпустила.

— Приженіть нашу машину! — крикнув командир одному із солдатів, — поки нас усіх тут не перебили, як легкі мішені. Нам лише червоних міток на лобах не вистачає, щоб ті гади знали, куди слід стріляти.

— Єсть! — відповів солдат і разом з іще одним почав перебігати до машини, поки інші їх прикривали. Я все ще сиділа над Олексієм, притискаючи рану, але кров уже не сочилася крізь мої пальці, а груди не підіймалися в поривчастому диханні. Життя покинуло його, життя покидало це місце.

* * *

Юра знімав усе, що відбувалося, як казав Остап ще вчора, може, вам пощастить і ви знімете щось більше, ніж просто спустошені місця. Виходить, нам пощастило. Ми потрапили саме в таку засаду, яка потрібна для підтвердження моїх даних. Це саме те, що треба. Нам пощастило побачити правду. Але якою ціною? Вони б усе одно загинули, неважливо, були б ми при цьому чи ні.

Цим я себе втішала, коли присіла біля Юри із закривавленими руками. А він усе знімав, тому що це були цінні кадри, тому що ми тут саме заради цього. Я важко дихала і згадала, що нічого не записую в свій блокнот, ніби це було важливо, ніби згадала важливу справу, про яку забула.

— Ми зможемо, — сказав мені Юра, і я не одразу зрозуміла, хто до мене говорить. — Машина вже їде, — він показав пальцем на щось за нашими спинами.

— Я знаю, ми доведемо все до кінця, — і я доторкнулася до його руки, яка тримала камеру. Він записував усе, навіть наші особисті розмови. З цього можна було б зробити реаліті-шоу, подумала я і посміхнулася через недоречність своїх думок.

Юра періодично висовувався із-за машин, щоб відзняти все, що відбувалося на, так званому, ворожому боці. А я просто спостерігала за всім і старалася не думати, навіть не дивитися на тіла,

що лежали поряд. Абстрагуйся від усього, що обтяжує твоє серце, від усього, лише так я зможу довести все це до кінця.

Не знаю як, але тим двом солдатам вдалося повільно перемістити машину до нас, вона вже зрівнялася з нашим, так званим, оборонним постом. Командир кивнув своєму солдату, що сидів за кермом, хоча він не сидів, а, скоріше, лежав там, аби хоч якось сховатися від куль.

— Спочатку затягуємо поранених у відкритий багажник! — крикнув своїм Остап. — Потім усі ми. — Всі вцілілі йому лише кивнули і почали тягнути до машини тих, хто сам дійти не міг, але ще дихав. У них ще був шанс, якщо вони так довго протрималися з простреленими плечима чи ще чимось. Виявилося, що з усіх поранених не так багато залишилося живими. Вони почали дотягувати поранених у відкритий багажник, збоку це нагадувало завантаження трупів, а не вцілілих бійців.

Остап крикнув щось, здається: «Всіх завантажили!», ніби говорив про мішки з картоплею, а потім надто голосно гукнув:

— Тягніть свої дули, панове журналісти! — що пролунало не надто доброзичливо, але ми навіть не звернули уваги на це, ситуація не передбачала доброзичливого чи культурного настрою.

Всі вцілілі солдати посідали у відкритий багажник пікапу поряд з пораненими, троє, разом з командиром, сіли попереду, а ми вже в останню чергу завантажувалися. Один з хлопців подав мені руку, і я піднялася на борт нашого рятівного транспорту. Тільки от ми не знали, чи залишиться він таким рятівним, коли ми виїдемо з-за вантажівки, яка прикривала нас.

Ми навіть не помітили, що постріли припинилися на якусь мить — ця мить тривала занадто довго для такої ситуації, в яку ми ускочили. Ця мить тривала настільки довго, що ми повинні були помітити її, зауважити, що щось не так. Але ми занадто поринули у свої переживання, смуток і страх. І не зрозуміли сигналу, який нам подавав всесвіт, за що й поплатилися.

Коли моя одна нога ступила в машину, Юра стояв позаду мене, він підштовхнув мене в спину, щоб я легше піднялася до всіх. Він опустив камеру, я простягнула йому руку, щоб допомогти піднятися. Він міцно схопив мою руку, і в цю саму мить у моїх вухах почало дзвеніти. Все ніби завмерло, Юра дивився мені просто в очі, його зіниці були розширені, а рот напіввідкритий, ніби він хотів щось сказати, але не міг пригадати слів. Я відчула тоненькі потоки тепла, що розливалися по моїй руці. Потім його рука обм'якла, він відпустив мене і впав зовсім без шуму. Я не чула жодного звуку, лише дзвін у вухах і туман перед очима.

Я одразу ж зістрибнула з кузова і нахилилася до нього. Я, здається, роздерла коліно, але це було неважливо. Я бачила червону пляму прямо в ділянці грудей — вона розтікалася по його білій футболці. Я притискала його груди руками, тиснула так сильно, що, здавалося, зламаю йому ребра. Туман перед очима виявився сльозами, що заважали мені чітко бачити, це я зрозуміла, коли вони почали падати на мої закривавлені руки. Мої сльози змішувалися з його кров'ю. Моя кров змішувалася з його.

Лише тоді я побачила, що моя ліва рука вся в крові вище ліктя, і це була не його кров. Це тонкі струмки моєї крові стікали на нього, вони сочилися з округлої рани десь посередині між плечем та ліктем. Але я не відчувала болю, я лише думала про те, що це була моя куля, що вона пройшла крізь мене і застрягла десь у його грудях. Закривавлена моєю кров'ю куля забирала його в мене.

Я відчувала биття його серця під своїми руками, спочатку швидко, а потім таке слабке і далеке. Його очі були широко розкриті, і він дивився на мене, навіть крізь сльози я бачила, точніше, відчувала його погляд. У ньому не було злості чи звинувачень, ні, в його погляді було лише тепло і щось схоже на полегшення. Я важко дихала і щось кричала, сама навіть не знала що. Один із солдатів зістрибнув до мене, поки інші відстрілювалися. Він просто присів біля голови Юри і нічого не казав. Та навіть якби й говорив щось, я б навряд чи почула його.

Не знаю, скільки часу це тривало, але мені здавалося, що — вічність, що це я помирала і потрапила в пекло, в якому мусила вічність втрачати його. Сльози здавлювали горло, я не могла вже навіть кричати, хоча продовжувала голосно видихати повітря і омивати руки сльозами. Ніхто мене не чіпав, не змушував поспішати.

Через якийсь час солдат, що сидів поряд, закрив його очі. Потім ніжно зняв мої долоні з його грудей і взяв Юру на руки. Він поклав його біля всіх інших, у кого ще був шанс, а я продовжувала сидіти на місці, не в змозі поворухнутися. Я сиділа і дивилася на свої скривавлені по лікоть руки.

Потім хтось затагнув мене в кузов, я впала біля Юри, поклала його голову собі на груди і міцно притисла. Я не пам'ятаю, як ми виїхали, чи лунали постріли довкола, чи хтось щось говорив, чи ні. Я лише міцно тримала його, ніби це можна було повернути його до життя, і раптом побачила камеру, яку хтось закинув у машину так, що вона дивилася на нас палаючою червоною крапкою.

«У кожного з нас є свій пісочний годинник, лише верхня його частина прихована від нас, і ти ніколи не можеш знати, коли цей

пісок скінчиться», — так мій батько говорив про смерть. Він не любив говорити про кінець життя, його надихало саме життя, шлях, який ми проходимо від народження до надгробного каменю. Те, що відбувається в тому тире, яке колись поставлять між роками вашого життя.

Мені не завжди легко було зрозуміти свого батька, він був замкненою та водночас надзвичайно відкритою людиною, все залежало лише від обставин та настрою. Але пісочні годинники я запам'ятала краще за все. Цей його афоризм вселяв надію на краще, віру в те, що щось хороше обов'язково трапиться з тобою, що час ще є. Напевно, тому ніхто не хоче знати точного часу своєї смерті — це відбирає радість життя, вміння ним насолоджуватися та, найголовніше, надію. Немає надії без невідомості.

Я сиділа на задніх сходинках школи, яка стала військовою базою, і дивилася на зіркове небо. Ніч була ясною та теплою, як часто буває на початку осені. Тупий біль пронизував мою перев'язану руку, але мені було байдуже. Я сиділа в своїй просоченій нашою кров'ю кофтині, яка колись була приємного кофейного кольору. Я сиділа і думала про свого батька, думала, що б він мені сказав, якби побачив, якою я стала, що б він відчув, коли б дізнався, чим я стала.

Після нашого повернення на базу я не вимовила ні слова, просто не могла, не хотіла говорити. Нарешті я знайшла в собі сили поворухнутися, навіть не знаю, скільки часу просиділа на цих холодних бетонних сходинках. І я попрямувала до душової.

Всі солдати вже розійшлися по койках, тому що я бачила лише кількох чергових, вони навіть не дивилися в мій бік, і я цьому була рада. Взагалі, мені хотілося стати невидимкою, хотілося стерти себе звідси назавжди.

Ванна кімната являла собою велике, холодне і сіре приміщення з кількома душовими кабінками, які розділяли кам'яні перегородки. Все було дуже просто і скромно, як у школах. Навпроти кабінки була довга лавка на всю довжину приміщення з гачками в стіні над нею. При вході біля лавки — невеличкий умивальник із дзеркалом. І тут я вперше побачила себе, побачила те, ким я стала. Моє обличчя було блідим, опухлим та безвиразним, ніби я лише тінь самої себе. Очі червоні, волосся, зібране у пучок, повилазило та посклеювалося від крові. На обличчі, шиї, правій руці сліди засохлої крові, лише ліва рука була чиста — її обмили, коли перев'язували.

Я сама себе не впізнавала. Весь одяг забруднений кров'ю, я нагадувала персонажа із якогось фантастичного постапокаліптичного світу. Це була його кров на мені. Моя кров у ньому і його на

мені. Все тіло ніби заніміло, але я не знаю — від таблеток чи від шоку. Я продовжувала стояти і вдивлятися в своє відображення в дзеркалі, не знаю, що я хотіла там знайти чи на що чекала. Можливо, я сподівалася, що коли достатньо довго дивитимуся на своє відображення, то зможу впізнати себе, зможу побачити себе такою, якою я вже ніколи не стану.

* * *

Всю ніч я пролежала в ліжку, спостерігаючи за стелею в кімнаті, не могла навіть очей зімкнути. У вухах досі стояв гул і, здавалося, що в очах був пісок, дія таблеток слабшала і я починала відчувати діру в своїй руці на повну силу. Юра б посміявся з мене, сказав би, що шрами прикрашають справжніх чоловіків, і подарував би одну із своїх сліпучих широких посмішок. Від думки про це я й сама посміхнулася, а потім думки і спогади заповнили мене, від чого я врешті змогла вирубитися на якийсь час.

Не знаю, скільки я проспала, але прокинулася дуже рано, десь о шостій, різко і в холодному поту. Я одразу ж сіла на ліжку, ніби на мене хтось вилив відро крижаної води. Але нікого поряд не було. Здається, тепер усі мої ночі проходитимуть саме так, я сама відібрала в себе сон. І не лише в себе.

Я вирішила, що намагатися спати далі буде дурною тратою часу, тому підірвалася з ліжка, взяла свої речі й пішла одягатися до ванної кімнати, в таку рань там нікого не повинно бути. Після того як я відвідала вбиральню, де зову побачила своє відображення в дзеркалі, мені захотілося бігти, бігти так далеко, як лише зможу.

Але я не бігла, я повернулася до свого ліжка, дістала з-під нього сумку, а з неї камеру, його камеру. Хоча він казав, що камера не його. Червоний вогник нарешті не горів, а його згасла тінь лише холодно та байдуже дивилася на мене. Я навіть не знаю, чому витягла її, що хотіла робити, але точно знаю, що не готова переглядати весь відзнятий матеріал.

Із ступору мене вивів голос солдата:

— Мені дуже жаль вашого друга, — від цих слів чи, скоріше, від несподіванки, я здригнулася, потім обернулася і побачила, що їх сказав високий, широкоплечий хлопець. Його обличчя здавалося знайомим, але я не впізнавала його. — Не хотів вас налякати.

— Нічого, — кивнула я і продовжувала вдивлятися в його обличчя.

— Влад, — він простягнув мені руку, але жоден м'яз на обличчі навіть не поворухнувся. Я її потиснула.

— Софія, — сухо відповіла я.

— Ви, напевно, не впізнаєте мене, — почав хлопець, а потім затнувся, ніби вагався, чи варто говорити далі. — Це я спустився тоді до вас.

— А, — лише вимовила я, — зрозуміло.

— Просто хотів висловити вам своє співчуття, — хлопець говорив так, ніби ми говоримо про повсякденні дрібниці. Не знаю, чи то дисципліна, чи він просто не знав, як і більшість людей, як себе поводити і що говорити в таких ситуаціях. Хоча я більше схилилася до думки, що для нього це настільки часте явище, що воно стало повсякденним. Смерть тут — лише повсякденна дрібниця. Ось і вся цінність життя. — Якщо вам щось буде потрібно — звертайтеся.

— Так, це дуже мило з вашого боку, — кивнула я, а Влад, якщо я правильно запам'ятала, розвернувся і вийшов. Дивний діалог, хоча, можливо, це лише в моїй голові так звучало. Потрібно було і мені висловити йому співчуття, адже вчора він втратив багатьох своїх друзів. Але я нічого не сказала, навіть не подумала про це.

* * *

На сніданок я не прийшла, сама навіть не знаю чому, напевно, не хотіла ловити на собі всі ті погляди, я точно знала, що в них буде звинувачення, хоча, швидше, там було б співчуття. Та й голоду я не відчувала, думка про їжу зараз здавалася мені безумством. Я вийшла у дворик, і тут задзвонив телефон, я знову злякалася різкого звуку. Це був якийсь незнайомий мені номер.

Наша розмова тривала кілька хвилин. Це був чоловік, який мав забрати нас звідси і відвести додому, Ярослав, здається. Він підтвердив, що вже через день буде тут, і я наполягла на тому, щоб ми забрали і Юру. Не знаю, чи то через те, що я ледь не плакала, і він зрозумів це, чи просто йому було не до суперечок, але Ярослав погодився. Після цієї розмови я важко зітхнула, залишилося лише поговорити про це з командиром. І завершити те, заради чого ми приїхали.

Тільки я подумала про командира, як перед моїми очима постав Остап з термосом в руках і відсутністю будь-яких емоцій на обличчі. Або це нормально для всіх військових, або я розучилася читати обличчя.

— Доброго ранку, — сухо мовив він, без звичної усмішки, — якщо це доречно так вітатися.

— Привіт, — відповіла я, хоча розуміла, що це недоречне вітання для командира, але він лише кивнув.

— Ви не прийшли на сніданок, і я подумав, що чашка кави вам не завадить, — і показово підняв термос.

— Дякую, — лише і змогла сказати я.

— Ви не проти, якщо присяду біля вас?

— Будь ласка, сідайте, — кивнула я. Остап налив мені гарячої кави в одну з металевих кружок, що він тримав у руці разом з термосом. Запах кави завжди був моїм улюбленим у цілому світі. Я тримала в руках теплу чашку кави і вдихала її запах, так ми сиділи з командиром в тиші якийсь час, аж поки він не вирішив порушити її.

— Цього не повинно було бути, не мало трапитися, — Остап подивився на мене, — ми не очікували... я не очікував. Я їх підвів, підвів своїх хлопців, їхні сім'ї, всю країну, — він дивився кудись попереду себе, але точно не на солдатів, що тренувалися в дворіку. — Там нікого не повинно було бути, так мені сказали, нікого там не було вже давно, і раптом — раз, і там озброєні до зубів вороги. Ніби вони чекали на нас, ніби знали, що ми приїдемо, а ми, наче сліпі кошенята, самі залізли в їхню пащу, — Олег важко зітхнув, а я не наважувалася перебивати його. — Мені жаль, що вам довелося побачити все це, жаль вашого друга Юрія, він був справжнім бійцем, — командир глянув мені в очі, і я побачила там нестерпний біль, біль і спустошеність, те, що бачила і в своїх очах.

— Це не ваша вина, — тихо сказала я, — не ваша, — і думала лише про те, що, насправді, вина в його смерті моя і лише моя.

— Один з поранених не пережив ночі, — сказав Олег, — інші п'ятеро будуть жити.

— Співчую.

— Тридцять один, тридцять один, стільки людей ми вчора втратили. Стільки сімей вчора пізнали справжній біль втрати, стільки життів було загублено знову, — командир говорив, а я слухала, слухала і дивувалася його силі. Він втрачав бійців не вперше, але він відчував біль втрати за кожним з них, його серце не скам'яніло від постійних втрат, він залишився людиною.

— Ви зробили все, що було в ваших силах, — і я справді вірила в те, що говорила. До мене нарешті дійшло, що він теж жертва, що він учора втратив тридцять братів, що біль розривав його зсередини так само, як і мене.

— Цього недостатньо, цього ніколи не буде достатньо. Це вже відбувалося з нами, зі мною і знову повторилося й повториться ще не раз. Безперервні втрати, кров і змарновані життя, — я вперше побачила, що командир зняв свою військову маску і постав переді мною звичайним цивільним, таким, як і я. — Пам'ятаєте, ви мене питали про пастки? Здається, вам варто запитати мене про це знову.

* * *

Остап устав, кивнув мені і пішов у справах, не додавши більше ані слова. А я дивилася на нього і згадувала свого батька, згадувала пісочні годинники. І тут я ніби в одну мить нарешті зрозуміла, про що він говорив. Пісочні годинники не відмірюють час до нашої смерті, ні, вони вимірюють кількість болю, яктй ми здатні стерпіти за все життя. Комусь піску вистачає на все життя, а у когось він закінчується задовго до дня смерті. І в цей момент, коли ваш пісочний годинник зупиняється, вас переповнює нестерпний біль, і щось всередині вас помирає. А потім годинник перевертається і все повторюється знову, по колу. І ви продовжуєте жити, можливо, ще багато років, але це вже зовсім інше життя.

Це ніби померти в тридцять, а бути похованим у сімдесят.

— Сідайте ось тут, — я вказала Остапу на лавку на тлі чи то школи, чи то бази і підійшла до камери. — Зараз я все налаштую і можемо починати. — Він лише кивнув, а тим часом хтось із хлопців підніс нам стілець, на якому сидітиму я.

— Все готово, — червоний вогник загорівся, я сіла на стілець навпроти Остапа з увімкненим мікрофоном у руках. — Для початку назвіть своє ім'я.

— Остап, — кивнув він.

— Давайте продовжимо з того місця, де ми зупинилися останнього разу, — і мене одразу ж кинуло в жар від думки про те, що останнього разу за камерою стояв Юра.

— Все гаразд? — запитав мене Остап, напевно, я на мить відключилася.

— Так, так, перепрошую. Ви розповідали про великі втрати з вашого боку під час виконання операцій, санкціонованих вищим керівництвом зі столиці. Який характер мали ці операції?

— Патрулювання на вже зачищених та звільнених територіях.

— Тобто там не повинно бути ніяких бойовиків?

— Так, правильно. Там мали бути лише місцеві жителі, і нікого більше.

— Але кожного разу, коли ви, виконуючи накази, йшли на операції, на вас очікувала зовсім інша картина? — Олег на мить заплющив очі, наче на сеансі у психолога. Де намагався пригадати деталі якихось подій.

— На нас там чекали, — сухо сказав командир, — це було наче засада, ми потрапляли в пастки, і тепер я вже не розумію, хто їх розставляв.

— Скільки разів ви і ваші люди потрапляли в такі пастки?

— Чотири рази, чотири санкціоновані згори операції, які обернулися смертельними наслідками для нас.

— І скільки людей ви втратили за ці операції?

— Сто сорок п'ять.

— Багато.

— Ці втрати мали бути набагато меншими, — різко сказав Олег, — якби ми були готові, якби нас сповіщали про можливі напади, то ця цифра була б набагато меншою. Тут зараз не передова лінія, тут повинно бути чисто. А вони розстрілювали нас ще до того, як ми могли зрозуміти, звідки лунають постріли. Якщо розвідка працює, а вона працює, то це дуже дивний збіг, що аж чотири рази вони помилилися. А їхні, так звані, неточні дані вартують нам життів.

— Ну, якщо таке трапилося не раз, то наступні рази ви мали би бути готові, що щось може піти не так?

— Це правда, наступні рази ми були більш обережними, але вони атакували нас зненацька, з'являлися нізвідки й обстрілювали в мить, ми навіть не встигали зупинитися. Ви самі були свідком такої події, — командир зітхнув. — Ми чекаємо, що вони будуть за населеним пунктом, а вони чекають у ньому. Ми чекаємо, що вони десь на вулицях міста чи села, а вони за декілька кілометрів до в'їзду. Вони завжди на крок попереду, наче знають, який у нас маршрут, скільки нас і як ми озброєні. Знають, до чого ми точно не готові. — Ми обоє мовчали якусь мить, думаю, не довго, але для нас ця мить тривала достатньо довго, щоб ми зрозуміли й відчули біль одне одного.

— Розкажіть мені про пастки...

* * *

Після інтерв'ю з Остапом я поклала штатив та камеру в сумку, взяла в руки мікрофон і повернулася до свого ліжка. Тут було багато вільних місць, власники яких вже ніколи не повернуться. «Найстрашніше, що на їхні місця пришлють інших, пришлють ще більше хлопців, відірвуть від їхніх життів, відберуть їх», — сказав командир. І він мав рацію: чим більше їх тут гине, тим більше інших наших заберуть. Це замкнене коло, змія, що пожирає свій хвіст. І ви ніколи не знайдете відповідального.

Я так і стояла з важкою сумкою на плечах і мікрофоном в руках, не в змозі ворухнутися. Просто дивилася на всі ці спустошені місця, їхні речі досі тут, усе, що вони могли взяти з собою, усе, що для них було важливим. Юра взяв із собою ключі з брелоком у вигляді хмаринки від їхнього будинку. Він ніколи не розлучався з ними, завжди носив у кишені, але носив їх окремо від тих ключо-

чів, які дійсно щось відмикали. Вони досі в його кишені. Мій батько сказав би, що саме такі сентиментальні дрібниці і роблять нас нами, роблять нас людьми. Юра був представником усього найкращого в людях, а тепер, через мене, його немає.

Так і не дійшовши до свого ліжка, що стояло поруч з його, я розвернулася і швидко попрямувала до своєї улюбленої кімнати — вбиральні. Нудота підпирала горло, я не могла дихати і щойно зайшла, то одразу ж підбігла до найближчого туалету. Мене нудило і крутилося в голові, я ледве дійшла до умивальника, щоб сполоснути обличчя холодною водою. Але це не особливо допомагало, як і не допомагало моє відображення в дзеркалі, я його зненавиділа, зневажала за все те, що трапилося. Легше було звинувачувати його, ніж себе.

Коли я, нарешті, більш-менш прийшла до тями, то знову зайшла в казарму (напевно, так правильно називати це місце). Там було кілька солдатів, і я повинна була поговорити з ними. «Ми тут саме заради цього», — сказав би Юра.

* * *

— Ти в цьому точно впевнена? — з недовірою запитав Остап.

— Цілком, — кивнула я, — мені потрібно побачити це, треба завершити те, заради чого все це починалося.. це будуть дуже сильні кадри.

— Так, але тепер ми не знаємо, чого очікувати там, — командир голосно видихнув. — Добре, поїдеш з нами, але, на жаль, я нічого не можу обіцяти.

— Більшого я і не можу просити!

— Виїжджаємо за годину, будь готова, — Остап кинув на мене дивний погляд і швидко вийшов з приміщення, яке можна було колись назвати холлом школи.

Ми всі сиділи у великій вантажній машині та чекали, коли відкриють ворота школи, щоб ми могли виїхати. Вісім озброєних до зубів солдат, включно з командиром, та я, дівчина-журналіст, озброєна лише камерою зі зловісним червоним вогником. Цього разу дорога до того самого місця здавалася мені дуже довгою. Хоча була вже післяобідня пора, сонце пекло безжалісно, і в машині, накритій брезентовим тентом, було наче в печлі. Навіть не уявляю, як хлопці витримують такі температури у формі та спорядженні.

Коли водій сповістив, що ми наближаємося до місця обстрілу, то щось всередині мене перевернулося, мене знову почала підпирати нудота, але я не хотіла, щоб хтось з цих людей бачив, яка я слабка. Ми їхали повільно, точніше, обережно, ніхто не знав, чого очікувати від цієї поїздки. Я сиділа в кузові, тому не бачила дороги,

я і не хотіла бачити її, не хотіла бачити нічого. Тому я ввімкнула камеру. Тепер я дивитимуся на все через призму камери.

Обережно підїхавши до місця нашої оборони, ми зупинилися. Думаю, водію було легко орієнтуватися по тілах, що їх ми залишили за собою. Хлопці швидко підхопилися і вийшли з машини, а я поспішила за ними. Нашим очам відкрився страшний краєвид: розкидані закривавлені тіла на тлі перевернутої машини, дерев та будинків селища попереду. Ця картина відображала всю трагічність та несправедливість подій у нашій країні. Сюрреалізм відпочиває біля цього реалізму. Я просто знімала, не відчуваючи рук, навіть нудота відступила перед цілковитим оціпенінням від побаченого.

Звичайно, я вже була тут, я бачила, як усе це трапилося, як ці люди живими сідали в машини і як вони помирали, як їх позбавили шансу на життя. Але все одно я завмерла, попереду швидко рухалися солдати під командуванням Остапа, вони підбігали до кожного вбитого, перевіряли пульс, що видалося мені дивним, тому що навряд чи хтось із них з такими ранами міг би пережити день. А тим часом водій розвернув машину і теж вийшов допомагати. Але він зайнявся машиною, тією, в якій їхали ми і яка не перевернулася. Він почав замінювати прострелені колеса і оглядати все, чи немає більш серйозних пошкоджень.

А я йшла за ними, знімала великим планом загиблих та обличчя їхніх друзів, яким довелося вантажити їх тіла в машину. «Їм ще пощастило, їхнім рідним буде, що ховати...» — сказав мені один із солдатів.

Ніяк не могла позбавитися відчуття страху, що ось-ось хтось почне стріляти по нас, що ми не виберемося звідси живими, що вони лише і чекали, поки ми приїдемо по тіла. Але чим довше постріли не лунали, тим більше я була впевнена в тому, що це трапиться. Незважаючи на цю панічну атаку, я продовжувала зйомку, повторюючи про себе, що так би вчинив Юра, він точно так би і вчинив. А може, я так лише виправдовую те, що не закинула все після його смерті, а продовжую працювати над матеріалом так, ніби нічого не трапилося. А воно трапилося. І я повинна швидко все завершити, тому що знаю, ще трішки — і я зламаюся.

Є моменти вашого життя, які вам ніколи не вдасться забути, неважливо, наскільки сильно вам цього захочеться. І я знаю, що все, що відбувається цими днями, я ніколи не зможу забути, мені доведеться переживати це знову і знову, поки те, що переслідує, не наздожене мене. І ще я знаю, що це точно відбудеться.

Я не відчувала свого тіла, а просто тягнулася за солдатами, ніби їхня набридлива тінь. Сонце палало якимось надто яскраво для

осені, а довкола стояла гнітюча тиша, ніби навколо не було жодної живої душі. І це було дивно лише через те, що ми бачили попереду селище і знали, що там повинні жити люди. Ніхто із солдатів не перемовився ані словом, жоден м'яз на їхніх обличчях не ворухнувся. Ми всі застигли в тому далекому моменті, коли смерть огорнула наші життя своєю важкою тінню.

Нічого не трапилося. Ніхто не вистрілив у нас, ніхто не оборонявся. Не було чути жодного звуку, навіть птахи покинули ці місця. І від того, що ми очікували бодай якихось подій, а нічого не відбулося, на серці стало ще важче. Можливо, правду кажуть, що байдужість ранить найглибше. Так, напевно, байдужість усієї цієї ситуації і не давала мені спокою. Ми просто сіли тепер уже у дві машини і поїхали. Так просто, ніби в наших діях, у причині нашого приїзду сюди не було нічого особливого.

Ми сиділи в машині, в якій статистика була не нашому боці — мертвих тут було більше, ніж живих. Хоча я не впевнена, чи ще варто всіх нас рахувати за живих. Правда, в цю машину сіла лише я і ще двоє солдатів, інші воліли їхати в машині без тіл. А я не змогла сісти в ту саму машину, в якій сидів він. І ще мені потрібно було знімати. Сильні кадри.

Після приїзду на базу ніхто не обмовився ані словом, ніхто нічого не питав. Хлопці мовчки переносили тіла із машини в підвал школи. Ми всі ходили, спали, їли над трупами людей, які колись робили все те ж саме з нами. Там лежав і він.

Мені потрібно було завантажити весь відзнятий матеріал на свій ноутбук, бо камеру доведеться скоро віддати. І я знала, що віддавати мені її доведеться їй, тій самій дівчині, яка оберігала і любила Юру, яка була для нього найближчою людиною. А я забрала його і не змогла вберегти. Тепер мені доведеться глянути їй у вічі і витримати зустрічний погляд.

Все, що я робила, здавалося, робилося на автоматі. Просто відтреновані механічні рухи, якими я навіть не керую. Все це було і так нелегко, а Юра перетворив це в нестерпний біль. Я заслуговувала на таке, але не він, він не заслуговував, було відчуття, ніби він розрахувався за мої гріхи. Взяв мою провину на себе. А мені потрібно тепер якось з цим жити.

* * *

— Приємно було познайомитися, — сказав мені Остап, коли ми підійшли до машини Ярослава, чоловіка, який мав забрати нас додому. Ярослав — невисокий худорлявий чоловік приблизно сорока років, з добрим обличчям та вимученими голубими очима.

Він приїжджав до інших солдатів, які розташовувалися трохи далі, а сюди заїхав лише через нас. Думаю, він робив послугу Данилові, слова і сумніви якого повністю виправдали себе. Чесно кажучи, я була рада, що не він нас забирав, тому що я не витримала б його німого погляду: «Я ж казав вам».

— І мені, — кивнула я.

— Хотілось би, щоб не за таких обставин і не з таким завершенням, — тихо мовив Остап, спостерігаючи за тим, як два солдата вкладають обгорнуте брезентом тіло мого друга в автомобіль. Я лише кивнула, бо клубок у горлі не давав мені вимовити ані слова.

— Ми зможемо виїхати вже через кілька хвилин, — сказав Ярослав, потискаючи руку командирові. — Я поважаю те, що ви робите для нашої країни.

— Добре, — лише і змогла витиснути я.

— Збирайте речі, а я зачекаю на вас тут.

Я розвернулася і зайшла в будівлю школи востаннє. Запах сирості і смерті заповнив це місце. У дверях я зустрілася з чоловіком, який приїхав разом з Ярославом. Це був кремезний світлолобий чоловік його ж віку, він лише кивнув мені і швидко вийшов. А я попрямувала до, так званої, нашої кімнати, звідки потрібно було забрати наші речі.

Біля мого ліжка стояв якийсь хлопець, його потилиця, волосся, плечі були такими ж, як у Юри. Чи мені лише так здалося. Я зазмерла у дверях, не в змозі повірити й одночасно відкинути те, що бачила. Можливо, останні два дні — лише поганий сон, і він був тут весь цей час. Напевно, саме через бажання, щоб це виявилось правдою, я і не могла змусити себе поворухнутися, не хотіла розбивати цей міраж.

Хлопець обернувся, і враз усі мої сподівання були нещадно розтоптані. Звичайно, це був не він. Я його впізнала, це був той самий солдат, який кинувся мені на допомогу, хто не здавався до кінця. Я підійшла до своїх речей, не відриваючи від нього свого погляду. В мене перед очима досі стояв той, чие життя я згубила.

— Вибачте, — сухо мовив Влад, тепер я побачила, що він зовсім не схожий на Юру, міраж почав розчинятися.

— За що?

— Я не рився у ваших речах, просто зібрані сумки нагадали мені про кращі часи. — Він примовк. — Про ті часи, коли зібрані речі означали щось гарне, хвилююче, а не... — хлопець затнувся.

— Я розумію, — тихо сказала я, — ці речі точно не символізують нічого гарного, — продовжила я, але ці слова не були адресовані йому, ці слова взагалі не були адресовані нікому.

— Жаль, що все так складається. — Влад глянув мені у вічі, і в мене виникло враження, що він знає, він усе знає. Знає не лише, що таке біль утрати, але й знає, що дуже скоро все стане набагато гірше.

— Звучить як прощання.

— Так воно і є, — він посміхнувся, відвівши погляд на сумки, але посмішка його була наче і зовсім не посмішкою. Викривлене війною обличчя. Ще одна жертва чужої боротьби.

— Нехай щастить вам, — я взяла сумки і вийшла з тієї кімнати назавжди. Я відчувала його погляд, як він стоїть і не рухається, просто спостерігає за тим, як ще одна людина покидає це місце. Але я не обернулася, бо знала, що ніколи більше не матиму змоги побачити його. І не через те, що наші дороги розійшлися, ні, ми не побачимося, бо всі ми вже не жильці.

Наші речі я кинула на сидіння біля себе, окрім камери, її я не випускала з рук, бо знала, що її потрібно повернути. Юра позичив її під свою відповідальність і тепер його відповідальність — моя, його обов'язки — стали моїми, його борги — лише мої.

Настав час повертатися додому.

Сергій РАФАЛЬСЬКИЙ,
дипломант у номінації «Проза і драматургія»

Народився 1990 року в Криму. Мешкає в Києві. За спеціальністю — сценарист. Друкувався в журналах «Дніпро», «Більше», «Север». Співавтор багатьох українських панк-зинів. У 2011 році увійшов у довгий список Незалежної літературної премії «Дебют» у номінації «Мала проза».

ПОМИНАЛЬНА ВЕЧЕРЯ
(Уривок)

Один, два, три, чотири, п'ять... Я заплющую очі. Нехай буде темрява. Я в місті сотні жінок, де упокоєні кістки солдатів, снаряди воєн, артефакти стародавніх церемоній. Будь-який квиток, що я беру в касі — продовження попереднього, чергова естафетна паличка, спосіб дістатися до пункту призначення. Хоча пункту призначення немає. Є лише те, що проноситься зараз за вікном: надщерблені стихією бухти — їх перепливали за допомогою сили волі, відваги й дурощів. Далі через кілометри промайнуть верхівки стовпів, гаї й хащі, різані поля. У замкнутому просторі вагона: червоні обличчя п'яних попутників, краплі поту, які стікають моїми щокми, дим, котрий випускають торговці сувенірами в тамбурі. І свербіж пробирає шкіру так, що перекручує все тіло. Зриваюся, біжу до бійниці напроти дверей туалету, а там силуети гір у кремовому світлі місяця дарують подобу спокою. Мені дорога кожна дорога, але ця — особливо. Я пройду зруйновані ніби війною вокзали, на яких сиренний жіночий голос порушить спокій своїм

«поїзд відходить з першої колії», проїду мости — простягнуті залізні руки, які схопили береги річок, що розривають країну. Я проїду пласкі дахи складів, заводів й ангарів; будинки: перемуровані, перевернуті з ніг на голову, зібрані, як дитячий конструктор; і людей навколо — тисячі, десятки тисяч, сотні тисяч людей — вони стукують колесами сумок, і світ навколо повільно перетворюється на величезний вокзал. Міста стають схожими, одне на інше, на трете, восьмитисячне, незліченне. Люди. Білі — у спортивних костюмах, з порожніми очницями. Чорні — в яскравих піджаках і туфлях, з виразними довгими носами. Цигани з хустками. Усередині хусток кричать немовлята. Навколо матерів старші діти. Вони тягнуть візки брудними ручками, тикають у кожного своїми коричневими пальцями. Здається, ця подорож не закінчиться ніколи.

Балансую у вагоні, де світло спочатку жовте — висвітлює те, що поза поїздом; потім тьмяно-помаранчеве; потім таке бліде, нібито розчинене в ефірі. Мене заколисують поштовхи; стукіт кухлів у раковині в купе провідника; бурмотіння товстих жінок, кашель пияк, хропіння спортсменів, сопіння сивих напівтрупів. Смердить протухла постільна білизна. Я один із тих, кого несе ця стріла на північ, усе далі й далі від моря. Усе далі й далі від берега, забудованого соборами й мечетями, санаторіями, котеджами, аквапарками, туристичними базами. Від берега, засіяного наметами й багатотонними фурами. Але це все зруйнується, скоро все зникне назавжди. Чуєте скрипи? Це скриплять зчіпки. Кривошипи поступальною ходою пробивають собі шлях в імлі. Імла огортає все навколо, щойно потяг долає перешийок; він летить швидше за світло, несе швидше камінчиків, що потрапляють у мої шкіряні черевики, залишені біля бокового місця в плацкарті. Тіло стає м'яким, мене наздоганяє падіння в теплу безодню.

Я виймаю ці камінчики, розлуцені дорогою. Висипаю з черевиків потерть. Наступний пейзаж — зламана тротуарна плитка перонів, чорний сміттевий сік біля спуску в перехід. І тепер потрібно пірнути вниз — там на мене вже чекає дружина, я бачу її, вона махає рукою. Я в місті братів і сестер, знову.

На кухні горішнього поверху комунального будинку стіл покритий папером. Усе готово до літї: хліб, риба, вино й елей; тут шум — це стражники ночі розважаються біля воріт храму. Із вікон повний місяць вступає в битву із самотньою лампою. Перший стражник із сумкою повною закривавлених грошей. Другий — під пахвою полотно, на котрому намальована занепада жінка з напомадженим малиновими губами; з волоссям, зібраним у клубок. Вона сидить на стільці в півоберта, піднявши лопатки, згорбив-

шись. Ці стражники-євнухи охороняють наші сни. Ми з дружиною на сітчастому ліжку в нашій маленькій кімнаті. Тут я сковував в обіймах багатьох окрім неї, до неї, після неї. І ми несемося за межі будинку, відлітаємо від усіх сторонніх звуків, смаків і запахів. Ми повисаємо над містом.

Місто починає горіти із Сінного майдану. У трамваях зсередини, під обшивкою, плавляться дроти. Колісні млини іскряться, рейки напружуються, асфальтовані доріжки стогнуть. Бетон цілується з каблуками бідолах, які поспішають на останній поїзд метро, їх несе лише туга. І раз уже пройшов турнікети і стоїш на пероні, усе одно доберешся куди потрібно. Знову там: пілони й колони, мармур і смальта — різних кольорів, відтінків, тонів — зливаються в еліпси, усічені тори, графіки нормального розподілу потоків на ескалаторах і сходах. Пасажири грузнуть у вітрі потягів, що прибувають на станцію, люди заходять усередину і двері зачиняються, наступна станція така-то. Ось і все буття: проноситься між кабелів, виривається на поверхню з вентиляційних шахт і стовбурів парю. Нагорі на будинки лягає туманом. А ми знову несемося вдалину, розчиняємося в мокроті, повертаючись до знайомих запахів кухонь, вбиралень, душових: кахлю і брудних каструль, згірлого масла й недоїдків в емальованих раковинах, закопчених кавових банок і хлорного вапна.

Тепер моя непізнана дружина лежить поруч зі мною. Із моїм недобрим ім'ям серед скрученої білизни — міцного морського канату — забрудненого бурими плямами, забрудненого жовтими плямами. Вона каже, що в неї залишилося нічогісінько грошей, я маю продати свій годинник, віддати їй гроші, а потім забиратися куди завгодно, мовляв, усе про мене їй відомо: моє ім'я стало її ім'ям, на цьому крапка. Бокер тов, моя кохано, ще не зовсім пробуджений, виснажений нічною подорожжю назовні, я не вимовляю ні слова і влажу у свої драні капці — хтось ними користується, поки мене немає — підходжу до дзеркала на стіні й розглядаю подряпини на ключицях. На стільці лежать мої чорні джинси, я натягую їх, знову дивлюся в дзеркало — чухаю бороду, йду на кухню до стражників.

Агов, дочекаєшся ж ти, кричить дружина вслід. Я тепер для тебе вже абсолютне ніщо або щось на зразок одного-єдиного сліду. Що? Я не чую, що вона кричить. Начхати. Продам годинник, але грошей їй не віддам. Зрештою, з виходом мого дихання, її — стане новим початком. Я на це сподіваюся всією душею.

Входжу на кухню, стражі немає. Беру чайник, запалюю газ, ставлю на плиту. Закурюю. Висовуюся у вікно. Сонце золотить плити панельних будинків, грає променями, перекидаючи їх з одного

шматка мозаїки балконів на інший, надуває їх пишнотою. Затягуюсь шумно, з вулиці не доноситься більше ні звуку — усе померло вночі, сьогодні неділя. Кілька затяжок, кидаю недопалок униз. Насипавши чай і дочекавшись свисту, беру ганчірку, хапаюся за чорну ручку чайника, наливаю воду в чашку — білий горох на червоному тлі. Чайники спочатку піднімаються вгору, потім їх кружляє потік окропу, водяна буря заспокоюється, а коли я підношу до губ чашку, обпалює. Лаюся. Коридором задники тапок шльоп, шльоп. Прямую до нашої кімнати, розхлюпуючи чай на ходу. Дружина сидить за столом, де в рівних пропорціях зсипані вушні палички, тюбики тонального крему, шматочки помади з піском, ниточки, волоски від пензлика туші, уламки олівців, пробки від парфумів, порожні й на останньому диханні дезодоранти. Щедрота хаосу.

Намагаюся зробити ще кілька ковтків, ставлю кухоль на шафу — такий ось сюрприз залишу — надягаю футболку, зверху кофту. Мій рюкзак не розібраний з вечора, штовхаю його до виходу, поки руки влізають у рукава куртки. Підхоплю рюкзак, закидаю на плечі. Далі по квадратам лінолеуму, швидше до останньої клітки. У душовій відпльовуюся від води, мочу волосся, зверху натягую шерстяну шапку. Так можна рухатися далі, хоча очі ще злипаються, смак у роті залишається гідким. Злітати зі сходів завжди весело. З'їжджати перилами, як у школі, або просто перескакувати з однієї обшарпаної сходинки через дві на четверту. А може, просто забратися силами і стрибнути в проліт, опинитися вже біля віконця вахтера, нерозумно гигикнути й легко відчинити важкі двері з вибитими шибками, а за ними ще одні, що ночами чогось замикаються на засув. Вийти, вдихнути ледь морозне повітря. Перевірити внутрішній компас. Рухатися.

Тепер шлях у сторону трамвая, налаштувавши слух на міську електричку, — за шумом, що лякає й одночасно вабить. Йти потрібно на кільце й з круговерті маршрутів вибрати свій. Й ось він уже їде, грюкає, трясеться, минає пташиний ринок — посуд, одяг, запчастини, книги, відеокасети, пластинки, меблі, зламані іграшки, листівки, усе на світі. За ним капличка. А за нею перехрестя, крамниця, парк, естакада, трамвайне депо, фармацевтичний завод, бізнес-інкубатори, пивзавод, старі будинки, зруйновані будинки, забуті дома, училища — чоловіче й жіноче, — кінотеатр, дві паралельні вулиці. Трамвай виповзає на майдан, як жирна багатоніжка.

Якщо й далі рухатися на південь — виходиш на наступний майдан, за ним ще один, розбитий, п'яний, з розібраною бруківкою, церквами, перестроєними пам'ятниками, голубами в скверах, жебраками зі зграєю собак. А я тону в них: я ніхто, я бродяга, без-

домний, бомж, клошар; я товарний вагон і бутель вина; я небезпечна бритва, якщо до мене підбираються занадто близько.

На захід — пагорб, на схід — річка. І якщо це не столиця — то немає більше столиці, й мені тільки здається, що це місто є. Але від мари будить биття дзвонів — абсолютно божевільна мелодія. Стрілки годинника повзуть на циферблаті, як вуса незайманого хлопця, що поглинають пухкі губи його дівчини в першому поцілунку. Мороз проходить пальцями, покритими виразками; тремтіння проникає далі, розсовує будинки, розширює вузький тротуар, розштовхує своїми лапами голі дерева, оголює пагорб із маківками церкви. Повітря скрипить, пара із глотки піднімається вище, відбивається в млявих сонячних променях, сірі хмари вже затягують небо, готуючись до вечора, ще кілька годин, потерпи ще трохи, кажу я собі під ніс.

Ранкових розкошів наче й не було. На місто опускається мряка, та завтра стане тепліше. Але я знаю, що час ховатися. У цьому місті залишатися занадто небезпечно. Ломбард дошкульно блимає вивіскою — я заходжу туди згорбившись, а виходжу із грошима в руках, сяючи, намагаюся тримати величну поставу. Дивлюся вгору на фальшиві зірки — так горять вікна одного з хмарочосів, уткнутих посеред будівель позаминулих століть. Жалюгідна, убога картина. Люди дерев'яніють. На стомлених вулицях більше не скриплять трамвайні рейки, в підворіттях гулко лунає тиха лайка з кухонь, посилена тепер у мільярди разів наче рупором. Птахи засинають.

Обличчя випадкових перехожих, що рухаються мені назустріч, розпливаються перед очима. Їхні постаті змішуються в манну кашу, розтікаються і вмирають. Білим-біло. Повернення.

Весняний день. Тоді вперше ми з дружиною пішли подалі від будинку, подалі від нашого парку біля кінотеатру «Листопад», де проводили зимові вечори під час протестів. На розі Університетської та Святительської — шматки залізних щитів, дерев'яного паркану, обривки мішків. На головному міському майдані фарбують лавки, упорядковують дерев'яні клумби, вкривають склом написи на Головопштамті. Барикади стояли всю зиму, але тепер, коли людей на вулицях більше немає, старий лад, що уособлював злобу й насильство розчинився у воронці з людської плоті. Стало легше дихати, але тільки через свіжість відлиги. Сотні людей залишилися на брукувці. Колись вони були такими же живими, як і ми в той момент, і не побоюлися йти під кулі. Здавалося, що й ми вже більше нічого не боїмося. До кінця зими до тих людей, кров яких окропила вулиці, додалася і кров нашої ненародженої дитини.

Я все знаю, — ми сиділи в кафе, вікна якого виходили на по-рожній суботній бульвар. Там стояло кілька пам'ятників, обгризе-

ні океаном людей. Мрамур кришився, дзвін молотків долітав і до наших вікон. Тоді я лягав на живіт дружини, заспокоювався. Тепер спокій випарувався, — стільки вчитала в струмках своїх сліз, — лише це мовила дружина.

Відтоді ми почали бродити. Сотні міст і напрямків у чотирьох сторонах світу, де ми могли би знайти притулок. Дві матеріальні точки на одній прямій. У різні моменти відбувалися зіткнення й наші рухи ставали протилежними за напрямком.

Дружина поїхала на південь. Зняла у селищі Н. невеликий будинок. Завела собаку. Щодня розважалася з коханцем на пляжі в оточенні прибережних валунів, що приховували їхню ніжність від цікавих очей весняних туристів. Каталася з ним на човнах, дозволяла йому цілувати свої білі груди на пристанях, віддавалася йому в напівпорожніх кабаках, залитих бордовим світлом.

Я же щодня виходив із дому й дихав незайманими запахами вулиць, що змінялися гаром багать, паром від асфальту, гниттям пласти листя в ботанічному саду. Ось липкі липи, а ось потужні дуби; ось розлогі клени і свинячі каштани; ось бузок, що набухає й в одну мить розбризкує краплі роси; тінистий платан і вагітна білими плодами-гусеницями шовковиця. Мокрі двори: клітини, колодязі, стіни. Квіткові лотки; намети з бутербродами; кав'ярні на колесах; машини на пожухлих галявинах; бабусі з коробками з-під бананів і мандарин — у них тендітна водяниста розсада; електротовари; торти в пластикових упаковках; труси, шнурки і шкарпетки на різний смак і колір; перламутрові, бірюзові, канаркові гудзики, сережки, брошки, кільця з камінням і без; сигаретні й алкогольні розкладки.

Я був усього лише мурахою на шляху до мурашника; ще одним гвинтом, болтом, гайкою, стрічкою, фермою, приводом ескалаторів; ще одним поїздом, що прибув на станцію. І люди навкруги: їхні светри, спідниці, запахи їхніх парфумів, запахи їхніх тіл, їхні образи й подоби: жінки пропахлі весною, літом, зимою, осінню; чоловіки пропахлі затхлістю погребів і яблучним оцтом.

Коли дружина повернулася, я вигукнув: не обтяжуй більше мої думки вагою своїх черевиків. Ми знову помінялися місцями. Саме так, із міста в місто, з моря до моря, з річки до річки, з гір до гір. З будинку в будинок, від промоклих снігових ніг до теплих приголублених піском ступень, сухих ліктів, пестливих пальців. Але не було більше жодної ніжності. Лише канати, нитки, троси з'єднували нас, тонкі і крихкі, але справжні. Ми були зв'язані пуповиною нашої ненародженої дитини.

І жінка знову фарбувала губи в темно-вишнєву помаду, розкидувала нижню білизну, ховала від мене сигарети за тумбочкою, хо-

вала від мене цукерки у величезних кишенях свого халата, ховала від мене дим, розмазуючи його в повітрі плавними рухами. Ховала від мене коханців і коханок. Я йшов та повертався до неї. Поки її не було, пестив інші тіла в нашій кімнаті: коханців із грубими руками, коханок із розкішними ногами. Я був у різних місцях, різних частинах світла й темряви.

Сніг із новою силою обриває спогади. Я заходжу у світле фойє. Вже минула весна й літо, напевно я бачу, як помирає осінь? Далі, до зали. Ні, неможливо же мені знову опинитися в проході між п'ятим і шостим рядом у кінотеатрі «Листопад», чому я знову сюди потрапив? Можливо, тому що та революція почалася в листопаді й ніяк не раніше? І наша боротьба за життя дитини почалася теж у листопаді. А ось і я, занедбаний, закиданий пивними банками, пакетиками з-під льодяників і родзинок, стаканчиками з лушпинням попкорну. Як і раніше, я дивлюся іноземні фільми без субтитрів, здається, усе розуміючи. Майдани палали в листопаді. Тепер же палає весь зал кінотеатру.

Ерев тов, моя кохано, візьми мене за руку, я тебе молю, проведи коридорами кінотеатру, благаю, доведи до туалету, змилуйся, допоможи спустошити шлунок і вмий мені обличчя, а собі сполосни руки. Адже все готово до літїї, так приведи же мене до тямі.

Я намагатимуся сидіти тихо. Я спробую зняти одяг, не звертатиму увагу на слова жінок: одягніться, ви застудитесь! Поруч із контейнерами, припаркованими на тротуарах машинами, ногами-кеглями бабусь із начосом та зі смородом із рота. Серед хлопчиків і чоловіків, маленьких Ноїв, що так і не подужали будівництво ковчегів для порятунку всієї родини. І в кольорах, що розсипалися, наче плями крові. Усі вони дивляться на мене, немов звинувачують у всьому горі, але я не винен, адже я теж втратив свою дитину. Адже її крові немає ні на чиїх руках, на відміну від крові ваших дітей, братів, батьків.

Розпливаюся в незручному кріслі. Я в місті сотні жінок, але це вже не моя рідна земля й я більше там не живу. Лише згадую про неї, смокчу її соки. Дізнаюся відлуння новин про неї зі сторінок газет. Більше з нею мене нічого не пов'язує. І я відчуваю зараз це так сильно, що готовий розридатися в самотньому задимленому залі кінотеатру.

Силося намацати руку дружини, але не виходить. Моєї дружини більше немає. І я знаю, що сьогодні попрощався з нею назавжди. Після її смерті ми стали такими далекими й одночасно такими близькими. Ось я чую її голос десь далеко, ні, це не вона. Це скрекоче плівка в проекторі. Де я, у якому я місті, у якій країні, хто

тут є крім мене? Я перестав розрізняти свої переміщення й перестав відчувати саму їхню потребу. Нікого немає поруч, імовірно за все, нічого більше вже теж немає.

Моя дружина. Ким вона була? Де вона зараз? Померла? Я не зможу згадати її з того часу. Вона перестала існувати.

Фільм завершується, вмикається світло, я йду тими самими коридорами, де нікого немає. Або всі втекли від пожежі, а я не відчуваю гару. Можливо, я теж уже мертвий? Занадто пізно, метро зачинене, мені ніде сховатися. Заметіль.

Проводжаю трамваї. Здається, що вони виїжджають на мене, ніби просто з екрана в Гран-кафе на Бульвар де Капюсін.

І темрява насувається, знову поглинає мене в себе; зменшується, як Всесвіт — я називав так тебе, мою єдину. Тоді, коли це ще було твоїм ім'ям. Зупиняюся, слухаю шум міста. Тієї самої, лише уявної столиці. Але більше вже точно нічого немає, під заплісченими повіками не виникає жодного спалаху, образу, крім спогадів про кораблі в місті сотні жінок.

Ви розплющите очі: шість, сім, вісім, дев'ять, десять. Розплющую очі. За вікном лише вітер гомонить у гілках. Що зі мною? Я знову був там. Ще один сеанс гіпнозу. Ще одна подорож туди. Вона схожа на минулу. Путь туди, де стукають колеса й гудуть кораблі. Я нічого більше не можу згадати. Вибачте, будь ласка.

Даруйте, даруйте.

Сеанс закінчено.

Весна починає танець. Легкими рухами вальсу. Збирає друзів разом. Крики. Слиновиділення, дим із дворів, прихованих за залізними ґратами. Софора наповнює липкістю вулиці. Її плоди, схожі на коси однокласниць, з якими попрощався до осені. Канікули, жовто-помаранчеві вулиці.

Коли землю не орють — вона відпочиває.

Та це лише видимість, що тут зникла усяка напруженість. Лише ілюзія, ніби все розслаблено, відпущено на волю диким звіром.

Дивлюся на дівчаток. Граються в руїнах із брудними личками. У легких сарафанах босоніж по подрібненій щебінці бігають. Їхні матері не бояться, що ті наступлять на гострі скельця. Набережні вже облизані вітром і дощем.

Скоро дівчатка виростуть. Якщо раніше не помруть від корості, тифу, дизентерії або сифілісу. Коли вони стануть зовсім дорослими, за ними бігати буде зайвим. Вони самі на все кидатимуться. Бродитимуть дешевими готелями на узбережжі, пропонуючи себе кожному.

Надламани жінки ходять і просять скільки-небудь, за будь-який час, за будь-які послуги. Загорілі жилаві хлопці теж охочі заробити коханням. Але тягають вони сітки з рапанами і дрібною рибою, не віддаються абикому під брудними пірсами.

Більше немає великих десантних кораблів. Ні тральщиків, ані ракетних катерів і корветів. Іржа покрила дно суден тих, що затопили.

Береги заповнює сморід. Обвалені пірси водоростями поросли.

Місто вимирає. І якщо хтось запитає: як це сталося, як сталося, що одного разу тут почали пропадати люди, то для них я маю лише одну відповідь — вони завжди знали коли, кого й за що вбивати, саджати на ланцюг, гвалтувати. Вони знали, що рано чи пізно їм доведеться зайнятися цим. Коли прийшли за Костею — саме в нього я жив у той свій приїзд — я ніяк не міг виправдатися перед його дружиною. Я знав, що вони хотіли залякати мене: ну й що ти зробиш? Як збираєшся рятувати свого друга?

Я спробую розповісти про це: було сухо й вітряно. Скільки себе пам'ятаю, в місті завжди було сухо, а вітер взимку пробирався під дуту куртку, різав від вуха до вуха запалене горло. Вітер пробирався під футболку з пітними пахвами й лоскотав волосся на грудях у літню спеку. Вітер шелестів крізь підкладку штурмівки, коли на вулицях розцвітали абрикоси й черешні, саме як у цю весну.

Того разу я знову приїхав на узбережжя, в те місце, де провів усе дитинство. Я став днями тинятися недалеко від її будинку, як вірний пес, здалеку ловив силуети у вікнах, намагаючись угадати, який належав їй. А її брат знав, що я знову в місті, що скиглю щоночі в неї під вікном.

Одного разу вона вибігла, збрехавши рідні, що хоче зазирнути до сусідки або ще кудись, ми зустрілися у кварталі біля будинку моєї бабусі.

Був ще один хлопець. Його звали Тішка.

Він теж усе знав. Знав про Костю, про Олену й Сашу. Це він і брат зеленоокої вбивали Ігоря, Богдана й Олега. Переламали пальці п'яниці Євгену. Я обіцяв мовчати, коли вона розповіла мені про це. Це боягузтво. Вона лише: нічого не поробиш, у них залишилася тільки ця робота.

Це робота?! Із глузду з'їхала?! Вони ще тоді, коли ми познайомилися із зеленоокою, працювали викидайлами й охоронцями. Але тепер такої роботи немає, тепер є мережа катівень на всьому узбережжі, так? І вакансії катів.

Стривай, не сердься. Якби ти тоді, ще в школі, так гарячкував, вони би тебе точно вбили, а не просто залишили пару синців.

Гаразд.

Вона показала мені: вологі стіни, тут тримають нещасних. Гниль, запечений запах смерті. Матраци, дірка в підлозі, гаки на стінах.

Я заплющую очі і згадую його світле волосся, ніс із горбинкою, світлий пух над губою. Ти, з твоїм грецьким войовничим прізвищем, коли тобі було п'ятнадцять, намагався битися з кожним кривдником. Тепер тебе немає, Сашо.

І школи вже немає. Канікули нескінченні. Як світ небесний над головою, уявіть собі. Спробуйте лягти на спину на даху будинку, вдивіться в синь. Згадайте. Канікули. Світ.

Ігор. Розповісти як його замучили? Солоня вода котилася в його горлянку, але витікала через ніс. Він захлинувся. Прокашляйтесь.

Трохи пізніше вони спалили Ваню заживо. Повірте. Вони вилили на нього мало не повну каністру бензину й підпалили. Уявіть собі це. Відчуйте вогонь на шкірі.

Пригадую Арсена. Він пропав після закінчення першого курсу в університеті, раніше за всіх. Я повернувся на заняття на початку осені, але його вже більше не було. Ніхто й не питав де він, усі просто змирилися з тим, що його немає, каже зеленоока.

Я не знаю, де Костя. Просто тікай з узбережжя швидше.

Ми розпрощалися тоді. Вона взяла з мене слово, що я не повернуся, але я порушив слово.

Весна й далі танцює, кружляє.

Пам'ятайте, повітря все ще те, сухе. А вітер ще такий самий ріжучий.

Двір коло її будинку, я підійшов занадто близько, й усе для того, щоби побачити її востаннє, вловити її силует у вікні. І попався. Він ставить мене на коліна, каже, благай про пощаду. І це не символічне сходження на перекладину, обличчя похмурих людей навколо, тринадцять ступенів. Це можливість померти по-справжньому, як бродячий пес. А я ні в чому не винен, але руки мені скрутив її брат. І плюється в бік. Уб'ю, гад. Я примружую очі.

Всередину.

Мама бере мене на руки. Я щасливий.

У мене шрам над губою. На Новий рік мені подарували солодощі у великій коробці, котра обгорнута в пап'є-маше. Я ділю солодощі, вийняті з коробки: батькові, мамі, братові й собі.

Вечорами батько забирає мене з дитячого садка, я граю у світлі заходу сонця у своїй кімнаті. Татусь дарує мені гумки з яскравими фантиками всередині.

Тону в солодкому молоці сну, загорнувшись у ковдру. На стелі крізь штори з двору світять фари машин. Космонавт у космічному

кораблі. Відлітаю так далеко, як ще ніхто не відлітав. Жодних перевантажень, тіло м'яке й покірне.

Нижний хруст — мнеться трава, з-під ніг вилітають коники. Після контрольної з фізики на тему магнетизму йду подалі в степ. А мене магнітом тягне до будинку дівчини із зеленими очима. Того дня її брат обіцяв покалічити мене, але просто надавав стусанів. Того дня нас розлучили на довгі роки

Наша сім'я в селі, далеко від узбережжя. Мама готує варення. А я ношу стареньким сусідам воду з колодязя в яру. Напівсліпий пес облизує моє обличчя. Я сплю на великому ліжку. Комод з пластинками, брошура про концтабір. Хворію й ненавиджу запах оцту. Ненавиджу чорнослив і перлову кашу.

Збираю смородину на городі, підіймаю голову, а далі — лише поле, яке ні пройти ні проїхати, а десь далеко там зупинка і старий будинок. Страх. Мені одинадцять, дванадцять. П'ятнадцять. Тощо. Острів, велосипеди, міст. Річка, набережна. Рибна ловля. Риболовля.

Тримайся за тата. Ми дивимось вгору. Голос батька злий, тремтить. Усі кричать брату, щоби той злавив із даху. Він дивиться з висоти десятого поверху на море, сонце, степ.

Мій щоденник із любовними переживаннями зберігається в тумбочці біля мого ліжка. Там так само лежать і записки з освіченнями від невідомих дівчат. Дурість, посередність, сором.

Я намагаюся навчитися плавати, але пливу не до берега, а від нього. Життя дане на те, щоби пробувати. І якщо я не допливу до берега, то назвуть мене невдахою. Адже хтось доплив першим. А я буду казати, що мені заважали каміння, течія, дощ із дрібними градинами. Ніколи не навчишся плавати — ніколи не подорослішаєш.

Батько тоді заборонив мені їхати на регату, сказав, нічого дивитися на кораблі. Я втік, доїхав до великого міста й пішов до моря тролейбусним спуском. Уперше один в іншому місці, в інший час. Я громив те місто. Рятувався від спеки в тіні хвилерізів. У те місто легко було зловити попутку. Але я однаково маленький, а місто таке велике — так тоді здавалося.

Та коли в мене розбивається серце, коли мені зраджують, то зовсім прикро відчувати себе вже дорослим. Потім я вмиваюся в раковині, мені боляче торкатися обличчя. Увечері я знімаю з якоїсь рудоволосої дівчини сукню, але далі справа не йде. Після того вона виходить у сусідню кімнату й розмовляє телефоном зі своїм новим хлопцем. Я курю, лежачи на твердому ліжку, заплутавшись у громіздких ковдрах.

Коли настає ранок, за вікном чую голоси тисяч малюків. І, здається, що навколо ні душі, жодного дорослого, крім мене.

Я вирішую поїхати звідси, тут не можна залишатися. Кинути все й всіх. Я пробачив зеленооку й підсвідомо попросився з нею. Назовні.

Приведу її сюди, кохатимешся з нею? Прямо тут, у нас на очах. Пішов ти.

Лице спалахує. Я падаю на бетонні плити, між якими забилися пісок і камінці. На уцілілих зубах скрип. Перевертаюся на живіт, і, ковтаючи сльози, відкашлююся.

Тішка б'є в пах. Моя страта триває цілу вічність. Вони давно стали катами, відчули силу. Ми приймаємо удари на себе, через те, що на нашому боці правда.

Ненавиджу.

Ще один удар від Тішки. Намагаюся кричати, але не знаю, чи виходить. Не чую.

Вона вже тут. Стоїть і дивиться. Удари на мить припиняються, я бачу її пишні стегна, обтягнуті блакитними джинсами. Обтислу білу майку, крізь яку видно груди. Зверху на її плечі накинута легка сіра кофтинка.

І якщо ти допливеш до берега, то наповниш кишені мушлями, сухими водоростями, вигладженою галькою. А якщо не допливеш — наповнишся лише водою, лише піною.

Бачу, як потріскані губи Тішки впиваються в яскраво-червоні губи зеленоокої. Вона не противиться. Він мене її груди, мене її стегна. Витирає свої брудні руки об її чистоту.

Її звати Аня. Мені здається, що крізь кров я випльовую її ім'я, але насправді не вимовляю ні звуку. Опускаю погляд, мені складно втриматися, щоби не впасти. Її брат бере мене за футболку й піднімає. Тріщить тканина. Сонце сліпить.

Я ніби випав сюди прямо з дитинства, з канікул, провалився крізь дах, на якому лежав, дивився в синь неба, думав про світ небесний.

Костя каже: приїжджай. У них якийсь перепочинок, відпустка, напевно. Я хмикаю. Ми витримуємо паузу. Я кажу: добре, приїду. Але тільки для того щоби доробити нашу справу.

Олену треба відвезти якомога швидше, каже Костя. Я погоджуюся з ним й обіцяю, що зроблю це.

Від натужного вітру на вокзалі тріщать порожні намети. Краплі на них скочуються в єдине озеро, витікають звідти струмком і падають на асфальт. Це було вчора. Костя не зустрів мене. Сьогодні весна кружляє, пам'ятаєте? Я так хотів, щоби вона випитала у свого брата де вони тримають Костю. Але не зміг та ще й попався.

День тому я стояв під проливним дощем, а до цього, тієї ночі намагався заснути на вузькій горішній полиці, розбудили коло на-

сипу, коли темрява стала більш контрастною, за вікном заіскрилися гори солі, тут контроль сильніший. Вивернули сумку, поспалися батарейки, папірці, сухарі. Але нічого не забрали, просто лякають.

Якщо тягнеш хоча б одну нитку з одягу — рано чи пізно він розійдеться. І де шукати новий одяг, лише латати. Мій уже весь у дірках. Тоді він був ще й у крові.

Потім, якби рана на лобі або мокрий пісок біля рота могли розмовляти, вони мені розповіли би таке.

Після того, як я непритомнію, Тішка кусає їй губи до крові, тримаючи за вродливий пшеничний хвостик і тицяючи ножем у ребро. Так що через майку вона відчуває, як ребрами біжить холод.

Досить, каже її брат, не буду я з трупом тягатися.

Тішка водить мені лезом по щоках, ніби просто витирає ніж м'ясника заяложеною ганчіркою. Але, здається, він нікого ніколи не вбивав і йому страшно, тремтять руки.

Аня, моя зеленюка, затуливши обличчя рукам, падає й реве. Загнаний звір.

Дай їй вже спокій. Окрик її брата перериває сопіння Тішки.

Він різко встає і спрямовує удар її братові в живіт. Її брат хрипить, а вона накидається на Тішку ззаду. Починає душити його, але він перекидає Аню через спину й падає зверху.

Ще кілька ударів ножем дівчині. Тішка підіймається, озирається, а потім вкладає ніж у мої порізані пальці.

Коли я протираю очі, навколо мене дитячий сміх. Ніколи трупів не бачили, чи що? Ще побачите, сотнями й тисячами. І на кожного з цих сотень і тисяч буде з десяток їхніх ровесників. Іду провулками, ззаду мене збирається процесія: сміються, кричать — їхні голоси зливаються в гучне місиво.

Повернемося без Кості, збирайся. Я дістався до будинку Олени. Бери Катю, їдемо сьогодні. Він хотів, щоб я забрав вас звідси.

Умиваюся, розглядаю своє зображення. Жакхливе, неспокійне. Ще раз кажу, складай речі.

Потім у неї починається істерика. Вона сідає на стілець, впивається у волосся руками, кричить не своїм голосом. У напівпорожній квартирі відлуння. На її крик відгукується Катя. Вона спирається на тендітні боковини ліжечка і вторить своїй матері.

Припини ти ревіти! Якщо тобі не потрібні речі, ми їдемо просто зараз.

Я телефоную водієві. Ми виходимо, в під'їзді смердить скислим сміттям і цигарками. У ліфті пробита одна зі стінок і пропалені кнопки.

Вусатий водій допомагає покласти валізу в багажник. Кажу йому: на вокзал. Він котить глухими вулицями, що потопають у творіннях весни, котрі розпустилися на радість та печаль.

Поїзд за три години. Катя заснула на руках у матері.

Олена пошепки запитує: як вони знайшли мене? Я відповідаю, що напевно, Костя видав мене. Я кажу, що ніколи не був із ними знайомий. Але, ймовірно, вона здогадується, що це не так.

Поїзд подали. Ми показуємо документи й багаж. Незграба в чорній формі з червоними погонами витягує з валізи дитячі речі й іграшки, колупається в сукнях і блузах Олени. Після огляду киває.

Проходьте.

Всередину вагона набивається з десяток людей: смаглява жінка з дітьми, пузаті ділки, худий підліток із татуванням на обличчі.

Ми їдемо, попутники змінюються. Катя спить майже всю дорогу.

Я обіцяв повернутися, але зовсім не уявляв де його шукати. У якому з підвалів, карцерів й ізоляторів він може виявитися? І чи досить того, що я знайомий із Л. щоби звільнити Костю?

Тепер Аня — моя перша любов — мертва, я її вбив. Моє дитинство й мої спогади — теж вмирають. У цьому моя вина. Мені стало ще більш ненависним це місто. Його похилені, хлипкі й ошпарені будівлі. Назавжди замовклі квартири, навечно занедбані пляжі. Покинуті околиці. Я знову стою на тому самому вокзалі.

Весна вже не кружляє в танці? Куди далі? Плунути на все й поїхати, сказавши Олені, що я не зміг знайти її чоловіка? Або знайти його чи вже його тіло, з небезпекою самому залишитися назавжди на узбережжі, у сухій мертвій землі. Потрібно йти, шукати, ризикувати.

У комендатурі прийняли. Не розсміялися, коли я показав папірець від Л., а попросили почекати.

Його відвезли, сказали. Якщо хочете, можете поїхати з нами, за кілька годин ми відправляємо туди машину.

Але я не зміг чекати.

Рейсовий автобус здавався мені безпечнішим за будь-який інший транспорт.

Я приїхав. Усе поруч: церква, в'язниця, закусочна й рибозавод. Тюрма поруч з автостанцією.

На прохідній: залиш речі і прямо по коридору, крок за кроком, стій, заходь.

Я увійшов, вона глянула на мене. Глянула так, ніби я мав стати її єдиним порятунком, ніби кричала: забори труп і дай мені спокій, не потрібно більше болю.

Занадто яскраве, занадто насичене світло заважало слухати її історію. І я не знав, можливо, усе, що сталося з Костею, трапилося уві сні цієї дівчини з підвалу. Але Костя мертвий, я теж вмираю, повільно й болісно, не в піску, а тут на білих простирадлах свого будинку в західних горах. Мене мучить кашель, і коли я згадую сморід підвалу, він ніби наповнює кімнату, ще сильніше заважає дихати.

Вони кинули Костю побитого в камеру. Два дні він стікав кров'ю, дівчина поїла його водою, що приносили вони у відрах, цілувала в лоб і читала молитви. На третій день він помер. Тепер я мусив винести тіло.

Чому ви тут?

Усе просто. Вона розвішувала білизну надворі, її чоловік порався в сараї. Огорожу зламали, вона була невисокою, крихкою.

Її чоловіку спочатку прострелили обидві ноги. Він повзав на дощаній підлозі передпокою і благав їх піти. У мене нічого немає, кричав.

Але вони зняли з плечей її повітряну сукню, покололи натягнуту на ключицях шкіру ножами. Що далі, питаю я. Вона ковтає.

Молоко заливалося в пупок. Стегна покрилися плямами вітиліго. Жорстке волосся зліпилося, а огидний звук скреготу нігтів по шкірі змішався з виттям.

Так кілька разів. Потім підвал. Потім ще багато разів. День у день, ніч у ніч, світло в темряву, тиша в шум.

Чи був це сон у дорозі або розповідь жінки в підвалі, чи дійсно її тримали в одній камері з Костею — не знаю.

Я виніс його тіло і пройшов назад коридорами підвалу. На подвір'ї в'язниці до мене підійшли два автоматники.

Побачив свого друга? Можеш викинути його геть у ту яму. Вони показали в бік паркану. Ну-бо, ідіот, рухайся жвавіше, якщо не хочеш із ним загнити.

Я повернувся назад, а що мені залишалося робити, я був розгубленим. Знову йшов дощ.

Я поїхав назад у місто дитинства. На перон під'їхав поїзд, я застрибнув у нього й розпрощався з будинками. Пообіцяв, що більше ніколи мене не буде тут. Без мене узбережжя зрівняють із землею і відбудують заново. Я забуду про зеленооку, забуду про своє дитяче почуття, забуду назавжди.

Промені проникають крізь фіранки, на секунду сліплять мене. Іноді, дримаючи вдень, мені з'являється обличчя тієї жінки уві сні. Ми знову сидимо в підвалі, я чую її голос, бачу, як вона ворухить губами: створені небом тобою господи на землю послані в землю виходимо назавжди назавжди назавжди.

Дурне й безглузде протистояння. Скільки людей було закатовано і вбито. Згвалтовані, перетворені на рабів, позбавлені частин тіла, почуттів і віри. Безліч. Ціла низка.

Що з їхніми тілами зараз? Вони розклалися в промерзлій землі. Що буде далі з нами? Ми скоро відвідаємо їх.

Я зустрінуся з братом Ані там. Привітаюся з ним, потиснувши обидві руки, так прийнято на тому світі. Його руки торкалися її плечей, її живота, її стегон. Впивалися в її біле волосся, припадали до пухких губ. Вона вирине з туману того світу. Закохаюся я в неї знову? Цілком імовірно. Очорню я її, потиснувши йому руку? Можливо.

Я сховаюся на тому світі від морозів, що наганяють у цей світ злі духи. Вони вперше наздогнали мене дорогою з узбережжя. І переслідують досі тут, у горах.

Весна більше ніколи не кружляла мене в танці.

Настав час підніматися з ліжка. Гори, гори навколо. Чудовий краєвид! Як добре, що я завжди жив під самісіньким дахом.

До заходу сонця залишилося чотири години. Ми стоїмо на тому самому місці, де була зроблена фотографія для міського альбому, на перетині трьох вулиць. Однією з вулиць ходить трамвай. Друга вимощена бруківкою. Третя веде до ринку. На фотографії хлопчик і дівчинка років семи-восьми. Хлопчик справа — це я. У помаранчевих шортиках, смугастій футболці; склав руки на грудях. Дівчинка зліва — це ти. У білій майці і трусиках; відвернулася від хлопчика.

Ти прийшла і стала саме так, як дівчинка на цій фотографії. Ми були такими, як ця маленька пара двадцять років потому. Я запропонував тобі піти на пляж. Той пляж називали кінським. Мій дідусь казав, що до війни там купали коней. Ох, кораблі вдалині, крики чайок, уся ця морська романтика. Літо розпеченим сонцем випалює дірку в голові.

І тоді влітку я би хотів поставити хоч комусь три запитання: що ми будемо робити? чому ти? що далі?

Отже, що ми будемо робити до настання завтрашнього дня? Ми будемо цілуватися коло різьблених воріт, вип'ємо кілька пляшок пива й повалеємося на піску. Потім я повернуся додому, здолавши половину міста. Дізнаюсь, що незабаром цей шлях я буду долати безліч разів. Завтрашній день — сонце в зеніті.

Я скажу тобі вперше: кохана. Ти пообіцяєш не залишати мене ніколи.

Діра в голові заповниться водою. Вода буде котитися моєю спиною. Вода зіллє наші тіла в любовному з'єднанні. Трохи пізніше нас затягне у водяну воронку, де ми й загинемо.

Ми будемо лити воду.
Я буду пестити волосся твоє, засохлу тину.
Я буду цілувати лоб твій, обвітрену скелю.
Я буду торкатися губ твоїх, водянистих медуз.
Я буду гладити шию твою, плоский валун.
Я буду м'яти груди твої, мокрий пісок.
Я буду лизати живіт твій, солону гальку.
Я буду дряпати стегна твої, шершавий вапняк.
Я буду лоскотати ступні твої, обвітрені корчі.
Отже, чому ти?

А що я знав про тебе взагалі? Ти маєш друга блондина. Маєш матір і собаку. Маєш маленький будинок поруч із великим. У маленькому будинку ліжко, крісло й фікус. Тут ми можемо сховатися від усіх. Нас познайомив хтось, колись. Ми будемо пам'ятати одне одного вічно, так кажу я.

Чи можна було допустити одну неточність, щоби потім наступні кілька років пішли, згоріли, згинули і, врешті-решт, потонули. Можна. Можливо. Ця незручність, тривалість миті, легкість, стан повітря й температура, сила вітру і його напрямок. Варто було би витримати відразу всі формальності ритуалу в ту ніч: легкий дотик, збудження, серцебиття, мілісекундна зупинка дихання. Потім нічна тиша і стукіт дверей, що тепер вічно одзивається луною.

Відтоді це моя зупинка, моя лавка, мої дерева, мій піт, що коїться з чола, моє гаряче дихання, мій передзвін трамваїв, моя книга, мої проблеми, коли ти п'яна, моя кава, мої тістечка, що ти потайки виносиш із кухні кафе, моє безробіття і твої гроші, мої подорожі у мрії про майбутнє, у множину їхню.

Чому ти, адже довіри до тебе не стало відтоді, як ти напилася й ридала на сходинах будівлі редакції місцевої газети. Хлипала, навіщо я обіцяла тобі не їхати. Саме в той момент я вперше зрозумів, що нас нічого не пов'язує, крім великого тяжіння. Дехто називає це екзистенційним зближенням. Велике тяжіння відбулося. Вмить ми почали віддалятися один від одного. Я злякався цієї думки, одразу ж почавши заперечувати її. Але довіра зникла. І тепер годинник почав зворотний відлік, водночас відстаючи на десять хвилин. Рано чи пізно повинно було статися те, що сталося.

Чому ти, адже я анітрохи не був схожим на твого батька. Іноді він приходив до вас додому. Білив стіни, збирав виноград і ремонтував автівку. Я відлежувався, чекав на твій від'їзд.

Чому ти, адже яке щастя ми там собі не придумали би, нічого доброго після літа не сталося би ніколи.

Чому ти? Відповіді на це питання я ніколи не зможу знайти. Так само, як не зможуть зараз мешканці нашого будинку знайти відповіді на питання: де ми всі опинилися після війни, чому так швидко пристаріли. І я не зможу відповісти: чому з дірою в голові я опинився разом із ними в одному кораблі?

А поки сніг летить і хрумтить під ногами лід. Я на мосту? Я на проспекті? Я на набережній?

Постривайте.

Спочатку ти врешті поїхала від мене. І там на сцену вийшов той хлопець в окулярах. Будемо вважати, що в цій історії він відбуватиме за всіх твоїх залицьальників. Стрілка компаса кружляє, сітка календаря тріщить по швах, цифри на годиннику перетворюються на потворні знаки. Я знаю, що саме з ним ти була щаслива, але коли саме ти захопилася, закохалася, я й ніколи не згадаю. Він мужній, вправний, розумний, симпатичний, підкований, готовий віддати тобі наказ розстебнути сорочку і зняти спідницю. Він готовий до продовження роду, він алеф, аз. Він на висоті й зі своєї вежі оглядає околиці власних володінь. І ти тоді пішла на вогні, які він запалив смолоскипами, він подав знак, що все чисто, можна входити.

І ти увійшла.

Я заходжу у вагон, ще не уявляючи скільки разів буду сідати в той самий поїзд. Будуть мінятися лише вагони, провідники, постільна білизна й попутники. Я завжди буду вишукувати номер свого місця у вагоні у світлі вогнів перону. У моєму рюкзаку тепер завжди будуть чисті шкарпетки, труси, футболки, кофта, зубна щітка, одеколон, очні краплі, трубочка для куріння, блокнот, книга з вирваними сторінками. Годинник відстає. Кажу собі, що вранці буду вперше у твоєму місті.

Жовте листя в парку блищить під променями чахлого ранкового сонця, я назавжди запам'ятаю це місто таким.

Я телефоную за кількома номерами і знімаю для нас будинок. Він на кілька днів готовий прийняти наші тіла — втомлені, виснажені, ледь притомні. Місячне сяйво пробиваючись крізь вікна ламає і звиває наші тіні на стіні. Здається, тієї ночі після фінального акту кохання ти увімкнула нічник і зосереджено стала розглядати моє обличчя. Ти відкинула голову на подушку і промовила: твої очі сповнені відчаю.

Коли це було? Навесні чи восени?

Усе змішується. Бруд на вулиці Механізаторській, ромашка й м'ята зі сміттям у хлорованому окропі, взуття на виході з кімнати, де ти сховалася серед Ериній, перетини вулиць й інгредієнти у фірмовій піці.

Ти благаєш не кидати тебе. Ти кажеш, що це було помилкою. Ти кажеш, що любиш мене більше за всіх на світі. Так! Захопилася, закохалася.

І все заново.

Коли зрада трапляється в етний раз, то вже не надаєш їй жодного значення.

Той хлопець кашляє у своїй квартирі на широкому проспекті. Йде сніг або дощ.

Ти обіймаєш мене й кажеш: усе буде добре, врешті-решт усе буде добре. Я ж не довіряю тобі, але вірю. Вірю чомусь безмежно. Навіть після зрадджених обіцянок.

Я їду і знову опиняюся вдома у своїй ванній. Шепочу твоїй примарі: розсунь ноги, відчуй, як у зеленій глибині плескаються риби. Як ти поринаєш у ванну й нас більше немає. Я знаю, що мій годинник уже півроку відстає, часу накопичилося щонайменше на десять годин, я можу провести їх із тобою.

У ту саму мить ти зникаєш. Мені так складно повертатися в ті уявні десять годин. Відстань між нами розтягується, ніби дитячі гумки між тонких ніг дівчат. Очікування стає нестерпним. Твій телефон розряджений, тобі весело. А мені в цій ванній зовсім ні. Я гублюся в її глибині, у своїх шматочках шкіри. У бруді. На самоті.

Я виходжу з ванної і знову їду до тебе, повторюю шлях, колію, поїзд, заново складаю рюкзак. У наступну мить я вже у твоїй ванній. Ми кохаємося наче дельфіни. Слизькі, розумні. Притулившись один до одного плавниками. Потім ти виходиш, я встаю під душ, мию голову. З мене летить мертва вода. Дивлюся на пінне хімічне море, спльовую. Забризкую підлогу, брудні простирадла й рушники.

Відвертаюся, мене вивертає в унітаз. Витягаю все зсередини. Плутаюся у визначенні частин світу. Годинник відстає. Я їду до тебе у своїй ванній, як у плацкартному вагоні. Повторення. Повторити поки не стане нудно. Поки не наступить банальний фінал. Я втомився, просто втомився.

Отже. Попереду міст. Світ крихкий, як цей лід. Лід тонкий, як грудневе перемир'я, поки мерзне наша важка артилерія. Влітку ця річка — струмок. Будівля ринку, селище, траса. Трасуючі кулі за триста кілометрів звідси.

Я не був тут роками, мене привели сюди спогади. Я хотів повторити останній день із тобою. Ще вчора я сидів у барі на вулиці видатного письменника у своєму місті. Ми розмовляли з побратимом про нескінченне зло, про гігантську воронку, яка рік за роком зжирає наше життя. Подивися, каже мені він: скільки тут і зараз сидить і п'є просто п'є напивається нічого не зміниться ніхто не

чинитиме опір якщо завтра чужа армія зайде сюди вони будуть так само сидіти й пити в цьому барі гуляти під цим дощем любити й жити все так само із тими самими.

Моя воронка залишилася тут, у твоєму місті. І я ще не поклав її край, потрібно забити її чимось, скинути частину спогадів сюди, у цю річку.

Я втрачаю своє місто й телефоную Богданові, ще одному побратимові. Він під обстрілами загорнувся в плівку. Шепоче мені по телефону: я скоро приїду й ми вип'ємо, хоч там, у тому безглуздому місті з воронкою, в тому перевалочному пункті.

Я вже на мосту. Ми розлучилися влітку? А зараз уже зима, грудень. Ні, ми розлучилися рік тому!

У ту зиму, тобто рік після літа? А хіба рік? Літа якого року? І хіба після літа знову зима? Вибачте.

Я жадав знайти відповіді на нові питання: коли це трапиться? що я буду відчувати? що буде далі?

Я повернувся додому у своїй ванній і в ту ж ніч відчув, що залишилося ще кілька годин. Почалося з тремтіння під колінами, а потім страх поширився на все тіло. Я знову зібрав речі, доїхав до пересадочного вузла на дрезині, узяв квиток у касі дерев'яного вокзалу, викуривши сигарету на пероні, застрибнув у швидкий нічний. Усе змінилося, стало чужим, фізично неприємним. Вони прийдуть дуже скоро, шепталися на узбережжі. Варвари, давали.

Посеред ночі мене розбудив твій дзвінок. Ти в лікарні, це сталося. Хвороба охопила все тіло.

Твоє місто зустріло снігом, клацанням тролейбусів, сухими деревами. Хутряними шапками, дублянками на людях, що поспішають на роботу, в затишок лінолеумів і фікусів, калориферів і шаф, набитих папками.

До лікарні? Два квартали, потім наліво. Вулиця імені одного з маршалів, що обороняли цей перевалочний пункт ще сімдесят років тому. Лікарня: іржаві ворота, двір, заставлений засипаними борошном автомобілями, чорношкірі студенти, що поспішають на практику, будівлі з вибитими шибками.

Інфекційне відділення? Он, на горі. Дорога важка й небезпечна. Вхід чорний, що не запасний, а світлом. Пожежна драбина, але поверх зачинений, забитий дошками. Чоловіче, вам сюди не можна, ваша принцеса в іншому замку.

Сходи сірі, поверх сьомий, стіл із картками, стара зайдіть-в-інші-двері. Сиджу в тамбурі, з глибин коридору доносяться крики твої: я не буду пити ці таблетки, відпустіть мене, в мене немає

інфекції, я здорова, він не кусав мене, я чиста, мені потрібно бути вже вдома.

Тебе ведуть до мене, закутану у ватяну ковдру, махають головами, не вірять тобі, але віддають найближчій людині, що прийшла рятувати тебе. Ти в сльози вже мені: я не знала, що він покусав мене, а ангіна в нього й не ангіна. Лікарі хором: ми не довіряємо, але віримо їй. Дайте їй спокій хоч на два-три дні, якщо стане гірше, повертайтеся.

Спускаємося сходами, веду тебе дбайливо, щоби не впала від безсилля, бубоню: коли це закінчиться, господи ти боже мій, чим я прогнівив тебе господи, чим згрішив, чому диявола ти послав мені на обидва плечі. Ти стоїш, обійнявши мене у дворі лікарні. Інфекційне відділення залишилося позаду.

Чекаємо на таксі. Ідемо через міст. Ти знову весела.

В одну мить ти бліднеш і кричиш: зупинись тут! На мосту не можна зупинятися, але ти відчиняєш різко двері, таксист кидає машину до тротуару. Ти вилітаєш із машини й біжиш до поручнів мосту. Тебе рве. Я вискакую до тебе, ти ревеш. У льоду річки утворюється воронка, котра затягує твою воду. Вода зливається в чорний отвір у просторі.

Той хлопець відкручує кран у своєму офісі коло університету і споліскує твоїм боєм свою велику чашку.

Ти відштовхуєш мене й біжиш до машини, я ледь встигають за тобою. Заспокойся, молю. Ми ідемо до тебе.

Мені потрібно повертатися на узбережжя, ти знову благаєш залишитися. Кидаю монету, потрібно їхати. Я вже знаю що ти робитимеш, щойно тобі стане легше.

І вже в поїзді, коли до надщерблених морем бухт залишається кілька кілометрів ти кричиш мені в слухавку телефонну: ти кинув мене, тепер залишайся там і більше ніколи не приїжджай.

Так що ж я буду відчувати?

Почекайте ще трохи.

У далекі часи, коли виноград ще не був знищений на схилах цих пагорбів, риба була навіть у найдрібніших річках, ще не приглушена вибухами, борони ще не зробили боляче землі, тоді люди шукали місце для життя тут нове і привітне. Здається, що місце це повинно було розкритися вже десь близько, але його все не було й не було, тому що зигзагами йшла їхня дорога. Ці простори вважали негостинними, скільки мандрівників тут полягло через різкі заморозки нічні й нестерпні денні спеки; через звірів дивовижних і птахів, що вганяли співом своїм у вічний сон; вітри могли розірвати на частини вози мандрівників, і пісками засипати, заду-

шити. У стародавніх легендах писали, що узбережжя в цих місцях приховано за горами високими, що боронять його від бур і хвищ, від нашествия сарани і материкових хвороб.

Довго блукали сушею люди, багато днів був навколо мертвий туман, який сховав навіть скелі величні. Відчай охопив мандрівників, які втратили надію колись знайти перевал. Але одного ранку із зорею з'явився чистий вітерець, біла пелена стала розсіюватися, виглянуло сонце, зовсім недалеко мандрівники побачили зелені гори.

Живі гори! Порятунок! — закричав передній дозорець, і всі радісно закричали: порятунок!

Із новими силами рушили мандрівники й невдовзі подолали перевал. На вершині гори вони були вражені пишнотою узбережжя й моря кипучістю. Повернулися надія й радість до втомлених переселенців.

Здавалося, що назавжди і знайшов я тут причал колись. Та небезпека вже за півкроку. А ще Богдан каже: мені потрібна твоя допомога, швидше, знову в дорогу, знову в бій, знову з усіма нами вперед, варвари б'ють по всіх фронтах.

Стоячи на мосту я задумався: що я відчуватиму? Та так і не відповів собі на це питання.

Що буде далі? Те саме, що й було вчора, позавчора, тиждень і місяць тому. Ми змогли обдурити цілі машини й механізми перевірок, відборів, допитів. З узбережжя вивезли все, що могли вивезти, передали всю воду на велику землю, але цього було мало, вогонь і дим заповнювали всі нові частини нашого будинку, дихати й жити ставало все важче.

Так ось. Грудень. Попереду міст. Сніг знову вистилає дорогу. Богдан кричить здалеку на якихось частотах: нічого, завтра повернуся, чекай на мене, завантажимо ще одну машину, я знову поїду туди, на згарища.

Через міст — лікарня. За спиною — перехрестя трьох доріг.

Протримайся ще трохи, кричить Богдан у ночі, вони не зможуть забрати тебе завчасно. Я знаю, що його закидає землею, пливка не зможе врятувати від осколків.

І з неба тисячі падаючих зірок.

Я дістаю дві фотографії з кишені куртки: вирізки з міських альбомів.

На першій хлопчик і дівчинка на перехресті трьох доріг. На другій чоловік і жінка. Вони стоять біля лікарні. На них хутрянні шапки й дублянки. Новий корпус був побудований в 19xx році на радість трудящим нового комфортабельного району, що розташований на північному березі річки Х., на мосту через яку стою я.

Я закурюю й випалюю сигаретою голови цим людям. Навіщо все це пам'ятати? Неіснуючі вулиці, трамваї, ринки, лікарні й люди. Нічого з того, що зі мною сталося насправді не було. І нікого не існувало.

До заходу сонця залишилося чотири години. Я йду мостом через річку. Повз мене пролітають машини.

Я розв'язую ганчірку зі слідами крові твого алефа, аза, твого хлопця з метро коло університету. Викидаю в річку по черзі: шило, яким виколов йому очі; молоток, яким розбив йому голову; плоскогубці, яким зламав йому пальці. Я посміхаюсь.

Моя дівчинко, моя зраднице! Добре, що ми більше ніколи не побачимося. Дякую за увагу. Оплески.

Я піднімаюся з крісла, дивлюся у вікно. Мій сусід привітливо піднімає руку. Він підмітає двір. Я кашляю в кулак і заплющую вологі очі.

Наталія ТРЕТЯК,
дипломант у номінації «Проза і драматургія»

Народилася у 1981 році. Закінчила Інститут журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (2003), член Національної спілки журналістів України. Протягом шести років працювала на посаді редактора відділу музею, музики та бібліотек у журналі «Українська культура» (2003–2009 рр.). Має багато публікацій із питань розвитку образотворчого мистецтва, української естради, а також декілька історичних розвідок. Мама двох дітей — Сашуні (10 років) та Настуні (13 років). За другою освітою, набутою в Уманському державному педагогічному університеті ім. Павла Тичини на факультеті корекційної освіти — логопед-дефектолог та психолог.

ПІГУЛКА НА НІЧ,
або
КАЗКОВІ ІСТОРІЇ ВІД САШУНІ І НАСТУНІ
(Твори для дітей)

Привид-іноземець Одурак

Це була цікава сімейка. Вона — Ятсан, він — Янас та їх лімонокрилий нерозлучник папужка Одурак. Японія. Вона та він працюють у гастрольній театральній трупі *Ballone* (Бол ван у перекладі з англійської значить один м'яч). Папужку завжди беруть із собою, і доки йде вистава, випускають політати в гримерній кімнаті.

— Одураче, спускайся, де ти там? — у відповідь мовчанка. — Ну, бувай! Па-па! — Ятсан і Янас чалапкають до дверей і буцімто зачиняють їх. Насправді вичікують папужку. Одурак відгукується двома короткими та одним довгим вигуками. Щось на кшталт *морської абетки*, де замість букв використовуються кодові позначки: крапки та рисочки або звуки — короткі та довгі, їх поєднання — це вже зашифровані слова. *Азбука морзе* була винайдена людьми для спілкування на відстані. Приміром, коли корабель потрапляє в біду, моряки рапортують звуковим SOS про допомогу. Також *азбука морзе* використовується на пошті, як відправляють телеграму. Телеграфіст стисло набирає графічний текст — зміст листа — і поставляє адресату.

— Одурак, ед ит мат?! Йавуб! Ап-ап! — іноді в гримерці можна почути й таке. Дехто подумає, що саме так лаються японською. Одурак шалено махає крилами — подобається, коли до нього говорять мовою незвичною, казковою. Ятсан і Янас придумали для забавки балаканину *навпаки*. Адже у світі 3000 мов! Чому б не вгадати власну, так би мовити для домашнього вжитку і «вузького» спілкування?! Поставити кожне слово шкереберть доволі швидко — оживляє мозок.

Театрали тільки-но щезли, папужка вже перед дзеркалом круть-верть, туди-сюди, перами повіває, маски-перуки одна за одною приміряє. Найулюбленіше грище!

Про пристрасть Одурака до перевтілень та костюмерних ігор господарі ніколи не здогадувалися, бо коли верталися з шоу, всі речі, як завжди, охайно лежали на своїх місцях. Час від часу Ятсан і Янас брали Одурака на день Хелоувіна проवेशтатися разом у сутінках, полякати перехожих примарним гарбузом із жевріючими очима під традиційно святкову демонічну музику. Гуляння Хелоувіна папужка нетерпляче чекав цілий рік, бо любив дебошувати. Мабуть, слово *папужка* початково мало значення попужати, налякати. Одурак втратив контроль, не міг стримувати себе, і щоночі, поки молодята міцно спали, пірнав у шафу, щоб позичити яскраві перуки та чудернацькі маски. Лякати вулицями одурманених спросоння п'яниць та бомжів виявилось дуже весело. Одурак зазирав також до вікон містян і несамовито «сварився» речитативом (щебетав *навпаки*), то до мурашок лякав морзяними викриками.

«У місті маніяк-привид!» — зарясніли пузатими заголовками перші шпальти газет. Поліція затигла паски і рушила на розшук. У першу чергу перевірялися приїжджі та іноземці, оскільки привид говорив незрозумілою мовою. На певний час призупинили ді-

альність театрів та гастрольних труп — маніяк встиг змінити з десяток облич, без сумніву, щоб замести сліди.

Сьогодні Ятсан не з'явилася вдома. Янас хвилювався. Не даремно.

На ранок поліція оголосила пошуки вдало завершеними. Маніяка знайдено. На подив, ним виявилася дівчина з відомого театру *Болван*. У неї в гримерці знайдено точнісінько такі маски-перуки, що начіплював привид. Єдина загадка — як дівчина пересувалася повітрям, адже люди не літають.

— Дівчина — відьма або чаклунка, — зійшлася на думці місцева громада.

— Спалити відьму на вогнищі! Спопелити!!! — домагалися нажахані мешканці. — Ми боїмося за дітей! Втратили спокій і сон! Нечисту до нечесті — у вогонь!

На екрані Янас раптом побачив свою дружину.

— Нісенітниця! Хіба ж вона відьма?! Чи чаклунка?! Сердешна Ятсан... Одураче, лети, ти перший за мене будеш, — Янас відкрив шибку і вилетів із кімнати.

— Що я наробив? — усвідомив лихе папуга. — Сам заварив кашу — сам розплутуй. — І Одурак гайнув за небокрай.

На площі вмонтували дерев'яний стовпіз соломою для підпапу. Ятсан, зв'язана мотузками, все ще сподівалась на милість. Звідкись вихром щось пролетіло — раз, другий.

— О Боже, дивіться, це привид! — кричали люди, сахаючись від потворної маски з вогняними патлами.

— Тікайте! Бережіться! — чулося звідусіль.

Скориставшись тарарамом, Одурак наблизився впритул до Ятсан і гострим дзьобом розсік мотузки.

— Чабив, Ятсан. Я ен вамуд, ош кат едуб ... Аксам — ец я, Одурак. Йаващорп.

— Паліть!!! Он він!

Вогняна маска гайнула до верховіть дерев. Одурака тому вже ніхто не бачив. Водночас щезли й усі маски — перуки з костюмної Ятсан і Янас.

Тож, якщо раптом на Хелоувін до Вас у віконце морозяно постукає химерна маска — не тремтіть, а киньте крихти хліба, просочи пшеницю. Можливо, це старий Одурак долучає вас до основ театрального мистецтва.

ПОДОРОЖ ЗАГУБЛЕНОЇ ДУШІ З ПЛАНЕТИ НАСА

І частина

ЩО ТУРБУЄ АБРАКАДАБРУ МАРМУРОВОГО?

Чи існують інші світи? Неземне життя? Інопланетяни? Вчені тільки малюють здогадки. Про прибульців знімаються фільми в жанрі фантастики, говорять про їхнє існування на червоній планеті Марс. Втім, притлумачені світобудови є скоріш артефактами та фата-морганам. Поза Землею нема кисню, а відтак живої природи: рослин, тварин, людей. Лише брили холодного каміння, скелі, пітьма. Про це свідчать знімки зі супутників, що науковці періодично запускають на орбіти сусідніх планет для розвідки.

Однак, припустімо, у космічному просторі все ж таки існує *жива планета*. Ім'я її — НАСА. За нами, людьми, повсякчас звідтіля хтось спостерігає. Ймовірно, Всевишня рада безсмертних прибульців зі скляними очима: навіщось вивчає наші звички, вчинки, нановідкриття. Людина, як індивід, із притаманними здібностями та недоліками, розвитком і деградацією не цікавить раду, крім непосидючого слідопита Абракадабри Мармурового. Прибулець силкується розгадати суть антонімічних пар слів: життя — безсмертя, емоційність — мудрість, невірноваженість — спокій, покірність долі — вибір. Чим неодноразово викликає гнів та обурення пастви, що супроводить подальше його відчуження й усамітнення, загубленість однієї з душ НАСА. Втім, Абракадабру Мармурового поточне становище анітрохи не засмучує, навпроти, прибулець більшість часу присвячує вивченню земного виміру, таємницям людського розуму, можливостям вільної душі. Його турбують питання:

— Чому люди, дивні істоти, які сповнені життям, учиняють кепсько? Чому від кохання до ненависті — один крок? Чому найріднішим дошкулюєш якнайболючіше, чужим не вистачає хоробрості виказати правду? Чом замість дітей заводять тварин і люблять їх дужче за людей? Що відчують м'ясоїдні динозаври, коли вдовольняються останнім подихом життя поживи, передсмертним її острахом в очах? Наскільки мізерна душа маленької мишки?

Абракадабра Мармуровий залишає батьківський дім і вирушає в інопланетні мандри до Землі, щоб провести над собою небезпечний і непередбачуваний за наслідками експеримент. Він змінює зовнішність та перетворюється на справжнісіньке людське немовля. Підкидька знаходить молоде бездітне подружжя. Малюк

привносить у родину щастя й радість. Уперше прибулець настільки вражений, як нове життя здатне наповнити інше — по самі вінця! Перший крок, перший зуб, перше *мама*, перший клас, перші друзі, перше кохання! Усе вперше!!! Абракадабра випустив на волю зливу помаранчевих емоцій:

— Чкурнем-но, милі друзі, святкувати! Життя — то барв веселих водограй! Закоханий у красну вроду, стан стебловий! Ганнусю, ти серце й душу мої щедро напувай!

Ганнуся, на біду, виявилася вертихвісткою. Але Мармуровий (по-людськи Марко) не хотів сього помічати. Текло рікою в нього хмільне майбутнє. Батьки попервах гнівалися, потім зневірилися: «маємо те, що маємо».

Опісля нової п'ятйки Марко якось угледів у дзеркалі не своє зображення, а напущену піку з буряковою бараболею замість носа:

— Ох, як настрашив же ти мене! Абракадабра?

І розплющилися Мармурові очі.

— Горілка, по суті — маленька горила. Неодноразово споглядав я таких людей із монітора в НАСА. Поганенькі справи. Їх безхмарне, здавалося б, джерельно чисте життя нещадно зносить лавина. У безпросвітному тунелі людина забуває про світоч — силу волі, лишається на сам із занедбаним серцем. Ач, Ганнусю, земна і неземна краса, відверта й водночас капосна дівоча твоя душка! Насмілилась ти цілувати іншого, коли мене приспала... Часом виявляєшся крихким, обездоленим, нещасним, — втямив Абракадабра і розгадав згаслі зірки. — Як же воно болить, коли твоє кохання топчуть на виноградний сидр...

Справжні друзі... — міркував далі прибулець, і схопив істину за хвіст: — Друг, як він поруч. А то — людці по чарці. Зо гривнями до купи *болотяних чортів* кобила язиком злизала!

Глибше занурювався в себе Мармуровий:

— А що батьки? Ти завжди був для них перлиною, втім не обрамленою, — за посмішкою забриніла сльоза: — Віднайшов, зрештою, своє друге *Я*. Анафема, виявляється, ще не вирок, а чергова сходінка в гушавину власної душі.

Важко жити серед людей, — подумав Марко. — Тяжко... Вони віддають твою улюблену іграшку, щоб потішити інше дитя. Зраджують, коли не бачиш. Принижують гідність, знищують індивідуальність і волю, проте мріють, щоб ти виріс сильним та успішним. Натомість породжують нікчемність.

Я загубився...

II частина

ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ

Абракадабра не зневірився в людях, йому просто треба було перепочити. І він перезавантажився: замість вірного друга купив собаку, подолав шкідливі звички, присів на здорове харчування та практики йоги, перебрався до нової оселі, щоб не гаркатися з батьками та не стрічатися з копійчаними «друзями». А головне, не поспішав зближуватися з людьми, бо пересвідчився, що природа поцейбічних створінь складна і тонка штукенція: є земляни з люттю вовка та хитрістю лисиці; *шури-нишпорки* та *мурахи-трударі*; є такі, що не говорять усієї правди, живуть напівміри, роблять на половину, кажуть «так», а чинять, як їм годиться.

— Незгірше, коли від гіркоти не крається серце, — подумав прибулець і далі обмислював, — бувають заможні, а душа бідує; бувають убогі, проте ладні скинути останню сорочку, щоб зарадити чужій біді. Є люди ширі серцем, словом та ділом, проказують, що подібні — «не зі світу сього». Власне, їх, тонкошкірих і вразливих, перших занапащає жорстокість!

Ще Марко встановив із пильних спостережень, що самолюба понад міру любили; щедрого недолюблювали; песимістів батьки соромили, цькували, часто дорікали; оптимістів підтримували та хвалили всупереч безлічі «престрашних» провин. Марко дійшов, що в своїх дітях мама й тато не раз убачають себе, недолюблених, недовершених, закинутих в особисті нездійснені мрії та надії. Силкування батьків виправитися на долі дітей — жахлива помилка людства!!! Порожнє самопризначення... Понівечене щастя.

— Комашиний світ! Бундуються, але лишаяються не почутими та самотніми. Поступаються найдорожчим — людяністю заради злотих та жаги влади. Безрозсудні! Зась Вам! Вічність — у пам'яті серцець.

Марку здалося на хвильку, що легше почуватися роботом зі штучним інтелектом, щоб обирати лише істинне, продукувати і примножувати ДОБРО.

Хтось бідається: «Не таланить!», декого затаврують: «Безщасний!» А Марко заспокоїть: *«Що не вбиває, те робить нас сильнішими»*.

— Краще будувати стосунки з тим, — збагнув людський перевертень, — хто тягнеться до тебе.

Так, собака була те, що треба. Тваринка годинами терпляче чекала на господаря, вміла захистити будь-якої миті, завше — поруч. Після жвавої прогулянки зоряним містом Мармуровий пес Петько (з англійської *pet* — домашній улюбленець), як тільки-но хазяїн

влягався на диван, одразу тягнув теплу ковдру до втомлених ніг господаря і вкривав їх. Потім мостився обіч та уважно прослуховував останні новини, проводячи вухом на знак подиву чи гавкав, щоб заперечити почуте.

Друзям було гарно. Промайнули райдужні 6 років. Прийшло горе. Петька погриз пітбуль — собацюра диявольської породи. Від несумісних із життям ран єдиний Марковий друг відійшов до... безсмертної планети НАСА. Абракадабра про це не здогадувався. Покинутий знов ж таки на самоті, Мармуровий переживував:

— Чому ж люди, як звірі, а звірі, як люди — один одного живцем ладні з'їсти? Звідки береться жорстокість і чи можна її спинити?

III частина

ГІГАНТОЗАВР

Абракадабра посивів, та зірниця надії осяяла знеможену душу. Чорна фатальність змінилася мальовничою картиною природи мезозойської доби (100 мільйонів років тому). У заростях хащ поважно походжали грізні ящірки — динозаври. Прибулець перетілювався на одну з них — велетенського хижака Гігантозавра заввишки майже 13 метрів! Динозаври цього виду вважалися одинаками — кровожерами. Втім, щоб вполювати крупнішу здобич, об'єднувалися в пари. Гігантозаври частенько влаштовували бої з тиранозаврами — гідними супротивниками. Мармуровий хотів зрозуміти джерело ненависті, аби віднайти шляхи подолання зла. Тому йому слід було розлютитися найжорстокішим бозна-коли звіром. Страхотень пробудився на шостий день без їжі. Він досі стримував голод, бо не міг змусити себе умертвити хоч якесь боже створіннячко. А тут перед очима конає поранений птахоящір.

— Запах м'яса! Шматочок увірвати б, — облизнувся зголоднілий гігантозавр. І пригадав давні, за часів Марка, ще теплі, з печі — жару, мамині, втушковані з цибулькою та морквинкою, котлетки і відбивні:

— Ням-ням, — ближче присунувся до здобичі Мармуровий, і сам не відаючи, лизнув одну з лап птахоящера: — Фе, бридкість волохата! Ще потерплю, не позадкую, — ковтнув слину велетень. І враз голодний зрозумів ситого: — А що?! Їстиму траву, листя, квітковий цвіт, фрукти, ніж добиватиму пораних та знесилених. Шанс на порятунок повинен мати кожен.

Гігантозавр обережно відтягнув переляканого птаха до найближчих кущів, сховавши серед широкого листя:

— Бувай, обранець долі! Не забувай доброго здоров'яка.

— Напевно, божевільний, — промайнуло в голові птахоящера, який був вдячний незнайомцю за такий вчинок.

Мармуровий подався до незайманих ланів та луків досхочу наїстися і, можливо, розшукати однодумців.

Долаючи великі відстані, Гігантозавр виснажився. Присів перепочити. Поблизу почувся шурхіт. То підбиралася зграя оскаженілих хижаків — манюнь Компсогнатів зростом лише 74 сантиметри, вагою — 3 кг. Зазвичай вони харчуються дрібною: ящірками, комахами, невеличкими тваринками. Проте зараз стрімголов поспішили на нього, небезпечного гіганта і купу м'ясних стеків.

— Від голодної задухи — до божевілья, — збагнув Мармуровий і не на жарт перелякався жорсткого натиску малечої команди гострозубців. Дряпали боляче, під шкіру впивалися, наче рій ос. Щоб не зійти кров'яною юшкою, Гігантозавр перейшов до рішучих дій. Піднявши серце з п'ят, через силу проковтнув не апетитну трійку компсогнатів, а перегодя довго мучився, виколупуючи застряглі в зубах рештки кісток.

— Згуртована команда — чимала сила! — зрозумів велетень. — Сильний стає слабким, а слабкий — сильним. Дивна та непередбачувана мішанина, як на мене, — зализуючи рани, умовиводив Гігантозавр. — Очевидно, саме так у нерівному двобої був наляканий мій любий Петько. Друже, де ти тепер? — душа собаки, ніби теплою хусткою, вкрила плечі Абракадабрі Мармурового.

На противагу хижакам та всеїдним, і завдяки «зіпсованому» динозавру у природі сформувався підрозділ травоядних динородин. Серед відомих *вегетаріанців* — диплодок, аргентинозавр, суперзавр та завропсейдон. Споживаючи виключно рослинну їжу, чотирилапі вимахували до фантастичних розмірів, завдовжки досягали 25–35 метрів! От чому фрукти та овочі, за підрахунками вчених, мають складати не менш 70% добового раціону людини: насичувати організм здоров'ям, енергією, подовжувати життя, а з тим пригальмовувати зморшкувату бабку — старість.

IV частина

МАРМУРОВА НОРИЦЯ

Сьогодні Абракадабра приготувався зрозуміти мізерність буття, випробувавши душу маленької мишки. *Мармурова* нориця відрізнялася від родичів жвавим розумом. Вона не звикла просиджувати хвоста. У той час, як лютий ворог, ненажерливий кіт ча-

тував на нову жертву, *мармурова* виводила стратегію помсти над котячою тушкою (так зневажливо миші називали котів). Вулиці нориць вже зчорніли у скорботі. А по сусідству птахи силкувалися дзьобами видерти голомозе пташеня з цупких кігтів крутивуса. Вбачалося, що успіх не на їх боці. Прихідько підкрутила беньки. Підбігла боязко до кота і приступила тонко шушукати бозна-що на вухо, наче мереживо снувати. Прочухавшись *задніми*, котяра розчепив пазурі-голки і поплентався, на диво, геть. Пташеня було врятоване. А *Мармурова* миша кудись щезла.

Неподалік стояла хатка. Там жили чоловік із дружиною. Газдиня — *ділова ковбаса*, газда — нахлібник. Нориця давно запримітила чималенько мух, що літали довкола. Вони гуділи: «Що б такого попоїсти?» Неохайний господар залишав по собі повно ласих недоїдків: запашний шматочок сиру, окраєць духмяної паляниці, інколи щастило скуштувати навіть салямі чи зельц. Там, у шпарині помістя, і облаштувала нірку розумниця нориця. Домовленість із котом була тричі на день підцуплювати з хазяйської кухні або м'ясце, або ковбаску, можна рибку, а то й сметанку, сир. Усе йшло як по маслу, та от жінка учула негаразд і влаштувала горобину ніч неохайному газді. Перепало ж сердешному!

А *Мармурова* виявила другу годівницю. Більше кіт не чіпав жодну з тамтешніх тваринок. На *мишиних* харчах натомість добре погладшав. Невдовзі кота забрала до себе якась родина. Подейкували, що хвостатому було дозволено там навіть дерти дивани і шкрябати меблі. Воркіт завжди запевняв, що звуки *дряпавки* — то є музика!

Птахи на знак подяки стали попереджати звитяжних *нарушок* про небезпеку голосним щебетанням. І так із року в рік.

— Взаємодопомога і небайдужість — ось що врятує світ від жорстокості, насильства, лиха та зла, — усвідомив наприкінці довготривалої подорожі Абракадабра Мармуровий, сидючи на черговому зібранні колегії НАСА з питань монополізації та підпорядкування навколишніх світів. Поруч тулився до коліна прибульця вірний побратим — пес Петько. В очах обох, заचाївшись, палахкотіли живі вогники — відгомін земного життя, непростого, але напрочуд солодкого.

Із кожним натиском кнопки в Чистилищі важилася новопреставлена душа, добрі та лихі її вчинки. І жевріла надія, що чаша терезів, сповнена добром, врешті переважить, а НАСА надалі не лишатиметься одинокою в системі галактичного всесвіту.

Ілля ПЛАХУТА,

дипломант у номінації «Проза і драматургія»

Народився в Харкові у 1988 році. Навчався у спеціалізованій французькій школі, потім вчився на перекладача/викладача/філолога та міжнародного економіста у ХНУ ім. Каразіна.

Наразі працює гейм-дизайнером в ігровій компанії. До того працював у Французькому Альянсі.

Писати почав ще в дитинстві: спочатку були вірші, потім ставало все більше прози. Працював як сценарист. Видав три романи, декілька оповідань увійшли у добірки. Видав декілька підручників, брав участь у створенні монографій.

НеЗаБАРОМ

(Уривок)

День в Артема закінчився майже так, як і розпочався вранці — цілком безглуздо, тобто ніяк. Його сьогоднішній ранок нічим не відрізнявся від ранка вчорашнього або позавчорашнього, або ще якогось там ранку, якого він мав за останні кілька років. Нічого не сталося, ніщо не говорило про те, що він — той день — мав стати якимось іншим, не подібним до попередніх чи надто наступних. Все йшло тим звичною, нудотною чередою, що й завжди. Якби Артем був диким звіром, він, скоріше за все, не звернув би на те уваги, бо в звірів не існує сприйняття часу. Однак, на жаль, він народився людиною серед людей, тому плинний час, від якого неможливо було відкараскатися, диктував свої умови. Артем не міг, навіть якби захотів всім своїм єством, здолати час, такий подекуди жорстокий,

але неблаганно точний та непереборний. Єдиним способом для хлопця здолати час було, власне, померти, проте й тоді де гарантії, що він стане переможцем? Хто його привітає? А надто з чим?

В Артема по всій оселі (звісно, на орендованій — він ще не «заслужив» на свою власну, де «все було б інакше, ніж тут») висіли по стінах плакати-мотиватори. Він вважав, що вони йому допомагають ставати ліпшою людиною, щодня сильнішою. Так спочатку й видавалося, але ефект плацебо швидко, за кілька днів, минув, залишивши по собі на стінах лише папірці з написами та неприємний осад того, що його ошукали, не давши змоги змінитися на краще.

* * *

«Працюй і станеш вільним». Як це подекуди іронічно звучить. Жодного разу жодна людська істота, що, будучи гостем чи повією (таке траплялося частіше), побувала у його *хаті*, жодним словом не обмовилася про жакливій контекст тієї фрази. Ну то й добре — менше слів, більше діла (насамперед те стосувалося хвойд).

«Біжи і наздоженеш». Не зможеш? Падай тоді та повзи, неначе безхребетний хробак, якого щохвилини розмажуть по асфальту. Артем не хотів, щоб від нього залишилося одне лише мокре місце. Немовби від хробака. Чи кішки на дорозі, яку щойно переїхала вантажівка, яка перевозила тони котячого корму. Він не хотів, щоб через нього переступили, навіть не помітивши його існування.

«Шукай і знайдеш». Так, він розшукував, він намагався знайти, він робив *все* можливе. То була ще одна набридлива «проста» істина, яка була приклеєна до стіни над його постіллю. Вона мотивувала хлопця вкрай зрідка: він часом не міг знайти шкарпетки, що там казати про пошуки сенсу життя...

* * *

Артем встав у понеділок вранці так само неохоче, як і повсякчас: по-перше, вставати в понеділок з посмішкою на обличчі було для нього чимось незбагненим; по-друге, перший ранок тижня ставав для нього крапкою всім сподіванням тижня минулого, надто й наступного. Як і завжди, він зробив собі щось — він навіть не пам'ятав, що саме — поїсти; потім одягнувся та, розпатланий, не приховуючи своєї вранішньої ганебності, поплентався на роботу. Там усім було по цимбалах, хто, який і чому мав вигляд, головне — добре написати програму, добре провести зустріч із замовником. На те, наскільки ти добре виглядаєш, ніхто не звертав увагу. Спочатку така особливість роботи йому дуже подобалася, проте, деякий час потому, вона почала його бентежити. Зараз же вона його

бісила та зводила з розуму. Артем іноді волів прокричати «Гей ви, так ви, офісний планктоне, подивіться на мене! Скажіть, *що* зі мною не так! Скажіть, будь ласка, хоча б щось!», бо він вже не міг терпіти той відвертий пофігізм, який обліплював його щодня, щойно він потрапляв до офісу, не даючи змогу щось виправити, забираючи останнє бажання робити, творити, бодай чимось очаровувати інших. Хоча чим він міг зачарувати хоча б когось? Розчарувати — жодних вагань. Обчарувати — надміру вимагає.

* * *

Останнім часом Артема тягнуло на пригоди, на деякі мандри, проте він про це навіть не міг мріяти — весь його вільний час зжира-ла робота, нездоланна, неблаганна робота, якої він давно вже мріяв позбутися, але не знав, що робити потім зі свіже отриманою свободою. До того ж він мав на щось жити, а робота програмістом повністю відповідала його буденним потребам — йому вистачало на всі модернові розваги: поїхати одноразово до моря, до того ж влітку, а не в січні чи лютому, як робила більшість колег; купити нового комп'ютера; зробити невеличкий, але гарний ремонт в оселі (поки не у власній, проте жити у мороку радянського минулого з його меблями, шпалерами та духом йому вже набридло). Іноді він ходив до стрип-бару — там його розуміли, заохочували, дражнили зледащілі жінки, яких поза баром та позаочі він називав хвойдами. Однак, чи образилися б вони, якби він так обізвав їх в обличчя? Мабуть, ні. На жаль, для нього самого майже всіх жінок він вважав ще тими *шльондрами*.

Проте ті хвойди, до яких він час від часу навідувався, приносили йому задоволення, якому він не хотів — і не міг — спротивитися. І тоді робота ставала менш огидливою, життя — менш безбарвним, люди — менш прискіпливими до чужих помилок (він ненавидів критику на свою адресу). Порухи жіночих стегон, здригання манливих грудей, кліпання очима, що заохочували, — все приводило молодого хлопця до екстазу, гострого збудження, що минало поволі, залишаючи в голові приємний, але швидко мінливий осад. Через ту швидку мінливість йому доводилося ходити до стрип-бару кожного тижня, добре, що грошей вистачало.

* * *

Катарсис. Таке слово він, будучи ще малим, почув від батька. Задоволення, надмірне, чутливе, солодке. І те слово добре підходило під опис його збудження.

Єдине, з чим Артем міг порівняти те почуття задоволення, були спогади його дитинства, коли батько одного дня взяв його

з собою на відкриття художньої виставки, де були представлені картини його, тобто батькового, приятеля. Артемові було десь років з десять-одиннадцять, а батьків приятель на той час вже розгубив майже всі клепки, спився та підсів на якусь дешеву, згідливу наркоту (зі слів батька, звісно, який сам не цурався говорити про речі, що його бентежили, прямим текстом).

Втім той самий приятель-наркоман малював заворожливі картини буденності, в яких головну роль мали всі ті-ж жінки: вони були сексуальними у своєму різнобарвному одязі, або напівголими — тому ще привабливішими, або бувало, що й зовсім нагі — і тому непідвладні світосприйманню малого хлопчика. Саме тоді Артем познайомився з жіночої природою, вродою оголеного тіла, і з того часу не відчував жодної відрази до всякого прояву жіночності. Тому й сьогодні хвойди були для нього звичайними жінками, зі своїми проблемами, почуттями та світосприйманням. А звичайні жінки, *vice versa*, набували в його голові образів хвойд.

Les femmes, ô les femmes...

Однак, між Артемом двадцять років тому та Артемом сьогодні була принципова відмінність — тоді, будучи ще хлопчиком з нестиглою дитячою психікою, він підходив до кожної з картин, мацав їх своїми допитливими рученятами, намагаючись відчутти, мабуть, єднання з жіночою плоттю, вираженою олійною фарбою. Тепер він не бажав торкатися до розфарбованих жінок, бо під фарбою та косметикою вони скрадали всю ту жіночність, якої йому подекуди не вистачало. Іноді, йдучи на роботу чи повертаючись додому та проходячи повз сучасних дівчат, він почував себе неначе посеред художньої галереї батькового приятеля, проте цього разу торкнутися до прекрасного він не мав бажання — прекрасне майже припинило своє існування для Артема, бо природність поступилася своїм місцем штучності, якої, на превеликий жаль, було вдосталь. Штучні губи, штучні цицьки, штучні обличчя; навіть думки були несправжніми. Вимагати від ляльки не бути лялькою — те саме, що просити вовка не бути вовком, хоча останній керується природними, *справжніми* інстинктами, а не світоглядом, що нав'язувався Інтернетом чи медійними установами.

* * *

Іноді, саме як зараз, Артемові було шкода років минулого, коли багато що було легшим та логічнішим, принаймні так здавалося сьогодні, коли те все лишалося позаду. Час не стирав помилки —

лише робив їх менш помітними відносно теперішньої доби. Час не стирав щасливі моменти — він підганяв їх під майбутню добу, під ті моменти, коли щастя стане, немовби вода — стражденному мандрівникові в пустелі. Тому Артем розумів, що йому, на відміну від багатьох однолітків, насправді було, про що шкодувати — а це вже півбіди. Мати, про що згадати, — одна з небагатьох переваг народитися людиною...

* * *

Наостанок, перед тим, як остаточно лишити робоче місце, Артем огледів офіс, у якому працював вже приблизно п'ять років. П'ять довгих років! Стільки часу свого життя він працював на одному й тому ж місці, сливе нічого не змінюючи, бо надто змінювати не було що. П'ять років по мінімум вісім (були моменти, коли він взагалі залишався на роботі «нести нічну варту») годин на день.

Якщо його колеги намагалися утворити щось на кшталт *власного* робочого місця, приносячи всілякі витребеньки, як-то плюшеві ведмедики, чудернацькі, «смішні» (тільки кому?) наліпки на монітори, свої ортопедичні крісла та багато іншого, Артем ніяких змін не вносив. Те місце не було йому рідним, не говорило про добробут, про щасливо проведений час. Робота й повинна бути такою — де там взятися щастю? Але навіть придивляючись до своїх колег, він бачив дещо інше: інші життя та, перш за все, інший світогляд. Ні, його власний світогляд не був біднішим чи якимось чином обмеженішим, якраз навпаки — він багато читав, багато дивився, до біса багато знав. Може, його останнім часом судомило від «зайвого» знання, а не від обмеженості почуттів?

Він знову подивився на свій комп'ютерний стіл. Ззовні могло здатися, що те місце було зовсім ні за ким не закріплене, наче не існувало такої людини, що могла його займати. Але ні, людина існувала, звали її Артем, було їй років з тридцять, неодружена, без поганих звичок (якщо не брати до уваги походи до стрип-бару). «Може, наступного разу щось принести з дому?» — говорив до себе Артем. «Кого я обдурюю? На фіг воно мені здалося?»

Вечір був безглуздим. Артем не хотів проводити його, як більшість свого часу, вдома, хотів розважитися у приємному місці, потеревенити з друзями, тобто стати на деякий час соціально свідомим. Але, як на біду, всі друзі у той час, коли вони були настільки потрібні, зезали з горизонту, залишаючи Артема наодинці з самим собою та власними думками. Хлопець ненавидів подібні години, коли він був відданий своїй самотності, яку він ніяк не міг навчитися застосовувати: він хотів малювати, але не міг знайти на

те терпіння чи дуже швидко втрачав завзяття; хотів написати невеликого (можливо, й великого, чому б ні?) вірша — та ж історія; хотів подзвонити одній зі своїх численних (і як тільки йому вдавалося завести стільки стосунків та стільки жінок!?) колишніх та запропонувати коротку, незначну зустріч, проте боявся, що минуле ввірветься в його зашкарубле життя та принесе нові кольори. Він не любив романтику, не любив лірику, але ще дужче — зміни.

«Може, все ж таки подзвонити комусь?» — «Ні, кому я такий потрібен...»

«Може, сходити до кіна?» — «Можна, але це нічого не вирішить, хіба що покаже ще дужче мою нікчемність».

«Може, піти, подивитися на дівок, що танцюють?» — «Схаменись, хлопче! Сьогодні лишень понеділок! Залиш ті думки — ще знайдеш час, коли піти, бо далі може бути тільки гірше. Заспокойся — самотність тобі личить».

Еге ж, личить, наче мертвому — нова труна...

* * *

На Артемове «прощавай» ніхто з колег не відповів. Деякі з них були по вуха в своїй роботі, тому не хотіли витрачати час на всілякі привітання чи прощання. Цейтнот, у який вони самі себе заганяли, позбавляв не лише дозвілля або нервового спокою, але й частково майбутнього, бо «вони могли б багато чого зробити, якби не сиділи на роботі допізна». Артем і сам так неодноразово залишався, коли траплявся якийсь аврал, але ставився до такого досить спокійно, бо розумів, що то потрібно, що він сам певною мірою цю ситуацію спроеціював, що необхідно було швидко та якісно все зробити й забути про робочі нервовість та переживання на якийсь час.

Були в Артема і такі колеги, що умисно не прощалися чи не віталися з ним. Хлопець не знав, що такого їм зробив, але питати не збирався, бо то було тупо. Логічнішим йому здавалося нічого не помічати навкруги, неначе так воно і треба. Частіше за все він, власне, так і робив, але черв'як сумніву все одно глибоко заповзав до мозку та робив там дірки. В подібні хвилини Артем уявляв свою голову голового дірявого сиру, сточену пустими ваганнями та безглуздими сумнівами. Він радів тільки тому, що черв'яку було хоча б що їсти. До того ж, йому було цікаво, чи надовго черв'якові вистачить такої «їжі».

Мабуть, надовго, бо Артем сам наче складався із сумнівів. Вони не полишали хлопця ніколи: вдень та вночі вони переслідували його розум. Він прокидався зранку та не знав, куди себе подіти,

хоча йому треба було йти на роботу, і він те добре розумів, — він не був упевнений щодо необхідності своєї роботи. Він прокидався вночі й не міг одразу сказати, то був він чи лише якась невдала його копія, надто переселена навмисно до іншого тіла душа. Таким чином він міг пролежати всю ніч, півранку, не піти до офісу, залишитися вдома, взяти лікарняний та витріщатися майже весь день на стелю. Йому спадало на думку, що на стелі варто було повісити дзеркало — щоб бачити свою незграбність, свою слабкість, свої нездоланні до сьогодні сумніви.

Що робити людині зі своїми сумнівами? Та нічого. Жити далі так, мовби нічого не сталося. Забути про щось незвичне, стати простішим, менш вразливим до слів найближчого оточення. Все ж то теж було далеко не найлегшим із завдань: важко було не прислуховуватися до слів присутніх, коли вони так на них наполягають, коли вони настільки впевнені у своїй непогрішності, що починає нудити та стає моторошно. Люди — дуже дивні створіння: що менше вони знають, що менше вони кваліфіковані, то більше вони переконані у своїх намірах та діях.

Артем добре розумів, що сам складався не тільки з власних сумнівів та непевності, що тісним мереживом спліталися в його підсвідомості, проте і з навколишніх світлин, образів та стереотипів, нав'язаних різними способами різними людьми у різний час. Вони крутилися навколо нього, визираючи звідусіль, зскоблюючи, забираючи потрохи його головну, невід'ємну власність — незалежність від чужої думки. А це, мабуть, єдине, що йому залишилося у цьому заангажованому світі.

Від тих картинок у голові Артем ставав наче зомбований, був неспроможний мислити власними думками. Від них неможливо було сховатися, якщо тільки не накласти на себе руки або покінчити з соціальною складовою життя. Ні на перше, ні на друге він зважати не міг, бо самогубство було не надто християнським вчинком — батьки та родичі навряд чи б змогли йому таке пробачити, особливо якщо б він залишився після того живим. Кількість невдалих самогубств останнім часом говорила про людську неспроможність терпіти життя таким, яким воно видавалося насправді для багатьох — важким, неможливим та лихим. Здолати бажання вбити себе розцінювалося як акт вольовий, надто героїчний, але майже не досяжний (якщо таке бажання дійсно існувало, перебити його чимось позитивним, як то потягом до життя, було вкрай складно).

Щодо того, щоб покласти край соціальним мережам та постійному спілкуванню в них, Артемові навіть не спадало таке на думку. Соціальні мережі існували в його розумінні саме для того, щоб

зробити буття таких як він — домосідів, інтровертів, можливо, навіть соціопатів — легшим та сприятливішим. Їм не треба було виходити надвір та бачити на власні очі, *що там коїлося, наскільки* інші люди були тупі, неадекватні чи короткозорі у повному сенсі останнього слова.

Однак то не купка людей, яких вважають «не такими», лякає суспільство — то власне суспільство надає їм того статусу, бо є прийнятний для деяких людей розподіл, бо є потрібні комусь верстви, бо є «такі» й «не такі». То суспільство страхає тих бідолах, вішаючи на них ярлики. До того ж необхідно знаходити винуватців, якщо ж нема — створити їх власними руками.

* * *

Артема ніхто ні в чому не звинувачував, проте завжди і всюди його переслідував присмак того, що до нього прискіпливо придивляються, іншими словами сумніваються в його нормальності. Придивляються означає, що його побоюються. Побоюються означає, що одного разу, скоріш за все, його зненавидять. Зненавидять — уб'ють, навіть очима не встигне кліпнути. Дуже простий ланцюжок подій. Настільки простий, що його мало хто розуміє.

Однак, якщо в реальному житті в Артема друзів майже не було, то у віртуальному соціумі їх було вдосталь. Всіх він розділяв на різні групи, кожна з яких відігравала для нього свою окрему від іншої роль. Ніхто з його знайомих чи друзів — чи то віртуальних, чи то справжніх — не здогадувався, що його внесли (звісно ж, без його або її відома) до певного списку, заснованого на певному переліку якостей та вад. Останні були більш значущим критерієм відбору для Артема, бо крізь негативне сприйняття людей йому легше було приймати дійсність, що його оточувала.

Першу групу формували Артемові колишні дівчата. До цієї групи потрапити було доволі важко: дівчат хлопець вибирав (чи то навіть відбирав) з обережністю, так, щоб потім не пожалкувати про здійснений вибір. Насамперед сюди потрапляли дівчата, котрі йому здавалися розумними, кмітливими та розсудливими. Таких в цій групі було багато. До того ж кожна з дівчат чимось відрізнялася не тільки від попередніх чи наступних, а взагалі від більшості людей: одна, наприклад, малювала, друга писала книжки або сценарії, третя була відомою спортсменкою, четверта — дизайнеркою. Артем оточував себе жінками, в яких шукав та частіше за все знаходив те, чим, на його власну думку, він сам не володів — талант, обдарованість, нове світосприймання. Вони, ті представниці прекрасної статі, заповнювали його до країв, проте, коли його пере-

повнювало новим та воно — нове — починало литися за край, він розходився з ними (через свої сумніви, перш за все), беручи всю провину на себе. Проте він все робив задля того, щоб залишитися з ними в добрих стосунках — він здогадувався та передчував, що ті знайомства йому ще стануть колись у нагоді.

До другої групи він зараховував дівчат недалеких, обмежених з усіх боків, знайомство з якими йому було потрібне лише заради одного — періодичного, часто імпульсивного сексу. Вони щонайближче підібралися до хвойд, на яких він споглядав раз на один, максимум два, тижні у стрип-барах. Проте були й свої відмінності. По-перше, у таких жінках Артем бачив лише можливість вгамувати сексуальну спрагу — на відміну від стриптизерок, які нагадували йому своєю жіночністю та бажанням вразити роботи батькового товариша-живописця. По-друге, такі дівчата, на його думку, не були варті того, щоб витрачати на них хоча б якісь гроші. По-третє, все той же тваринний, майже нездоланий потяг одного молодого тіла до другого. Артемові іноді було невдогад, нащо він з тими дівчатами водився, надто навіщо *вони* приділяли йому свою увагу, розкриваючи, розсуваючи перед ним, ні, не душу свою — ноги.

Все ж, дівчат, які крутилися біля нього, було вдосталь — це, як і раніше, бентежило. Артем не здавався собі красенем чи навіть привабливим, проте вони бачили в ньому щось таке, чого він не бачив сам, що, мабуть, навмисно не волів помічати, інакше б він дізнався про всі свої якості (та вади на додачу). Таким чином він повністю пізнав би себе, не залишилося б жодного місця для секретів чи інтриги, жодної можливості здивувати не тільки дівчину — себе. Здивувати себе — бодай, найтяжчий та найневдячніший труд, бо одного разу на здивування не зостанеться ані сил, ані бажання.

Хлопець був впевнений, що увага та вдячність зі сторони жінок діставалися йому завдяки *якимось* рисам, що були притаманні його характеру (та тілу). Можливо, тому він ніколи не ставив питань, чи дівчині сподобалось з ним, чи він найліпший партнер в її житті, чи закортить їй продовження (певна річ, з ним). Не бажаючи дізнаватися про свої якості, він знав, що був найкращим, не ідеалом, звісно, однак впритул наближався до останнього. Він мав деяку схильність до суперечливості. Максималізм був його невід'ємністю, протиріччя — його супутником.

Одного разу він усе ж таки помітив, що такі риси є досить привабливими для дівчат: протиріччя у їхній бік не тільки не відсторонювали, але й заманювали ще дужче.

* * *

Коли Артем вийшов з будівлі, де на останньому — двадцять першому — поверсі розташовувався офіс, на вулиці його стріла погода, яку він ненавидів більш за все. Більше навіть за задущливу спеку літа, від якої сховатися було майже неможливо, хіба що поїхати до Гренландії, або Ісландії, або де там холодніше, ніж на батьківщині. Більше за зимову холоднечу, від якої рятували кава та теплі в'язані бабусею шкарпетки і светр. Одним словом, Артем ненавидів мряку.

З неба щось крапало, і ті краплі були конче неприємними — від них хотілося закритися повністю, затулитися під теплу ковдру та ніколи більше не вилізати. Шкода, що таке йому б не вдалося в той момент, на вулиці... Хоча хто б його зупинив? Хто б всмілювався позбавити його тепла? Позбавити його бажання опинитися у ліпшому місті, ніж те, де він наразі перебував, вже захололий та змоклий? Вряд чи знайшовся б такий сміливець.

Артем підняв комір свого пальта, проте така дія не мала жодного ефекту — неприємне відчуття не зникло. Те, що крапало просто з неба, не було навіть схоже на дощ — огидлива, холодна мжичка, яка вкривала різноманітність будівлі, невиразні вулиці, пригнічених людей, заглушуючи їхнє, мабуть, останнє у таку погоду бажання чогось позитивного, світлого та ліпшого. Відвернутися від крапель було справою нездійсненною, тому хлопець віддався негоді, прикинувшись у своїх думках мореплавцем, для якого вихід у бурливе море — розвага, а будь-який борвій — товариш-веселун.

Мряка охоплювала все, куди простирався Артемів погляд. Навіть люди несли на собі її клеймо. Змокли, озлоблені, вони брели по вулицях в пошуках захисту від сльоти. Тіні від вечірніх ліхтарів у таку погоду здавалися злішими, підступнішими, неначе серед них міг хтось причаїтися. Отак ти собі йдеш додому, нічого не помічаєш, бо кортить дібратися щонайшвидше, а з тіньових тенет визирає рука, у якій щось небезпечно поблискує (однак ти нічого не помічаєш, бо все коїться за твоєю спиною) — хтось вже готовий згубити твою маленьку душу.

«Не звертай увагу, не звертай увагу, не звертай увагу», — тричі повторив собі під ніс Артем, щоб упевнитися у своїх власних силах та спроможності дійти додому, а не залишитися на ніч на роботі — настільки йому було гидко на вулиці в той момент.

«Не привертай увагу, не привертай увагу, воно тобі не треба», — проговорював хлопець, вирішивши все-таки попрямувати до себе (так, так, до квартири, яку винаймав). Там, бодай, на нього ніщо, надто ніхто не чекав, але там було затишніше, ніж в офісі, від якого вже добре-таки нудило...

...нудило від нудьги.

«Як же я ненавиджу цю погоду...»

* * *

Існувало ще три групи, на які Артем ділив все те своє оточення. Коли ж він лише починав розставляти людей по категоріях, груп взагалі не існувало, і люди розбрідалися в його уяві хто куди, не знаючи, до кого приєднатися. Мабуть, саме тому з'явився подібний розподіл — інакше неконтрольовані натовпи його друзів та знайомих могли б розворушити, розтріпати цілісність його свідомості, якою він надто дорожив.

До третьої групи потрапляли дівчата, які були, за його пейоративним висловлюванням, «мишенятами». То були тихі, затуркані дівчата, яких в цьому житті, на перший погляд, нічого не цікавило. Однак, то було на перший погляд. Артем любив копнути глибше, зануритися у чужу свідомість, в іншу, відмінну від його, буденність. То було моральне занурення, що допоки не мало нічого спільного з зануренням у жіночі принади. Роблячи так, найчастіше він діставався потаємності, і ті дівчата, досі лякливі та невпевнені, загравали для нього новими фарбами. Іноді вони самі не усвідомлювали, що таїли у собі — тоді Артем оповідав потрохи, поволі, розвінчуючи їхні власні стереотипи та страхи. Деякі з тих дівчат виказували вдячність у вигляді того ж сексу, що був ще імпульсивнішим, ще неочікуванішим. Для них, в першу чергу, — не для Артема. Він знав, чого прагнув, розумів, на що чекав. Проте ніколи він не бачив себе у ролі Дона Хуана чи просто знавця жінок, ні. У ролі знавця жіночності, так, можливо.

Водночас у цю групу входили і такі дівчата, які нічого не виказували. Ані крихти. Вони були настільки замкнені у собі, настільки поглинуті своєю замкнутістю, що Артемові нічого іншого не залишалося, як перестати підтримувати з ними будь-які стосунки. Йому було ліньки продиратися крізь їхні бар'єри відчуження та відрази до навколишнього світу. Втім, трохи згодом, ситуація докорінно змінювалася: ті дівчата починали надзвонювати йому (і навіть він тільки залишав їм свій справжній номер?), влаштовувати «випадкові» зустрічі, вистрибуючи майже нізвідкіль та ледь не вимагаючи побачення. Мабуть, десь усередині він на те й сподівався. Приголомшливі зміни бувають якраз тоді, коли робиш вигляд, що дівчина тебе не цікавить — все ніби перевертається з ніг на голову. Звісно, не з усіма дівчатами або жінками такий принцип спрацьовував. Проте ті «мишенята» добре підпадали під дію незацікавленості.

* * *

До четвертої групи Артемового віртуального спілкування належало чимало людей. То була, здається, найбільша та найчисленніша група з усіх п'яток. Проте, на відміну від попередніх трьох, в ній не було жодного розподілу за статтю — сюди входили як жінки, так і чоловіки. Як і виходило з сенсу розподілення, за цією групою була закріплена певна мета.

Ціллю кожного «члену» групи було послужити Артемові у слухний момент. Ось чому в цій групі були різні майстри своєї справи, представники різних професій. Одні могли захищати його в суді, другі мали зробити йому ремонт (тільки-но з'явиться власна квартира), треті — зробити щось своїми руками, наприклад, якийсь одяг. А там були ще четверті, п'яті, шості та хтозна ще які. Іноді такий утилітарний підхід вважався Артемові надто цинічним, проте він — той підхід — не був позбавлений здорового глузду, від якого молодик і відштовхувався. До речі, те пальто, у якому він намагався протистояти негоді, йому привіз один знайомий його знайомого, який їздив до Європи і якому було «без проблем» привезти ту річ. Використовувати інших людей було справою приємною, хоча й використанням то назвати було б неправильно — Артем завжди знаходив, чим відплатити за послугу, бо підозрював, що колись та людина знадобиться знову.

Тому, коли Артемові необхідно було щось знайти або навпаки чогось позбавитись, він знав, до кого звернутися. Він навіть зробив відмітини у всіх соціальних мережах на *потрібних* людях, або, як було модно вживати, *теги*. Всі відмічені, всі категоризовані, всі форматовані. Так насправді було легше справлятися з кількістю людей у цій групі. На жаль, все одно приходилося, за відсутності додаткових функцій, чимало запам'ятовувати, хто, чим і як займався.

До того ж, завжди хотілося ліпшого. Що менше було можливостей або запалу, то більше хотілося. Можна було навіть дійти висновку, що кількість амбіцій Артема була обернено пропорційна його бажанню їх реалізовувати. Тому, маючи неабиякий брак ідеалізму, Артемові було вкрай важко досягати ідеалу, тієї найвищої точки будь-чого, аби сказати собі потім, через деякий час: «Молодець, хлопче, ти заслужив».

* * *

Артем йшов додому, заглиблений у свої думки. Скоріше за все, то не були якісь конкретизовані ідеї — лише натяки та примари майбутніх, потенційних реалізацій. Думки вирували в його голо-

ві неконтрольованим вихором, допоки він дозволяв тому вільно бурхати. Втім, хлопцю вдавалося виривати з того вихору чіткі концепції чи то навіть конструкції, які були гідні застосування. Таким чином в нього були плани на майбутнє, най вкрай розмиті. Ось тому, напевно, він не любив загадувати наперед, але, про всяк випадок, готував план відходу, «якщо щось піде прахом».

У його голові одночасно займалися потужним полум'ям десяти думок. Деякі були приємними, інші — не дуже. Деякі він контролював, інші — ні. Часто-густо в пам'яті спливали події, які слід було забути. Проте вони не забувалися — від того йому ставало не по собі. Наприклад, він добре пам'ятав, як загинув його дядько В'ячеслав, батьків брат.

Незважаючи на те, що Артем не бачив на власні очі (хвала Богу чи Тому, що там є зверху) самої події та як, власне, те сталося, проте тримав у пам'яті всі ті емоції, які оволоділи всією його сім'єю у той час. Для хлопчиська то були дивні та гіркі часи, бо йому приділяли набагато менше уваги — він добре те відчував; бо цукерки, що йому приносили, мали дивний присмак гіркоти та відчуження; бо батьки ще довго дивилися немовби крізь нього, начебто його зовсім не існувало. Маленька примара на ім'я Артем.

* * *

Артем ще був малою дитиною, йому було років з п'ять або шість, коли те сталося, проте в пам'яті все залишалося занадто свіжим й по сьогодні. Він пам'ятав, як прийшли якісь серйозні, не-всміхнені (здавалося, вони того не вміли) люди у формі, як їм відчинила мати, як вона, ледь приховуючи сльози, покликала з кухні батька. Той, мабуть, одразу оцінивши ситуацію, звернувся до мене своєю наймилішою, найприємнішою посмішкою, на яку був спроможний у ту сувору годину:

«Малий, йди пограйся до своєї кімнати, поки дорослі порозмовляють. Швиденько...»

«Але я ж тільки...»

«Ніяких «але»! Бігом!»

Артем пішов — іншої ради в нього й не було. Проте коли він нарешті вийшов з кімнати — години через дві-три, все змінилося як для його родини, так і для нього самого — малого хлопчика, який здогадувався, але не розумів до кінця, що запланованої поїздки на риболовлю з дядьком Славком вже ніколи не буде.

Бо дядька вже ніколи не буде.

* * *

Батько до тих самих подій був абсолютно іншою людиною: впевненішим в собі, менш сором'язливим, скерованішим до результату. Головний інженер, він добре розумів, як виправити механізм, як полагодити апарат, як, нарешті, навести лад у трудовому колективі, що перебував під його безпосереднім керівництвом. Проте він був безсилий перед невідомою силою, що раз і назавжди взяла його рідного брата Славка, якого він любив, як люблять єдину, хворобливу дитину — міцно, з постійною надією, що та одного разу одужає. Все було до страшного просто: брати зарано втратили батьків, тому старший заміняв за кожної спроби молодшому обох — як словами, так і діями.

На превеликий жаль, сталося не так, як гадалося. Попри всю вкладену любов, попри всі заспокійливі сподівання, та хвороблива дитина, хоча, як всім здавалося, важко ї не хворіла, все ж таки не одужувала. Стало тільки гірше — вона померла, залишивши позаду всі ті сподівання.

З того часу, коли батько бував удавався в тугу і наче не помічав нікого навкруги, він часто промовляв одну-єдину фразу, яку Артемка не розумів ще довго, а мати, коли він в неї просив пояснити її значення, уникала будь-яких прямих відповідей. Вона лише з жалем дивилася на батька, який сидів майже непорушно у старому кріслі, підходила до нього, обнімала за занепагі плечі та слухала хвилинами те, що він бубонів собі під ніс:

«Надія померла в океані сліз».

* * *

Тоді Артем не хотів, опирався, як тільки міг, аби не йти на похорон дядька. На що там було дивитися дев'ятирічному хлопчику? Нащо йому взагалі було йти? Проте в батьків були інші плани щодо проведення його часу. До того ж телебачення йому встигло розповісти про те, що на похороні робити нічого, що веселощів там ніяких, що друзів не знайти. Він добре уявляв, що до, підчас та після поховання дядька на нього чекало чимало всіляких ласощів, які зазвичай готують спеціально до цієї події. Він не розумів, нащо було задарма пригощати таку велику кількість людей? Вони що, не могли поїсти вдома? Чи взяти з собою харчів, якщо були вже такі голодні?

Маячня якась...

В той момент, особливо під час поховання, все здавалося малому Артемові нісенітницею. Дядька поклали до огидливої дере-

в'яної шухляди з велюровими шлярками, закрили кришкою, спустили до глибокої ями та засипали землею. Артемові це нагадувало його ігри у пісочниці. Вочевидь, дорослі теж любили копирсатися у землі. Хоча його дитячі копирсання ніколи не закінчувалися сльозами — тільки одного разу, коли якась інша дитина наступила — мабуть, ненавмисно — на його новенького робота, якого батько привіз з Польщі. В робота були відламані обидві ручиці, але батько швидко все полагодив, а потім купив малому Артемові морозиво.

Після похорону дядька ніхто морозива не купував — усім було не до того. Артем хотів купити трохи солодоців батькові (мати не дуже їх любила), проте в дитини не було ані грошей, ані будь-якої можливості самому піти до крамниці. Малий Артем був упевнений, що побачить сяючу посмішку на батьковому обличчі, тільки-но він, його син, простягне йому пломбір.

З того часу Артем перестав гратися іграшками (навіть закинув кудись подалі свого пораненого у пісочних боях робота), бо кожна з них, що була покладена до скриньки, нагадувала йому дядька. Коли батьки вряди-годи брали його до іграшкового магазину чи до Дитячого світу, він з сумом споглядав на інших дітей, які, охоплені радістю, тримали в руках чергову забавку або навпаки, серед власних сліз та стогону, потребували купити в ту ж хвилину іншу іграшку, бо стара (куплена, мабуть, за декілька днів до того) вже набридла. Більшість батьків, звісно ж, корилися.

Аби дитина була задоволена...

Малий Артем не був задоволений. Батьки розуміли, в чому справа. Їм самим було дуже важко повірити, що того, хто був завжди поруч, уже нема. Їхній син, хоча й не тямив майже нічого в дорослому житті, мав уявлення, що то таке — скорбота. Хлопчик не жалівся, йому було шкода інших, у даному випадку — батьків.

* * *

Усі, особливо родичі та друзі родини, сподівалися, що одного дня все знову прийде до ладу, що незабаром вся ситуація поліпшає. Поліпшення не наставало ще довго, бо ніхто задля того нічого не робив, хоча ззовні все здавалося нормальним та пристойним у сім'ї Артема: батько так само займався своєю інженерією, мати працювала на півставки в книжковому магазині, а Артем щойно почав ходити до школи. На ділі ж все складалося зовсім не так, бо розум Артемового батька був наче потрощений на друзки, які він

ніяк не міг скласти докупи, надто цього не міг ніхто, ані його син, ані його жінка.

Завдяки школі Артем почав відволікатися від тих всіх демонів смутку, що ховалися в його родині. Коли він заходив до квартири, йому іноді чувся якийсь лемент, неначе там оселився привид. Можливо, то була примара його померлого дядька, а, можливо, то був вітер, що завівав до шпарин між стіною та вікнами. Якщо Артем розповідав батькові про ті дивні звуки, які його лякали, останній казав не звертати уваги на всілякі дурниці.

Якщо ж Артем звертався до матері...

Артемові здавалося, що матері вже не вистачало сил терпіти батькові витребеньки, з якої б причини вони не з'явилися у минулому. Вона все частіше залишалася допізна на роботі, і те бачили всі. Всі, окрім батька, котрий сидів вечорами у старому кріслі та шепотів знов і знов ту дивну фразу: «Надія померла в океані сліз». Артемові ту Надію, ким би вона не виявилася, було зовсім не шкода, бо треба було ще стати такою дурепою, щоб втопитися в океані власних сліз. Батько мав справжні проблеми, які мати намагалася не помічати у свій власний спосіб — працюючи до останнього, а потім гуляючи з кимось там та десь там.

Єдиний, кому було не начхати на своє життя та життя близьких, був, як це не дивно, Артем. Однак, що міг зробити маленький хлопчик з суцільним хаосом, який його оточував? Так, він робив певні кроки: він старався бути корисним батькові та лагідним до матері, та *vice versa*; він добре себе поводив в школі, аби тільки у вчителів та адміністрації не було приводів викликати рідних; щосили хотів вгамувати безлад, на який не заслуговував ані він, ані його батьки, додаючи до нього краплини впорядкованості у вигляді буденного завзяття та сталого бажання щось змінити. Артем хотів мати, як майже всі його однолітки, *нормальну* сім'ю.

Попри всі зусилля, що їх докладав Артем, нічого не помагало. Артемка бачив на власні очі, як крихта за крихтою розсипалася його родина, а він стояв, готовий допомогти, простягаючи маленькі руки на поміч рідним, які, здавалося, ось-ось могли зірватися до безодні. Тільки хто питав в нього допомоги?

Коли життя розсипається на частини та проходить підступним піском крізь пальці, єдине, що залишається, — дочекатися, коли весь той пісок висиплеться, аби потім, змочивши його бажанням та стремлінням до кращого, зіпшити щось нове.

* * *

«Дивись, куди преш, придурку!»

Ці слова самі вирвалися з вуст Артема, коли хтось його доволі сильно штовхнув у плече, настільки сильно, що йому знадобилося докласти чимало зусиль, щоб не впасти додолу вперед обличчям. Можливо, хлопець і не хотів того казати, проте його день (а це був лишень початок тижня!), його життя, його спогади примусили до такої ганебної поведінки, вирвали зсередины переживання, які він занадто довго тримав у собі, не даючи останнім вивільнятися у відведений для цього час — як-то, наприклад, у спортзалі, де вони — ті спогади та незадоволення життям — перетворювалися на рухому силу. У спортзалі він ніколи не буркотів про власне життя: по-перше, побоювався погляду тренера, по-друге, його життя було цікавим на той момент — власне як і завжди — тільки йому одному.

Однак, коли Артем захотів подивитися на «штовхача» та, досить ймовірно, перепросити за грубість, того (чи тієї?!) вже і слід захолов. Невже хтось був у такому ж настрої, що й він сам, та просто не помітив «співбрата по нещастю» та штовхонув його? Чи та дія була навмисна? Всередині Артема все захололо: він одразу ж почав перевіряти кишені пальта — існувала висока вірогідність того, що таким чином його пограбували або, врешті решт, намагалися.

Все, на диво, залишилося на своїх місцях: і зв'язка ключів (один з них був ключ-картою до офісу), і нещодавно куплений смартфон (він міняв їх що півроку), і гаманець, у якому найціннішою річчю була вицвіла від часу світлина його, ще зовсім малого, з батьками двадцять з чимось років до того. На тій світлині всі були задоволені, всі всміхалися, всі були щасливі. Все ж інше можна було або досить легко заробити, або — трохи важче через банківську тягину — відновити.

Артем зітхнув з полегшенням:

«Не такий вже, врешті, і придурок».

Тепер дурнем він вважав себе, особливо через те, що йшов, нічого не помічаючи навкруги. Дивно, що ще раніше він не напорвся на якусь припарковану автівку чи стовп. Артем часто-густо робив помилки, бувало партачив, але силився звести ті похибки до мінімуму. Аж тут така дитяча необачність...

* * *

Той вечір зі всією своєю бридкою негодою був вечором несподіванок. Артем зрозумів це, коли ще раз озирнувся у пошуках того,

хто його штовхнув. Цього разу його увага припала до вивіски, яку він ніколи не помічав, хоча скільки вже він тут проходив до того: сто, двісті, тисячу разів? Вивіска була не надто яскрава, можливо, тому він її не помітив. Одначе до цього моменту Артем вважав, що його неуважність має межі. Наразі він пересвідчився, що таки ні, не мала.

Нехай! Він любив знаходити щось нове для себе: книги, музику, фільми, іноді серіали. Ідеї те ж іноді здавалися новими, проте те тільки на початку — потім, трохи поміркувавши, Артем доходив висновку, що люди не могли видумати щось дійсно нове: вони лише брали щось старе, вкрите пилюкою, здмухували той пил, трохи видозмінювали та в такому вигляді видавали за нове. Всі кривили душею, лише причини те робити були різні: хтось бажав заробити, хтось хотів стати відомим, хтось обманював заради обману, а хтось зловтішався, навмисно роблячи з інших ідіотів. Сам Артем не претендував на створення чогось інноваційного — він лише добре вмів складати до купи те, що було створено іншими. Скоріш за все то була спадкова якість, перейнята у батька.

«Б-А-Р-Д-А»

Таку незвичну назву мав той загадковий заклад, у якому Артем ще жодного разу не з'являвся. Він ніяк не міг збагнути, яким чином йому вдалося стільки разів проходити цим провулком і не вгледіти такої назви. Мабуть, треба менше дивитися собі під ноги, більше — озиратися навкруги. Все ж таки життя навколо значно цікавіше за те, що лише під самим носом.

* * *

За важкими залізними дверима, які Артемові з першого разу навіть не піддалися, він побачив щось на кшталт бару, чи шинка, чи ресторану — він не міг дати точнішого визначення. Він не міг одразу оцінити всієї атмосфери та обстановки, бо світла в закладі майже не було. Бар (нехай він буде саме баром) існував у напівтемряві. Артемові спало на думку, що то був бар для якихось вурдалаків або інших міфічних істот, на яких сьогодні був величезний попит у світових медіа. Проте він відігнав від себе цю заяложену думку, коли побачив бармена, що дивився на хлопця нормальними очима, мав *нормальний* колір шкіри та питав звичайним професійно-ласкавим тоном:

— Чогось бажаєте?

Замість того щоб одразу відповісти, Артем сів за барну стійку та почав роздивлятися напої на полицях позаду бармена. Склянок

було достобіса, такого вибору він ніколи за життя не бачив: очі Артема розбігалися при вигляді всіх тих настоянок, лікерів, віскі та арман'яків. Він насправді не знав, що б таке вибрати.

— Тепер я розумію, чому ви називаєтесь «Барда».

— І чому ж, пане? — бармен всміхнувся. Артем пригледівся про всяк випадок до зубів чоловіка — чи не мав той ненароком іклів. Ні, не мав. От і добре, тему з вампіризмом було вичерпано. До того ж хто у таке вірить, окрім маленьких дівчаток та потрохи зникаючих з соціокультурного обличчя планети готів?

— Бо в вас такий бар, що йому можна сказати лише да, тобто так. Окрім того, у вас стільки напоїв, що з кожного можна зробити коктейлі Молотова, яких вистачить на маленьку повстанську армію або на святкування Нового року десь у Парижі.

— А навіщо в Парижі коктейлі Молотова? — бармен знову приязно всміхнувся.

— Як навіщо? Ви хіба не бачили, як паризька молодь святкує? Трощить, палить, б'є!

— Ні, нічого не чув про таке, пане.

— Як це? Я був переконаний у зворотному! — Артем дійсно був здивований. До того ж така чудова версія на ділі виявилася пшиком, не вартим і питання про нього. Хоча треба було ще заслухати оригінальну версію.

— Наш заклад так називається на честь хобі його засновника він робить барди, тобто сокири, власноруч. І так робила вся його родина на протязі багатьох століть. Подивіться навкруги — ледь не на кожній стіні є барда.

Так, так, настільки все просто та нецікаво. До того ж, це якось ще пов'язано з виробництвом алкоголю. Подвійна назва, якщо бажаєте. Жодного зв'язку з повстанцями, анархістами, екстремістами, нігілістами чи ким там ще, ми не маємо. В нас тут всі рівні між собою. Всі приходять випити, добре провести вечір. Чи день...

* * *

Артем так і не спромігся зробити замовлення. Він просто сидів, вертівся на високому барному стільці та озирався навкруги. Собі самому він нагадував малу дитину, яка стояла біля лавки з морозивом і ніяк не могла вибрати, що б таке з'їсти.

* * *

У тім барі було на що подивитися, про що спитати. Всюди висіли світлини з усміхненим чоловіком на них. Той власник був майже всюди, бачив майже всіх, вмів майже все. Подібні люди лякали

Артема, бо він не знав, на що вони спроможні, чи ті всі пригоди залишили їм хоча б якусь клепку в голові. А то ще згадає яке-небудь стародавнє мистецтво вбивства голими руками, і ніхто його, Артема, ніколи не знайде. Особливо у барі, де було достобіса сокир по стінах.

— Вибачте, тут вільно?

На Артема дивився чоловік того віку, що не підлягав визначенню. Йому можна було дати сорок, п'ятдесят або навіть шістдесят років, проте на жодні з тих літ він не скидався. Він був немовби поза будь-яким часом, або десь у комірчині, де ніхто його ніколи не знайде, ховав свого портрета. Чоловік всміхався так, наче побачив перед собою доброго друга. Його рівні, неприродньо білі зуби говорили про те, що Артем дивився на людину заможну, впевнену в собі та владну. Хлопець споглядав на людину, що, напевно, ні в чому собі не відмовляла. Цікаво, чи взагалі тій людині можна було відмовити? Якби той чоловік сказав у той момент Артемові впасти, той би послухався, покоровився його вигляду та подобі.

В голові хлопця майнула думка, що такої жінки, такої ж владною та впевненою собі, він ніколи не зустрічав. Жінки, яка б могла лише прошепотіти, а він би вже був у її ніг. Його власна мати була не такою — приязною, злагідною та, іноді здавалося, безвідмовною. В принципі, дивлячись «зі сторони» після стільки років, Артем розумів, що його батьки майже ідеально підібрали один одного: вона — покірна та байдужа до себе, він — егоїст та владолобець. Однак, такі союзи розпадаються, розлітаються вщент, коли владолобство стає надмірним, а той мазохізм та всеприймання — недостатньо вагомою силою, щоб терпіти.

Нащо Артемові жінка, якій би корився, він і сам не знав...

* * *

Перед Артемом стояв той самий власник бару.

Артем швидко отямився, помахом голови викинувши зайві думки з голови. Він не звик довго виказувати здивування, що б останнє не спричинило. Життя — надто дивна та іноді надто безсердечна зараза, щоб гаяти час на всілякий подив та непевність.

— Так, звісно, сідайте.

— Дякую, — чоловік сів біля Артема. — Давно сидите?

— Та ні, наче недовго. Мабуть, хвилин з десять.

— І як вам мій заклад? Що можете сказати за ті десять хвилин перебування? — він знову всміхався приязно, проте не відводив

очі від Артема, мабуть, намагаючись впіймати його емоції, зазирнути у саму душу того, хто лише хотів випити чарку через негоду. В душі не було буревію, проте мжички з буденних проблем та неприємностей вистачало вдосталь.

Артем був не готовий до подібних питань — вони збивали його з пантелику. Його уява малювала, що хтось ставить йому до лоба (або до скроні) пістолет та вимагає швидку відповідь. І ось він зволікає, не знає, що відповісти, і той (чи та) з пістолетом стріляє, не дочекавшись відмови. Таких випадків в його житті було небагато: після останнього «питання в лоб» він вибіг з кав'ярні, у якій сидів. «Ти мене кохаєш?» — саме таке питання йому поставили. «Вмерти не бажаєш?» — саме таке питання почув Артем.

— Все дуже круто! — єдине, на що спромігся Артем.

— Круто? І все, більш нічого сказати?

— Я, я... Я н-не... — Артем почав заїкатися. До того він ніколи не помічав за собою подібної ознаки.

* * *

Коли Артем був малим, у нього був друг Женька, що був взятим заїкою та ніяк не міг позбутися тієї вади, хоча його водили до логопедів, дитячих психологів та бозна ще кого. Артемові ж було по цимбалах, що в друга була заїкуватість — у Жені він бачив хлопця, який був завжди готовий допомогти, завжди звав його поганяти шкіряного надворі, який єдиний зрозумів почуття маленького Артема, коли його дядька не стало. Артем теж завжди підтримував друга, особливо у моменти, коли на того нападало страшне заїкання. Згодом, приклавши немало зусиль та, головне, витримки й заповзяття, Женька зміг здолати ту ваду, став журналістом одного із серйозних журналів та поїхав з журналістською місією до однієї з гарячих точок. В Артема досі було перед очима відео, на якому його друг з мікрофоном, за жодної заїкуватості, професійно розповідає про стан речей у зоні бойових подій.

То було останнє відео Женьки.

* * *

— Овва! Хто тут почав панікувати! — Чоловік засміявся. — Не хвилюйся ти так, друже! До речі, я так і не спитав, як тебе звуть?

— Артем.

— З цього й почнемо! — Власник потиснув Артемові руку. Рукостискання хоча й було актом символічним, проте хлопець відчув

неймовірну силу та впевненість, які ховалися в цьому елегантному чоловіку. — Артеме, чого б тобі хотілося зараз випити? Чого душа твоя воліє?

— Я навіть не знаю...

— Ну що ти як маленька дівчинка — те не знаю, се не знаю! Вибери вже собі, Артеме. — Він обвів рукою у напрямку пустої зали. — Дивись-но, я чекаю, мій бармен чекає, всі вже зачекалися. Я ще з учора нічого не пив, ти уявляєш? — чоловік подивився на бармена.

— Ні, пане, зовсім на вас те не схоже! — відповів той з пошмішкою.

— Ти що, хочеш сказати, що я пияк та гультай?! — Власник підвівся, удавано погрожуючи.

— Звісно ні, пане! Ви настільки любите життя у всіх його проявах, що без алкоголю вже не можете сприймати всю красу цього світу. Питво — ваш спосіб подивитися на світ іншими очима, ба більше, якщо ви вже побачили все.

— Ти маєш рацію... Артеме?

— Я буду віскі з льодом. Той, що зліва, дванадцятирічний.

— Гарний вибір!

— Добрий смак!

— Дякую...

— Штефане, а мені зроби як завжди.

Бармен почав готувати напої. В його жестах не було ані поспіху, ані зайвого руху, що міг би призвести до падіння склянки чи бокалу, і все ж той діяв впевнено. Він усе робив з неквапливістю людини, що нікуди не поспішала, бо якимось чином дізналася ціну часу. Він не поспішав нікуди — він не поспішав жити. Штефан (дивне ім'я, Артем ще такого не стрічав) заворожував Артема своєю вмінням, своїм хистом. Кілька хвилин по тому, які доволі швидко промайнули, Артем отримав свій напій.

«Це неймовірно. Це навіть ліпше за споглядання на голих дівчат!»

«Ні, не ліпше. Різні речі. Можливо, треба те все об'єднати для повноти почуттів...» — думки вирували в голові Артема, мандруючи нейронами.

— Як тобі? — запитав невизначуваного віку чоловік в Артема. Його обличчя змінилося: він став ще більш подібним до якогось грецького бога, мабуть, до Діоніса, що шалів від випарів вина під звуки лір та кіфар. Його усмішка стала привітнішою та, як не дивно, лукавішою — подібну він собі уявляв, коли читав Керрола,

коли уявляв собі того Кота. Можливо, він, уже майже тридцятирічний хлопець, також потрапив до кролячої нори?

— Ліпшого в житті не куштував.

— І то тільки початок...

Чоловік перехилився через стійку, аби щось промовити барменові. Артем нічого не міг розчути з того, що казав хазяїн закладу своєму робітникові. Штефан уважно слухав свого роботодавця, і з його реакції Артем не міг нічого довідатися. Зовсім нічого. В той момент бармен нагадував йому якогось робота, якому надали певні команди.

Щоб не заважати бесіді та не видаватися за людину неосвічену — просте бидло, котрого навкруги було достатньо, — Артем залишив свого стільця й пішов дивитися на світлини на стінах. Ця людина на фотографіях його страхала і водночас ставала, після кожної переглянутої світлини, ідеальнішою в його очах.

На одних фотографіях власник був посеред якихось джунглів (хто взагалі зробив ті фото?), розпатланий, у потертому та місцями дірявому одязі, у стоптаних чоботях (якщо взагалі взутий), тримаючи у руках який-небудь трофей чи артефакт. Погляньте лишень, справжній Індіана Джонз! І образ той йому насправді неймовірно личив.

На інших світлинах хазяїн «Барди» щиро та приязно вітав когось: чи то іноземних дипломатів, чи то якихось міністрів, чи то навіть президентів різних держав. Судячи за реакціями на світлинах, всі учасники були вкрай задоволені зустріччю. Окрім того, він протягував руку музикантам, філантропам та відомим культурним діячам, багатьох з яких Артем знав по кінострічках, концертах, експозиціях та бозна ще звідки. Та людина, видатна й, як Артемові здалося, занадто успішна, сиділа з ним пліч-о-пліч та пила якесь, лише йому відоме, питво. Артем сидів поруч з людиною, яка дізналася його ім'я, проте не повідомила своє.

* * *

Артем походив ще хвилин з десять, можливо, п'ятнадцять, розглядаючи історії чужого життя. Подібне існування іншої людини могло навести його лише на одну думку, що вона паплюжила всі його добрі починання, лише на одне почуття, що буремно та майже миттєво проклало свій шлях крізь Артемові впевненість та самооцінку, які і так були не надто міцними, то ще й розтаяли нівроку швидко, просто на очах. Дідька, як цьому чоловікові вдалося стільки зробити за скільки там йому було років — сорок, п'ятдесят, шістдесят?

Заздрість — таким було те відчуття, що заповнювало собою нетрі Артемової душі.

Проте, заздрість не була якимось вже зовсім не відомим юнакові відчуттям, як і, певна річ, будь-якій людині: кожен з нас її відчував, відчуває і буде відчувати завжди, допоки існує розподіл на своє та чуже, допоки ми надто різні, щоб мирно співіснувати, допоки трава зеленіша за сусідським парканом. Тому не треба кривити душею, вважаючи себе вселенським благодійником або таким собі безсрібником — хтозна, як, коли та що змусить одного з нас — найімовірніше, найкращого з нас — украсти, вбити та втекти.

* * *

У дитинстві Артем добре відчував ціпкі руки заздрощів, які обліплювали його серце, серце малого хлопчика. І воно корилося, не маючи наснаги ті руки відрубати щирістю та щедротою. І тим рукам хлопчик не міг супротивитися, скільки не намагався: у Славка, наприклад, була краща модель перегонової іграшкової автівки; в Аліси — завжди нові речі з ЦУМу; батьки Владлена (що за запалений розум міг назвати так єдиного сина?!) заробляли значно більше на «відкатах», аніж Артемові батьки — чесною працею, тому він літав закордон, тому в нього були найсучасніші на той момент забавки, тому його Артем одного разу вдарив макітрою об асфальт. Через заздрість, усе через неї...

Він й досі пам'ятав погляд батька, коли той підійшов до нього після розмови з батьками того дурня Владлена. Його лице було приязним та завжди сповнене любові до сина, проте його очі... Вираз батькових очей закарбувався навечно в пам'яті Артема, бо в них не вщухало полум'я, бо за всією тією ширмою зі спокою та розуміння він ледь стримував прояв скороминущого, однак надсильного гніву. Не щодо сина, ні, — до тих йолопів, через яких він мав сварити його або принаймні робити такий вигляд.

«Ніколи так більше не роби, синку. Добре?»

«Тату, але ж я нічого поганого не скоїв! Він сам почав до мене чіплятися! Він казав лихе на вас з мамою!»

«Синку, заспокойся! Подивись лише на тих людей, які стоять позаду мене та витріщаються на нас. Що ти бачиш?»

«Я бачу трьох людей...»

«Саме так! Ти бачиш якихось трьох людей, однак, здається, не родину, не єдине ціле!»

«Тату, я не зовсім розумію...»

«Я хочу лише сказати, синку, що ми — ти, я, твоя мама — ми інші, ми не маємо коритися таким, як вони, та робити те, що вони скажуть. Ти вчинив правильно, як належить людині, що не хоче бути затурканою та приборканою. Проте ти вчинив і зле — ти став ближчим до тих злиднів за моєю спиною, бо відчув... Що ти відчув, га? Заздрість до них!»

«Але...»

«Жодних «але»! Синку, ти маєш бути доброю людиною! Колись навіть стане необхідно бути ліпшим за інших! Проте ніколи, чуєш, ніколи не скочуйся до рівня людей, що волють тобою помикати, бо не встигнеш озирнутися — будеш копірситися в одному з ними лайні!»

Артем дивився на батька, не впізнаючи його. Чоловік перетворився на невідому істоту, що Артем її ніколи до того не бачив. Батько лаявся, палав ізсереди, ніби той смолоскип; батько тримав його за руку так сильно, що за кілька хвилин Артемові стало боляче. Ні, Артемові стало насправді зле, бо він зрозумів в той момент татові слова: вони дійшли до його дитячого мозку крізь (а, може, завдяки?) біль, що відлунював від руки по всьому тілу.

«І ще, синку, не оповідай мамі про цю розмову, добре? Ми ж не хочемо її засмутити?»

* * *

Відлуння того розуміння проходило тонкою червоною лінією крізь все життя хлопця. Він добре пам'ятав ту розмову з батьком, її вплив на все його подальше життя, на всі його подальші дії та сподівання стати ліпшим, *іншим*. От і зараз руки похололи, серце забилося канканом, а розум намагався відігнати заздрощі. Однак, хто казав, що це буде легко?

— І як вам лише часу вистачило з усіма цими людьми стріти-ся? — Питання бажали сипатися з хлопця невеликим водоспадом, проте він намагався стримувати свій потяг.

— На те воно і життя проживають, аби щось його витратити. Хоча іноді можна дозволити собі і згаяти трошки часу, чи не так, Артеме?

Власник бару перевів на хлопця свої очі, що вони виблискували дивним, живим вогнем. На мить Артемові здалося, що пліч-о-пліч з ним сиділа не незнайома людина, а батько, якого він не

бачив вже бозна скільки років. Хлопець струсив головою, аби примара його колишнього життя щезла.

— Так, я з вами цілком згоден, пане. Все ж, вибачайте мене за брак ввічливості, але ви вже знаєте моє ім'я, проте я не знаю вашого. Якось односторонньо те все, як гадаєте?

— Ось тепер і я з тобою погоджуюсь, хлопче! Дійсно, де ж мої манери?! Штефане, де ти подів мої манери, га?

— Пане, да я...

— Зрозуміло! Знову нічого не знаєш! І нащо я тебе тут тримаю?!

— Бо з мене добрий бармен?

— Бо не вмієш ти більше нічого робити, дурна ти макітро!

— Я не дурний!..

Артем перестав слухати, як двоє чоловіків лаяли один одного. Зненацька, можливо, саме через цю їхню хоча і удавану, але не найприємнішу для вух перепалку Артем втратив будь-яке бажання пити, бодай що могли йому тут запропонувати. Він захотів миттєво опинитися в себе вдома — навіть чужа «хата» вважалася йому чимось рідним та звичайним. На жаль, телепортації не існувало, надто вона не була доведена емпірично. Тому єдине, що залишалося Артемові, — взяти своє ще вогке пальто та вирушити додому. Ним керували як бурхлива рішучість залишити за спиною це дивне місце та тих, хто його наповнював, так і бажання побути наодинці.

— Люцій. — Це слово зловило Артема, змусивши його зупинитися на піддорозі до виходу.

— Що?

— Звуть мене Люцієм. — Голос власника бару звучав впевнено та вкрадливо, не залишаючи жодного сумніву щодо серйозності його слів.

— Ви знущаєтеся з мене? Чи то ваші батьки з вас поглузували отак? Важко в таке повірити. Хоча того, — Артем показує пальцем на бармена, — звуть Штефан. Ну і заклад у вас, пане Люцію!

— Вважатиму це за хвалу, юначе. — Власник, котрого насправді звали Люцієм всміхнувся. — Бачу, ви вже йдете. Шкода. — Подивився просто в Артемові очі. — Проте чекаю на вас завтра.

— Я подумую. На все добре.

Великі, важкі двері цього разу легко піддалися Артемові. Вийшовши на вулицю, він озирнувся, подивився на вивіску, що та виблискувала червоними неоновими спалахами. Б-А-Р-Д-А. Щось у тій назві було дивним, проте все одно привабливим.

Артем подумав, що це місце було надто цікавим, щоби ще раз не повернутися. Воно вабило його своєю незвичністю, своїми напоями, жодного з яких він так і не скуштував, своїми дивними людьми, а особливо власником. Не маючи жодних гомосексуальних нахилів, Артем відчував, що його якимось чином тягнуло до власника, до того Люція. За тими думками він не помітив, як опинився вдома. Вдома було добре, однак оселя вже не була така комфортна, як було до того. Щось змінилося — можливо, на краще.

«Містика якась» — такою була передостання на той день думка Артема до того, як він заснув. Останньою промайнула думка, що він таки заздрив Люцію.

* * *

Штефан повільними, доведеними до досконалості рухами витирав склянки та чарки, що лежали перед ним невеликими штабелями на барній стійці. Кожну чисту, як йому здавалося, склянку, Штефан підіймав догори, придивлявся до неї крізь лампове світло та, не знайшовши жодної вади, ставив на потрібне місце. Йому дуже подобалося те заняття, завзяття до якого він мав завдяки чистоті, яку він врешті-решт і знаходив та якої він прагнув.

Коли всі склянки були вичищені та висушені від губ, слини та слідів помади *колишніх* клієнтів (хтозна, де були їхні вуста напередодні), Штефан брався за пил, що найтоншим шаром осідав на пляшки, штофи та сулії, котрих були немало у тому барі. У всіх бутлях були різні напої — різні за рецептурою, історією та призначенням. Однак їх об'єднували кілька речей: по-перше, рано чи пізно їх вип'ють; по-друге, всі вони були даниною людським дурощам та ліні; по-третє, Штефан, по суті, ніколи не куштував жодного з них. Про цей його недолік знав лише його наймач — пан Пер, для якого такий бармен був ідеальною людиною. «Як, ти зовсім не п'єш?» — саме таких питань Штефан сторонився, вважаючи їх дурними, а себе — надто амбітним, аби на подібні відказувати.

У викривленому віддзеркаленні однієї з пляшок бармен побачив пана Люція.

— Ти вже тут, Штефане? Як завжди рано, як завжди порпаєшся серед склянок.

— Авжеж, пане! Стільки роботи попереду! День обіцяє бути таким цікавим!

— Не просто обіцяє — *має* бути. От скажи мені відверто, Штефане — тільки дуже відверто, бо я дізнаюся все одно, якщо ти збрехав! — тобі ще не осточортіло працювати на мене, бути по-

руч зі мною щодня, слідувати за мною крізь час та простір та й усе живе? — кожне нове слово видзвонювалося сильніше за останнє у напівтемному приміщенні.

— Яке чудове та влучне слово ви вибрали, пане!

— Яке саме?

— «Осточортіло»! — Бармен посміхнувся так, аби пан Пер того не бачив. Одначе власник бару «Барда» бачив і чув усе, що його — і не тільки — стосувалося.

— Знову прискіпуєшся до моїх слів, вірний посіпако? Вибрав та й годі з ним! Готуйся до вечора — в нас буде гість!

— Гадаєте, він повернеться?

— Не гадаю — знаю. Йому, любий Штефане, діватися вже нікуди... — Очі Люція спалахнули дивним вогнем.

* * *

Вівторок, як завжди, був днем не менш важким, аніж понеділок. Артемові здавалося, що він ніколи не зможе змусити себе спочатку розліпити очі, потім сповзти з постелі, надто бадьоро встати та так само бадьоро пошвендіти до ванної кімнати — саме там Артем остаточно приходив до тями. Ані вранішні фізичні вправи, ані раптово ввімкнене світло, ані різні види будильників та їхні надгучні та наднеприємні звуки не були в змозі розтермосити хлопця. Якщо ж Артемів день не починався з ванної кімнати, він ходив по оселі неначе зомбований, переходячи з одного суміжного стану до іншого: таким чином він міг ходити годинами помешканням, пересуваючись по кімнатах та забуваючи, що в кожній окремій з них йому було треба.

Одначе у ванній кімнаті йому одразу ставало легше: щойно він намощував пастою свою біло-зелену щітку, щойно щітка торкала-ся зубів та ясен, як одразу самопочуття та світосприймання ставали справою простішою, заняттям, що його можна було подужати. Артем дивився на себе у дзеркало, критично поводив поглядом по своїй фізії, яка щохвилини ставала радіснішою та приємнішою для інших — не для нього, та думав, як провести день, тобто час після роботи. У такі вранішні хвилини він уявляв себе актором, який знявся у рекламі, що її проводила одна з відомих у сфері паст та щіток компаній, та став одразу відомим на всю країну. Може, стати коли-небудь актором?

Після «наведення краси» Артем зазвичай сідав за маленький стіл, який стояв посеред маленької кухні, де все, до речі, було маленьке та низеньке. Артем іноді питав себе, нащо він терпів цю оселю, чому не переїхав до якоїсь ліпшої, бо та, де він жив — існував,

неначе тарган, — перестала бути оселею у повному сенсі того слова. Він жив у халупі — до цього слова часто-густо він підбирав лайливу риму російською. Артем, як сам говорив, «наразі жив у х(з)алупі».

Однак, лінощі, як явище природне та невід'ємне від Артемової особистості, заважали йому прийняти будь-яке беззаперечне рішення щодо переїзду до нового житла. У такі хвилини вагань та пов'язаним з ними безсиллям, він насправді нагадував самому собі таргана, якому взагалі було по цимбалах, де, з ким та як жити. Можливо, у випадку ядерної війни чи то катастрофи, він зумів би навіть вижити, сховавшись, візьмімо, у тій самій ванній кімнаті. Однак, то все нісенітниця та дурниці — хто хоче завдати по країні ядерного удару? — хіба що сусід без клепки, від якого можна було чекати на все, що завгодно.

* * *

Так вийшло, що ванна кімната стала Артему на кшталт сховища. Він проводив там цілі години, сидючи на унітазі, або гуляючи туди-сюди по тих двох метрах довжини ванної кімнати, або сидючи під струменями гарячої води з душа. Ті всі заняття його утихомирювали його неспокійну вдачу, коли треба були зібрати до купи безліч думок, що вони роїлися в його голові непогідним вихором. Вранці він проводив у ванній кімнаті щонайменше півгодини — деякі жінки не так сильно прикипали до неї та проводили там менше часу. Однак Артемові було все одно, бо на кін ставилася його власна зона комфорту.

Артем і сам, власне, не міг сказати, чому так сталося. Мабуть, це виходило з його дитинства, з якихось подій, що вони тоді мали місце та наразі сиділи в його голові та чекали на свій час, щоб вийти та збити хлопця з пантелику. Той час для тих неприємних та іноді вкрай розкуйовджених думок наставляв саме вранці, або перед сном, коли хлопець був виснажений роботою або якоюсь хворобою, з якою він знайомився напередодні.

* * *

То були котрісь з численних вихідних, коли батьки залишалися вдома, робили кожен щось окремо та майже між собою не розмовляли. Артемів батько або сидів у своєму улюбленому кріслі та читав газету, або лежав, розкинувши руки в боки, наче його розп'яли, на канапі та дивився у стелю. Такий стан засмучував його сина та дратував його дружину. Обидва не знали, що його робити у такій ситуації. Одна справа, коли чоловік читав газету та сидів собі смурний, замучений всіма тими подіями, що вони відбувалися у світі, надто у власній державі.

Зовсім іншою справою було, коли розбуркати тата Артем був не в змозі, на які б хитрощі не йшов: дитина звала батька пограти надворі у футбол — він навіть не поводив очима; Артем ставив біля його обличчя улюблену шахівницю, що її за будь-якої іншої ситуації чіпати заборонялося — жодного кліпання. Одного разу Артем навіть зробив вигляд, що забився о край великого, масивного столу, що той стояв майже посеред кімнати, та залементував від болю. Ні, ані жодного жесту на поміч, ані прояву хоча б якихось почуттів до сина. Як здавалося хлопчику, все було дарма.

«Непутящий йолоп...»

«Бездіяльний бевзь...»

«Ні на що не здатне ледащо...»

Перші кілька разів, коли мама таким чином гримала на батька, Артем хотів ще щось казати на його захист. Проте з кожною новою відсутністю реакції з батькового боку, роздратування сина накопичувалося, розростаючись темним цвітом по Артемовій душі. Він розумів, що мати врешті-решт мала рацію, що не її потрібно було картати, ні — власного батька.

Хоча дитина і тримала ті неприємні щодо батька почуття десь глибоко по закутках усередині себе, проте вони — ті почуття — іноді все ж мали прояв. Коли батько впадав у такий стан і ставав подібним до каменю, син перестав його чіпляти або бодай чимось намагатися повернути його до нормального життя. І це було найстрашнішим висновком, що його могла зробити десятирічна дитина — він вирішив ігнорувати батька, у якому б стані того не знаходив.

Спочатку Артемові стало зле від тих помислів. Услід за тим Артемові стало байдуже. Зрештою хлопцеві стало лінь що-небудь відчувати до тата.

Правду кажучи, Артемів батько не завжди перебував у тому дивному стані, що він лякав усю родину. Рана, якої він зазнав від смерті брата Славка, потроху загоювалася, надія на нове життя поверталася до нього поступово, «виринаючи з океану сліз». Дивлячись на себе у дзеркало, Артемів батько бачив трохи знервовану, не завжди врівноважену — як-не-як він втратив найближчого до себе родича, — проте цілком нормальну людину.

Ось тому чоловік не завжди розумів подібне нове до нього ставлення. Той факт, що його лаяла власна дружина, навряд чи

став для нього новинкою — всі його друзі та товариші скаржилися подекуди на зміни у жіночому тілі, через які ті всі жінки — дружини і коханки, сестри і дочки, колеги по роботі та навіть продавчині з крамниці за рогом — ставали немовби якимись *іншими*. Артемів батько питав серед мужиків, чи передавалося те, через що жінки змінювалися, від однієї людини до іншої, але його друзі та товариші більшістю мовчали, меншістю — казали, що розповсюджувалося, мов зараза, лише серед представниць жіночої статі, особливо у тісному колі відношень. Вони, ті дебелі, вкриті багаточаровим пилом життєвого досвіду, чоловіки зроду не чули, щоб від того лиха страждали чоловіки, надто хлопчики.

Спочатку Артемовому батькові стало зле від здогадок щодо підстав такої поведінки. Потім Артемів батько вельми розхвилювався. Зрештою чоловік збагнув, що він, власне, робив усе не так і що настав час усе змінити.

* * *

Просидівши десь з півгодини у туалеті тієї оселі, яку Артем любив та якої він одночасно хотів позбутися у найближчому майбутньому, хлопець пішов на роботу. Він прочитав декілька непоганих статей щодо новітніх технологій, продивився всі новини, що він їх пропустив за день минулий, і посміявся з нових відео-приколів, що їх тисячами викидали щодня на терени Всесвітньої павутини. Опам'ятавшись, що згаяв занадто часу на нічогонероблення, Артем кулею вилетів з помешкання і поквапився на роботу.

Вийшовши на вулицю, Артем помітив, що від вчорашньої мжички і слід захолов. Перед ним майорів *цілий* робочий день, що він його вже зненавидів, незважаючи навіть на доволі непоганий настрій зранку. Важко було самому собі зізнатися — хто не спробував те зробити, не зрозуміє, — проте Артем усе ж не так-то і дуже плекав ту роботу, аби ніколи її не лишити. Він ще раз в голові підрахував приблизну кількість що там днів — годин, що він їх провів, шпортаючись серед безлічі рядків коду. Дійсно, виходило чимало...

* * *

Прийшовши до офісного центру, де розташовувалася Артемова компанія (власне, не його, а когось іншого — зі власником він так і не познайомився), він підняв угору обличчя: хлопець глядів на двадцять один поверх безлищої скло-бетонної будови та бажав, аби та зникла коли-небудь подалі, світ за очі, можливо, навіть злетіла у повітря від шаленого вибуху чи то навпаки спала, немовби велетенська кам'яна омана. Вона йому дошкуляла, неначе

встромлена в око голка, принаймні відчуття були дуже подібні до того. І наразі він ніяк не міг її позбутися.

Часом Артемові, особливо коли він ось так стояв, не зводячи очі від висоти, кортіло видертися на дах тієї споруди. Видершись врешті-решт туди — знайти ключ стало б справою не з найлегших, його не вдовольнив би ані краєвид, бо він, взагалі-то, вже знав його як своїх п'ять пучок, ані «чисте» повітря, що його вже не залишилося у тому місті. Парубок бажав, надто жадав, зробити останній стрибок у своєму житті. Чудернацьке бажання, чи не так?

* * *

Перші чотири чи п'ять поверхів він навіть не помітив би, зрештою, як, мабуть, і всі інші, через швидкість, яку б він розвинув, неначе якесь фізичне тіло — яблуко чи залізна куля, падіння котрої він добре тримав у голові ще зі шкільних уроків з фізики. Проте юнак розмірковував, що, як пролітатиме повз тринадцятий поверх, неодмінно має подивитися у вікно — на тому поверсі працювала дівчина, яка йому нещодавно дуже сподобалася та про яку він дізнався чимало інформації від своїх колег. Як вони про неї щось дізналися, Артемові було невтямки, однак не те було головним для нього — його цікавила *вона*.

Парубок уявляв себе у польоті. Один лише крок — і вже надзвичайно стрімко минають п'ятнадцятий, чотирнадцятий, а ось вже — і тринадцятий поверх. Артем намагається відчуті ті хвилювання, ту неминучість зіткнення, врешті-решт, оту силу тяжіння, одночасно не помічаючи миттєвого жаху, який би його, звісно, охопив. Вікно тринадцятого поверху, якщо пощастить, її обличчя — звуть її, до речі, Ольга — й твердий, незабаром скривавлений асфальт. Біля нього збираються люди — дармовиси, яким нема що робити або яких так легко відволікти від того, що вони вже роблять — одноманітність життя штовхала людей на подекуди дивні вчинки. І Артем, він ясно те усвідомлював, був зразком того, хто живе в однотонності.

Артем стояв і лише дивився на ту будівлю, руки тремтіли все ж таки від жаху, що він його щойно пізнав. Ні, ті думки, ті уявлення — то не був Артемів потяг до самогубства (хоча будь-який фахівець з ментальних проблем напевно вирішив би інакше) — радше прокрасинація у найвищій своїй формі: він настільки не хотів працювати і настільки не міг нічого вдіяти, що хотілося назавжди з усім тим покінчити — попри навіть те, що в житті з'явилася нова «ціль».

«Непутящий йолоп...»

«Бездіяльний бевзь...»

«Ні на що не здатне ледащо...»

Ці материні слова відбивалися в голові Артема, коли ті бажання ставали надто реальними, надто близькими до виконання. І в той момент батьки примарами вистрибували з пам'яті, набуваючи таких знайомих хлопцеві форм. Вони були десь біля нього, чи то обабіч цього сірого, неоковирного асфальту, колір (наче він був, той колір) якого лише кров могла розбавити своїм верміліоном, чи то у віддзеркаленні скла, що його вже довгий час ніхто не відшкрібав від товстого шару пилу. Артем знову бачив епізоди зі свого дитинства, які клубком підступали йому до горла. Здавалося, що то не батько лежав на канапі навznak, а він, Артем, і мати саме біля нього стояла і саме до нього промовляла ті образливі слова. А він нічого не міг удіяти.

* * *

Увійшовши до споруди офісного центру, Артем вже звичним (здуріти можна, п'ять років!) жестом привітав старого охоронця на ім'я Василь. Той, як завжди, вранці був трохи напідпитку, однак усе ж більш-менш добре виконував свої обов'язки, як-то звіряв обличчя у комп'ютерній теці зі світлиною на пропуску, питав, за яким бісом той чи інший відвідувач заходив до офісної споруди, чи просто дивився важким поглядом на тих, хто прийшов — той погляд він проніс крізь десятиліття служби у радянських Збройних силах. Судячи з постави голосу та все того ж погляду, Василь мав чин майора, не менший. Від такого минулого просто неможливо відсахнутися, скільки зусиль не докладай — воно в'їлося надто глибоко не в тіло — в саму душу старого охоронця, і, мабуть, тому його майже ніхто ніколи не бачив не інакше, як сп'янілим. Чи то він намагався відкараскатися від того минулого, чи то, навпаки, вимочував його, неначе у формальдегіді, ніхто насправді того не знав. Однак часом від Василя тхнуло минулим надто сильно.

Охоронець поглянув на Артема, який щойно переступив поріг. На відміну від сотень інших людей, які працювали у цій будівлі та які проходили повз Василя щодня, цей юнак, чорнявий, майже завжди з зарослою бородою та виразом очей, які з цікавістю блукали по зморшкуватому обличчю вже старого чоловіка. Парубок завжди приязно з ним вітався, завжди чемно питав, як у старого Василя здоров'я, як жінка («чорти б її схопили!»), як діти та внуки. Чоловік не знав, нащо те все в нього питали, бо кого ще може ці-

кавити його власна родина, крім, звісно, нього самого? Проте один той прояв доброти та людяності доводив, що він ще був комусь потрібен, що він досі жива істота, *людина*, був йому свідченням своєї важливості та необхідності. Так, він потрохи вбивав у собі людяність тим алкоголем, проте хто йому заважав, хто хоча б одного разу схопив його за руку — за горло навіть! — та сказав: «Що ти робиш, старий ти бевзю?»

Однаке ніхто не хотів доводити старому Василеві його необхідність у світі, ані жінка, ані діти з онуками, ані люди, яких він знав достобіса років та яких вважав за друзів. І ось приходить хлопець, відкриває свого рота й питає про його справи. Першого разу то було немовби сон серед напівтверезої свідомості старого охоронця — він навіть подумав, чи було то насправді. Було? Було... Так, було! Він комусь ще там потрібен! Він, старий та ні на що більше не здатний чоловіча!

Василь став менше пити.

Такого не ставалося з його тринадцяти років.

* * *

— Доброго ранку, Василю! — Артем поводив у повітрі рукою, вітаючи охоронця. — Як ся маєш? — Артем відмітив, що від старого не смерділо хмелем, як завжди, скоріше пахтіло домашньою випічкою, яка нещодавно зникла у його череві.

— Ой, навіть не питай, Артеме! — промовив Василь, проте про себе заголосив: «Ні, питай, питай стільки, скільки буде потрібно!». — Все, як завжди...

— Як завжди погано? — Артем привітно посміхнувся, показуючи Василеві, що у тому «як завжди погано», можливо, і не було нічого страшного.

— Та начебто ні, не дуже... — відказав охоронець, — життя навіть поліпшується потрохи.

— «Покращення прийшло вже сьогодні?» — Артем всміхнувся щиріше та ширше.

— Та не згадуй про дурне, юначе! Як прийде, так і прийде! — Старий охоронець дещо зніяковів. — Не повіриш, Артеме, моя жінка до мене почала чіплятися! Вперше за останні років десять чи то навіть п'ятнадцять. Я навіть не знаю, що їй на те відповісти!

— А як реагує тіло?

— Тобто? — Чоловік зніяковів ще дужче. — Тобто як реагує «маленький Василь»?

— Бачиш! Ти все розумієш! А ще вдаєш старого! — Парубок зареготав так, що його, мабуть, було чутно на три поверхи вище. — Ну, то як реагує?

— Добре! Дуже добре реагує! Гадав, такого вже ніколи не станеться! Може, то через спиртне в мене стручок не вставав, га?

— Все можливе, Василю, все можливе... — Артем зиркнув на охоронця хитрим поглядом і підморгнув тому. — Досить відпочивати! Робота кличе, Василю! До скорого!

— Гарного дня тоді, юначе!

Артем пішов до ліфта, до того провівши своєю карткою по зчитувачу. Його ім'я одразу з'явилося на комп'ютері охоронця. Останній щиро бажав, аби в Артема все було добре. Коли юнак зник у ліфті, Василю стало якось зле, неначе мало статися щось лихе. Таке відчуття востаннє він мав у дев'яносто першому, коли вщент розбилися його мрії стати генералом, коли зі старою епохою, епохою, яка йому дала дуже багато та на поталу якій він віддавав усього себе, було покінчено. Часом його хмільні сльози за старою добою одна за одною крапали по цупкій щоці, яка давно не знала доброти.

Всі надії тодішнього Василя на ліпше минули — померли — в якомусь океані. Мабуть, в океані зі сліз.

* * *

Коли Артем вийшов з ліфта на своєму двадцять першому поверсі, він не зустрів жодної живої істоти. Зазвичай так і ставалося: він приходив найпершим, робив собі ранкову каву, слухав ранкову, іноді навіть бадью, музику, потім грав на приставці у якийсь файтинг. Тим самим він намагався зосередитися, налаштуватися на робочий день. Іноді парубок не помічав, як повз нього проходили колеги, заповнювали собою робочий простір, розсіювалися по офісу. Як і завжди, на нього майже ніхто не звертав увагу. Він тієї уваги і не потребував.

Артем, щойно він отримав цю роботу, був сповнений ентузіазму робити щось нове, творити майже все, що йому заманеться, вдихаючи свої ідеї у повітря та голови своїх колег. Проте не так сталося, як йому гадалося. Його одразу поставили у щільні рамки того, що саме він має робити, не сходячи зі шляху, що був вторований його попередниками. Спочатку він лише й міг, що коритися керівництву, керманічам проєктів і всім іншим, хто був вищий за нього статусом. Артем потерпав від самого факту того, що над ним стояв хтось, котрий віддавав команди, котрий говорив, що робити, а що — ні.

«Працой і станеш вільним».

Еге ж бо, так він одразу й повірив...

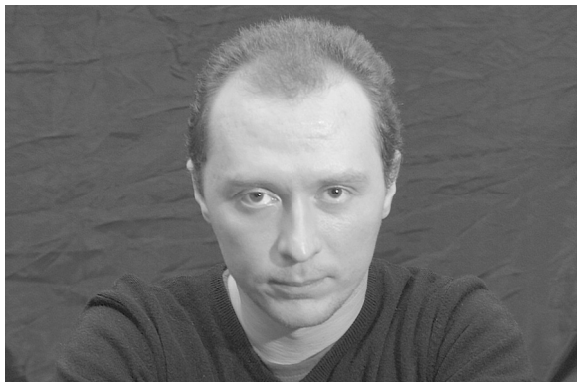
Бо так він і повірив! Він усі ті п'ять з гаком років не сумнівався у цьому принципі. Він вірив йому, вірив у нього, вірив, що одного дня дійсно стане вільною людиною, ба не знав лише, як це — бути вільним. Він не дуже собі уявляв можливості свободи, яка б надихала його на відкриття, на подвиги, на формування нових горизонтів та розбиття старих. Що таке взагалі свобода і з чим її їдять? Хто її бачив на власні очі? Хто її хапав за хвіст так, аби висмикнути себе з буденності, яка була всюди?

Нехай Артем отримає свободу. Що з ним тоді буде? Він байдикуватиме вдома, маючи достатньо *пеньонзів*, аби нічого не робити? Лінощі та й годі. Що з нього тоді вийде? Він малюватиме дивовижні картини? Він напише кілька романів або новел, або збірку віршів, які стануть відомими та принесуть йому якусь премію та всесвітнє визнання у світі, де письменництво помалу занепадає чи то стає надто елітистським, настільки, що воно вже нікому не треба? Наприклад, він отримає пулітцерівську премію, чи навіть нобелівську, чи ще якусь. І все завдяки — не безпосередньо, звісно — грошам, що він їх заробив своїм трудом. То це свобода?

А, може, Артем мандруватиме країнами, що вони лише снилися йому, коли він був малим, коли лежав серед темряви своєї кімнати та слухав крізь надтонку стінку радянського панельного будинку, як лаялися його батьки? Він познайомиться з купою людей, різних, дивних, надто екстраординарних. Він приятелюватиме з відомими діячами культури, митцями, просвітянами, які зможуть вказати парубкові на нові шляхи, на нові життєві обрії, що він їх ніколи не помічав. Розумні люди — вони ж скрізь, куди не кинь, і розмовляють між собою однією їм відомою мовою — мовою розуму.

Так, то все було можливе, проте хіба лише завдяки грошам? Може, Артемові було потрібно щось іще, аби отримати волю, і він мав сам докласти зусиль, а не лише думати про потенційне майбутнє? В голові протягом стількох років спливали одне за одним питання, що їх було не злічити. Сумніви щодо сутності власної свободи пронизали Артеміїв розум настільки, що крізь створені дірки будь-яка гідна ідея виходила вільно, не зазнаючи жодного спротиву та зовсім не осідаючи, аби одного дня прорости у дещо більше, аніж звичайна ефемера.

Думки-ефемери — їх було вдосталь в Артемовій голові...

Олександр ГОРБАЧЕВСЬКИЙ, *учасник конкурсу*

Народився 7 травня 1988 року в Луцьку. Наразі мешкає та працює у рідному місті. Закінчив Луцьку ЗОШ № 11. Навчався на факультеті романо-германської філології Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Писати почав ще в шкільні роки: пробував себе у поезії та прозі. У творчому доробку має два романи. Учасник літературної студії «Без меж».

ЛИК СМЕРТІ (Уривок)

Величні ліси у вічному смозі,
Невідомі тварини на кожному розі,
Такі чорні ґрунти під ногами,
Що й терня візьметься квітками.
Незворушені хащі темної зелені,
І повітря густе по землі стелиться.
Страшні крики на поле лягають,
Це хижакі свої жертви тягають.
Свинцеві хмари лежать на горах,
А в тих горах — змії в норах...

Розділ перший **«ЖІНКА В ЧОРНОМУ»**

1

Темно. Надворі переїщала злива та розбавляла і так рідку багнюку. В одній із селянських хатинок мерехтів самотній вогник...

На стіні, коло ліжка, висіла лампа і тьмяно освітлювала кімнату. В ліжку лежав чоловік. Він важко стогнав, і великі краплини поту скочувались з його чола. Жінка, що сиділа поруч, витирала то піт чоловіка, то свої сльози. Схлипування наповнювали оселю.

Вдарив грім, і спалах блискавки осяяв кімнату яскравим світлом.

«Ось, випий», — через сльози прошепотіла жінка і піднесла до уст чоловіка мисочку із трав'яним напоєм. Він зробив ковток і з важким стогоном знову опустив голову на подушку. «Я вилікую тебе, ось побачиш. Завтра тобі буде ліпше. Вона не встигне відчутти, не встигне прийти за тобою, — красуня нахилилась і накрила його обличчя своїм білосніжним волоссям. — Хвороба відступить».

Раптом у двері хатини тричі голосно грюкнули. Жінка кинула зляканий погляд на двері, аж забряжчало її багате намисто. «Хто?!» — крикнула вона, але у відповідь почула лиш розкотистий удар грому. Тоді жінка підвелась зі стільця, підійшла до дверей і припустилась до них вухом. «Хто?» — повторила вона. Відповіді знову не було. Пані обережно відчинила двері, зробивши якомога меншу щілину, і поглянула крізь неї. Але надворі було зовсім темно.

Несподівано нещадний удар у двері розчинив їх навстіж. Жінка впала на підлогу. Разом з дощем в хатину увірвався вітер і загасив вогник лампи. На порозі хтось стояв. Було темно, але бідолашна одразу впізнала образ. Вона не раз чула про того, хто зараз стояв перед нею.

По лакованій шкірі вбрання і шкіряній накидці стікали великі дощові краплі. Гість мовчки зайшов у хатину.

— Ні! — крикнула жінка і, не підводячись з колін, вчепилась у накидку незнайомця. — Йди звідси! Він ще молодий! Я його вилікую!

— Це кінець, — прошепотів чоловік у ліжку. — Нее, тікай! Ти нічого не вдієш! Ніхто не вдіє. Твій час ще не настав!

Але жінка не випускала з рук накидку гостя:

— Якщо настав твій час, то настав і мій, — мовила вона.

— Не роби дурниць. Прийшли лише по мене.

Проте незнайомиць сам втрутився у суперечку. Він схопив Нею за волосся і викинув з хати, зачинивши за жінкою двері.

В хатині стало геть темно. З вулиці долинали звуки: бовтаючись в багнюці, Нея плакала і кликала на допомогу охорону міста.

Чоловік важко дихав. Рипучими кроками шкіряних чобіт, гість підійшов до нього і сів поряд. Задзвенів метал, наче хтось повільно дістає ніж. Гість схилився над чоловіком. Той стишив дихання, намагаючись розгледіти в темряві обличчя незнайомця, але побачив лише мертву безлику маску. Легким рухом подорожній зняв

її — чорні, як смола, локони волосся зміями висипались на його обличчя. Новий спалах блискавки осяяв кімнату, і чоловік встиг роздивитися гостя. Це була жінка: чорноволоса — вона вдивлялася в нього своїми темно-карими очима з густими віями. По червоних, як талізімські шовки, губах стікали краплини дощу. Чоловік, який щойно був у владі страху, голосно розреготався:

— Я гадав — смерть буде страшніша, — мовив він.

Вона приставила до його горла блискучий ніж, по якому також стікав дощ. Сталь повного місяця, що мала владу відділяти душу від тіла, виблискувала навіть у темряві.

— Я анітрохи не страшна — страшне очікування на мене, — відповіла вона і звичним рухом провела гострим лезом ножа по його горлі. Бідолаха хрипло видихнув і зробив це встання. По лезу ножа швидко збігла червона краплина крові, на мить затрималась на злегка загнутому кінці й впала на встелену соломою підлогу. Ніж ще раз блиснув, жінка підвелась зі стільця, і в ту ж мить в хатину вломилась озброєна варта міста. Але дім був уже порожній...

(ПРОЛОГ)

Крізь густі темні хмари древньої планети, крізь буяючі дикі нетрі лісів, крізь непроглядні тумани неозорих полів — наша розповідь несе нас на величні землі процвітаючої імперії.

З незапам'ятних часів древні безсмертні люди утворили на Великому Континенті свою могутню і розвинену державу. Величні мури захищали їх, такі величні, що навіть самій смерті рідко вдавалось проникнути за них. Саме так, смерті! В ті часи люди були безсмертні, але смерті боялися понад усе. Вони знали її та ненавиділи. Вони поклонялися їй і проклинали. Вони вміли її відлякувати, бо знали всі таємниці і секрети природи.

Йшли віки. Алденосонос — володар імперії, що довгі століття ховав себе від смерті за високими мурами, сталевими брамами і найвправнішими воїнами — нарешті опинився в її холодних обіймах. Покинувши свою державу і залишивши без сталевого кулака, який би тримав її купи, Алденосонос прирік імперію на розкол. Міжусобні війни і суперечки тепер роздирали колись могутню державу. Державу — міць якої було збудовано за тисячі років — вдалося знищити за лічені дні.

Тоді й смерть знайшла свою поживу. Коли люди забули про неї, намагаючись захопити владу, вона зміцніла. Зміцніла, бо умертвляючи людей, вона живилась сутністю їхніх душ. Вона жила чужими душами, бо своєї не мала.

Поля битв, після зіткнень орд кількох нових марнославно безумців, охоплених бажанням поділяти і володарювати, ставали справжнім бенкетом для вродливої жінки у чорному — древньої смерті. Тож вона все міцніла, а міжусобні війни вже безповоротно зруйнували ту могутню і багату імперію. Її знання загубили в полум'ї битви, мудрість втратили в жазі влади. Велика імперія пала. Вона сама себе поставила на коліна. Від колись славетного краю залишились лише посірілі кам'яні стіни, що колись сяяли, наче золото.

Але століття по тому місце імперії зайняли три нові держави, і нові владики, що вийшли із сім'ї колись прославленого Алденосона, стали на чолі них. Три брати: Храмез, Осфорій і Талізій поділили між собою колись неподільні землі. Талізій став володарювати Талізією — наймогутнішою з-поміж нових держав. Та її могутність більше не лякала смерть. Її мури більше не стримували древню Дессу. Люди і надалі залишалися безсмертними, але все частіше їм доводилось зустрічатися зі смертю. Смерть єдина володіла зброєю, яку викував колись для неї батько Час із сталі повного місяця. Лише зброя з цієї сталі мала владу звільняти людську душу від її тягара та ярма — тіла.

А зараз слухай уважно, бо моя оповідь повідає тобі про древній світ, де панували інші закони; про світ, що існував задовго до нашого; про Талізія та його сина Хіроса; про дружбу, кохання, життя та... смерть.

I

Талізій — мудрий, справедливий і чесний правитель. Він ніколи нікого не карав, але його завжди боялися. Великий воїн в минулому, він знав народ, його потреби і нещастя, бо й сам немало прожив серед людей.

Його кроки були тверді та впевнені. Брязкаючи золотими прикрасами на зеленій накидці, він крокував вздовж довгої зали. Чоловік не виглядав старим, бо й старості у ті часи не знав ніхто, але його обличчя несло на собі відбиток великого досвіду й мудрості. Загартований в боях, він звідав і зраду тих, кого любив; і гіркоту поразок, коли доводилось, підібгавши хвоста, тікати геть з поля бою; і п'янкий присмак крові ворогів на губах. На його обличчі були зморшки, але це була не старість — це була мудрість.

Поруч ішов його син — Хірос. Кучері золотавого волосся доходили йому до плечей, а обличчя вкривав такий же «золотий пил» бороди. Його обличчя було молоде і свіже. За мірками того світу — це був іще юнак. Хіросу лише трохи перевалило за сотню років. Коричнева шкіряна жилетка, грубо стібана жовтими нит-

ками, вкривала його груди. На ногах були шкіряні штани, вкриті металевими щитками з рельєфами. На поясі висів меч.

Слуги відчинили великі скрипучі двері, і правитель та його син увійшли до чималої круглої зали. Посередині стояв круглий дерев'яний стіл, а в чотирьох «кутах» кімнати розташувались широкі блюда на підставках — витончених шедеврах ковальського мистецтва. У блюдах танцювало полум'я.

Двоє чоловіків, що сиділи за столом, устали, коли побачили правителя із сином.

— Брати мої, — мовив Талізій, розкривши обійми, — я радий бачити вас на землях своїх.

— Ми також вдячні тобі за гостинність, що ти виявив, о володарю, найбільших і найбагатших з-поміж наших земель. Ми б не турбували тебе, але занепокоєність наших народів привела нас до тебе.

Вони сіли за стіл. Один з чоловіків був правителем осфорських земель — Осфорій. Його біле волосся було зібране у хвіст, а груди вкривала поважна біла борода. Іншим гостем був Храме́з. Храме́зію звалися його землі та були другі за величиною й багатствами своїми. Чорне пряме волосся Храме́за накривало йому плечі, а декілька густих чорних пасом завжди лежали на відсутньому лівому оці, що він втратив у бою.

— Перш за все, — мовив Талізій, — прошу привітати сина мого Хіроса. Він моя надія та опора. Не виключення й наші сьогоднішні клопоти.

— Вітаємо тебе, Хіросе. Попри твій молодий вік, ми наслухані про твою відвагу та хоробрість, — тихо прохрипів одноокий Храме́з.

— Ми сподіваємось, що ти станеш і нашою надією та опорою, — додав Осфорій.

— Брати мої, — підвівся Талізій, — незважаючи на всі чвари та негаразди між нами і нашими народами, сувора реальність сьогодні знову звела нас разом. Звела разом, аби ми об'єднались в один непереможний кулак наших спільних сил, знань і хоробростей. Звела, аби ми виступили проти найжахливішого у світі цього та неприродного. Того, що кидає виклик нашій безсмертній суті. Того, що хоче привчити нас вмирати, наче ми барани на бенкет. Того, що однаково ненавидять і бояться всі, незалежно від того осфорська земля пестить їхні ступні, храме́зьке повітря напуває їхні легені чи талізійське сонце гріє їхні тіла. Проти того, що сковає страхом наше майбутнє і темнить наше сьогоднішнє. Аби захистити наші народи, наше майбутнє, наших дітей та себе — ми повинні сьогодні виступити проти смерті на ймення Десса. Від її меча щодня гинуть

славетні воїни, що віки творили величні подвиги і захищали людей від незнаних сил природи. Щодня гинуть наші матері, батьки і діти, щоб задовольнити голод жінки в чорному. Заради чого я запитаю вас? Величні і справедливі правителі, як наш батько Алденосонос, покинули свої народи, хоч могли правити вічно. Цілі міста падають із добробуту до лиха, щоб вгамувати вічний голод смерті. Голод, що стає дедалі глибшим і пожирає дедалі молодших. Ми покликані виступити проти цього. Три наші держави, об'єднані заради спільної мети — є найбільшою силою у світі цьому. Якщо хтось і здатен навести у ньому порядок, то це тільки ми, брати мої.

— Твої слова великі і прекрасні, — поклавши свої сильні руки на стіл, мовив Осфорій. — Я згоден з ними, і сам палаю бажанням змінити майбутнє для дітей наших. Позбавити його страху та непевності. Але що можна вдіяти проти древньої сили? Чи знаєш ти, що згубне для неї? Що зупинить смерть?

— Знання імперії, якою правив наш батько, були безмежні. Відповіді слід шукати там, — впевнено відказав Талізій.

— У лісах Храмезії живе одна жінка, — кинувши за вухо декілька чорних пасем, заговорив Храмез. — Вона жила іще задовго до нашого батька. Її звуть Нея. Якщо древні знання десь і збереглися, то найперше їх варто шукати у неї. Ми б хотіли, аби твій син відбув до храмезьких лісів і привіз цю жінку в Талізію. Бо віримо йому, як віримо тобі.

— Я благословлю свого сина, коли він того бажає.

— Неменше за вас я бажаю спинити те зло, що закувало землі всі у страх, — заговорив Хірос. — Настільки могутнє зло, що змусило ворогів мого батька і одвічних його ненависників прибути у наші краї та молити про поміч, якої вони недостойні. Я зроблю це заради свого народу, заради свого батька і навіть заради ваших народів, але не заради вас.

— Ти помиляєшся, Хіросе, — мовив Храмез. — Як і всі брати, ми могли повідбирати один в одного іграшки, дати стусана чи поглузувати, але ми б ніколи не заподіяли своєму батькові зла.

— Можливо... але коли в ролі іграшок виступають цілі народи та їхні багатства, то й стусани відповідно зростають у ціні, — відповів Хірос, зиркнувши на невдоволену гримасу Храмеза. — Чи не так?

Під небом, затягнутим сірими хмарами, розкинулись пагорби талізійських земель. Чорна грозова хмара, що сунула зі сходу, тільки надавала контрасту зеленим пагорбам, які були вкриті пишними кронами дерев. З-поміж крон визирали дивовижної архітектури замки і палаци. Здавалось неймовірним, що ці форми можуть триматись разом. А ще хатинки селян... вони були розсіпані по пагорбах,

наче насіння щедрим сіячем. Стояли і на вершинах, і біля підніжжя, і на самих схилах. Здавалось, що деякі з них ось-ось перевернуться і покотяться вниз. Потоки ароматів від зелені, що заповонила собою кожну придатну для життя шпарину, просто дурманили свідомість.

Заплющивши очі та тримаючись за шорстке кам'яне перило балкону, чорноволоса жінка насолоджувалась багатими запахами повітря. Її волосся було заплетене у дивовижну зачіску, а два довгі пасма по скронях звисали на плечі й повертались до голови, пришпилені там. Закутана у білі шовки, вона ловила кожен подих вітру, що грав полами її вбрання.

Хтось поклав руку на її плече — вона не очікувала.

— Мамо, — мовив Хірос, — я відбуваю у ліси Храмезії. Там живе жінка, що може допомогти нам виступити проти Десси, — помовчавши, додав він.

Айза, мати Хіроса, повернулась до сина, усміхнувшись і поклала руки йому на плечі:

— Будь обережний, Хіросе. Ніхто не знає, за яким із поворотів і за яким вчинком нашим чатує смерть нас.

— Я буду пильний, мамо, як варта Часу та Вічності.

— Брати твого батька тут ще?

— Так... Він надто добрий до них.

— Твій батько — великодушна людина. А основним наміром братів його не війна зі смертю є. Вона споконвіку розгулює нашими землями, і не ми перші бажаємо її позбутися. Осфорій та Храмез хороші воїни, але з них нікудишні правителі. Вони вміють загарбати, але не вміють розпорядитись. Це знав і Алденосонос. Твій батько був його опорою. Він покладався на нього. Брати Талізія, яких він так гостинно прийняв, не оминуть нагоди відібрати у нього все. Жага влади є єдиним істинним сенсом їхнього життя, що не дозволяє їм у мирі жити. Їхні серця не будуть спокійні, доки Талізії править найбагатшими і найбільшими землями колишньої імперії. Твій батько — великодушна людина — це одна з його найбільших чеснот і одна з найбільших вад. Чатуй таємних ворогів наших.

— Я не допущу злого, мамо.

— Сину мій, — вона притулилась до його грудей, — ти ще такий юний. Як зустрінеш її, — вона перейшла на шепіт, — тікай, Хіросе, не рятуй честь воїна — рятуй свою душу. Біжи і не озирайся. Біжи доки не зіб'єш ноги в кров, біжи аж поки смерть відступить. Ми з батьком хочемо побачити тебе великим воїном, з красунею дружиною, яка триматиме тебе під руку і голову свою на твоєму плечі, навіть коли решта плюватиме тобі під ноги. Ідь та повертайся. Нехай Час та Вічність оберігають тебе.

2

Вершники покинули Проспер — величну столицю Талізії. Копита їхніх конейвгрузали у розмочену дощем багнюку дороги. З Хіросом було декілька попутників — досвідчених воїнів. Великі краплі дощу барабанили по їхніх металевих латах. На голові в декількох з них були шоломи і дощ дзвенів по них, наче по металевих казанах. Коні фиркали і неквапливо долали одне багнисте місце за іншим. Злива була рясною, проте спокійною. Краплі дощу шелестіли по мільярдах листків дерев та кущів, заколисуючи, вганяючи у стан близький до сну. Гілля височезних дерев зникалось над головою. Лише зрідка, в просвітах, можна було побачити сірі небеса. Спостерігати їх можна було не більше миті, бо в наступну — велика дощова крапля обов'язково влучала тобі в око. Дикі темно-зелені хащі з обох боків дороги, здавалось, так і норовили проковтнути мандрівників, що наважились пройти тут.

Дехто з воїнів уже куняв, сидючи на своєму улюбленці. Дощ та шоломи, що посповзали на очі, ховали їхні обличчя, але несподіваний крик прогнав навіяну сонливість.

«Хіросе!» — почулось десь позаду. До слуху долинув глухий стук кінських копит. Це кричав один із товаришів, що відстав. «Хіросе!» — пролунало ще раз, і відсталий вискочив із-за великого зеленого куща, що ріс за метрів сорок позаду. «Сме-е-ерть!» — прогорланив він, лиш узрів своїх товаришів. Чоловіки звернули свої, повні очікування, погляди на Хіроса. Спробувати врятувати життя воїнів ганебною втечею чи повести їх в нікуди? Самі ж вони потім будуть зневажати тебе за малодушність, хоч зараз кожен з них проголосував би за те, щоб кинути усе й втекти. Прийняти бій означало відважність і хоробрість, силу духу і волі, бо лише справжній воїн міг наважитись на подібне. Ніхто б не посмів сказати, що ти чиниш неправильно. Такі неписані правила існували тоді. А ще це було позбавлено всякого здорового глузду — так вважав Хірос. Якщо ти береш в руки зброю, то, щонайменше, повинен знати в ім'я чого.

«Чого стоїте? Геть звідси! Вперед!» — прогорланив він злегка хриплим голосом так, наче це був заклик розірвати ворога у шмаття. Не вагаючись ні миті, кожен з чоловіків пустив свого коня вперед по дорозі. Багнюка летіла увсебіч. Табун шалених коней і наляканих вершників неслись дорогою, геть від своїх кошмарів. Мокре гілля кущів і дерев боляче шмагало обличчя. Нарешті дорога стала трохи ширшою. Хірос озирнувся лише на мить і встиг помітити темний силует вершника, що не відставав.

Біг чорного, як ніч, коня був спокійним, потужним і ритмічним. Ні болото, ні дощ не заважали йому нести свого наїзника

вперед. Сильні м'язи грали на тілі тварини, а вітер розвівав шовковисту гриву. Його манера бігти відрізнялась від коней, що він переслідував. Вони кидались в боки, заважаючи один одному.

Несподівано один із коней не втримався на ногах. Його велике сильне тіло завалилось в багнюку. Затріщало гілля. Вершник — чималий кремезний чоловік — з криком шубовснув у калюжу. Хірос завернув коня: «Ми не можемо лишити його!». Це безсумнівно було б поза всякою честю воїна. Його люди також спинили коней — тварини неохоче припинили втечу. Чоловік став незграбно вибиратись з багнюки, але металеві лати, меч і сильний дощ — заважали. Ноги їхали по масткій багнюці.

Хірос зіскочив з коня і підбіг, щоб допомогти. Він схилився над ним — чорний кінь був ще далеко, а коли підвів очі — той вже стояв поряд, наче блискавкою подолавши відстань. Від несподіванки Хірос відсахнувся назад. Його підхопили товариші. Тримавши в руках грубо отесані мечі, вони тремтіли перед одним ворогом. Перед жінкою, що називали смертю.

Вершниця, вся у чорному, неспішно зіслізла з коня. Із-за спини в її руці з'явився меч. Здавалося, він був ідеальним: жодної подряпини чи зазублини. Біла дзеркальна сталь ніби світилась. Навіть дощові краплі надовго не затримувались на її гладенькій поверхні, так само, як і на власниці меча.

Лакована шкіра тісно облягала її тіло. Товстий шкіряний пояс із великою металевою пряжкою ніжно охоплював її талію. Хірос не намагався розгледіти рельєф тої пряжки, але зображав він воістину страшні та гидкі речі. З-під маски, якою було прикрите обличчя, росло розкішне чорне й блискуче, наче поверхня води, волосся. Неслухняні звивисті пасма нагадували змії та створювали враження безладу на голові. Сама ж безлика маска, з чорними впадинами замість очей і рота, кричала болем, відчаєм і розпачем.

Вона грайливо пройшлась, провівши мечем по землі, озирнулась, ніби переконуючись, що ніхто не зможе їй завадити здійснити задумане і... скинула свою маску додолу. Це був страшний жест. Це був жест, якого боявся кожен. Жест, який приходив людям у снах, як найжахливіший у світі кошмар. Той, кому ця жінка показувала своє обличчя — був приречений.

Чоловіки пишно дивилися в її обличчя, розуміючи, що дивляться на те, чого бачити не повинні. Що тільки не малювала їхня уява під тією зловісною маскою, але там виявилась звичайна жінка.

В неї були чіткі та прямі риси обличчя. Це їй пасувало. Як не дивувався Хірос із свого висновку, але вона була вродлива. Обличчя не було бліде, як можна було подумати, а зовсім навпаки —

рум'яне і свіже. Тонкі чорні брови, густі вії та погляд, що заво-
рожував. В ньому було все і нічого: сила та порожнеча, насміш-
ка і байдужість, голод, співчуття, біль, смерть та якийсь дивний
магнетизм. Погляд був настільки глибоким, що міг вмістити в собі
увесь світ і все одно залишитись пустим...

*Так, вона була вродлива.
І небес тих сильна злива
Шепотіла, ніби коло тебе,
Що краса та не для тебе.*

*Що та краса сама для себе
І нікого їй не треба.
Не дивись на принади оці!
Бо милуються ними мериці.*

*Її ніжна рука тримає зброю,
Вона не знає співчуття чи болю.
Призначення жінки — життя дати,
А ця існує, щоб його взяти.*

...Дощ посилювався. Вона не сказала ні слова — її словами був свист сталі у повітрі. Один з воїнів прийняв і відбив удар. Решта кинулась на поміч. Але майстерність Десси була відпрацьована бездоганно. Ще б пак, ця жінка тримала в руках меч вже далеко не першу тисячу років. Її рухи були чіткі, спокійні і впевнені. Вона встигала відбивати атаки одночасно декількох противників, але частіше просто відхилялась на йоту вбік і лезо проходило повз.

Воїни спробували оточити її. Десса стала оборонятись, і це під-
бадьорило їх. Проте жінка без особливих зусиль встигала відбити
кожен удар. Здавалось, що чоловіки просто не стараються дістати
її. Хірос сам забіг ззаду, дочекався слушного моменту і заніс свій
меч. Мабуть, вона мала очі на спині, бо обернулась і відбила атаку
з такою силою, що Хіроса занесло. Якби їй не довелося відбивати
наступну атаку, то поза, в якій він опинився, могла виявитись для
нього фатальною.

Несподівано від оборони Десса перейшла у наступ. Її меч ви-
свистував у повітрі свою пісню. Серед воїнів зчинилась штовхани-
на. Дзвенів метал так, наче досвідчений майстер працював у своїй
кузні. А далі полетіли металеві друзки. Звичайна сталь не витри-
мувала ударів меча із сталі повного місяця — матеріалу, якого не
знайти ніде і який має владу відділяти душу від тіла. Пролунав
перший крик і землю окропила кров. Хтось упав. Знову кров. Чия?

Звідки стільки крові? Ніхто не міг зрозуміти, доки поруч не падав його товариш, або їдка темрява не застинала очі. Ще одна цівка крові лягла на груди самій Дессі. За короткий час полягли всі. Мають, дехто з них навіть не встиг це усвідомити.

Останній з воїнів — досвідчений древній здоровань — кинувся на Дессу, намагаючись захистити Хіроса, сина Талізія. Кремезний воїн наніс удар, видавши відчайдушний крик. Захистившись мечем, смерть, як здалось, ледь не втратила рівновагу. Але це її не збентежило. Лише маленька хитрість — і невеликої рани на щоці воїна вистачило, аби душа відчула поклик і смиренно підкорилась. Могутнє тіло з хрипом плюхнулось у багнюку.

Десса кинулась до Хіроса. Той також був достатньо сильним чоловіком і набагато прудкішим за свого попередника, але навіть він не поспів устежити і вчасно зреагувати на дії жінки. Декілька ударів йому вдалось відбити, потім щось луснуло і Хірос побачив, що від його меча лишилось саме руків'я і шматок обломаного леза. Потужний удар ногою перебив йому дихання. Чоловік влетів у велику калюжу. В наступну мить жінка вже сиділа на його грудях, і гострий ніж з місячної сталі був готовий перетнути йому горлянку.

Кожна мить видавалась вічністю. Вона чогось чекала. В його руці досі лишався зламаний меч, яким можна було уразити її, але він навіть не встиг би поворухнутися. Лезо ножа було сильно і впевнено притиснуте до горла. Хірос боявся навіть дихати.

Жінка була доволі легкою. Її мокрі чорні пасма волосся звисали до його обличчя. На тлі білого захмареного неба обличчя Десси видавалось темним і невиразним, але тільки не очі. Глибокі, темнокарі, вони впилися в нього. Хіросу здалось, що вона бачить там те, про що він сам навіть не здогадується. Та це були думки ні про що, і він це розумів. Передсмертний спазм свідомості. Він вдосталь надивився в обличчя смерті і навіть зазирнув у її вічі, а це означало лише одне — кінець.

Чоловік навіть відчув себе обманутим, коли жінка зіскочила з нього, за секунду опинилась на своєму чорному коні і помчала геть, а за мить просто здиміла в повітрі, наче примара. Хірос голодно розреготався і жбурнув їй услід обломок свого меча. Як в ту мить він радів краплям дощу, що вмивали його обличчя!.. радів цій приємній теплій багнюці...

3

Дощ скінчився. Смеркло.

Хірос прогрюкав кулаком у двері старої хатини, дерев'яні стіни якої були порослі корінням та й сама хатина, здавалось, просто

вросла у землю. Двері відчинила красива жінка у вільному, злегка пошарпаному одязі, підперезана поясом. На довгій спідниці було багато складок. Вона була зроблена із, мабуть, сотні різних за розміром і кольором шматків тканини. Багате в три ряди намисто, з різнокольорових камінців та бляшок, вкривало її напівголі груди. Багаті браслети були і на руках. Але найперше, що кидалося в очі — це її волосся. Патли білого та блискучого, як сніг, волосся спадали жінці аж до пояса.

Натомість вона побачила змоклого, самотнього, але гордого, наче мокрий півень, воїна, який навіть не мав зброї.

— Древня Нея? — запитав він.

— Не древніша за сонце, — відповіла вона.

— Я посланий... — якось затинаючись від втоми, повів він, — посланий Великим Талізієм та його братами, Осфорієм і Храмезом. Славні владики земель наших бажають бачити тебе. Збирай свої необхідності, бо на нас чекає довгий шлях.

— Зараз? — посміхнулась вона, взяла його за руку і потягнула до себе в будинок. — В мене завше знайдеться притулок для втомленого воїна, суха одежа йому і ситна вечеря.

Домівка була чистою, теплою і гостинною. У великій заглибині в стіні палахкотіло багаття, а на дерев'яному столі стояла доволі скромна, але дуже приваблива на вигляд, дбайливо приготована вечеря. Господиня дістала ще одне дерев'яне блюдо, ложку і вмовила Хіроса приєднатись до трапези. Камінчики на її шиї та руках кумедно стукали й шаруділи при кожному русі Неї.

— То Велика Тріада послала тебе? — після довгої мовчанки і візуального вивчення гостя запитала вона.

— Так.

— Чому?

— Через твої глибокі та істинні знання.

— Дякую, — їй було приємно, або вона просто вдала. — Де воїни, що були з тобою? Ти ж прийшов не сам?

— Сам. Я гонець, — твердо відказав Хірос.

— Але ти замолодий, — рухом голови вона відкинула білі патли і поклала до рота якусь ягоду, — щоб мати такі очі. Ніби ти пройшов безліч битв, зазнав безліч зрад, як я; знайшов і втратив безліч дорогих тобі людей, як я; чи просто...

— Просто що?

— Просто зазирнув у вічі смерті й те, що ти там побачив та пережив — змінило тебе. Назавжди.

Хірос перевів свій погляд на страву, що їв.

— Ти не сховаєш від мене свої думки, — продовжила Нея. — Я жила віки, я бачила безліч чоловіків, і один твій рух може розпо-

вісти мені про тебе більше, ніж ти сам, при всьому своєму бажанні. Вона забрала тих хто був з тобою. А ти?

— Я втік! — грюкнув він по столі. — Ганебно втік!

— Ти б не втік.

— Але я втік. Підібгав хвоста, наче наляканий собака, і біг, доки не збив свої ноги в кров.

— Твої ноги цілі, — поклавши ще одну ягоду собі на язик, сказала вона. — Дехто вважає, що втекти неможливо. Вона не полишить наздоганяти того, хто бачив її обличчя. А якщо хтось і втече, то наступного ранку вона чекатиме біля порогу його дому.

— Є воїни, що оповідають зустрічі віч-на-віч з Дессою. Вони живі по сьогодні.

— Я слухала тих воїнів. Вони не гідні тобі у слуги, бо творять повагу до себе через брехню. Смерть не залишає її свідків. Той хто бачить обличчя Десси — мусить померти. То ти кажеш втік?

У Хіроса виникло бажання схопити цю жінку за її довгі білі патли і вибити з неї цю мудрість прямо об дерев'яний стіл, але він лиш подякував за трапезу й поцікавився, де може провести ніч. Нея провела чоловіка у невелику кімнату з ліжком, яскраво освітлену десятком свічок.

Хірос лежав на животі, дозволяючи своєму столітньому тілу цілковито розслабитись, відпочити і «поспати», проте сам він засинати не хотів. Поки що це йому вдавалося. Його батько колись сказав: «Чужий край, чужа домівка і чужа господиня ніколи не будуть твоїми союзниками».

Хірос зовсім не чув кроків, але ніжні теплі жіночі руки торкнулись його оголеної спини. Він здригнувся, але слідом почув голос Неї: «Це я. Жирні води та олії допоможуть твоєму тілу відновити сили та набути нові». Він спробував підвестись і щось заперечити, але вона дала зрозуміти, що відпускати його не збирається. Змочивши руки в олії, Нея стала втирати ароматну суміш в спину Хіроса. Переробивши за тисячі років роботи, руки жінки досі були ніжні та шовковисті, наче Нея була зовсім не древня. «Олії вижаті зі спілих плодів храмезьких лісів», — примовляла вона. Хірос нечувся, як провалився у глибокий сон.

Серед ночі, коли вже всі свічі були погашені, Хірос почув шурхіт в кімнаті. Він відкрив очі і побачив жінку, що потиху схилилась над ним. Спершу він подумав, що то Нея, але це була не вона. Його опівнічна гостя була темноволоса. Як в лісі, її мокрі пасма торкались його обличчя. Вони лякали. Хотілось відкинути те волосся подалі від себе, але ще страшніше було поворухнутися. Хірос намагався розгледіти

обличчя жінки, боячись впізнати вже знайомі риси, але замість обличчя на нього дивилась суцільна темрява. Лише запах мокрого волосся... Вона щось говорить... Вона шепоче... Дзвін металу. В її руці ніж! Такі жовті очі! І тільки-но ніж торкнувся його горла — він прокинувся...

Сонячне світло пробивалось крізь невеличке, затінене гілляками віконце... Хірос провів рукою по спітнілому чолю. Якесь тривога охоплювала його. Він до найменшої деталі пам'ятав кожну рису обличчя Десси. Це його лякало... Раптом знову почувся цей звук — дзвін сталі. Уже наяву.

Залізиши в свою схованку, Нея дістала меч. Його сталь виблискувала золотим кольором. Стиснувши в руках зброю, жінка поспішила до кімнати, де спав її гість. Одягнувши свої лати, він вийшов і одразу ж наткнувся на Нею з мечем в руках.

— Ось, — мовила вона, простягаючи старанно виготовлену зброю. — Це чоловіка, якого я кохала так, як ластівка кохає небо. Десса забрала моє небо... Ти без зброї. Я подумала, в твої руках він принесе більше користі, ніж в руках жінки. Я знімала ним павутину попід стелею.

Хірос посміхнувся і одною рукою взяв меч:

— І чим же тепер ти зніматимеш павутину? — запитав він, уважно розглядаючи зброю.

— Щось підказує мені, що найближчим часом у мене будуть важливіші справи, ніж павутина, — відкинула вона свої білі патли за спину. — Я збрала мої необхідності. Можемо їхати.

— Чого ж ми чекаємо?

4

Осфорій та Храме́з прогулювалися по доріжці, вимощеній плитами. По обидва боки росли плодові дерева. Порівняно з лісовими, вони були доволі низькі та пишнокронні. Десь на віддалі чувся хлюпінт води і гомін, а інколи вереск жінок. Посеред захмареного неба, визирнула маленька блакитна латочка.

Чоловіків наздогнав Талізі́й:

— Брати мої, — мовив він, — гонець приніс мені вістку. Мій син, Хірос, ступив на землі Талізії. Я стривожений, бо прибув він без людей, що дав йому я. До вечора він буде у Проспері. О цій порі я запрошую вас до радчої зали.

— Ми прийдемо, Талізію.

— ...І коли останній воїн пав, а сам я лишився без зброї — я прийняв рішення відступити, щоб мати змогу виконати те, на що

визвався. Це, мабуть, було найвиваженіше рішення в моєму житті, навіть якщо когось воно здасться ганебним. Я розчинився в найглибших нетрях лісів.

— Тобто ти підібгав хвоста і втік, — кинув зневажливий погляд Храмез.

— Я втік не тому, що боюся померти. Я втік тому, що боюся померти нізащо.

— Всякий справдешній воїн ніколи не відступить перед небезпекою, якою би вона не була, — відказав одноокий.

— Більшість із «справжніх воїнів», що я знаю, просто безголові телепні, — тепер неоднозначний погляд Хіроса впав на Храмеза.

— Досить сварок! — крикнув Талізій. — Ми маємо важливіші справи.

— Прости мене, батьку, — проказав до Талізія його син, — коли і ти вважаєш мій вчинок ганебним боягузством.

— Ти виконав те, на що визвався, сину. Не кинув своїх товаришів, а бився з ними пліч-о-пліч. Чи ж маю я причину гніватись на тебе? — Талізій поцілував свого сина в чоло і обійняв. — Не всяк воїн може похвалитись поединком зі смертю, — додав він, — бо більшість з них вже мертві.

Досі, мовчки сидючи за столом, розмови ці слухали Осфорій та Нея, з білим, наче сні немовляти, волоссям.

— То ж ціль наша — покласти край смерті, — звернувся Талізій до Неї. — І я, і Осфорій, і сам Храмез — володар земель, де коріння твоє, захоплюємось мудрістю твоєю та древністю твоїх витоків. Чи згодна ти допомогти нам у непростій справі?

— Славний храмезький воїн і чоловік, якого я кохала понад усе, загинув від меча тої жінки. Я згодна ділитись з вами всією мудрістю віків, що прожила. Але спершу я хотіла виказати свою вдячність тобі, Талізію, за гостинність. Чутки, що ходять в нас про твій чудовий та багатий край, тепер видаються мені смішними.

— Я до цього не причетний, — невдоволено прохрипів Храмез, відчувши як водночас всі погляди зійшлися на ньому.

— А тобі, Хіросе, сказати я хочу, — продовжила Нея, — що вчинок твій не є ганебний. От якби смерть сама та добровільно залишила тобі життя, відпустила... то тебе по праву можна було б вважати проклятим чоловіком. Але чи ж можливо таке? — мимохідь проговорила вона, але поставила виразну крапку поглядом на Хіросу.

— І яка ж буде твоя рада нам? — запитав Талізій. — Що ж в світі здатне знищити саму смерть?

— У древні часи, коли я була ще дівчинкою, моя мати навчала мене різних знань і цінних вмінь, що також дістались їй у спадок.

І якось вона розповіла мені, що у сиву давнину жив надзвичайно могутній пророк на ймення Правдій. Всі його віщування збувалися повсякчас і нікому іще не вдалося відвернути сказане ним... окрім нього самого. Якось навіщував він власну смерть. Бачив, що скоро Десса прийде по нього, і віданні йому люди захищатимуть його, та теж згинуть, не зумівши захистити. Аби врятувати людей, чий час не настав, Правдій сам пішов до Мертвих лісів однієї ночі, де, вважав, мешкає смерть. Його ніхто більше не бачив. Лише таким способом він зумів врятувати відданих йому та не допустити навіщуваного собою. Інші ж, сотні його пророкувань — збулися по слові його і збуватись продовжують. Казав Правдій, що на світі існує одна єдина річ здатна знищити смерть. Що це — ніхто не відає напевне. Але річ цю називають вогонь Чорного серця, або просто Чорне серце. На жаль, лише сама смерть здатна відшукати цю річ, і коли-небудь вона це зробить, запевнив нас Правдій:

*«Якось СМЕРТЬ надумає ДОЛЮ шукати,
У мандри піде, щоб відповідь знати.
Шукати вона буде благо для себе,
А знайде кінець і собі, і всім коло себе.
Всі, хто підуть за нею — заплатять життям,
Один лиш залишить життя собі там».*

— Але поки цей час не настав, — продовжила Нея, — ми з вами безсилі знищити смерть.

— І це все? — обурився Осфорій. — Ми маємо просто чекати? Скільки? День? Вік? Сто віків?

— Можливо, є інший шлях... — загадково додала Нея.

— Який?

— Можна спробувати зіграти на законі природи.

— На якому законі?

— Смерть існує доти, доки є кому вмирати.

— Тобто? — нахмурився Талізій.

— Ми позбавимо смерть можливості пожирати душі. Ми втрутимось у закони природи, як вміли робити наші предки. Вона вбиватиме, але не отримуватиме поживи. Згодом вона ослабне настільки, що ваші воїни зможуть схопити її, закувати в кайдани і виставити на поталу й глум натовпу; кинути у найглибші темниці, які тільки можна уявити. Там вона і згине, бо не зможе відновити свою нікчемну душу душами вбитих нею. Природа не терпить зайвого. Якщо смерть не вбиває — то вона непотрібна.

— Але як ми можемо лишити її харча? Як ми можемо втрутись у закони природи?

— Я зроблю це, — рішуче мовила Нея. — Я проведу древній обряд, який ніколи раніше не випробовувався. Проте я впевнена, що він спрацює. Для цього мені потрібні рідкісні темні плоди темного дерева, що росте на краю відомих земель.

— Дозволь, Талізійу, нам виконати це, — підвівся Храмез, кинувши ще декілька пасом на своє відсутнє око.

— Древня Нея розповість нам, де саме шукати те дерево, і ми принесемо його плоди, — слідом підвівся Осфорій.

— Це ваша воля, брати мої, — відповів Талізій.

— Але в мене нічого не вийде без хоча б однієї волосини з голови самої смерті, — окинувши поглядом справжніх воїнів, додала Нея. Чоловіки мовчали.

— А чи здатна Десса відвернути від себе це прокляття? — скубаючи себе за бороду, нарешті запитав Осфорій.

— Тільки якщо хтось допоможе їй. Але смерть не має друзів. Вона не заводить знайомств, бо знайомство з нею означає смерть.

— Я привезу її волосся, — несподівано підвівся Хірос.

— Але, сину! — стривожився Талізій.

— Не хвилюйся, батьку. Я всього лиш поїду в ліс, де зустрічав смерть. На місці сутички має залишитись її волосся.

— Що ж... твоя воля, сину.

Вже другі сні минали у людей з часу як сіло сонце. У довгій зеленій рясі, обточеній хутром, мудрий Талізій брів до своїх покоїв. На стінах палахкотіли смолоскипи. Грою тіней вони ніби оживляли вигадливі фрески на стелі. Талізій підійшов до одного з прорубаних в стіні вікон. Набрив повні легені свіжого нічного повітря, сповненого ароматів трав і квітів. Внизу, в темряві спала його рідна Талізія. Горіли тільки декілька поодиноких вогників вартових веж.

Несподівано Талізій почув чийсь кроки позаду себе. З-під рясини в його руці з'явився меч, і в наступну хвилину він вже був готовий розрубати незнайомця навпіл. Але це була лише Нея. Нажахана мечем, що ледь не зачепив її, вона кинулась під ноги володарю:

— Вибач за мою легковажність, — почала вона, соваючи свої білосніжні коси по підлозі.

— Годі, — підвів її Талізій. — Чого тобі?

— Я непокоюсь за твого сина, о володарю!

— Чому ти маєш непокоїтись за нього?

— Я відчуваю небезпеку, що загрожує йому. Коли юний Хірос збирається відбутися на пошуки волосся Десси?

— Я збираюся спорядити його завтра. Дати йому воїнів у поміч стільки, щоб смерть злякалась напасти вдруге.

— Чи можемо ми подивитись, чи є Хірос зараз у своїх покоях?

Талізій невдоволено нахмутив чоло. Схоже, тепер до його численних клопотів долучився ще один — його власний син. Син, що не розумів, яка сила з ним грається і як з батьківським серцем грається він.

Тим часом кінь Хіроса галопом розтинав ніч. Звичайно, що знайти волосся на місці сутички видавалось малоюмовірним. Та й, мабуть, не лише волосся було метою воїна. Йому закортіло бодай ще раз подивитись на неї. Потай. Цікавість і страх по черзі брали над ним гору: «...Але ж вона не забрала мою душу в тому лісі, — казав він собі, — хоч ніхто їй би не завадив. Отже, вона не зробить цього й зараз. Але не зробить чому? Невже я, як сказала Нея, проклятий?» Він мусив з'ясувати правду. Невідомість, відсутність відповіді на питання «чому я живий?» — лякали його більше, ніж сама смерть.

Вже світало, коли кінь Хіроса неохоче ступив на землі Мертвих лісів. За всіма оповідями смерть мешкала саме тут. Нічого, окрім сухої землі і лисих покручених дерев, тут не було. Деякі дерева просто вражали своїми формами, нагадуючи скручених і вигнутих в агонії людей-велетнів. Густі тумани ховали від погляду все, що було хоч трохи далі, ніж власний ніс. Інколи подих вітру міг стати на твій бік і вчасно викрити підступну гілку, яка збиралась збити тебе з коня. Жодна тварина чи птах ніколи добровільно не поткнулись би сюди.

Кажуть, що з людей, окрім Правдія, сюди заходили ще декілька божевільних, які збожеволіли від вічних страждань. А ще був один видатний мислитель, який після століть роздумів дійшов висновку, що життя позбавлене мети і змісту. Вочевидь, всі вони знайшли тут те, по що прийшли.

Хірос знав, що йде правдивим напрямком. Його кінь ставав дедалі впertішим і дедалі сильніше рвався назад. В одну мить, немов з-під землі, на одному із скелястих пагорбів, з туману виріс високий старезний замок. Язики туману вилизували його арки і ніші, де стояли скульптури настільки химерних істот, що, здавалось, уяві породити їх було неможливо. Якась суха лоза обплела колони і вгризлась в більшість стін. Трохи далі з туману визирали химерні шпилі і вежі; «підвішені» в повітрі архітектурні лінії та образи жажливих істот.

Прив'язавши свого коня до дерева, котре благально звело вгору гілки-руки, Хірос піднявся на доволі крутий пагорб і опинився біля величезних дверей. Потягнувши за чималу металеву ручку, він насилу відчинив їх і прошмигнув усередину. Важкі двері тут

же grimнули за ним, задзвенівши засувами. По колись величому коридорі, з двома рядами колон, гуляв вітер. З отворів на стелі спускались вертикальні «стовпи» світла, а простір за колонами навпаки — був занурений в суцільну темряву. Обережно діставши подарований Неєю меч, Хірос пильно вдивлявся у темну невідомість. Декілька раз холод пробіг його тілом — привидівся жіночий силует. Вона спокійно стояла там і стежила за ним, проте в наступну мить виявлялось, що там нікого не було.

Так Хірос дійшов до великої занедбанної зали. Вона видавалась похмурою та зловісною: пил, що вічність беззвучно водив свої хороводи в повітрі; завалений горою попелу великий камін; розкидані перевернуті речі, покриті столітнім шаром пилу. Півколом на гору вели сходи, які також охоронялися двома жадливими кам'яними химерами.

Несподівано, в одному з темних кутків зали, Хірос побачив низького, наче гном, чоловічка. Він стояв у пошарпаній темно-коричневій рясі з капюшоном на голові. Замість обличчя мовчала темрява, а із широких рукавів виглядали маленькі чорні рученята. Хірос не встиг якось відреагувати на побачене — він відчув, як хтось потягнув його назад. Ще хтось смикнув за волосся, потягнув за ноги... Намагаючись завдати удару мечем по тому, хто ховався за його спиною, воїн обернувся і побачив ще десяток таких же чоловічків. Вони повисли на його руках і спині, гойдались на пасмах його волосся. Він хряснув чоботом одного з гномів, який вшивався коло ніг, бо розмахнутись мечем уже не мав змоги. Вони повністю скували його рухи, а в наступну мить повалили на землю і потягли за собою. Здавалось, що це був надзвичайної сили воїн, а не купка гномів. Хірос незчувся, як опинився в якомусь темному місці і проїхався спиною по сходах. Він роздавав стусани направо і наліво, окремі гноми лишались десь позаду, решта же несла його вперед, наче на гребені хвилі. Потім його заволокли в невелику кімнату і вже за хвилину прикували до стіни кайданами. Руки розвели в боки і міцно зафіксували металевими скобами на ланцюгах. Мабуть, навіть одного кремезного воїна було б подолати легше, ніж справитись із загonom спритних гномів.

Віддихуючись, Хірос розглядав кімнату. Вона була брудною і погано освітленою. Тонкими цівками день сочився сюди лише через декілька малих віконечок під стелею. У повітрі стояв гнилий запах, а на «обличчях» кількох сусідів-кістяків читалась невимовна радість. Вони тішились над новоприбулим. Деякі з них просто втратили голову, і тепер вона лежала на землі поруч.

Минув якийсь час. У тиші. Та чомусь без думок.

В якусь мить тиша неохоче відступила — почувлись легкі кроки. Ще декілька, здалось, вічних митей не відбувалось нічого, а потім, із брязкотом та скрипом, двері відчинились. Поволі зайшла жінка з капюшоном на голові. Вона була у чомусь, що злегка нагадувало сукню і водночас скидалось на рясу із чорного шовку. Маленькі чоловічки вбігли слідом за нею. Вони то плуталися в довгих полах її ряс; то ховались за жінку, вчепившись своїми рученятами у шовкові складки; то забігали їй під ноги, а потім дозволяли пройти.

Жінка підійшла ближче. Скинула свій капюшон. Той самий пронизливий погляд темно-карих очей змусив Хіроса здригнутись, аж задзвеніли ланцюги на його руках. Чорні кручені пасма недбало падали їй на щоки. Вона провела злегка холодною, але ніжною, наче шовк її вбрання, рукою по горлі Хіроса. Приступ звірячого страху вдарив йому в голову, але за мить воїн зумів загасити його. Потім її рука ковзнула по його металевому нагрудному панциру. Смерть підійшла ще ближче і нахилилась до обличчя чоловіка, ніби намагаючись почути чим пахне життя, але, мабуть, натомість, як завжди, відчула лише запах страху. Десса провела своєю щокою по небритій щоці Хіроса — не часто їй випадало приймати гостей — і пасма її волосся накрили обличчя воїна. Він намагався не дихати, йому здалось, що волосся має страшний запах. Запах смерті. Тим більше він не хотів торкатись його губами, та змусив себе...

— Як посмів ти прийти? — відхилилась вона і так різко та несподівано запитала, що Хірос знову забряжчав ланцюгами.

Уява воїна, споена літературними образами смерті, підказувала йому, що ця жінка повинна ричати, наче зла несамоविта тварина, але вона просто говорила. І це було найнесподіваніше з усього.

— Ти ж не один з цих бідолашних божевільних? — додала вона, кивнувши на розвішені по стінам скелети.

— Всі ці бідолашні божевільні, — вичавив він із себе, досі не будучи впевненим, що смерть справді розуміє його слова, — померли після першої ж зустрічі з тобою, а я вже вдруге зустрічаю тебе і досі живий. Я хочу знати чому?

— Звідки знати тобі, скільки разів вони мене зустрічали, воїне?

— Кожен, хто бачив тебе — помирав. Так було споконвіку, — продовжував підтримувати небезпечну бесіду Хірос, ніби його страх прикували на стіні коло нього.

Десса мовчки ковзнула поглядом по кімнаті і повернулась до чоловіка, цим жестом скинувши з себе чергу говорити.

— Чи ж прокляття яке на мені? — знову запитав він. — Проклятий хіба я?

— Проклятий?! — тінь посмішки лягла на її уста. — Ким? Для чого?

— Мудра древня Нея сказала, що лише прокляття може стати на заваді смерті.

— Схоже, треба якось навідати цю Нею, бо дуже вона вже древня і мудра. Не існує прокляття, яке мені завадило б умертвити тебе. Я сама — то ваше прокляття!

— Отже... помиляється вона. Яка ж причина прихильності твоєї до мене, чи навпаки, відризи?

Посмішка, що причаїлась в куточку рота Десси, враз дременула:

— Ти хоробрий воїн, але якщо ти бодай ще раз з'явишся тут, чи просто стоятимеш у мене на шляху — я обіцяю задовольнити твою цікавість своїм мечем. Викиньте його! — наказала вона чоловічкам, що сиділи в її ногах і подалася геть.

Десятки малих чорних рученят вчепились в Хіроса. Юрба гномів виволокла його знову у залу, потім в коридор, виштовхала за великі двері і просто таки спустила вниз із пагорба. Воїн скотився кам'янистим схилом, неподалік місця, де прив'язав коня.

Трохи потримавшись за забиту руку, він озирнувся на затуманений замок. Той танув у білій млі, яка наче завісою ховала декорації грандіозної вистави. З непідробною огидою Хірос дістав з рота довгу чорну волосину. Плюнувши декілька раз на землю, він сховав її у невеличкий шкіряний мішечок.

Лиш зачувши свободу, кінь без всякої команди поніс свого господаря геть із Мертвих лісів.

Талізій сидів у великому кріслі, прикрашеному безліччю коштовних камінців. Нея була поруч нього. До зали швидко увійшов Хірос:

— Ось, — простягнув він шкіряний мішечок, — я дістав волосся Десси.

Нея якось ображено вихопила його з рук Хіроса.

— Чому ти, сину, зірвався туди, коли місяць, а не сонце на небі було?

— Ти б дав мені безліч воїнів, батьку. Вибач, але я не хотів зволікати. Я хотів все зробити швидко і сам.

Нея недовіркою зиркнула на нього:

— Добре, — мовила вона. — Лиш Осфорій та Храме́з привезуть мені плоди і необхідні трави — я позбавлю смерть можливості «їсти».

Наступного вечора у глибоких темних нетрях замку Талізія був проведений древній обряд. Лише Велика Тріада і Хірос були при-

сутні там. Палало полум'я, кипіли трави і темні плоди разом з волоссям смерті. Очі Неї, яка читала древні, здавалось, беззмистовні слова із великої пошарпаної книги, налилися ненавистю. В них спалахнув вогонь, а, можливо, це просто був відблиск полум'я. Її білосніжні патли лягали на потоки гарячого повітря і танцювали над казаном. З темряви виблискували золоті печатки. Це члени Великої Тріади займали свої місця у найглибших кутах кімнати і спокійно споглядали обряд. Лише Хірос не міг позбавитись нав'язливого відчуття, коли все йде, як задумано і як прагнув, та тільки нема від того втіхи. Він згадував ту чорноволосу жінку, яка вже два рази поспіль зробила йому неоціненний дарунок — його власне життя, і чоловіка пробирав жаль до неї. Але ще мить, і неясна огида до смерті закрадалась в його серце... Він більше не хотів думати і зважувати. Він просто прогнав з голови все, що в ній було. Наповнив себе порожнечою, і в його очах, як і в очах інших, затанцювали язики полум'я...

Виснажену після обряду Нею, занесли в її покої. «Тепер чекайте», — сказала вона, перш ніж заплющити очі і провалитись в глибокий сон.

5

З чорного неба лив дощ. Невдоволено бурчав грім, наче хтось незграбний наступив йому на ногу. Вода, калюжі — звичайна погода пізнього вечора.

Вона не боялася ночі. Вона не боялася темряви. Темрява охороняла її, вона була для неї єдиною подругою. «Нехай інші бояться темряви, бо в ній мешкаю я»...

Розхлюпуючи багністі калюжі, вона крокувала сільською дорогою. Краплі дощу стікали по лакованій шкірі її вбрання та дзеркальній поверхні її меча. Вона прямувала до однієї з хатин, де вогник у вікні палахкотів найтрепетніше. Ніхто не знав, чому саме цей будинок вона обрала сьогодні; ніхто не знав, який будинок вона обере завтра. Не знала навіть сама Десса. Інколи смерть приходила в ту оселю, куди мусила, а інколи, як сьогодні, вона просто проходила повз... і завітала.

Сім'я саме сиділа за вечірньою трапезою.

— Бери дітей! Втікай! — крикнув господар, кинувшись до свого меча.

— Сюрприз, — проказала Десса, скинувши свою потворну маску долу. — Я невчасно? — посміхнулась смерть.

Вони схрестили мечі. Декілька іскор впали на підлогу. Дзвін металу наповнив будинок. Чоловік ледь зумів відбити швидко се-

рію атак, а в наступну мить зрозумів, що легке гостре лезо із місячної сталі все ж зачепило його. В очах смерті не було ні жалю, ні ненависті. Вона просто прийшла по свою данину, зібралася «повечеряти». Схопивши Дессу за руку, чоловік впав перед нею на коліна. Його благальний погляд, як закляття, промовляв одні й ті ж слова: «Не зачіпай мою сім'ю, прошу. Забери мою душу і йди». Ще хвилина, і він упав їй під ноги.

Й тут вираз обличчя Десси різко змінився — вона нічого не відчула! Вона звільнила душу від тіла, але не отримала свою данину! Смерть відсахнулась назад. Її погляд був зляканий навіть більше, ніж у жінки, що затулила собою дітей в кутку кімнати — їм не було куди втекти. Лець не перечепившись на порозі, смерть кинулась геть. Вона втікала через ніч. Втікала, мов налякане дівчисько...

З самого ранку про цей випадок доповіли Талізію. «Вже недовго», — вдоволено схилила набік голову Нея, лиш зачувши цю новину.

В повітрі стояла водяна пара. Храмез та Осфорій сиділи один проти одного у великій крутлій ванні з гарячою водою. Навколо спокійно ходили жінки у легкому вбранні з глеками в руках. Вони підливали гарячу воду і вино владикам, лиш в їхніх кубках починало проглядати дно. Одна з жінок сиділа на краю ванни, опустивши свої ноги у воду, і повільно втирала в плечі Храмеза терпкі жирні пахощі.

— Лиш смерть буде в наших руках — ми, брате, змусимо її відібрати душу в Хіроса, — мовив Храмез і взявся жадібно ковтати вино із золотого кубка. Дорогий напій потік бородою і вмив волохаті груди. Його обтяжена перснями рука поставила спорожнілу посудину.

— Зважаючи на її голод, не буде це важко, — додав Осфорій, відкинувши голову на шовкову подушку. Одна з молодниць розпустила його довге біле волосся і стала змащувати поживними маслами. Старша жінка час від часу жбурляла в дівчину прискіпливими поглядами — чи все та робить правильно.

— Талізій надто любить свого сина, — прохрипів Храмез, провівши поглядом одну з красунь, що сховалась за шторами по новий глек з вином. — Без нього він зречеться і землі своєї, і народу свого.

— А як не зречеться, то зробимо так, щоб зрікся він.

— Хіба ж я не знаю брата свого? Після втрати сина, Талізій не матиме волі правити далі. Він навіть не здогадується, яким вразливим є...

Жінка, що втирала в спину Храмеца пахощі, мовчки посмінулась йому, дістала ноги з води і пішла. За шторою її зустріла мати Хіроса. Вона взяла її руки в свої, вони присіли на лаву, і жінка крадькома повела свою розповідь...

Темно-карі, сповнені жадоби і голоду очі стежили за ними з лісів. Десяток дужих чоловіків, прикутих один до одного довжелезними ланцюгами, викошували поле. Тримаючи в руках коси, вони неохоче кидали собі під ноги пласти скошеної трави. Це були в'язні. Двоє охоронців зі списками снували осторонь.

Чорний кінь з вершницею швидко і тихо перетнув поле. Вони побачили його, але впізнали надто пізно. На ній навіть не було маски.

«Смерть!» — нажахано закричав хтось. Заблищав меч. Здалось, вона лише промчала повз нього, але чоловік із закривавленим горлом впав на землю. Через мить вона вже була на власних ногах і прямувала до в'язнів. Від двох вартових залишились лише списи. Блімаючи п'ятами, вони вже губились у темних заростях.

— Тікаймо! — крикнув хтось, і двоє в'язнів спробували бігти, але ланцюги тих, хто лишився, не пустили їх.

— Надто пізно, — прохрипів найстарший з них і міцніше стиснув в руках косу. — Порвемо її, хлопці!

Коса зі свистом розітнула густе повітря — Десса відхилилась назад. Наступний удар прийняв її меч. Ще один в'язень спробував дістати її, до нього приєднались інші. Вона ж вправно відбивала атаки і уникала ударів загнутих лез. Хтось уже мав розітнути Дессу навпіл, але в останню мить натягнутий на руці ланцюг зупинив його.

Аж раптом вона відчула, як лезо коси глибоко пройшло їй вздовж спини. Інші в'язні не впустили такої нагоди. Знову свиснула коса, полоснувши по милому обличчі Десси. Вогнем спалахнув бік і плече. Такий дикий і моторошний вереск вирвався з її горла, що чоловіки мимоволі відступили назад. Вона відкотилась від них по землі, а хвилюк згодом вони побачили як стягуються її рани. Великий червоний розтин на скроні і щоді жінки враз зажив, залишивши по собі рубець. За мить зник і він. Все, що нагадувало про її недавні рани — це порізи на вбранні.

Десса з новою силою і ненавистю кинулась на чоловіків. Вона була схожа на загнану голодну пантеру. Запанікувавши, дехто знову спробував тікати, волочучи по землі свого свіжо порубаного товариша, до якого був прикований. Ланцюги сплутались між собою. Хтось впав, когось «схопив» за горло ланцюг «сусіда», котрий

відчайдушно намагався врятуватись. Коси продовжували свистіти, але тепер вони не загрожували Дессі. Її меч легко розтинав плоть злочинців. Ковзаючі удари розкидали бризки крові. Хтось знову спробував вразити смерть косою, але ланцюг направив руку зовсім в інший бік, і той розітнув черево свого товариша. Невідомо, скільки би ще бідолашний стояв на колінах і верещав, тримаючи в руках свої нутрощі, якби смерть не приділила йому хвилинку своєї уваги. А випадковий кривдник, мабуть, навіть не встиг відчувати докорів сумління. Чиясь гаряча кров обпекла йому обличчя, і лише за мить він зрозумів, що це його власна кров.

Вона різала їх, наче баранів на бенкет. Чоловіки були безпорадні, зв'язані ланцюгами, страхом і панікою. Смерть винищувала їх один за одним, і чим далі, тим більший відчай і безпорадність з'являлись в її очах. Вона нічого не відчувала. Не відчувала того солодкого тремтіння та приливу шаленої сили, коли лезо розтинало плоть, і людська кров освячувала сталь повного місяця. Сили тільки покидали її — вона спустошувалась...

...Захеканий гонець вбіг у залу до Талізія: «Вона напала», — застигаючись, проказав він. На той момент Талізій уже підготував найкращих своїх воїнів і коней, аби при першій нагоді спіймати виснажену Дессу.

«...За мною!» — підняв угору меч Хірос, і коні, наче дикі, понесли своїх вершників вперед. Вони мчали лісовою дорогою. «Я обіду її!» — крикнув на ходу Хірос і пустився у відгалужену від дороги стежину. Деякий час він мчав тісним, помереженим гілляками, тунелем в густій рослинності, аж поки не випірнув із темних хащ. Стежина вивела його на широке поле, над яким висіли темні купчасті хмари, віщуючи грозу.

Примчавши на місце, де стояв сильний запах скошеної трави, Хірос побачив її. Опустивши голову, Десса сиділа на землі. Навколо були розкидані поламані коси і пошматовані людські тіла. Побачивши Хіроса, вона підхопила із землі свій меч і швидко звелась на ноги. З її обличчя, рук і волосся капала чужа кров. А очі! Вони були сповнені відчаю і блищали, ніби смерть ось-ось заплаче. Меч тремтів в її руці. Вона була схожа на звичайну безпорадну жінку. Воїн просто дивився на неї, вона — на нього. Він навіть не знав чи має щось робити, а якщо має — то що? Побачивши, що Хірос не намагається схопити її, Десса прикликала свого коня. Він підбіг і став коло неї так, ніби хоче захистити. Жінка видерлась на нього і помчала геть, а за мить вони обоє перетворились на клуби чорного диму і розвіялись вітром.

Гул копит позаду Хіроса означав, що прибула підмога. Один з відданих воїнів зупинив свого коня коло сина Талізії:

— Свята Вічність, — мовив він, злізши з сідла і знявши з голови важкий блискучий шолом. — Направду жадлива істота, що зробила це, — кивнув він на десяток порізаних в'язнів.

— Так, — відповів Хірос, досі зачарованим поглядом прикутий до місця, де щойно вітер розігнав чорну хмаринку.

— Вона знову втекла? — сумно запитав воїн.

— Втекла, — відказав Хірос, — може, наступного разу...

6

Талізій саме сидів у невеликій світлій залі за своїм столом. Позаду нього стояли безліч полиць з книгами. В двері постукали, і сюди зайшов чоловік із дивною шапочкою на голові:

— До тебе, найсвітліший, володарка Айза, — мовив він після поклону.

— Нехай заходить, — Талізій зробив запрошувальний жест рукою і підвівся із-за столу.

До зали швидко увійшла темноволоса жінка. Легкі блакитні складки її сукні волочились за нею по підлозі. Це була мати Хіроса.

— Як усе пройшло? — одразу запитала вона.

— Не впіймали, — важко видихнув Талізій, звівши погляд кудись під стелю.

— Слава Часу та Вічності, — полегшено зітхнула Айза.

— В чому справа? — нахмурився чоловік.

— Талізії, не є добрі брати твої, яким вино найкраще і блага всі даруєш ти. Жадоба влади і користі умертвила їх без смерті, і людей, що знав ти, немає більше.

— Досить мене повчати, — невдоволено фиркнув Талізій.

— Небезпека загрожує сину нашому.

— Хіросу? — не бажаючи виказувати хвилювання, перепитав батько.

— Так. Вони хочуть відібрати його в нас. І смерть їм потрібна для цього злого наміру. Зупинись, доки не пізно, бо використають вони тебе проти тебе і майбутнє твоє темним зроблять вони.

— Айзо, брати мої мають вад багато і огріхів, але вони не химери лісові бездушні і не хори. Я достатньо добре знаю їх, тому повчань не потребує твоїх. І в людях я знаюся, чи думаєш ти правити можна над людьми і не знати їх? То не правління буде, а театр. І триватиме воно, доки не з'ясується, що борода несправжня, а замки з глини.

Айза хотіла щось додати, про те, що любов Талізії та пам'ять про минуле сліпить його до справжніх намірів братів його, але

вираз обличчя Талізія змусив її замовкнути. Вона зібрала всі свої емоції назад в себе і спокійно вийшла.

Похмурнівши, Талізій підійшов до вікна. Здавалось, що всі його зморшки враз поглибшали. З вікна було видно велику площу, викладену білим каменем. Посеред площі стояв воїн. Одною рукою він тримав химеру, а іншою пронизував її списом. Химера виверталась в його руках. Спершу було важко зрозуміти де її голова, де ноги чи щупальця. Лише трохи роздивившись істоту, він раптом знаходив її сповнені ненависті очі. Вістря металевого спису в кам'яній руці переможно стирчало зі спини кам'яної химери.

Раптом Талізій побачив Храмеза. Звеселений вином, той незграбно перетинав площу в компанії якоїсь жінки. Міцно обійнявши її, Храмез просто волочив бідолашну за собою. Талізій згадав, що часто бачив цю жінку в своїй лазні серед прислуги. Владиці здалось, що вона не була в особливому захваті від компанії Храмеза, хоча це було надто далеко, аби щось сказати напевне.

Хірос перетовк все велике біле ліжко, але так і не зміг заснути. Він підвівся і вийшов на балкон, вшанований ніжністю легких занавісок. На балконі його розпарене тіло зустрів прохолодний вітер. Кам'яне перило було ще тепле в пам'ять полудневого сонця. Запах буйної зелені був настільки сильним, що незвичний міг би знепритомніти, проте Хірос ледь відчув його. Блідий диск на небі «прикидав борошном» верхівки крон під балконом і ген-ген по усьому широкому краєвиду. Межи дерев визирали «припорошені» верхи темних високих веж. Хірос зупинив свій погляд на смертельно блідому диску в небі. Той, скривившись в невдоволеній гримасі, споглядав на землю. Хірос подумав, що, мабуть, причиною його безсоння є шурхіт лапок тисяч комах навколо. Оркестр цвіркунів виводив таку арію, ніби від цього виступу залежала їхня подальша музична кар'єра. Проте і Хірос, і цвіркуні, і місяць знали, що причина не в цьому. Сьогодні він дозволив смерті втекти. Сьогодні він прийняв рішення замість трьох народів, і щось підказувало йому, що рішення це не зовсім збігалось з їхніми настроями. Але ж вона виглядала такою безпорадною і такою звичайною... жінкою, з притаманними їй емоціями і хвилюваннями.

«Та не жінка вона, не жінка! — бунтував його розум. — Навіть не людина! Це сутність, що породжена відбирати життя, а нездатність продовжувати займатись улюбленою справою і відобразила на її обличчі ту гримасу, що нам, людям, так схожа на відчай та безпорадність. Її потрібно знищити! Але що буде, якщо хтось воліти-

ме померти, а смерті не стане? Схоже, нікому з правителів Великої Тріади подібна думка навіть не приходила до голови».

Ніби підсумовуючи все це, Хірос привітно кивнув до похнюпленого обличчя в небі, але так і не дочекався кивка у відповідь.

Одягнувшись, воїн покинув свої покої.

Яскраво спалахнув ліхтар. Він запалив його біля свого коня у стайні Талізія й став споряджати тварину у подорож. По всій задушливій стайні постійно чулось фиркання і стукіт копит. Здавалось, що окрім коней тут є ще хтось...

— Ти зібрався в нічну подорож? — раптом почув він, здригнувшись від несподіванки. Позаду стояла Нея.

— Чому ти тут? — невдоволено запитав чоловік. — Ти стежиш за мною?

— Ні. Я люблю бути в стайні вночі, — моторошно провела рукою по своїх пасмах Нея. Хірос нагородив її байдужим поглядом.

— Я не знаю, що в тебе на думці, — продовжувала жінка, — але бачу, що хибний твій шлях. Ти, мабуть, пройнявся якоюсь симпатією до неї, що саме по собі вже є безглуздом. Може, тобі здається, що це взаємно, але смерть не здатна відчувати! Це не в її природі. Причини, що смерть лишає тобі життя — безумовно є, але криються вони в чомусь зовсім іншому.

— Я не розумію, про що ти, — відказав Хірос, застібаючи останню пряжку на сідлі.

— Не розумій, але вислухай мене. Якби хоч найменше почуття закралося в її серце, то вона одразу перестала би бути сама собою. Уяви смерть, що жаліє дітей і симпатизує привабливим чоловікам; смерть, що бере хабарі та дозвільні дні — нісенітниця, чи не так? Саме тому смерть — мертва! — розпалившись під кінець ненавистю, проказала Нея. — Вона забрала в мене людину, без якої мій світ провалився у тему, хоч я на колінах благала її не робити цього! А мене вона лишила жити. І знаєш чому? Ні, не через жалість. Просто на той момент це стерво було уже сите... чоловіком моїм!

— Я співчую тобі, — вилізши на коня, мимохідь кинув Хірос, — але в мене безсоння, і я просто хочу прогулятись.

— Коли безсоння в тебе, то дозволь мені зварити тобі трав міцних.

— Звари собі, а для мене найліпше снодійне — це повітря нічне, — він вивів Мусона, свого коня, на середину стайні і помчав геть.

Слова Неї вже вивітрились з його голови, а в очах грала пристрасть до невідомого, незбагненого і небезпечного. Причини, що він живий — були, і Хірос відчував, що найближчим часом вони ні-

куди не дінуться. Якщо смерть не забрала в нього душу, коли могла пожитися нею, то тепер у неї напевне не лишилося причин робити цього. Йому хотілось знову відчутти на собі той погляд глибоких темно-карих очей. Погляд, в якому можна було втопитись та розчинитись, зникнути, провалитись крізь землю, чи просто обезуміти... Він гнав свого коня так швидко, як міг, бо боявся передумати.

Пейзажі мертвих лісів не забарилися. Відчувся дух того, що погубило всі ті дерева. Кінь вірно ніс свого господаря по вже знайомій йому дорозі, хоч сам понад усе бажав звернути з неї. Густі тумани, розбавлені «молоком» місяця, заповнювали простір непроглядним киселем. Якби не кінь, Хірос ніколи б не знайшов ту примарну споруду — втоплений в туманах замок.

Він відчинив холодні скрипучі двері і пройшов всередину. Його рука відчайдушно стискала меч. В абсолютній пітьмі, між колонами, свистіли вітри та протяги. Очікуючи якоїсь несподіванки із підступної темряви, він обережно рухався вперед.

Нарешті, перед його поглядом постала занедбана зала. Дві жахливі кам'яні потвори охороняли напівкруглі сходи. Зазирнувши в очі безмовних монстрів, Хірос ступив на сходи. Подолавши їх, він вийшов на балкон, що височів над залом. Коротуни, на зустріч з якими сподівався воїн, так і не з'явилися. Проте з'явився просторий коридор, з кінця якого долиняло примарне сяйво. Хірос поволі подолав його і звернув ліворуч, звідки воно і лилось.

На відміну від усього занедбаного замку, ця кімната не була такою. Важкі оксамитові штори затуляли вікна. У золотих блюдах, на підставках, танцювало полум'я, а вогники безлічі свічок підтанцьовували у ритм протягам. На великому, встеленому чорним шовком ліжку лежала Десса. Її голе тіло покривав такий же чорний шовк. Хірос спробував підійти ближче, але юрба маленьких чоловічків, що так несподівано вийшли нізвідки, перегородила йому шлях.

«Нехай пройде», — почувся хриплий жіночий голос. Потираючи маленькі чорні рученята, чоловічки розступились. Хірос невпевнено підійшов і сів коло Десси. Її прекрасні ноги були проігноровані чорним покривом. Обличчя лякало смертельною блідістю, а чоло вкривали краплини поту.

— Навіщо ти прийшов? — якось байдуже запитала вона. — Хотів втішитись моєю безпорадністю? Я обіцяла умертвити тебе.

— Ти обіцяла умертвити мене, якщо зустрінеш втретє, а ця зустріч вже четверта. Крім того, гадаю, це більше не має для тебе сенсу... і моя вина є в тому, — останні слова далися йому особливо важко.

Смерть байдуже відвернула голову — чорне волосся ковзнуло по шовковій подушці. Що можна було тут сказати? Кожен був би

радий похизуватись таким і бути зараз на місці Хіроса, щоб вловити кожну секунду її страждань.

— Йди звідси, — пошепки наказала вона.

— Я... хочу допомогти, — невпевнено мовив він.

— Ти хочеш допомогти смерті?! Навіщо?! Яким чином?! — розплющивши очі, вона ледь не спопелила Хіроса пронизливим поглядом.

— Можливо, я помиляюсь, але маю відчуття, що без тебе світ, який я знаю, швидко зникне. Є люди, які повинні вмирати. Люди, що несуть зло і руїни. Люди, що засліплені владою своєю безмежною і вже не зважають на інших, мають за бидло і слуг своїх решту світу. І що найстрашніше, люди ці праві по-своєму. Але є ти... і ти їхня кара. Ти приходиш і зрівнюєш шанси, бо рівні перед тобою всі: жебрак це, чи той, хто бога зображає. Ти потрібна світу цьому, нехай навіть він платить тобі велику ціну. Ми завжди намагаємось щось змінити навколо себе, збудувати світ за власними законами і лише згодом розуміємо, що найкращим варіантом було залишити все як було. Я чув, що сама ти безпомічна. Лише хтось може допомогти тобі позбавитись прокляття, і я готовий стати цим «хтось». Що я маю робити?

— Ніколи раніше подібне не траплялось зі мною. Я не знаю. Коли справді хочеш допомогти... — вона стиснула кулаки і відвернувшись від Хіроса, ніби приступ шаленого болю заповонив її свідомість. — Дзеркало... — проказала вона, наче підступний сон забрав її у свої володіння.

— Тобі принести дзеркало? — перепитав Хірос, намагаючись зрозуміти про що йдеться.

— Ні! — крикнула Десса. — Я ніколи не дивлюсь у дзеркало.

— Чому?

— Тому що там я бачу себе, — прошепотіла смерть. — Мудре дзеркало знає все, — мить згодом додала вона.

— Хто це? Де його знайти?

— Воно в моєму замку. Один з моїх слуг відведе тебе, коли справді хочеш допомогти мені, — вона знову зім'яла в кулаку шовк, і він злегка ковзнув по її ногах.

— Хто вони? — невпевнено запитав Хірос, кинувши погляд на безмовних чоловічків, що стояли по всій кімнаті, покійрно опутивши приховані капюшонами голови. Дессі на вуста впала прикра посмішка:

— Вони мої думки, мої тіні, моя самотність, — краплина поту скотилась по її підборіддю.

Подолавши цікавістю страх, Хірос простягнув руку до одного з чоловічків і здер з нього капюшон. Коротенька ряска так і повисла

в його руці, наче в середині ніколи нікого й не було. Злякавшись, що він зробив щось недобре, воїн сховав руку з рясом за спину. Десса лежала із заплющеними очима і важко дихала.

— Кинь деінде, — не розплющуючи очей, мовила вона і проковтнула пекучий вузлик в горлі.

— Але коли я допоможу тобі, — мовив Хірос, збентежено діставши із-за спини ганчірку, — пообіцяй мені бути більш...

— Більш поблажливою? — кинула вона осудливий погляд. — Поблажлива смерть — це вже не смерть, а звичайна вбивця... Якщо не передумав ти, воїне, смерть рятувати, то йди за ним, — широко розкривши очі, мовила Десса. В ту ж мить Хірос побачив одну з тіней, яка з ліхтарем в маленькій чорній ручці майнула геть з кімнати.

Воїн поспішив за нею. Він вибіг у темний коридор і саме встиг побачити, як вогник ліхтаря майнув за наступну стіну. Хірос кинувся слідом. Якби не ліхтар, то він ніколи не встиг би за чоловічком. Той швидко, вправно і непередбачувано мчав поміж темних поворотів, стін і сходів, ведучи Хіроса у нетрища замку. Воїн постійно спотикався об якесь каміння і ледь не впав, коли йому під ноги трапилась підступна сходинка.

Нарешті чоловічок дійшов до великих прекрасних дверей, витончено оздоблених золотом. Але несподівано знову звернув вліво і пустився сходами вниз. Він біг так безшумно, що кроків геть не було чути. Хірос мить затримався коло чудових дверей і поспіхом зійшов сходами, які щойно подолав його провідник. Праворуч від себе син Талізія побачив високі гострі двері, що склалися з двох стулок. Одна з них була прочинена і дихала прохолодою. Зала за дверима поступово прощалась із холодною темрявою і поринала в тепле світло, дароване їй вогнем смолоскипів.

Хірос перетнув поріг. На стінах зали висіли великі рельєфи — творчість майстрів різних віків, де смерть була зображена в різних образах. Десь це була мила дівчина, що простягала нам руку із прекрасного, всіяного квітками і радіщами місця. Десь це була печальна леді, що схилилась над ліжком тяжкохворого воїна. Десь це була огидна жінка-тварина, що пожирала плоть гострими, як леза, іклами, вже намітивши божевільним і бездумним поглядом наступну жертву. Десь це була висока сумна пані, якої всі тримались осторожні і ненавиділи, бо знали, що рано-чи-пізно їм таки доведеться потиснути їй руку. Але особливо кумедною Хіросу видалась смерть в образі зловісного темного кістяка з каптуром на голові і косою в руках.

Нарешті, покинувши всі ті не надто приємні зображення, воїн подався в кінець зали. Там, на стіні, висіло величезне дзеркало

у товстій, оздобленій металевим гіллям і листям, рамі. Хірос зазирнув в нього. Чоловік у дзеркалі зробив те саме. Воїн підійшов ближче і торкнувся руки чоловіка, який повністю повторив його рухи — нічого незвичайного не було.

Аж раптом дзеркало здригнулось і затремтіло, наче поверхня води. Хірос нахилився, намагаючись зрозуміти, що відбувається з поверхнею, але несподіваний поштовх кинув його на спину. Із дзеркала зринуло величезне обличчя. Воно було абсолютно прозоре і скоріше нагадувало маску: без очей, без брів, без міміки... Лише чіткі виразні риси.

— Хто непокоїть мене?! — громом пронеслися слова по залі.

— Хірос непокоїть! — підвівся він на ноги, намагаючись триматись гідно. — Син Великого Талізія. Назвися й ти, коли не важко.

— Мене називають Мудре дзеркало, — прогрімало воно. — На протязі мільйонів років у мене дивились мудреці і правителі, філософи і звичайні люди, завойовники і маги... Всю їхню мудрість я увібрало в себе. Я знаю все! — проричало дзеркало, аж на стінах задзвеніли рельєфи.

— Коли знаєш ти все, то скажи, як можу я позбавити смерть прокляття голоду, накладеного на неї?

— Тобі справді потрібна відповідь?

— Справді.

— Скільки впевненості начерпав би ти з душі своєї, якби чашами міряв?

— Достатньо, — різко відповів Хірос.

Кожна людина, що дивилась у мене за мільйони років мого існування, був це воїн чи правитель, потай боялися смерті і бажали жити вічно. Нехай навіть дуже глибоко в душі, але бажання це завжди присутнє в кожному з вас. Хіба ти інший? Ти хочеш рятувати свою смерть? — насупилась велике прозоре обличчя.

— Уявімо світ без смерті. Чи готовий хто-небудь з нас до змін, які неминуче прийдуть із відходом смерті? — запитав воїн, пильно вдивляючись у глибокі ями замість очей.

— Тоді уявімо світ зі смертю. Ти готовий приректи людей вічно вмирати? Ви, люди, готові до цього? Ти готовий вирішити замість кожної жінки і чоловіка, замість народів? — запитало свічадо.

— Не я вирішив, що люди вмиратимуть. Не мені вирішувати, що зміниться щось має.

— Хто так вирішив, ти?

— Ти намагаєшся відмовити мене рятувати її?

— Ні. Ти сам себе відмовляєш.

— Я прошу тебе лише дати мені відповідь.

— Скільки впевненості начерпав би ти з душі своєї, якби чашами міряв? Може, ложку?

— Чому ти просто не даси мені відповідь?! — злегка підвищив голос Хірос. — Ти приховуєш від мене щось?

— В мене немає таємниць чи бажань. Я лише дзеркало. Я відображаю твої власні думки. Чому ти не хочеш дати собі почути відповідь? Ти не хочеш знати її чи просто боїшся? Боїшся тої відповідальності, яку покладуть на тебе знання ці?

— Я прийшов до тебе за поміччю мудрою, а з думками своїми я й сам порозмовляти можу.

— Важко допомогти тому, хто не знає чого хоче; чії думки, наче неприв'язані дикі собаки, що бігають по голові та гризуть одна одну. То ти хочеш знати відповідь?

Хірос на мить заплющив очі і набрав повні легені повітря:

— Я хочу знати відповідь.

— Це твій вибір, воїне.

Жахливе обличчя на мить сильніше виринуло із дзеркала і затрусило головою, ніби намагаючись знайти в ній давно забуті думи:

— Нагодуй її зі своїх рук! — прогриміло воно і так само швидко пірнуло всередину, як і виринуло звідти. Поверхнею дзеркала пробігли хвили, а за мить воно стверділо і перетворилось на звичайне люстро.

— Що це означає?! — закричав Хірос, але йому відповів лише відзвук його слів, а розгублений чоловік у дзеркалі невдоволено насупив брови.

Хірос повернувся до Десси, двоє тіней вбігли слідом за ним.

— Воно сказало нагодувати тебе зі своїх рук, — мовив воїн, збентежено дивлячись на смерть. — Що це означає? Нагодувати чим?

— Думаю, ти знаєш, любий Хіросе, — відповіла Десса, стиснувши від болю зуби. — Нехай буде так. Нагодуй мене.

Одна з тіней простягнула Хіросу в своїх рученнях прекрасний блискучий ніж із злегка загнутим кінцем. Лише місячна сталь могла так виблискувати. Воїн обережно взяв ніж і побачив своє відображення на його дзеркальній поверхні. Стиснувши в руці зброю, він відчув велику силу — відбирати в людини життя...

Хірос не поспішав вертатись у місто. Всю дорогу він провів у роздумах.

Окрім ножа Десса дала йому і свою маску, чорну накидку і навіть коня, який був здатний ставати невидимим разом з вершником. «Він виведе тебе із найнебезпечніших місць та із безвихідних

ситуацій, як завжди виводив мене», — сказала Десса. Вона розуміла, що Хірос її єдина надія на порятунок. Такі дива двічі не трапляються. Люди ненавидять смерть.

Коли Хірос зайшов у стайню до Чорного, той наче збожеволів. Прив'язаним, він кидався у всі боки і намагався вдарити воїна копитом, але коли дві тіні стали в ногах Хіроса і їхні малі рученята вчепились в нього — кінь заспокоївся. Коли воїн сідав в сідло, тварина все ще недовірливо тупцювала, але зараз Чорний спокійно віз нашого знайомого лісовою дорогою. Гнідий Мусон — вірний супутник Хіроса у всіх подорожах і сутичках — якимось ображено чалапав поруч.

Син Талізія розумів, що має справу зі смертю. Зі страшним творінням, що віки сковує людей страхом; бездушною істотою, яка, щоб жити, приречена вічно пожирати чужі душі; зі злою сутністю, що взяла свій початок із темних часів володарювання хорів на землі... Це були слова, на яких він виріс, які він чув не раз від своїх батьків і політиків. Це були слова, які знала кожна людина і дитина. Але він бачив лише жінку. Він понад усе бажав знищити древнє зло і бездушну істоту, але аж ніяк не ототожнював це із темноволосою пані, яка живе серед своїх думок і тіней. Яка зараз страждає. Кому з нас відомо для чого боги створили смерть? Хіба винен вовк, що їсть ягня він? Хіба винне ягня, що соковита трава йому до смаку? Хіба винна Десса, що вона Десса? І якщо вона є, і є тим, ким вона є, то може і причини на це є?

В Хіроса виникло безліч запитань, які він би хотів поставити зараз Мудрому дзеркалу. Навіть Нея не могла змагатись у мудрості з ним. Ця жінка була засліплена ненавистю. Як і всі решта, вона досі винила смерть в усіх бідах на землі. Як і для всіх, Десса уособлювала для неї все зло і нечисть на світі, а зло має бути покаране.

7

Позаду був повен клопотів день Талізія. Правитель намагався відпочити в своїх покоях, але шум і регіт, що розносились коридорами, були серйозною перешкодою. Він одягнув дорогу густо-червону накидку і попрямував на шум, вже здогадуючись кого там знайде.

Це було в одній із чималих зал. Талізій сховався в тіні великої колони. Його брати щось наполегливо святкували. В очікуванні доки смерть потрапить в їхні руки, вони проводили вільний час, мабуть, так, як і в себе вдома, лише вдвічі гучніше. Хіба шкода запасів Талізія?

Храмец примостився в затишному куточку разом із жінкою з лазні. Він відривав зубами шмат від великого стегна, запивав вином, а потім нахилився до вуха жінки. Декілька слів — і та вибухала

сміхом. Схоже, їй було весело. Воно й не дивно, найбільше порожніх глеків для вина було саме коло неї. Допалась... Мабуть, тішила себе мріями, що Храмез забере її у свої володіння і зробить дружиною та владаркою. Талізій сумно хмикнув у кривуватій посмішці. Осфорій також не пас задніх і розходився у запальних танцях. Слути Талізія, незрозуміло чому без його відома, прислуговували його братам.

Поспостерігавши деякий час за всім цим марнотратством грошей та часу, володар непомітно вийшов і подався до своєї головної зали, де приймав гостей і закони. Коло дверей зали стояв чоловік в чудакуватій шапочці. Він відчинив Талізію двері, але той несподівано зупинився: «Знайди мені Нею, коли ще не спочиває вона», — мовив він до слуги і тоді зайшов.

Талізій важко опустив своє тіло в трон, що виблискував безліччю коштовних камінців. Зморшки на його чолі знову поглибшали у роздумах.

В залу зазирнула Нея:

— Ти посилав по мене, Великий Талізію? — запитала вона.

— Так. Підійди.

Вона підійшла, намагаючись аби її багаті прикраси завдавали якомога менше шуму в лункій залі.

— Ти казала мені про небезпеку, що синові моему загрожує, — важко проговорив володар. — Скажи, чи походить небезпека ця від братів моїх?

— Від братів? — опустила погляд Нея. — Не від братів. Хоч сказати тобі можу я, що не є брати твої до кінця чесні з тобою. Мотиви таємні в очах їхніх бачу я.

— Які мотиви?

— Не відаю того. Мене Хірос непокоїть більше, бо втрапив він в тенета, що смерть хитра та підступна розставила. Десса прихильність до нього вдає, — нервово стиснула в кулак своє біле пасмо Нея.

— Прихильність вдає? Це коли втікав мій син від загибелі неминучої, вона вдавала, чи як по-твоєму?

— В тому справа, що не втікав Хірос від неї. Відпустила вона його.

— Відпустила?! — розсміявся Талізій, але в наступну мить побачив надміру серйозний вираз обличчя жінки. — Звідки знаєш ти таке?

— Відповіді на більшість питань в очах людських знайти можна.

— Чому ж Хірос неправду казати мав? — в його голосі майнула нотка тривоги.

— Боїться він, — підійшла ближче Нея. — Боїться, бо причин не знає.

— А ти? Знаєш?

— Не знала досі. Але... — вона нервово провела рукою по бусах, і вони характерно затріскотіли.

— Кажі.

— Не впевнена я, але боюся, хоче вона використати його, щоб прокляття зняти, а потім з допомогою сина твого виграти битву цю в тебе, Великий Талізію. А може, намісника шукає собі, бо слабка стає... Не знаю... але в біді син твій, володарю. Це я знаю напевне.

— Де він?

— Знати не можу, але очі його бачила я, а в них бачила, що на гачку він.

— Чому мовчала ти?! — крикнув Талізій.

— Думала, опам'ятається син твій, але хитра смерть надто.

— Знайдіть мені Хіроса! — підвівся володар.

Вже темніло, коли Хірос прибув у місто. Трохи вештаючи не надто миловидними вулицями, що вели то вгору, то вниз, син Талізія нарешті зайшов до одного з шинків. Всередині було людно. Він довго сидів за одним із столів, тримаючи в руках дерев'яний кубок. В його уяві поставало спотворене стражданнями обличчя Десси. Воїн озирався навколо, намагаючись знайти поглядом того, хто мусив би своєю смертю допомогти врятувати смерть. Проте для кожного він знаходив виправдання, аби лишити його живим. Так Хірос просидів до пізнього вечора, переживаючи одні й ті ж думки по колу. Шинок опустів. Лише весела компанія якихось неотесаних воїнів-варварів ганяла шинком регіт. Вони вели себе досить чемно, і, відкинувши їх як останній варіант, Хірос підвівся із-за столу. «Ні, — подумав він, — я не зумію нагодувати смерть зі своїх рук. Це мій народ, мої люди, а я син їхнього правителя, а не їхня смерть».

Воїн вже збирався йти, коли раптом один з варварів схопив за руку жінку, яка принесла їм ще випити. Вона спробувала вирватись, але натомість опинилась на колінах в одного з покидьків. Дружній регіт здригнув стіни. «Допоможіть!» — налякано крикнула жінка, чим знову потішила воїнів. Хіроса ніхто не помічав. Він був на віддалі, а компанія — вже на солідному підпитку. Жінку кинули на стіл. Хірос глянув на двері шинку: «Зробити вигляд, що він вийшов через них кілька хвилин тому? Приєднатись до варварів? Чи надерти їм зади?» Він знову згадав пронизаний болем погляд Десси. «Що ж, це те, що треба», — вирішив він.

В його руці блиснув ніж. Чорна накидка покрила тіло. Чоловік з безликим, спотвореним болем, страхом і відчаєм обличчям підійшов до гучної компанії. Вона, наче згряя голодних скажених псів, рвала на жінці одяг, перетворюючи його в лахміття. В Хіроса

тремтіла рука. Покалічити людину, пустити їй кров і лишити на поталу смерті — це одне, але самому стати смертю — це зовсім інше. Він підійшов до першого чоловіка зі спини — лезо ножа увійшло, наче в масло. Страшний рев вирвався з горлянки бородатого здоровила...

...Відчайдушний крик наповнив стіни замку. Вчепившись у чорний шовк, вона прогнулась так, наче хтось наскрізь пробив її мечем...

...Злорадні посмішки одразу стерлись з вуст побратимів варвара. Залишивши жінку, вони схопились із-за столу. Хтось, вочевидь, перебравши зайвого, завалився десь позаду. Зупинивши руку, що незграбно занесла меч над головою Хіроса, він завдав удару наступній жертві...

...Крик, а потім схлипування знову пронеслися темними і пустими коридорами замку. Вона відчувала, як її наповнює життя. Але тепер це не було схоже на приємне тремтіння. Це було боляче, дуже боляче. Жахливі судоми проймали її тіло. Раніше вона бажала вижити, але тепер воліла б радше згинутися, аніж пройти через це...

...«Смерть!» — закричала нажахана жінка, гадаючи, що ця страшна участь відведена і для неї. Схоже, тепер її кулаки були стиснуті за варварів, які щойно намагалися згвалтувати її. Коли гаряча кров одного з них обпекла її обличчя, жінка вибігла на вулицю. «Смерть! Десса!» — кричала вона злегка зірваним голосом. Хірос же не зважав ні на що. Він знав, що зупинившись і поглянувши в очі одного з чоловіків, не зможе продовжувати вбивати їх. Його ніж розтинав плоть п'яних воїнів, нажаханих і незграбних. Вони хотіли жити...

...З кожним ударом ножа пекучий біль розбивав свідомість Десси в друзки. Ковтаючи піт і сльози, вона стогнала, кричала і кидалась з боку в бік. Тіні зібрались коло її ліжка...

...Він важко дихав і стояв посеред кривавого місива, яке щойно влаштував. Незграбними кроками воїн вийшов на вулицю і просвистів. З ночі випірнув чорний кінь і поспішив до чоловіка. Але на зойк жінки вже стала збігатись талізієська варта. Один з вартових вибіг з-за рогу і замахнувся на Хіроса списом, бажаючи проколоти його. Можливо, у нього це б і вийшло, але страх і невпевненість завадили йому. Він бачив жахливу маску, він гадав, що перед ним сама Десса. Перехопивши спис рукою, Хірос всадив блискучий ніж воїну в живіт...

...Стіни замку ще раз здригнулися від жіночого вереску, сповненого болю і страждань. Оглушені ним, тіні відсахнулись від ліжка Десси...

...Нарешті син Талізія скочив у сідло, і кінь щодуху поніс його у ніч. Але несподівано на дорозі з'явився ще один вартовий із смолоскипом в руці. Він тицьнув його в морду коню. Тварина метнулась геть від полум'я — Хірос насилу втримався верхи, але в наступну мить потужний удар зніс його з коня. Воїн звалився на землю, а його рятівник здимів у ночі, пізно помітивши, що вершника втрачено. Удар був настільки сильним і безжалісним, що, розплющивши очі, Хірос спершу побачив лише великі білі плями і лінії. Згодом, коли зір повернувся, він побачив стару кремезну гілляку, яка й вчинила з ним цей підступ. Не встиг воїн як слід оговтатись, як талізієська варта жорстоко накинулася на нього. Зброю відібрали. Хірос звівся на ноги і спробував утекти, але його схопили. Шансів на рятунок не було. Пручання лише завдавало більше болю...

Брязнув замок дверей і його лишили самого. Хірос стояв коло стіни, прикований до неї кайданами. Через маленькі віконця лились брудні потоки світла, в яких танцював пил і водили хороводи мухи. Під стелею зависла тиша, і тільки попискування мишей не давало повністю зануритись кімнати у безмовність.

«Треба розповісти батькові, що в його в'язниці завелись миші», — Хірос в іронії розтягнув губи під маскою. Хоч «смерть» була впіймана, ніхто з воїнів так і не наважився зняти маску й зазирнути у вічі Десси. Їх навіть мало цікавило те, що тіло під чорною накидкою навряд могло належати жінці. Зрештою, звідки їм було знати яка вона, якщо вони ніколи раніше її не бачили? Вони виконали свій обов'язок, вони впіймали її. Нехай далі розбирається хтось інший. Нехай її обличчя залишиться просто маскою.

Рука впевнено відкинула чорний шовк...

Лакована шкіра облягла її тіло, наче власна...

Шнурівки довгих чорних чобіт туго стягнули ногу...

Волосся розсипалось плечима...

Рука стуснула фігурне руків'я меча...

Тіло Хіроса обм'якло, і він повис на ланцюгах, що так і тримали його спину біля стіни. Йому раптом захотілося і пити, і їсти... Він уявляв, як рано чи пізно з нього таки знімуть ту кляту маску, і Талізія побачить під нею обличчя власного сина. Що тоді скаже син своєму батькові? Не повинен він був устривати в це.

Раптом за зачиненими дверима почувся якийсь тупіт. Потім крики й дзвін металу. За мить усе стихло. Знову брязнув замок

дверей, і вони поволі відчинились. На порозі стояла Десса з мечем у руці. З леза капала кров, а вираз обличчя дихав злом. Лиш уздрівши його, смерть направилась до Хіроса. Вона підійшла, здерла з нього маску і... впилась пристрасним поцілунком в його губи, а відпустила, лиш коли він став задихатися — грубо відірвала свої вуста від його. «Поцілунок смерті, — мимохідь подумав чоловік, — сюжет для нічного кошмару». В наступну мить блискуче лезо її меча вже було занесене над Хіросом. Два потужні удари обпекли зап'ястя, і на руках повисли обрубані ланцюги.

Двійко коней прудко зникли в хащах. Вони мчали щодуху і пригальмували лише тоді, як дерева навколо стали сухі та лисі, а повітря прохолодним. Кінь Хіроса помчав вперед, але Десса спинилась. Підшви чорних чобіт приземлилися на суху пильну землю. Вони зробили декілька кроків, і смерть присіла коло великого потрісканого дерева. Жодного звуку навколо, жодного птаха, лише маленька тендітна квіточка тріпотіла на вітрі біля коріння величавого дерева. Її білі пелюстки з червоними помітками на кінчиках шелестіли так, наче хотіли щось сказати. Десса зірвала квітку. Нікому не пригадати подібний погляд Десси — панічний страх в очах самої смерті.

Кристина ІВАНОВА, *учасниця конкурсу*

Кристина Іванова — одна з наймолодших учасниць конкурсу. Народилася 16 жовтня 2000 року в Києві. Зараз закінчує 10 клас ліцею «Голосіївський» і входить до складу Ради лідерів ліцею, тому активно бере участь у написанні сценаріїв до заходів, що проводяться в навчальному закладі. У 2015 році закінчила Київську художню школу № 9. А три роки тому, у червні 2014 року, отримала диплом Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова 2014» у номінації «Твір для дітей» «Спеціальна відзнака. Міжнародний вибір видавця» за повість «Початок». Американський видавничий дім ВІНДІ ПРЕС заснував літературну премію «Веселий Вітер», і Кристина стала першим лауреатом. Восени 2014 року повість «Початок» була видана, ілюстратором виступила сама авторка. Зараз продовжує писати.

ОХОЛОДЖЕННЯ (Уривок)

23
Софія

Я сиділа в позі лотоса, поклавши голову на коліна, і думала, думала над тим, що мені розказала Міра. З її опису хлопця я зрозуміла, що це був Максим і ніхто інший. Безсумнівно, він. Ці очі не можна сплутати ні з якими іншими. Але звідки він тут?

— Нам треба його врятувати, — видавила я.

— Того хлопця? — перепитала Міра зі здивуванням.

Я трохи подумала і пояснила:

— Мені здається, що це мій друг...

— Друг?! Звідки він тут взявся... — засумнівалася вона. — Я й досі не зрозуміла, звідки ти.

Здається, настав час усе розповісти.

— Я не звідси, я зі світу, який описується у цій книжці, — я підняла руку з книгою поперед себе і показала її Мірі, вона здригнулася. — Мої батьки вчені, і в результаті деяких обставин я перебувала в камері десь років сто. Ну, власне, так планувалося. Та я не очікувала прокинутися тут. А ще відразу потрапити на допит. Я дивом змогла вибратися, через це, до речі, і ввімкнулася сирена. Мене розпитували, хто мене розморозив, але я й сама не знаю. Я теж досі не дуже розумію, що зі мною коїться, я зовсім не у звичному для мене повсякденні... — з жалем подивилася я на неї.

— Ти говориш, що твій світ — як у цій книжці, — проговорила вона. — Отож, це не казки, а реальність, усе це існувало насправді!? Виходить, мої здогадки не були маячнею?! На жаль, спитати у начальства я нічого не можу, бо тоді тебе заберуть і невідомо, що тобі можуть заподіяти. Я ж бачила, як тебе вивозили з кімнати, бо сховалася у комірці поряд, ти справді була, як приморожена.

Я пригадала той момент, коли мене перевозили, і кивнула:

— Я просто була в знемозі, моє тіло тоді ще не зовсім «відтануло», і я його майже не контролювала.

Ми трохи посиділи в тиші, кожна думала про щось своє. Я шукала вихід, як витягнути звідти Максима. Я не хочу звалювати все на Міру, тож доведеться пробратися туди самій, але вона мене не відпустить, тому треба все робити тихо.

Піду до «Щита» та знайду ту кімнату, де сидить Максим, а потім... розберуся на місці, мені ж нічого втрачати. Так, не думали мої батьки, що я потраплю у таке місце і що світ так зміниться.

— Слухай, а ти завтра також йдеш на стажування? — спитала я.

— Ні, — відповіла Міра. — В мене завтра вихідний, не переживай, підемо у Центральну бібліотеку міста і пошукаємо відповіді.

— Добре, — погодилася я. — Слухай, мені просто цікаво, а до котрої працює будівля «Щита»?

Вона здивувалася моєму запитанню, але відповіла:

— До опівночі, потім ворота зачиняються, а що?

— Я думаю, що там буде більше інформації, — майже не збрехала я.

— А як туди можна добутися до закриття?

— За карточкою, та моя обмежена годинами мого стажування, — пояснила вона. — А тобі без перепустки вхід зачинено.

— Але ж ми легко вибралися, — засперечалася я.

— Це так, але нам допомогла сигналізація, та й вилізли ми через сміттевий люк, — зауважила Міра, а потім додала. — А туди, назад, проникнути так не вийде, хоча... можна пролізти через вентиляцію, але зазвичай вона охороняється, тут як пощастить. Та ми цього робити не будемо, бо це занадто небезпечно, точніше, зараз, треба трохи перечекати, — закінчила вона.

Чекати я не збиралася, тож у думках вже прокручувала варіанти.

24

Міра

Питання Софії мені здалися дуже дивними. І ще цей дивний блиск у її очах... Але я вирішила, що мені просто примарилося, всіляке трапляється. Тепер треба вирішити, як переховати її вночі. Варіант за межами мого будинку відпадає, адже вночі охорона «Щита» перевіряє, щоб ніхто нікуди з дому не виходив. Після 12.30 — відбій, світло всюди вимикається і до сьомої години ранку не працює.

Зранку моя мати йде на роботу, та перед виходом заходить у мою кімнату, перевірити, чи все добре. Якщо вона побачить тут Софі, я боюся навіть уявити її реакцію, бо точно знаю, що позитивною вона не буде. Сховати я її ніде не зможу, всі кімнати спільного користування, і мама рано чи пізно туди зайде перед роботою, а встає вона раніше за мене. Є тільки один варіант — прокинутися раніше і тихенько вийти з дому. Залишу записку про те, що вирішила сходити прогулятися, хоча краще — в магазин техніки, тоді мама не хвилюватиметься.

Тож запрограмую камеру на підйом о сьомій, а місця вистачить в ній і на трьох.

25

Софія

Я дуже занервувала, коли дізналася від Міри, що вона налаштувала програму на підйом о сьомій, адже в мене був план і я не повинна його проспати.

Я сказала їй, що переночую на підлозі, бо так зручніше, вона знизала плечима, але на всяк випадок попросила мене сховатися за столом, не надійно, та все ж таки... на всяк випадок. Я погодилась, і як тільки її капсула закрилася і Міра поринула у сон, я спустилася сходами, натиснувши на кнопку, яка, на мою радість, не видала

жодного звуку, вискочила на вулицю і відразу побачила яскраво-біле світло, яке наближалось до мене все ближче.

— Хто ви? — заговорили дуже голосно. — І навіщо покинули місце проживання? Ви знаєте, що по закону 225 Кодексу сучасного світу ви не маєте права виходити на вулицю опісля 12.30.

Я спробувала затулитися руками від світла і розгледіла трьох людей з ліхтарями в руках.

— Ми вас відведемо до поліції, пройдіть з нами або ми застосуємо силу.

Я швидко кинулася у темряву ночі, бо зрозуміла, що мій план з тріском провалився, все місто охоронялося, і я навіть не знала, куди мені бігти і де цей бісів головний вхід у «Щит».

Через хвилину бігу я дуже втомилася і мені вдалося сховатися в якийсь темний провулок. Я озирнулася, біля мене стояла на диво пошарпана будівля з відчиненим вікном, темрява не дала розгледіти табличку, що була на будівлі. Раптом почало світлішати, я спочатку зраділа, та швидко зрозуміла, що це охорона. Краще, що я змогла вигадати, це вскочити у вікно, адже воно було найближчим і найліпшим виходом. Було трохи боязко залазити у невідоме мені приміщення, бо я так і не змогла розібрати, що написано на табличці. У приміщенні теж було темно. Я нахилилася, щоб мене не було видно, і поповзла навколівши коридором, у якому я опинилася. Через метрів сім я піднялася на ноги, бо яскраве світло зникло, і зітхнула з полегшенням. Я пройшла декілька дверей і на кожній з них був написаний номер, окрім тої, біля якої я стояла. На ній був малюнок: червоне коло з хрестиком. Ура! — напевно, єдиний новий колір (окрім кольору кнопок) у цьому світі. Повертатися назад було лячно, тож я вирішила відкрити двері, вони виявилися незамкнені. Я розумію, що дуже ризикую, але якась дивна сила манила мене вперед.

Спочатку я нічого не бачила, але коли мої очі звикли темряви, я розрізнила ліжка. Не якісь камери, а звичайні ліжка і на них спали люди. Я підійшла до одного з них, на ньому лежала жінка, видавалася вона доволі старою, як і усі в цій кімнаті.

— Ай, — вигукнула я, коли мене щось схопило за руку, і зразу ж замовкла.

Жінка розплющила очі і уважно подивилася на мене, продовжуючи тримати мою руку. Я звільнила руку і ступила крок назад.

— Не бійся, — сказала вона і зміряла мене поглядом. — Ти теж із психікарні?

Не знаю, що було дивнішим — те що вона у такому віці могла все добре бачити, чи те, що її волосся було яскраво-помаранчеве.

— Ні, — відповіла я тихо.

— А чому тоді у цій формі? — спитала вона ще раз і оглянула мене з ніг до голови.

— Я, я... — затнулася я, бо не знала, що відповісти.

Вона знову уважно придивилася до мене і від здивування навіть трохи відкрила рота.

— Ти... — заговорила вона. — Ти ж не звідси, — це було не запитання.

Я промовчала.

— Так, звичайно, як я тільки не здогадалася відразу, — вона засміялася, і мені стало лячно, я розвернулася, щоб піти. — Стій! — прокричала вона, але ніхто не прокинувся чи просто вдавали, що сплять. — Будь ласка, стій!

Я зупинилася.

— Тебе, напевно, дивує колір мого волосся? — запитала стара. — Такий яскравий, не чорний, як у всіх... ну, він дістався мені від матері. Це диво, але моє волосся не посивіло, ха-ха, я нізащо не дозволю його пофарбувати, як усім.

Я обережно запитала:

— Вибачте, але хто ви?

— Хто я? — перепитала вона. — Гарне питання. Я та, що не повинна зараз жити. Мене звати Надія, а не... як там вони мене називали, ой, точно — пацієнт № 1, скажи, безглуздо?

— А що ви тут робите?

— Я б теж хотіла це знати. Просто я живу ще з часів катастроф, що сталися сто років тому...

— Сто років? Як це можливо? — здивувалася я. — Тоді вам уже...

— Так, — зітхнула вона. — Мені вже 118 років стукнуло, я була ще студенткою, коли усе почалося...

— Що почалося? — запитала я.

— О, якщо в тебе є кілька годинок часу, то я з радістю розповім.

27

Надія

Я жила в Україні, у Києві. Минув лише тиждень, як мені виповнилося 18. Така радісна пора, я вступила до університету, мріяла стати інженером...

І ось одного дня, здається, це було 14 жовтня, пішов дощ, потім він перетворився у град, стихія не вщухала, почався потоп. Цілий тиждень люди пересувалися містом на човнах, та це був тільки початок. У всіх інших частинах світу відбувалося теж щось недобре:

урагани, землетруси небувалої сили, виверження вулканів і все це водночас. Україні ще пощастило.

Минув місяць, а стихія продовжувала вирувати. Багато людей загинуло, багато втратили рідних, домівки... Міста руйнувалися, ніхто вже не ходив на роботу чи до школи, всі намагалися вижити. Люди гинули, гинули по всьому світу... Але гинули не тільки люди, з лиця Землі щезали цілі острови, континенти змінювали форму...

Лише в деяких частинах світу все було більш-менш нормально, таким місцем була і Україна. Потоп завдав Україні багато лиха, але вода зійшла ...

Багато людей їхали, летіли, пливли до нас, щоб захиститися від негоди, та багато хто й загинув на шляху до притулку. Всі вчені світу приїхали, стали думати, як зупинити катастрофу. Та більша частина планети вже була затоплена чи зруйнована, шматочки суші щезали під воду, як Атлантида, і більше не з'являлися.

Я втратила усіх родичів та друзів, залишився тільки коханий.

За рік на світовій карті, крім України, залишилися шматочки Європи, сформувалося декілька островів та лишилася половина Японії, вони вчасно сховали себе в купол, який захищав їх країну, так само зробили США й Британія та ще декілька країн, усі виживали, як могли.

Нарешті все, здавалося, закінчилося, Україну та прилеглі до неї території теж сховали під куполи. Пізніше винайшли технологію переміщення і за її типом створили швидкісні проходи, які з'єднували між собою куполи.

Та їжі було мало, вчені билися над цим питанням, людей ставало все більше, а харчів менше, тож вони зробили камери, куди тихо поміщали тих людей, які не були потрібні для подальшого розвитку, охолоджувальні камери, так їх називали, сказавши всім іншим, що це надійно і для нашого ж добра, і що їх включають, коли прийде стабільніший час. Мене врятувала моя професія, а мого коханого Олександра, який був художником, помістили в камеру, і більше я його ніколи не бачила.

Світ з кожним днем псувався, люди ставали все черствішими і бездушнішими, навіть не знаю чому, та я не змінювалася.

Нарешті вчені розробили їжу, яка створювалася лише за допомогою однієї краплини води і ще декількох хімічних елементів, я зраділа, бо думала, що всіх нарешті випустять з тих камер, та ніхто про це не говорив, усі ніби забули про «охолоджених».

За всіма технологічними винаходами стояла організація «Щит», яка утворилася під час об'єднання залишків суші під куполами.

Вона забезпечувала нашому світу технологічне процвітання. Але за технологією та прогресом люди почали забувати, що вони люди, а не машини. Особливо це було помітно у «Щиті», де я згодом почала працювати.

Через п'ять років я стала головним інженером і попросила про зустріч з Головним. Я пояснила потребу у зустрічі тим, що систему потрібно оновити, але для цього я повинна була обговорити деякі питання. Він зі мною зустрівся, але не вживу, а через проекцію. Ми розібрали всі питання, але поволі розмова перейшла в інше русло, я почала задавати «незручні» питання, які вибили його з колії, про те, що відбувається з людьми, про те як черствіють їхні серця.

На мій подив, він мені розповів усе. Причину його відвертості я зрозуміла пізніше, а тоді слухала, затамувавши подих, боялась, що він зупиниться і я не отримаю усіх відповідей на всі мої запитання.

Він розповів про використання газу для контролю над людськими емоціями, саме газ зробив людей такими. На моє запитання, чим же я відрізняюся від усіх, чому на мене не діє газ, Головний відповів, що в мене рідкісне генетичне захворювання, така собі мутація, у нього, до речі, теж, але вчені працюють над знищенням цієї «вади». Коли наша розмова закінчилася, я опинилася у психіатричній лікарні, більше я звідси не виходила, потім до мене приєдналися інші «мутовані».

28

Софія

— Можеш мені не вірити, — сказала вона, а я сиділа з розкритим ротом і широко розплющеними очима і не боялася повірити. — Та в мене є доказ, — вона потягнулася до тумбочки і дістала звідти паперовий конверт, але раптом швидко заховала його назад, почервонівши, мов юне дівчисько, потім знову витягла і дістала звідти маленький магнітик з блакитно-жовтою стрічкою. На магніті синіми буквами було написано — Україна.

Я здивувалася ще більше, але тепер повірила. Все було схоже на правду.

— Бачу, ти мені повірила, — промовила вона. — І щось мені підказує, що про минуле ти знаєш набагато більше за всіх навколо. Я ж не помиляюся, ти з того часу?

— Мої батьки були вченими, тому вони помістили мене у охолоджувальну камеру на 100 років, щоб я могла пережити усі природні катаклізми.

— Значить, це ти була першою, — задумливо промовила стара. — Я була знайома з твоїми батьками. Коли «Щит» дізнався про успішність їх експерименту, то всі сили кинув на масову розробку та покращення «Сон 3000».

Серце почало битися дужче.

— Ви їх знали?

— Не те щоб добре, але мені здається, вони були гарними людьми, які стали заручниками обставин.

— Але чому нікого не відморозили? — запитала я.

— Я не знаю, — чесно відповіла вона, знизуючи плечима. — До такого рішення прийшла організація. Їм було так набагато зручніше і простіше. Після пробудження могли б виникнути проблеми, безліч проблем... Теперішній світ не терпить емоцій та творчості, індивідуальності...

— А як відключити цей газ? — спитала я дуже різко.

— Я й сама не знаю, дитинко, якби я була молодшою, хоча б на років 50, тоді б... — почала вона і осіклася. — Та мене надійно охороняли, я разів двадцять намагалася утекти, як і всі тут, — вона обвела кімнату руками. — Тепер ми всі старі, ледве пересуваємося, мені залишилося небагато, я це відчуваю.

— Я все зроблю, — рішуче сказала я. — І ви це все побачите.

— Ти справді відважна, та це діло не з простих, — засперечалася вона.

— Я зможу, — відповіла я. — В мене просто немає іншого виходу, — додала я пошепки. — Тільки мені потрібна буде ваша допомога, точніше, ваша кров. Я вже починаю почувати себе не дуже добре, я не мутант, як ви... ой, точніше, в мене немає такого захворювання.

Вона засміялася:

— Добре, мене так ще ніхто не називав. Та є проблема, мутація не передається через переливання крові.

— Як так? — засмутилася я.

— Коли ми говорили з Головним, я дізналася, що в нього не завжди була мутація, він сам розробив для цього спеціальний препарат (залишивши собі можливість відчувати усю повноту життя), який і зараз досліджують, адже заразитися мутацією можна, а позбутися її ніяк. Думаю, в лабораторії «Щит» ти знайдеш потрібну речовину, — розповіла Надія. — Тобі знадобиться допомога зсередини, потрібно, щоб хтось там працював, або, принаймні, мав туди вільний доступ.

— В мене є така людина.

— А вона перебуває під дією газу?

— Ні, — сказала я, — здається, вона теж «хвора», вона допомогла мені вибратися.

Жінка, погоджуючись, кивнула.

— Отже, кімнати з генератором газу немає на головному плані, тож тобі потрібно знайти старий план будівлі, початковий. Попереджаю, що, навіть коли ти зможеш вимкнути газ, його дія закінчиться не раптово. Потрібно, щоб минув місяць, а то й більше до повного одужання людей. Краще потім усе підірви, щоб вони не змогли відновити все швидко, і дай городянам час на звільнення від панування газу над їхнім розумом, — сказала вона і затнулася, почувся звук кроків. — Тобі вже час, — сказала Надія і показала у бік вікна.

Я швидко відчинила вікно і вилізла на вулицю. Але наостанок почула:

— Чого вам не спиться, пацієнте № 1? — запитала жінка, але без краплі переживання у голосі.

— Безсоння, дитинко, безсоння, — відповіла стара.

Я без пригод дісталася до помешкання Міри, пройшла крізь двері, які спеціально не зачиняла, піднялася сходами і лягла на підлогу. Завтра на мене чекає велика розмова з Мірою, а ще найближчим часом потрібно пробратися в «Щит», адже часу обмаль, газ розповсюджується по моєму тілу. Далі знайти цей план будівлі, знайти газ і, врешті-решт, врятувати Максима. Зовсім про нього забула... Стільки подій, як сьогодні, ще не траплялося за все моє життя. І як мені засвоїти всю свіжу інформацію? Подумаю про це зранку, дарма кажуть — ранок вечора мудріший.

29

Максим

Нарешті я його наточив, це забрало більше часу і моїх зусиль, ніж я сподівався, тепер залишилося тільки розрізати дріт, головне — не помилитися.

Я відкрив панель і одним рухом розрізав усе. Нічого не сталося... Та ні, я помилився: через секунду щось клацнуло і двері відчинилися. Я вибіг і подивився навсідіч — нікого. Шлях вільний, та куди він веде?

30

Міра

Я прокинулася о сьомій годині й одразу розштовхала Софі, яка з-за столу дивним чином перекочувала до центру моєї кімнати і розляглася, наче зірочка. Коли я вставала, то спросоння ледве через неї не впала, але в останню секунду втрималася на ногах.

Софія спочатку не хотіла вставати, коли розплющувалося одне око, заплющувалося друге, тож на її пробудження пішло чимало часу. Коли ми нарешті готові були виходити, я згадала, що її одяг привертає до себе увагу, а ще це волосся...

Я дала їй білий светр і такого ж кольору спідницю, а от з волоссям нічого вдіяти не змогла. Головні убори зараз не носять, адже це не практично — у нас завжди тепло. Це б здавалося ще підозрілим, а так — на відстані, може, й не помітять.

Через хвилину п'ять ми опинилися у парку, де всі люди були заклопотані своїми справами, уткнувшись у сторінки зарозумілих книжок. Нарешті Софія прокинулася, а то весь час дорогою від дому до парку мене не полишало відчуття, що хоч вона і рухається самотійно, але продовжує спати.

— Міра, я повинна дещо тобі розказати, — з серйозним виразом промовила вона до мене.

— Звичайно, — відповіла я і вмостилася комфортніше.

Вона розповіла мені про свою нічну пригоду.

...

Все сходилося, абсолютно все...

Тож нам потрібно: звільнити її друга, вимкнути газ (спочатку знайшовши місце його генерації) і розшукати розчин для запуску «мутації», адже Софія не протягне довго без неї. Це складно, але, здається, весело... мені ще ніколи не було настільки цікаво!

31

Максим

Я швидко біг коридором, нікого навкруги не було, тож я думав над тим, що мені тепер робити і де я. Я потрапив у безвихідну ситуацію, от, дідько! Я витер піт з лоба і озирнувся: двері, двері і всі без ручок. Тільки панелі висіли біля них — за їх допомогою двері й відчинялися. Іноді були вставки для карток, а біля однієї навіть для руки, я поклав руку долонею вниз, та на двері це не подіяло, лише щось пропищало.

Я тяжко зітхнув. І що тепер? Куди мені йти?

32

Софія

Після кількох годин бурхливої дискусії ми з Мірою розробили план, як нам пробрайтися непоміченими у будівлю «Щита». На наше щастя, раз на два роки студенти на другому курсі навчання приїж-

джають у сусідні міста для оглядової екскурсії і заходять у головну будівлю «Щита», де знайомляться з особливостями іншого міста. Тож мені всього-на-всього потрібно влитися у їх колектив, не повертаючи уваги до своєї персони. Коли я запитала у Міри, чи вона була на такій екскурсії, вона сказала, що ні, бо у день поїздки тяжко захворіла. Та є значна проблема, дітей рахують при вході і їм видають іменні бейджики, але не завжди така перевірка є ретельною. Здебільшого вони просто закривають на все очі і впускають усіх, не заглядаючи у базу даних, тож мені просто треба стати в чергу і спокійнісінько пройти. У цей час Міра увімкне сигналізацію, і на мене не звернуть уваги. Якщо ж їй це не вдасться, а до пропуску поставляться серйозно, доведеться викручуватися на місці. Далі ми розділимося, я помчуся по Максима, а вона — по ліки для мене. Якщо її спіймають, вона скаже, що приходила по препарати від застуди.

Хоча навіть усе це, може, нічого міняти не потрібно? Стоп! Я вдарила руками по щоках — здається, газ уже розповсюджується по моєму тілу. Це погано.

Потім ми з Мірою зустрінемося біля баку для сміття і вона віддасть мені ліки. Далі буде складніше: нам треба знайти план будівлі. Він, напевне, є в бібліотеці, та, скоріше за все — це закрита інформація. Тож треба позичити картку в робітників з вищим допуском, ну а потім відізнати газ. На словах легко, але мені здається, що все складеться зовсім не так. Сподіваюся, це лише мої припущення.

Що мене найбільше лякало, то це не план і не «Щит», а обличчя Міри. Вона то всміхалася, то дивно сміялася — здається, їй, як завжди, весело... Але на що б я була спроможна, якби прожила тут все життя з мутацією. Може, я б стала маніяком чи убивцею, хто знає...

33

Міра

Ми втілимо наш план завтра...

Так, для початку треба підготуватися... Треба замаскувати Софію під студентку, хоча це не потребує значних зусиль, адже всі в нашому світі вдягаються однаково. Все, що потрібно — це маленька брошка, яку вдягають на другому рівні. У всіх рівнів вони різні — у мене, наприклад, просто велика буква «Щ» .

Я знайшла свою стару брошку, яку мама тримала у спеціальній пам'ятній скриньці моїх досягнень у навчанні. Зараз я їй була за це безмежно вдячна.

А ще мені потрібно взяти у неї персональну картку — сподіваюся, вона не помітить. Пощастило, що завтра вона йде на семінар.

Замість її картки я залишу свою, зовні вони однакові, але рівень допуску відрізняється. Ну, нарешті, все готово, щасливої нам біганини!

34

Максим

Я все ще плував коридорами... Звук, голоси попереду... Треба сховатися! Я заліз у темний склад і на якийсь час перестав навіть дихати. Випадково ворухнувся, почали падати якісь предмети з полиць. О Боже! На диво, кроки погрімili в інший бік. Я виліз і перевірів, чи нікого більше немає. Не було, зітхнув. На мою ногу впав ящик з полиці. Було боляче, його вміст висипався, і я з цікавості його оглянув. Конверт та ампула, більш нічого.

Я відкрив конверт, на ньому було написано «План будівлі». А внизу червоними літерами: «Не забудь випити ампулу». Я підняв її з підлоги, вона була порожньою, здається, хтось устиг раніше за мене, цікаво, що в ній було... Я затис її в руці і захопив карту — так я нарешті зможу орієнтуватися.

35

Софія

Нарешті, все, наш план почав здійснюватися, мені вдалося пройти всередину і без допомоги Міри, без сигналізації, нас просто впустили однією групою, а потім я тихенько від них відстала і попрямувала туди, де, за словами Міри, мав бути Максим. Та нерви брали своє, я дуже переймаюся, чому вона не ввімкнула сигналізацію? Сподіваюся, все добре.

36

Міра

Дідько, я не встигла увімкнути сигналізацію, ну хто винен у тому, що мене затримали! Треба скоріше знайти ліки.

Я добігла до лабораторії і, використавши мамину перепустку, зайшла всередину.

Коли я пройшла трохи вперед, ззаду на мене хтось накинувся (напевно, камери зафіксували несанкціоноване проникнення у лабораторію), я спробувала вирватися і вхопила перше, що трапилося під руку — вазон з квітами, на якому, напевно, тестували деякі препарати. Певно, вони не пройшли перевірку, адже листя пожовтіло й зів'яло. Дивно, навіть у такі моменти я думаю про щось своє

і звертаю увагу на неважливі речі чи деталі. Я вдарила вазоном чоловіка, який мене схопив. Він був досить м'язистий і огрядний, тож устояв на ногах — зате я змогла вирватися! Він, розгніваний, рушив на мене, я побігла від нього до столів з хімічними препаратами. Спочатку навіть була ідея кидатися ними, але зрозумівши, що там може бути отрута, я передумала. Нас розділяло два столи.

Я побігла до одного з робочих місць праворуч. Він мене наздоганяв, я штурхнула щосили стілець, чоловік з гуркотом упав додолу і, здається, відключився. Ніколи не думала, що завалю такого здоров'я. Я переможно закричала, але миттю оговталася: я точно дурепа! Треба бути тихішою — і так скільки галасу наробила. Треба знайти ліки, адже для Софії розчин для мутації і є тим препаратом, що її врятує. Але який у них номер?.. Якби я знала, змогла б знайти в базі даних, а так на це піде багато часу.

— Емм... — почулося з порога.

Я обернулася. Переді мною стояв хлопець років шістнадцяти, з очима кольору неба, з густим гарним волоссям і добре сформованою фігурою. Він був гарним і дуже незвичайним, це був той хлопець, якого я тоді бачила, друг Софії.

Я попрямувала до нього, але він раптом побіг.

— Стій! — закричала я. — Я знаю, де Софі.

Він різко зупинився, повернувся й підійшов до мене.

— Де вона? — спитав він, поблискуючи своїми очиськами.

— Так, спокійно, спокійно, — зауважила я. — Я їй допомагаю, я друг, а зараз мені потрібно знайти ліки.

Його очі розширилися і голос стих:

— З нею все добре? — запитав він.

— Так, поки що, як і з тобою, — відповіла я.

— Зі мною?!

— Тихіше, — шикнула я на нього. — Нас не повинні тут засікти, а зараз ти мені допоможеш! Треба негайно знайти розчин для мутації.

Він не зрушив з місця і розтиснув руку:

— Ти часом не оце шукаєш? Я знайшов карту разом з оцією ампулою, тож я подумав...

Я вихопила ампулу, але там було порожньо. Та це не остання надія, на пробірці був номер В-2022. Сподіваюся, це ліки, які нам потрібні. Я відсканувала ампулу і вбила серійний номер у планшет, що висів у повітрі. Справді, це таки препарат для штучної мутації, адже їх тип засекречено і вказано, що дія є односторонньою. Нарешті! Вони у відсіку К-1. Я швидко побігла туди і взяла аж три ампули, одну кинула Максиму, він схопив і одразу ж випив.

Карта, він знайшов ще карту! Та вона виявилася звичайною — там не було позначено кімнати із газом.

З коридора донісся шум, і ми швидко сховалися за великим матовим склом (його повинні поставити в новий кабінет моєї мами), через яке нічого не було видно. Ми схвильовано дихали, мені було трохи лячно, але Максим не виказував свого страху. Він злим поглядом провів людей, які зайшли до лабораторії, час спливав дуже повільно, я навіть не знаю, скільки ми там простояли. Все... я більше не можу просто так ховатися... Я побігла прямо по коридору, Максим за мною, а за ним охорона! Весело! Може, це видається схожим на сарказм? Ні! Мені страшно, але весело!

...

39

Міра

Я почула галас, о ні, це напевно Софі! Треба їй швидко допомогти! Я побігла уперед, завернула і побачила Софію, яку душили, приклавши якусь серветку до рота, а вона була не в змозі нічого вдіяти. Максим швидко підбіг до чоловіків, які напали на Софі, і вдарив одного з них кулаком по голові, але той навіть не похитнувся. Це було двоє кремезних охоронців. Один з них відпустив Софію, але було пізно, вона вже втративши свідомість і лежала на підлозі. Я підбігла до Софі й відтягла її ближче до стінки. Дівчина дихала доволі важко, але вираз її обличчя був спокійним. Максим, поки я вовтузилася із Софією, намагався нас врятувати. Заламав одному нападнику руку і відкинув його вбік, а другого штовхнув на стінку. Обидва були у відключці.

— Що ти зробив? Як? — не могла зрозуміти я.

Він посміхнувся і знизав плечима:

— Не хотів ні в чому поступатися Софі. Ти б бачила, як вона на карате ходила, її ніхто не міг перемогти.

Я намагалася уявити, та в голові це не вкладалося... Я влила їй ампулу з рідиною у відкритого рота. Максим допоміг мені підтримати її голову. Так, цю місію виконано. Але що робити з газом, де шукати цю кімнату? І що тепер робити з Софією? Я! Просто! Не знаю! Сьогодні в нас точно вже нічого не вийде, але як звідси вибратися? Нас зараз по всій будівлі шукають...

— В мене є ідея, — сказала я Максиму, який весь час не переставав дивитися на Софі. — Просто бери її і дуй за мною!

Він мене послухав, і ми швидко помчалися коридорами, весь час озираючись навсібіч. Нарешті ми опинилися біля найближчої кімнати-лікарні, і я, взявши ліки (вже справжні) та склянку з во-

дою, залила їх у Софію. Минула хвилина, дві... і раптом вона, ледве не задихаючись і кашляючи, прийшла до тям. Весь цей час Максим ніс її на руках...

— Що таке? Кха-кха. Де я? Ой, — і це все за секунду. — Можна я встану? — спитала вона Максима, зніжковівши.

Він опустив її. А потім якось дивно відійшов подалі від неї. Що ж, усе з ними зрозуміло. Потім ми розповіли їй, як зустрілися і подумали над тим, що робити далі. Щоб ми змогли нормально поговорити, я з самого початку зачинила двері зсередини.

— Увага! Увага! До будівлі «Щита» проникли троє невідомих! — почувся залізний голос, він лунав звідусіль. — Двоє дівчат і один хлопець. Вони підлітки. На хлопцеві одяг з лікарні! Місце перебування невідоме! Хто знайде, просимо повідомити Головному, будь-яка інформація важлива! Повторюю! До будівлі...

Я не стала далі слухати. Здається, вони не впізнали мене. От був би скандал! Хоча в них же притуплені емоції...

Коридорами ходило багато людей, які перевіряли кожну кімнату, але в нас не було іншого виходу, як сидіти у кімнаті-лікарні.

40

Максим

Це було зовсім не смішно! Ще трохи — і нас спіймають, і тоді що? Що буде з Софі, з Мірою, зі мною? Кінець усьому... Невідомі люди намагалися відчинити двері. Здавалося, ще трохи — і вони відчиняться, ще трохи, ось тільки... Бах-бах-кляц! Вони й справді відчинилися, я подивився на людей: вони були в білих кофтинах, з байдужими виразами обличчя. Я глянув на Міру та Софі, я думав, що побачу страх або ж відчай. Але на обличчі Міри грала дивна посмішка, та все ж таки очі видавали її сповна: це були змішані відчуття. А Софія просто вдивлялася в кожну рису незнайомців, і в її очах з'явилася іскорка. Я знаю, вона щось вигадала, треба підіграти. Та вона мовчала і вдивлялася в них все уважніше, ніби пожираючи поглядом. Потім підвелася, продовжуючи дивитися вперед, стала в бойову стійку... Софіє, тільки не це! Хруст-бам-кха-кха! Один з охоронців ураз опинився на підлозі і почав безперервно кашляти. Що вона робить, у неї ж травмована нога, вона не ходила на тренування майже місяць і лише за тиждень мала йти! Хоча про що я... Минуло 100 років, її організм прийшов до тям. Головне, щоб вона змогла ходити після цього, дурінда!

41 Софія

Я не злякалася, ні! Мене охопив якийсь кураж, і я, не роздумуючи, встала і вдарила з усієї сили ногою. Чоловік у халаті впав. Та мене схопив за руку інший, він хотів її заломити, але я викрутилася. Максим прийшов мені на виручку, а Міра була готова напасти. Та було вже пізно, моя нога підкосилася, і я опинилася долі. Якось забагато пригод на один день. Знову мене спіймають! Я дивилася на незнайомців з підлоги. А в очах усе розпливалося. Повіки почали заплющуватися... Ні! Тільки не зараз! Знову?!

42 Міра

Софі впала! Тепер нас точно схоплять! Але це нам на руку, ми все одно не знаємо, де той газ. Може, нас відведуть до Головного, а він мусить знати, де та бісова отрута! Я стиснула в кулаці ампули і поклала до кишені, коли ми були ще в лабораторії. На всяк випадок прихопила пекучу суміш та снодійне — може, вони ще знадобляться. Головне, щоб усе вийшло! Все буде добре...

На нас із Максимом вдягли наручники, заломивши руки за спину... Наручники були на дуже потужному магніті, але мене так просто не візьмеш. Я ховала у кишнях своєї спідниці один малесенький, але суперсильний магнітик, який допоможе мені у потрібний час вислизнути й урятувати всіх. Софію ж один із охоронців узяв на руки, і ми рушили кудись... Ми проходили знайомі мені коридори, та потім звернули ліворуч — мені не доводилося бувати тут раніше. Та й з моїм рівнем допуску сюди не пропускали. І навіть з маминим. У кінці коридору були одні-єдині двері. Так, я впевнена — це кімната Головного! Ну, що ж, не підведи мене, інтуїціе!

Ми опинилися в величезній кімнаті, скоріше навіть залі з багатьма моніторами, що висіли в повітрі. На них було чітко показано кожен сантиметр нашого міста і самої будівлі «Щит». Ось кімната запчастин, а тут старих технологій... а ось і Олеся з Микитою. Вони роздивлялися якусь карту, та звук було вимкнено. Я придивилася уважніше: це був план нульового поверху, де містилися всі інформаційні склади. На карті була невідома мені малесенька кімната без входу чи виходу, її ніби зацементували, відрізали від зовнішнього світу. Це може бути кімната з генератором газу, але як тепер вибратися з чергової пастки? Охоронці кинули нас на підлогу і вийшли, замкнувши за собою двері. Тепер ми були самі, але

здається — не надовго! Треба тікати. Та тут повсюди камери, вони відразу це помітять. Треба просто... я не знаю! Дідько! Ми в халепі!

43

Максим

Софія ніби мертва лежала на підлозі, та вона дихала! Це добре! Я подивився на монітори, які помітив ще з самого початку. На них було все, але не було нас і цієї кімнати. Хоча дивно — тут же були камери! Значить, вони не робочі? А якщо робочі, то де нас бачать? У мене погане передчуття — треба вибиратися звідси!

Клік-пуф!

Я обернувся на звук, Міра зняла наручники, та як? Я тільки відкрив рота, але дівчина лише ствердно кивнула, а потім показала головою на камери. Я зрозумів: вона спеціально сіла так, щоби руки не потрапляли в об'єктиви камер. Потім, усе ще з ніби зв'язаними руками, підповзла до виходу. Та за мить, похитавши головою, дала мені знак, що двері замкнено! Вона похнюпила погляд, але я не здався, тут повинна бути вентиляція! Я почав озиратися. Так, є!

Я подався до вентиляційного отвору. Але як його відкрити? Я покивав Мірі, і вона також підповзла. І раптом — пфїть! — усі гвинти, що тримали решітку, щезли. Як? Я подивився на Міру, а потім на її руки. Наша супутниця тримала металеву пластину, до якої прилипли всі гвинти — напевно, сильний магніт. З його допомогою і вивільнила руки. Клац! — мої руки теж звільнилися. Я підліз до Софі та потягнув її до вентиляції. А тепер треба робити все якомога швидше, бо як тільки вони помітять, що нас тут немає, знову почнуть шукати. Ми залізли у вентиляцію. Міра — першою, вона спокійнісінько влізла в отвір. Вже потім я ледве вписався, тягнучи за собою Софію. Скоріш би вона прокинулася! Стоп! А куди ми взагалі повземо, може, прямо їм до рук?! А... чорт! Тут, здається, не один прохід, а цілий лабіринт. Я покрутив головою: і ліворуч, і праворуч, а також декілька попереду! Тепер треба довіритися тільки інтуїції!

Ми повзли досить довго, а вентиляції кінця-краю не було видно. Ніякого виходу чи отвору назовні... Я дещо стомився, бо весь цей час ще й тяг за собою Софі! Міра була також на нервах, вона навіть вдарила раз кулаком об вентиляцію, та я її заспокоїв.

— Гей, здається, я знаю куди нам далі повзти, — сказала Міра, яка була попереду, і поповзла у правий бік від мене. Я підліз ближче і побачив решітку. Нарешті ми виберемося з цієї духоти!

Вилізли ми прямо посеред коридора, так схожого на всі інші, що й не відрізнити. Софія подала ознаки життя, поворухнувши

рукою, ніби просила її опустити, адже я ніс її на собі. Мене не треба було просити двічі, та й руки вже втомилися, я поставив її на ноги і розім'яв нарешті затерплу спину.

— З поверненням, — сказала Міра моїй подрузі, яка ще не остаточно отямилася.

— Сподіваюся, я була непритомна не занадто довго, — пробурчала Софі. — Здається, це вже входить у звичку.

— Так, — погодився я. — Та й мені не додає комфорту.

Ми засміялися і дещо розслабилися. Та час було діяти. Куди йти тепер? Як же багато разів за останній день я ставив собі це запитання? П'ять, десять...

44

Софія

Мої очі розплющилися, я спокійно лежала на спині Максима. Він що, весь цей час мене ніс? Здається ж, нас схопили, та як ми тут... Краще, напевно, спочатку з нього злізти. Та мені не дуже хотілося: було так приємно на ньому спочивати... Я прийнялася, його волосся пахло, як завжди, незвичайно. Я це помітила ще в дитсадку — я завжди потай до нього прийнювалася. Та зараз немає на це часу. Я торкнулася рукою його плеча, і Максим відразу опустив мене додолу.

Вони розповіли, що трапилося за останній час: і про камери, і про наручники, і найголовніше — про кімнату, яку помітила спостережлива Міра. Там повинен бути генератор.

Коридор, прохід, сходи, ще один коридор. На диво, нас ніхто не помітив, доки ми спускалися до складу. Перепустка Міри тут була непотрібною, двері були відчинені. Ми увійшли: це був не склад, ні — це було інформаційне сховище з комп'ютерами. Нарешті ми дійшли до місця, де повинен бути газ, та тут просто стіна! Спересердя я схопила найближчий стілець і жбурнула ним у стінку.

Бам-хрусь!

Завила сирена, як і першого разу, коли я тільки потрапила сюди. Стінка хруснула, вона була із звичайного гіпсокартону. Я заглянула в отвір у стіні: кімната! Я почала щосили гамселити залишками стільця об стіну!

— Що ти робиш?! Тут нічого немає, треба тікати! — закричав Максим, та я не зупинялася. Там щось було! Нарешті утворився достатній отвір, щоб я могла пролізти, але Міра мене зупинила. Вона швидко сунула мені щось у руку і штовхнула у прохід. Що це було? Я огляділася — так, це те саме місце, що ми шукали, кімна-

та з генератором газу. Я покрутила в руках те, що дала мені Міра, і зрозуміла, що до чого. Я швидко прикріпила магніт до машини з газом, що являла собою величезну каністру з безліччю підключених до неї маленьких дротів.

— Заліжайте, — прокричала я друзям і обернулась.

— Не думала, що ми прийдемо так швидко? — запитав чоловічий голос позаду, це був доволі старий чоловік, мені б він годився у дідусі. — Відійди, будь ласка, від машини, не треба її вимикати, — сказав він спокійно, але у його голосі звучав метал.

Я подивилася на друзів, яких схопили. Ще трохи...

— Відійди від машини, або твої друзі не відбудуться самими лише подряпинами.

Ще трохи...

— Ну! Відійди! — закричав чоловік, і його обличчя перекосило!

Я злякалася. Ще трохи... ще... все!

— Я відійду, — сказала я спокійно. Три, два... — і більше не чіпатиму вашу дивну машину, не вимкну її. — Один...

Дзз-пфф!

Вона задиміла і заіскрилася, за мить усе перегоріло, сподіваюся, вони будуть довго її ремонтувати.

— Бачите, як я і говорила, — сказала я з посмішкою і рвонула вперед, із силою кинувши, попередньо відкривши, одну з ампул, яку дала Міра. Я поцілила прямо йому в обличчя, він заверещав і впав на коліна, закриваючись долонями, адже ця речовина дуже пекла шкіру. Всі охоронці підбігли до нього, щоб допомогти, тож їм довелося відпустити моїх друзів. Ми встигли вибігти у коридор.

— Залиште мене, краще біжіть за ними! — прокричав старий охороні.

Ми вже були досить далеко... але охорона була повсюди!

— Ви з тієї групи? — спитала жінка, поруч якої ми стишили свій біг. — Як ви могли загубитися, я доповім усе вашому начальству. Ану марш звідси!

Це була робітниця, яка обслуговувала екскурсії, а зараз шукала студентів, що загубилися, вона вранці нас зустрічала, як же нам пощастило!

Далі все було, як у тумані. Вулиці, якими не біжимо, бо не хочемо привертати уваги... Серце калатає в неймовірнім ритмі... Нарешті ми зайшли у будинок Міри і зачинилися. Як добре, що вони не знають, хто саме нам допомагає. Та це ненадовго.

45 Міра

Я відразу відчула, що за нами стежать. Було дивно, що ми нікого не зустріли, коли йшли коридорами, тож я вирішила підстрахуватися і у слушний момент віддала магніт і ампулу з пекучою сумішшю Софії. А потім мене скрутили. Мені затулили рота, я намагалася кричати, але марно... Я не бачила Софію, адже лежала долілиць, я лише все чула... Раптом мене відпустили: значить, Софія подумалася, чому я дала їй магніт та пекучий розчин. Потім ми обережно пересувалися містом і дісталися до мого дому. Це було дуже весело, ще ніколи я не відчувала стільки адреналіну водночас.

— Ура, — крикнула я. Максим із Софією на мене з подивом покосилися — мовляв, чи ти, часом, не того? А може, і так, та мені все одно!

Хвилин п'ять ми приходили до тям і повертали нормальний ритм нашим серцям. Далі Софі обійняла Максима:

— Як же я давно тебе не бачила, — сказала вона і посміхнулася.

— Це ти говориш мені після багатогодинної біганини? — відповів він, і ми засміялися.

Чому ж для них це так звично і нормально? Усі ці дотики, посмішки, розмови. А для нас це так неправильно... Дивно... Чому?

— А що тепер будемо робити? — запитав Максим і відірвав мене від роздумів.

— Ну, — почала Софі й присіла на коліна. — Я думаю, що вони скоро зможуть відремонтувати цю машину. Сподіваюся, що люди швидко прийдуть у норму, чи хоча би почнуть оговтуватися. Щось мені здається, що психлікарня буде переповнена.

— Ми дізнаємося все найближчим часом, — зауважила я. — Але система подачі газу, як я зрозуміла, у кожному місті своя. Тож, може, все було марно?

— Не марно, — заперечила Софі. — Якщо люди почнуть протестувати, то ми зможемо підняти й інші міста.

— Але є проблема. Тільки-но люди прийдуть до тям — Головний їх знову приручить, — заявила я.

— Ну, якщо все так складно, — почав Максим і здригнувся. — То тоді нам потрібно зібрати групу однодумців, людей з мутацією чи тих, хто прочунає. А таких, сподіваюся, завтра буде достатньо.

Софі перебила Максима, та той не образився:

— У мене є ідея! — прокричала вона. — Треба буде всім ввести мутацію.

— Так, це слухна думка, — погодилася я. — Та як нам знову і в такому обсязі дістати ліки? Вони є тільки в «Щиті», а вдруге нам туди точно не проникнути.

— Тоді треба знайти когось, хто б зміг ... — запропонував Максим.

— Ні, це не підходить, — похитала я головою. — Я знаю, де ще можна дістати ліки. У самому центрі живе жінка, яка раніше працювала з моєю мамою і розробляла всілякі ліки, зараз вона ви-йшла на пенсію і відкрила магазин електроніки — доволі прибуткова справа, до речі. Треба до неї сходити, раптом вона погодиться нам допомогти.

— А потім ми відправимо всім людям листи та ці ліки. Звичайно, з поясненням і по швидкісних трубах, тоді ніхто не зможе цього відстежити, — завершив Максим.

— Звідки ти це знаєш? — з погано прихованою цікавістю запитала Софія, не зводячи очей з Максима. Він це помітив, відвернувся і опустив погляд.

— Помітив, коли бігав коридорами. Я бачив людей, які відси-лали листи чи предмети через широкі отвори у стінах, перед цим вводячи адресу, — відповів він.

— Круто, — сказала я. — Так, ці штуки називаються системою, через неї ми передаємо інформацію, предмети, все, що тільки за-хочемо... Предмети можуть бути будь-якого розміру і конси-стен-ції, система просто зменшить їх і перемістить у місце призначення.

На цьому наша дискусія була закінчена, ми ще десь півгодини поговорили про їхній світ, а потім лягли спати, нічого не боячись, бо сьогодні у моєї мами була нічна зміна. Сподіваюся, їй не дуже дісталось за перепустку. Вона, певно, подумала, що загубила її — та й по всьому. Чому мені зараз так весело? Я завжди була такою ненормальною? Ну... напевне, що так....

46

Максим

Я прокинувся серед ночі і ніяк не міг збагнути, чому все так складно і чи правда усе це. Ой, ці думки занурюють мене ще в більшу депресію. Я розвернувся і ліг на бік. Тепер я бачив маши-ну, в якій спали дівчата (я ж ліг на підлозі). Який же дивний цей світ — капсула для сну, отвори в стінах, а ще ці люди майже без емоцій, які мислять у рамках дозволеного.

Я зітхнув, мені було холодно, ковдри чи покривала у Міри в домі не знайшлося. В них взагалі все було досить практично і розрахова-

но лише на них самих. Нічого зайвого. А ось у мене вдома завжди десь лежало дві-три резервні подушки для гостей. Але це не наш із Софі світ, тут усе інакше. Мені вже так не вистачає тих моментів, коли ми просто ходили до школи, гуляли, брали участь у батьківських задумках. Все це відійшло на другий план, і чи скоро повернеться, я не знаю. Ох, тяжка моя доля... єдине, що мене втішає, це Софія, яка поруч зі мною. Але все ж таки від цього міста віє холодом, і я скоро закаж'янію від бездушних поглядів людей. Сподіваюся, ми все змінимо... Я знову ліг горілиць, так я й заснув — у зовсім незнайомому мені місці, у зовсім іншому світі, який мені не до душі...

47

Софія

Ми з Мірою прокинулись одночасно, бо машина, в якій ми спали, контролювала наш режим сну. Раніше я так добре себе дуже рідко почувала, і не скажеш, що вчора цілий день гасала. Оце диво техніки! Мені б таке додому, щоб перед школою нормально прокидатися, а то мене й трактором з ліжка не скинеш.

Міра потягнулася і подивилася спочатку на Максима, який ще й досі спав на підлозі, а потім на мене. Здається я зрозуміла, що вона хоче. Ми навшпиньки підкралися до нього і раптово крикнули.

— А-а! — скрикнув Максим, а коли схопився, заплутався у власних ногах і знову впав. — А-а! — закричав він ще раз, але вже не від переляку.

— Ха-ха! — ми з Мірою засміялися.

— Чого це ви розбушувалися? — вже майже спокійно спитав він, потираючи забите місце на нозі.

— І тобі доброго ранку, — сказала Міра. — Ну, що, дітлахи, підемо подивимося на результати наших подвигів і перевіримо, чи наш будинок не оточили агенти «Щита».

Ми швидко спустилися на перший поверх і увімкнули щось схоже на телевизор, що, як і всі інші предмети, висів у повітрі. Це нормально? Здається, тут усі схиблені на левітації.

Міра помахом руки ввімкнула пристрій, на екрані з'явилася голограма жінки. Вона була стандартно вдягнена, але наявність леветуючого міні-мікрофона свідчила, що це ведуча новин. Я затрусилася. Зараз ми дізнаємося про результати нашого проникнення, а після нього будемо думати над подальшим планом дій.

— Сьогодні сталося дещо дивне, — почала телеведуча. — У нашій районній бібліотеці жінка, яка видавала файли з інформацією, заявила, що вона більше не в змозі видавати одноманітні

книги про техніку і вважає, що ми повинні ввести в експлуатацію книги, пов'язані з безглуздими темами, що лише заберуть наш час. Можете уявити собі таке? Вона наче глузувала з нас, коли розповідала про інші книги. Через непристойну поведінку жінку, певна річ, відразу помістили до психлікарні, тож не переймайтеся, у місті знову спокійно. Пам'ятайте, прогрес — це наше майбутнє. На цьому все. До наступних новин...

— Бачите, діє, діє! — закричала Міра і застрибала по кімнаті.

— Може, це не ми в цьому винні, — скептично заперечив Максим. — Хто знає, що саме на неї так подіяло?

— Нестача газу, без сумніву, — не здавалася Міра. — Ви, звичайно, цього не знаєте, та такого в нас ще не було. А зараз подивіться на екран, там знову щось розповідають. Тепер про кухарку, яка хоче продавати щось смачне. А ось і про...

— Ми зрозуміли, — перервав її Макс. — Я тільки припустив. Та все ж їх усіх відправляють до психлікарні!

— Це нам на руку, — сказала я. — Там усі люди, на яких подіяла нестача газу, зберуться разом. Треба якомога швидше їх звільнити, бо відчуваю, завтра машина буде вже в нормі, нам потрібно починати повстання!

Тож через хвилин п'ять ми вже спокійно йшли собі вулицею, не привертаючи нічиєї уваги. Максу Міра теж видала «нормальний» одяг, і тепер ми мали вигляд, як у всіх. Та на вулицях було не дуже спокійно — звідусіль віяло дивною енергетикою, не притаманною цьому місту, якимсь розпачем, розгубленістю і свободою.

48

Міра

З-за рогу будинку я побачила те місце, яке ми шукали: магазин електроніки під номером 5. Нічого особливого, та я відчувала, що він дасть нам багато нової інформації. Двері перед нами відчинилися, на порозі зустрів електронний гід:

— Доброго дня, — проговорила машина запрограмовану репліку. — Щось шукаєте?

— Ні, — відповіла я різко. — Покличте власника магазину.

— Що саме вам потрібно? — не розумів гід. — З усіма питаннями звертайтеся до мене...

— Ні, — ще раз відхилила пропозицію я, — нам потрібен власник.

Почулося клацання і стіна з лівого боку зникла. З'явилася голограма. Власниця, літня жінка, сиділа на стільці й гортала книгу

«Правила продажу техніки та її зберігання». Вона подивилася на нас і сердито закрила книгу.

— Я ж сказала, всі питання клієнти вирішують з тобою і кликати мене не потрібно.

— Вибачте, — промовила Софія з-за моєї спини. — Але нам потрібна ваша допомога.

— Допомога, допомога... Мені вже набридло розповідати все. Я не розумію, що вам потрібно, вся інформація є у гда.

— Він не зможе допомогти, — заперечив Максим.

Жінка запитально поглянула на нас і підійшла впритул до нього:

— Що саме вас цікавить, юначе?

— Ліки.

— Ліки, точніше, генна мутація № 562, — пояснила я.

Жінка роздратовано розвернулася й пішла геть.

— Будь ласка, — закричала Софі. — Нам дуже потрібна ваша підтримка! Ми знаємо, що ви працювали на «Щит» і розробляли ліки.

— Це проти дії газу? — перервала жінка Софію.

— Звідки ви знаєте? — недовіжливо перепитав Макс.

— Звідки, ти питаєш. Хотіла б я цього не знати. Вже багато років я шкодую про скоєне, — почала вона і на мить замовкла. — Я не тільки знаю про це, але й брала участь у створенні речовини, подібної до провокатора штучної мутації, і формули газу... Я великою мірою винна в тому, який зараз світ.

— Тобто, ви допоможете нам? — запитала з надією Софі, коли ми з Максимом ще не відійшли від її слів.

— Я пообіцяла собі, що більше ніколи не буду бодай чимось пов'язана зі «Щитом». Я тоді була молодою, дурною і хотіла поваги до себе, визнання колег... Тоді я думала, що це на краще. Тільки потім, після запуску проекту, я зрозуміла, до чого все це призведе, та було вже пізно... У мене ж виявилася природна мутація...

— Тоді ви нам зобов'язані допомогти, ми можемо все виправити, — не здавалася Софі.

— Ви всього лише діти. Це занадто складно, майже неможливо зупинити дію газу.

— Ми вже... — випалив Макс.

— Що «ви вже»? — ще роздратованіше спитала жінка.

— Відікнули, — закінчила я. — Ви дивилися новини? Люди починають повертатися до тями. Нам просто потрібен провокатор мутації, щоб газ більше не спрацьовував.

Жінка здивовано витріщилася на мене, а потім пішла до іншої стіни, що миттєво зникла:

— За мною, — покликала вона.

Ми послухалися. Може, тепер все буде добре? Весело, весело, хочу ще більше адреналіну! Здається, я злітаю з котушок, та кому що до того? Головне — мені радісно. Чому? Я не знаю!

49

Максим

Щоразу, коли я дивлюся на Міру, мені здається, що в неї все дивніший вираз обличчя. Вона ніби сама не своя. Дивно, що Софі не звертає на це увагу (чи просто вдає, що не помічає).

Ми попрямували за жінкою, яка пересувалася дуже повільно. Стоп, якщо все підрахувати... Не може бути, їй уже більше ніж сто років! Як!? Цей світ мене все більше дивує!

Ми опинилися в просторій лабораторії, жінка зупинилася і почала бігати очима по полицях біля стін.

— Я вам збрехала, сказавши, що я відійшла від усього, що пов'язано зі «Щитом». Весь цей час я намагалася знайти ліки від газу...

— Та вони ж уже є! — вигукнув я її.

— Є, але вони не масові... Я хотіла якимось чином запустити їх у виробництво, розповсюдити. Ще я думала над покращенням їхньої формули і шукала інші варіанти... Та я, м'яко кажучи, подорослішала, а на старості літ досить складно втілити у задум мій план... Але я все ж знайшла один спосіб, який може допомогти вам. Прямі сонячні промені...

Що? Тільки зараз я помітив: це місто сховане під куполом, хоч його й важко помітити. Отже, сонячна енергія знищить наслідки газу? Виходить, потрібно зруйнувати купол?! Це вже занадто!

— Ми не зможемо впоратися утрюх, — сказала Міра. — Нам потрібна підтримка! Можете нам дати небагато порцій генної модифікації? У мене є план...

Минуло годин п'ять, і я зрозумів, який саме план придумала Міра. Дякувати Богу, та тітка, точніше бабуса, віддала нам десяток порцій. На здійснення нашого задуму вистачить!

Ми пробралися до психлікарні через вікно. Воно було відчинене на провітрювання. Все ж дивно, що у всьому місті кругом нові вікна, які при легенькому поплескуванні в долоні піднімаються вгору, а тут ще стара конструкція...

Почувши аудіо-оголошення, що всі працівники мають зібратися у головному крилі на збори, ми почали нишпорити кімнатами... В одній з них спала Надія, але ми вирішили не будити її.

О, нарешті! Кімната щойно ув'язнених, ось тут все й почнеться...

50 Софія

За дверима було багато камер з людьми, але ці камери не були схожі на мою... Може, їх просто приспали? Всі їхні дроти йшли до одного системного блоку з екраном... От, чорт, серед нас немає хакерів...

— Я, — сказала Міра. — Я зможу.

— Що? — не зрозумів Максим, та я зрозуміла.

— Пам'ятаєш, я тобі розповідала про історію з книгою, так ось це була лише половина всієї правди... Я знайшла папку із засекреченими даними і вирішила пробратися всередину. Отак я знайшла ту книгу. Я трохи знаюся на цьому. Я не хотіла вам говорити, адже ви подумали б, що я ненормальна, божевільна, тож...

— Не хвилюйся, — сказав Макс. — Ти не...

— Саме так, — перебила я його. — Я помітила — ти трохи незвичайна. Але ти це ти, ти така, як є, і в цьому немає нічого поганого. У всіх свої таргани в голові, тож давайте не будемо заважати нашим комахам і дамо їм спокій... У кожного свої проблеми і дивацтва. Наприклад, у мене ще в ранньому дитинстві було психічне захворювання. Я довгий час не могла відрізнити реальний світ від моїх бурхливих фантазій, плуталася майже у всьому, але змогла вчасно все перебороти... Правда, у мене ще іноді з'являється страх, ніби все, що зі мною трапляється — нереальне. Особливо зараз...

Сльози покотилися по моїх щоках. Я донині чітко пам'ятаю те, що довелося мені пережити. Я не могла зрозуміти саму себе, усіх, я боялася...

— Це реально! — сказала чітко Міра.

— Так, — підтримав Макс. — І якщо тебе щось хвилює, звертайся відразу до нас, ми підтримуємо, не зважаючи ні на що!

Дякую, подумала я. Але була не в змозі вимовити ані слова...

51 Міра

Поки Софія сиділа на підлозі, прикриваючи обличчя долонями, і плакала, я нарешті закінчувала злам системи. Вже підійшла до фінального бар'єру і... все відключено!

Люди, що лежали в камерах, почали відкривати очі, їхні погляди були трохи затьмареними.

— Міро? — почула я збоку від себе й відразу обернулася на знайомий голос. — Це ти?

В одній з камер виявився мій шкільний викладач з історії техніки. Що він тут робить? І як сюди потрапив?

З іншого боку усі теж почали гомоніти. Я побачила маленьку дівчинку, років дев'яти на вигляд, товстенького дядечка і жінку років тридцяти. Останнім прокинувся хлопець десь нашого із Софією і Максимом віку. У нього було гарне обличчя і проникливі очі, що дивилися просто на мене. Чи, може, на Софію... Не зрозуміло.

52

Максим

Міра застигла на одному місці, коли один з тих, хто прокинувся, вимовив її ім'я. Напевно, знайомий. У будь-якому разі ці люди повинні нам допомогти.

— Привіт усім, — озвалася з підлоги Софі і встала на ноги, трохи розім'явшись. — Мене звати Софія, це мій друг Макс, — вона показала на мене. — А це Міра, вона вас і врятувала. І зараз нам потрібна ваша допомога.

Усі люди були збентежені такою заявою, та Софія не зупинилася:

— Зараз, будь ласка, підійдіть до Максима, він видасть вам ліки, усі подробиці пізніше.

— Що взагалі відбувається? — не витримав товстий чоловік і виліз зі своєї камери. — Раптом ви дасте нам якусь отруту!

— Ми не... — почала Міра, та її перебила Софі.

— А що, коли так? — сказала Софія.

Повисла тиша, хлопець, який прокинувся останнім, устав з місця.

— Добре, — сказав він і, підійшовши до мене, простягнув руку. — Видавай.

Він був десь мого зросту, може, трохи вищий, з темним волоссям і чорними очима.

53

Софія

Незнайомий хлопець був дуже гарним і дивним водночас, його погляд був таким таємничим і привабливим...

— Гей, народі! — привернула до себе увагу жінка.

Вона мала гарну фігуру з пишними формами, її волосся закручувалось у локони. У нашому світі вона була б дуже популярною в чоловіків, але вся її краса ховалася за однаковістю...

— І що ви нам накажете робити? Я не хочу бути такою, як була раніше, — промовила вона. — Годі! Набридло все це!

— Ми вас про це і не просимо, — пояснив Макс. — Ми хочемо все змінити! Так буде краще і для вас, і для нас!

Ми перейшли у дім Міри, де розповіли їм усю відому нам інформацію та весь наш план... Ми збираємося пробратися у підземну генераторну, з якої контролюють усю енергію міста А1. Це буде нелегко, адже охорона серйозна і нас можуть просто розстріляти на місці. Потрібно озброїтись і попрактикуватися. Цього разу все буде набагато складніше, адже вони, напевно, підготуються до нашого приходу... Все це звучить якось не дуже радісно...

Поки всі були зайняті вдосконаленням плану, у мене з'явилася дещо інша ідея. Мені треба написати листа! Я щойно згадала, що в кожного міста свій генератор, і взагалі, окремі інфраструктурні системи. Тож, коли купол відкриється, інші міста просто заблокують його і помістять А-1 у карантин. Про нас швидко забудуть. Треба відправити листа з інструкціями щодо спільних дій і поясненням усього в інші міста, до людей з генною мутацією. Я сподіваюся, там теж такі є.

Отже, наша команда зібралася:

1. Товстун (Ярослав), йому сподобалася ця кликуха. Він електрик. Хоч на людей цієї професії малий попит, та в даному разі нам це знадобиться.

2. Жінка тридцяти років на ім'я Кіра, експерт зі зброї. Тож вона вміє добряче стріляти. Ми називаємо її міс Кіра. Вона бере на себе безпеку.

3. Чорноокий хлопець Ілля, він дуже прудкий і трохи навчався боротьби самостійно (а ще він вродливий);

4. Шкільний учитель Міри, професор Остапенко, тут і так усе зрозуміло;

5. 6. 7. 8. Я, Міра, Максим і маленька дівчинка Сара. Я навіть не уявляю, як вона потрапила у психлікарню. Здається, за цим прихована велика таємниця.

Я написала листа, а тепер якимось чином треба його передати в інші міста. Здається, Міра щось казала про швидкісну пошту...

Зміст

Ігор ЖДАНОВ, <i>Міністр молоді та спорту України.</i> Відродження слави конкурсу «Гранослов» — наша спільна місія	3
Володимир ЛИС, <i>лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка,</i> <i>член журі конкурсу «Гранослов».</i> Здається, «Вау!»	5
Ольга СЕМИЛЯК, <i>переможець у номінації «Проза і драматургія».</i> Куди покаже флюгер (Уривок).	7
Юлія ЧЕРНІЄНКО, <i>переможець у номінації «Проза і драматургія».</i> Раби (Уривок).	52
Вікторія ГАЛАС, <i>дипломант у номінації «Проза і драматургія».</i> Життя Крізь Туман (Уривок).	85
Сергій РАФАЛЬСЬКИЙ, <i>дипломант у номінації «Проза і драматургія».</i> Поминальна Вечеря (Уривок)	125
Наталія ТРЕТЯК, <i>дипломант у номінації «Проза і драматургія».</i> Пігулка на ніч, або Казкові історії від Сашуні і Настуні (Твори для дітей)	148
Ілля ПЛАХУТА, <i>дипломант у номінації «Проза і драматургія».</i> НеЗаБАРОМ (Уривок).	157
Олександр ГОРБАЧЕВСЬКИЙ, <i>учасник конкурсу.</i> Лик смерті (Уривок).	193
Кристина ІВАНОВА, <i>учасниця конкурсу.</i> Охолодження (Уривок)	232

ГРАНОСЛОВ: ПРОЗА

Альманах

Технічний редактор:
Є. Онишко

Коректор:
В. Верховень

Відділ національно-патріотичного виховання
Міністерства молоді та спорту України
м. Київ, вул. Еспланадна, 42
тел.: (044) 246-62-35
e-mail: NPVMMS@gmail.com
Сайт: <http://www.dsmsu.gov.ua/index/ua/category/191>
Сторінка FB: <https://www.facebook.com/npvmms>

Підписано до друку 02.06.17. Формат 60x84 $\frac{1}{16}$.
Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 16,38. Наклад 400 прим. Зам. № 17-53.

Видавництво «Український письменник»
01054, м. Київ, вул. О. Гончара, 52
тел./факс: 486-25-92, 486-18-59, 486-18-05
e-mail: ukrpsm@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК, № 571 від 20.08.2001р.

Віддруковано в ПП «Рута»
10014, Україна, м. Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17а
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр
серія ДК № 3671 від 14.01.2010